

Деловодни број: 01-118А/2025-1

Датум: 23.6.2025.

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ
ХЕМИЈСКО-ТЕХНОЛОШКЕ ШКОЛЕ
2025 - 2029.

САДРЖАЈ

1	УВОД.....	5
1.1	ИСТОРИЈАТ ШКОЛЕ	5
1.2	ШКОЛА ДАНАС	6
1.3	УСПЕСИ ШКОЛЕ	7
1.4	ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ РАДА	8
1.4.1	Закони и правилници.....	8
1.4.2	Наставни планови и програми.....	10
1.4.3	Опрема и простор	11
1.4.4	Стручна спрема наставника и стручних сарадника	11
1.4.5	Остали закони, правилници, приручници и друго	12
1.4.6	Општа акта школе.....	13
1.4.7	Остале смернице у раду и планирању.....	13
1.5	ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА	14
2	ПРОГРАМИ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА – НАЗИВ, ВРСТА И ТРАЈАЊЕ ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА КОЈЕ ШКОЛА ОСТВАРУЈЕ И ЈЕЗИКА НА КОМЕ СЕ ОСТВАРЈУ ПРОГРАМ 19	
2.1	ОБАВЕЗНИ И ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ И МОДУЛИ ПО ОБРАЗОВНИМ ПРОФИЛИМА	21
2.1.1	ТЕХНИЧАР ЗА ОПЕРАТИВНУ ФОРЕНЗИКУ.....	21
2.1.2	ТЕХНИЧАР ЗА ХЕМИЈСКУ И ФАРМАЦЕУТСКУ ТЕХНОЛОГИЈУ	27
2.1.3	ВИНОГРАДАР-ВИНАР	32
2.1.4	ПРЕХРАМБЕНИ ТЕХНИЧАР	40
2.1.5	ПРЕХРАМБЕНО-БИОТЕХНОЛОШКИ ТЕХНИЧАР	49
2.1.6	ВЕТЕРИНАРСКИ ТЕХНИЧАР	56
2.1.7	ВЕТЕРИНАРСКИ ТЕХНИЧАР (ОД 2023/2024. ГОДИНЕ).....	62
2.1.8	ПЕКАР	69
2.1.9	ТЕХНИЧАР МОДЕЛАР ОДЕЋЕ	76
2.1.10	ПОСЛАСТИЧАР.....	82
2.2	ПРОГРАМ РЕАЛИЗАЦИЈЕ УЧЕЊА КРОЗ РАД КОД ПОСЛОДАВАЦА.....	89
3	НАСТАВНИ ПРОГРАМИ	114
3.1	ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ОБАВЕЗНИХ И ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА	114
3.1.1	ПОДРУЧЈЕ РАДА ХЕМИЈА, НЕМЕТАЛИ И ГРАФИЧАРСТВО	114

3.1.2	ПОДРУЧЈЕ РАДА ПОЉОПРИВРЕДА, ПРОИЗВОДЊА И ПРЕРАДА ХРАНЕ..	114
3.1.3	ПОДРУЧЈЕ РАДА ТЕКСТИЛСТВО И КОЖАРСТВО.....	116
3.1.4	ПОДРУЧЈЕ РАДА ТРГОВИНА, ТУРИЗАМ И УГОСТИТЕЉСТВО.....	117
4	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА.....	118
4.1	БИОЛОГИЈА	121
4.2	ФИЛОЗОФИЈА.....	129
4.3	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	136
4.4	ФИЗИКА	141
4.5	ГЕОГРАФИЈА	151
4.6	ХЕМИЈА.....	157
4.7	ИСТОРИЈА	170
4.8	МУЗИЧКА КУЛТУРА.....	177
4.9	ПСИХОЛОГИЈА	182
4.10	РАЧУНАРСТВО И ИНФОРМАТИКА	187
4.11	СОЦИОЛОГИЈА.....	193
4.12	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ.....	199
4.13	СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК.....	210
4.14	МАЂАРСКИ ЈЕЗИК.....	213
4.15	МАТЕМАТИКА.....	219
4.16	ЛИКОВНА КУЛТУРА	237
4.17	СТРАНИ ЈЕЗИЦИ – ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК	243
4.18	СТРАНИ ЈЕЗИЦИ – ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК.....	261
4.19	СТАНДАРДИ ОПШТИХ МЕЂУПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА КРАЈ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА.....	278
5	НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА, ПРОГРАМА ДРУГИХ ОБЛИКА СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ.....	287
5.1	ВРСТЕ АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ.....	288
5.2	ВРСТЕ АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ.....	288
5.3	НАСТАВА ЗА УЧЕНИКЕ НА КУЋНОМ И БОЛНИЧКОМ ЛЕЧЕЊУ, НАСТАВА КОД КУЋЕ И НАСТАВА НА ДАЉИНУ.....	289
6	ПРОГРАМ ДОДАТНЕ, ДОПУНСКЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ.....	290

6.1	ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ.....	290
6.2	ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ.....	291
6.3	ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ.....	292
6.3.1	ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА ПОПРАВНИ ИСПИТ.....	292
6.3.2	ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ.....	292
6.3.3	ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА МАТУРСКИ ИСПИТ.....	293
6.3.4	ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА МАТУРСКИ ИСПИТ СА ПРОВЕРОМ СТРУЧНО ТЕОРИЈСКИХ ЗНАЊА.....	294
7	ПРОГРАМИ КОЈИМА СЕ РАЗВИЈАЈУ СПОСОБНОСТИ ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА, КОМУНИКАЦИЈА, ТИМСКИ РАД, САМОИНИЦИЈАТИВА И ПОДСТИЦАЊЕ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ДУХА .	296
8	ФАКУЛТАТИВНИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА.....	298
8.1	НАСТАВА ЈЕЗИКА НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ...	299
8.2	ЕКСКУРЗИЈЕ.....	299
9	ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ.....	300
10	ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ.....	304
11	ПРОГРАМ КАРИЈЕРНОГ ВОЂЕЊА И САВЕТОВАЊА.....	307
12	ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.....	332
13	ПРОГРАМ ЗА ЗАШТИТУ УЧЕНИКА ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА.....	334
13.1	ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДИСКРИМИНАТОРНОГ ПОНАШАЊА И ВРЕЂАЊА УГЛЕДА, ЧАСТИ ИЛИ ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ.....	344
13.2	ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА.....	359
14	ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА.....	362
15	ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ.....	363
16	ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ.....	370
17	ПРОГРАМ ИЗЛЕТА И ЕКСКУРЗИЈА.....	377
18	ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ.....	381
19	ПРОГРАМ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА.....	382
20	ДРУГИ ПРОГРАМИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА РАД ШКОЛЕ.....	389
20.1	ПРОГРАМ УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА.....	389
20.2	ПРОГРАМ ВАСПИТНОГ РАДА ШКОЛЕ.....	395
20.3	ПРОГРАМ УВОЂЕЊА ИНОВАЦИЈА.....	397
20.4	ПРОГРАМ ВОЈНЕ ОБУКЕ.....	398

20.5	ПРОГРАМ РАДА СА ТАЛЕНТОВАНИМ И НАДАРЕНИМ УЧЕНИЦИМА	399
20.6	САРАДЊА СА СОЦИЈАЛНИМ ПАРТНЕРИМА.....	403
20.7	САРАДЊА СА ФОНДАЦИЈОМ ТЕМПУС И УЧЕШЋЕ У ПРОГРАМИМА ЕРАЗМУС+.....	411
20.8	САРАДЊА СА ШКОЛАМА У ОКВИРУ ПРОГРАМА: „КОМУНИКАЦИЈА ИЗМЕЂУ КУЛТУРА У КАРПАТСКОМ РЕГИОНУ“	413
20.9	ПРОШИРЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ ШКОЛЕ	414
20.10	ПРОГРАМ УЧЕНИЧКЕ ЗАДРУГЕ	416

1 УВОД

1.1 ИСТОРИЈАТ ШКОЛЕ

Велелепна и импозантна зграда Хемијско-технолошке школе, налази се на углу улица Максима Горког и Харамбашићеве. Захваљујући граду Суботица и држави Аустро-Угарској, који су истицали значај образовања, расписан је конкурс за њену изградњу на којем је победио пројекат архитекте Јаноша Бобула, млађи. Овај велики подухват изградње је започео још давне 1897. године и временом је претрпео извесне промене захваљујући суботичком архитекти и предузетнику Титусу Мачковићу. Радови су завршени 1897. године, а зграда је стављена у функцију образовања од школске 1898/1899. године. Њеној величини и сјају доприноси еклектични стил у ком је изграђена.

Од тада, па до распада Аустро-Угарске 1918. године, у згради се налазила Државна женска учитељска школа – Препарандија. Октобра 1920. године, донесена је одлука Министарства просвете да се Правни факултет у Суботици пресели из зграде Гимназије у зграду Препарандије.

Током 1945. године, део објекта дат је Техничкој средњој школи за столарску и зидарску радионицу. Од следеће, 1946. године формира се интернат Техничке средње школе, да би коначно 1947. године зграда поново добила своју основну намену. Од тада, па до 1952. године, у згради се налазила Грађевинско-техничка средња школа, која 1952. године добија име Техничка средња школа за грађевинарство, архитектуру и хемију. Године 1965. формира се Грађевинско-технолошки школски центар са архитектонским, грађевинским и хемијско-технолошким одсеком. Поред тога, формира се и Школа за грађевинске раднике. Обједињавањем ових школа и Школског центра за стручно образовање кадрова у привреди „Лазар Нешић” 1972. године је установљен Грађевинско-технолошки школски центар „Лазар Нешић”. Од тада се у згради налази и одсек за текстилство и кожарство. Спровођењем Новог закона о средњим школама од 1975. године у прве разреде се уписују ученици заједничког средњег васпитања, да би 1977. године зграда, у потпуности, припала ново формираној Школи за заједничко средње васпитање и образовање „Моша Пијаде” ООУР Заједничка средња школа „Јединство”. Након повратка на стари начин школовања, зграда постепено добија стару намену, постаје Стручно хемијско-технолошка школа.

Од 1983. године поново постоји искључиво као Хемијско-технолошка средња школа „Лазар Нешић”, да би крајем прве деценије 21. века добила садашњи назив Хемијско-технолошка школа.

Хемијско-технолошка школа у складу са својим геслом „Школа знања и вештина“ омогућава својим ученицима успешан наставак даљег школовања, запошљавање у суботичкој привреди, а захваљујући сталној афирмацији предузетничких компетенција и могућност самозапошљавања и покретања сопственог бизниса. Квалитет наставе и

образовања најбоље може да се вреднује кроз ученичка постигнућа, а успеси на републичким и међународним такмичењима су сигуран показатељ истих.

1.2 ШКОЛА ДАНАС

Хемијско-технолошка школа је средња стручна школа која образује ученике на 4 подручја рада: Хемија, неметали и графичарство, Пољопривреда, производња и прерада хране, Текстилство и кожарство, Трговина, угоститељство и туризам у оквиру којих има верификацију за 27 образовна профила. Настава се изводи на два наставна језика, српском и мађарском језику у две смене.

Захваљујући Влади Републике Србије и Канцеларији за управљање јавним улагањима које су обезбедиле 156 милиона динара омогућена је комплетна реконструкција, адаптација и реновирање фасада, унутрашњости школе и фискултурне сале. Радови су завршени 2018/2019 године и школска зграда је засијала старим сјајем као једна од најлепших грађевина у нашем граду.

Такође је захваљујући средствима Министарства просвете и Града Суботице у школском дворишту, адаптирањем и комплетном реконструкцијом и новим кровом изграђена школска ветеринарска станице опремљена на најсавременији начин, чиме је школа добила модеран објекат за наставу и учење овог образовног профила. У истом периоду 2023. године поред постојећег школског спортског терена је постављен професионални фитнес парк на отвореном.

Све учионице, кабинети и лабораторије су опремљени најсавременијим наставним средствима: рачунарима, пројекторима, звучницима, паметним таблама. Бежични приступ интернету је омогућен у читавој згради, а наставно особље користи електронски дневник. Лабораторије су опремљене доводом електричне струје, воде и гаса, дигесторима, разном лабораторијском опремом, алатима и посуђујем. Школске кројачке радионице су опремљене са педесет професионалних и специјализованих шиваћих машина, радним столовима за конструкцијску припрему, софтверским програмима и другим кројачким прибором за обављање практичне наставе. Школска пекарска радионица је опремљена најсавременијим пекарским машинама које на дневном нивоу производе асортиман од двадесет производа за преко хиљадудвеста ученика Хемијско-технолошке школе, Политехничке школе и Дома ученика у Суботици. У школи постоји клуб ученика у коме ученици могу да се друже, уче, користе рачунаре, реализују различите пројекте и радионице што је изузетно значајно имајући у виду велики број ученика путника.

Такође у Хемијско-технолошкој школи постоји предузетнички кабинет чије је један део опремљен са машинама и опремом која се користи за стицање знања и вештина ученика у процесу производње кроз обуку на раду у реалним условима, док се други део кабинета користи за стицање предузетничких вештина, на пример стицање економске и финансијске писмености, развоја креативности, комуникативности и сарадње у тиму.

У језичком кабинету је постављена интерактивна табла коју наставници користе и циљу иновирања наставног процеса. Посебна пажња се посвећује безбедности ученика и запослених у школи кроз континуирано унапређивање система видео надзора, а током ове године обезбеђена су средства у износу од тристахиљада динара за осавремењивање истог.

Посебно смо поносни на реализацији пројекта са Regional Challenge Found-ом, кроз који смо у првом позиву, реновирали и оспособили пар учионица у специјализоване посластичарске радионице и набавили најмодерније пекарско-посластичарске машине и уређаје у вредности од 199 000 €. Са истом организацијом је потписан уговор о комплетном реновирању садашње пекарске радионице, а вредност радова је 324 000 € и школа на овај начин добија најбоље опремљене просторије за школовање Пекара, Прехрамбено-биотехнолошких техничара и Посластичара.

Као средња стручна школа која најбоље осликава структуру некадашње суботичке привреде, Хемијско-технолошка школа и у данашње време наставља изванредну сарадњу са различитим компанијама, предузетницима односно послодавцима, која је сада обogaћена и увођењем дуалног модела образовања и као таква представља један од генератора локалног економског развоја кроз који су се образовале десетине хиљада мајстора, техничара и инжењера.

1.3 УСПЕСИ ШКОЛЕ

Хемијско-технолошка школа је током школске 2018/2019. године добила једну од најзначајнијих награда у образовању, а то је Светосавска награда. Школа је награђена за постигнуте резултате у остваривању циљева отворене и савремене образовне институције. Светосавску награду је директору школе Николи Матковићу уручио министар просвете, науке и технолошког развоја Младен Шарчевић на традиционалној свечаности уприличеној поводом школске славе Светог Саве у недељу 27. јануара 2018. године у згради Владе Републике Србије у Београду. Министарство просвете, науке и технолошког развоја је изабрало нашу школу као јединог носиоца овог признања за постигнућа достигнута током 2018. године међу средњим школама у Србији.

Изузетно значајно признање освојено током 2018. године је награда Европске комисије и Европске фондације за обуку где је у великој конкуренцији различитих институција из Европе и Блиског Истока, Хемијско-технолошка школа проглашена за најбољи пример праксе у подстицању и развоју предузетничких вештина и компетенција. Награда је додељена у оквиру European Vocational Skills Week у Бечу од стране европске комесарке госпође Маријане Тисен.

Две године заредом (2017/2018. и 2018/2019.) Хемијско-технолошка школа је била проглашена за „Најбољу средњу школу на подручју рада хемија, неметали и графичарство

у Републици Србији“ јер су ученици наше школе постигли најбољи пласман и резултате на Републичком такмичењу из хемијске технологије и опште и неорганске хемије.

Осим добрих резултата које ученици постижу из стручних предмета, током школске 2018/2019. године фудбалери Хемијско-технолошке школе су освојили прво место на Републичком такмичењу у фудбалу и представљали нашу државу на Светском првенству у фудбалу на којем су остварили 15. место међу изузетно јаком конкуренцијом из читавог света. Школске 2020/2021. године фудбалери Хемијско-технолошке школе су освојили друго место на Републичком такмичењу у фудбалу, школске 2022/2023. године женска екипа је освојила прво место на Републичком такмичењу и наредне школске године представљале Републику Србију на Светском првенству и освојила седмо место.

Хемијско-технолошка школа је избрана од стране Минастарства просвете, науке и технолошког развоја за Ресурсни центар на подручју рада хемија, неметали и графичарство. Као Ресурсни центар, Хемијско-технолошка школа има задатак да организује семинаре и едукације које ће допринети размени искуства, примера добре праксе а све у циљу унапређивања квалитета рада и функционисања школа. Семинар је организован у два наврата (током јануара и марта 2019.) на којима су били представници 14 школа са подручја рада хемија, неметали и графичарство.

Школа је награђена и од Регионалне Привредне коморе за њену изузетну сарадњу са суботичком привредом.

1.4 ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ РАДА

1.4.1 Закони и правилници

- 1. Закон о основама система образовања и васпитања („Сл. Гласник РС“ 88/2017-3, 27/2018-3 (др. закон), 27/2018-22 (др. закон), 10/2019-5, 6/2020-20, 129/2021 и 92/2023)**
- 2. Закон о средњем образовању и васпитању („Сл. Гласник РС“ 55/2013-15, 101/2017-19, 27/2018-3 (др. закон), 6/2020-24, 52/2021, 129/2021 и 92/2023)**
- 3. Правилник о реализацији практичне наставе и професионалне праксе: 112/2020-3**
- 4. Правилник о упису ученика у средњу школу: (“Сл.гласник, РС”, 23/2023-59, 34/2023 и 26/2024)**
- 5. Закон о дуалном образовању („Сл. Гласник РС“ 101/2017-3, 6/2020 и 76/2023)**
- 6. Правилник о ближим условима, начину рада, активностима и саставу Тима за каријерно вођење и саветовање у средњој школи која реализује образовне профиле у дуалном образовању: 2/2019-67**
- 7. Правилник о начину распоређивања ученика за учење кроз рад: 102/2018-126**
- 8. Закон о уџбеницима („Сл. Гласник РС“ број 27/2018 и 92/2023)**
- 9. Закон о Националном оквиру квалификација Републике Србије („Сл. Гласник РС“ бр. 27/2018, 6/2020, 129/2021 и 76/2023)**
- 10. Правилник о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност средњег образовања и васпитања („Сл. Гласник РС“ број 72/2015-48, 84/2015-99, 73/2016-19, 45/2018-39, 106/2020-41, 115/2020-69, 93/2022, 71/2023-48)**

11. **Правилник о ближим условима у поступку доделе јединственог образовног броја:** („Сл. Гласник РС“ 81/2019-41)
12. **Правилник о Јединственом информационом систему просвете:** („Сл. Гласник РС“ 81/2019-37)
13. **Посебан колективни уговор за запослене у основним и средњим школама и домовима ученика** („Сл. Гласник РС“ број 21/2015, 92/2020 и 123/2022)
14. **Правилник о посебном програму образовања и васпитања:** („Сл. Гласник РС“ 110/2020-3)
15. **Правилник о јавним исправама које издаје средња школа** („Сл. Гласник РС“ број 102/2022 и 34/2023)
16. **Правилник о евиденцији у средњој школи** („Сл. Гласник РС“ број 102/2022)
17. **Правилник о стручно - педагошком надзору** („Сл. Гласник РС“ број 87/2019)
18. **Правилник о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању** („Сл. Гласник РС“ број 10/2024)
19. **Правилник о дипломама за изузетан успех ученика у средњим школама** („Сл. Гласник РС“ број 37/1993 и 43/2015)
20. **Уредба о организовању и остваривању верске наставе и наставе алтернативног предмета у основној и средњој школи** („Сл. Гласник РС“ број 43/2001)
21. **Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање** („Сл. Гласник РС“ број 11/2024)
22. **Правилник о стандардима квалитета рада установе** („Сл. Гласник РС“ број 14/2018 и 1/2024)
23. **Правилник о организацији и остваривању екскурзије у средњој школи** („Сл. Гласник РС“ 30/2019-50)
24. **[Правилник](#) о вредновању квалитета рада установе:** („Сл. Гласник РС“ 10/2019-81)
25. **Правилник о модел установи** („Сл. Гласник РС“ 10/2019-84)
26. **Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање** („Сл. Гласник РС“ 74/2018-58)
27. **Правилник о општинском савету родитеља:** („Сл. Гласник РС“ 72/2018-620)
28. **Правилник о обављању друштвено-корисног, односно хуманитарног рада:** („Сл. Гласник РС“ 10/2024)
29. **Правилник о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности:** („Сл. Гласник РС“ 65/2018-12)
30. **Правилник о програму обуке и полагању испита за лиценцу за директора установе образовања и васпитања:** („Сл. Гласник РС“ 63/2018-29)
31. **Правилник о Националном оквиру образовања и васпитања:** („Сл. Гласник РС“ 98/2017-30)
32. **Правилник о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника:** („Сл. Гласник РС“ 81/2017-241, 48/2018-129, 109/2021)
33. **Правилник о ближим условима за избор директора установа образовања и васпитања:** („Сл. Гласник РС“ 108/2015-25)
34. **Правилник о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета:** („Сл. Гласник РС“ 117/2013-603)
35. **Правилник о Стандардима компетенција директора установа образовања и васпитања:** 38/2013-50
36. **Правилник о дозволи за рад наставника, васпитача и стручних сарадника:** 22/2005-4, 51/2008-17, 88/201511, 105/2015-31, 48/2016-27, 9/2022

37. **Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања:** 22/2016-49
38. **Правилник о програму свих облика рада стручних сарадника:** 6/2021-341
39. **Правилник о стандардима компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја:** 5/2011-147
40. **Правилник о педагошкој норми свих облика образовно-васпитног рада наставника и стручних сарадника у средњој школи:** 1/1992-9, 23/1997-1, 2/2000-1, 15/2019-56
41. **Правилник о организацији, саставу и начину рада Комисије за утврђивање испуњености услова за извођење учења кроз рад код послодавца:** 102/2020-106

1.4.2 Наставни планови и програми

42. **Правилник о плану и програму образовања и васпитања за заједничке предмете у стручним и уметничким школама („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 4/91, 7/93, 17/91, 1/94, 2/94, 2/95, 3/95, 8/95, 5/96, 2/2002, 5/2003, 10/2003, 24/2004, 3/2005, 6/2005, 11/2005, 6/2006, 12/2006, 8/2008, 1/2009, 3/2009, 10/2009, 5/2010, 8/2010, 11/2013, 14/2013, 5/2014, 3/2015, 11/2016, 13/2018, 30/2019, 15/2019-1, 15/2020-103, 5/2022-1, 10/2022-1, 7/2023-3)**
43. **Правилник о наставном плану и програму општеобразовних предмета средњег стручног образовања у подручју рада пољопривреда, производња и прерада хране („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 6/2012, 1/2013, 10/2016, 11/2016, 13/2018, 10/2022-1, 7/2023-3, 10/2023-206, 10/2023-216)**
44. **Правилник о наставном плану и програму стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада пољопривреда, производња и прерада хране („Сл. Гласник РС- Просветни гласник“ број 6/2012, 2/2013, 3/2014, 5/2014, 10/2016, 5/2017-414, 2/2020-28, 11/2020-1, 16/2021-309)**
45. **Правилник о наставном плану и програму за стицање образовања у трогодишњем и четворогодишњем трајању у стручној школи за подручје рада пољопривреда, производња и прерада хране („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 1/1993, 1/1994, 1/1996, 2/2001, 5/2002, 10/2006, 5/2011 - др. правилници, 6/2012 - др. правилници, 5/2013, 11/2013, 14/2013 и 17/2018)**
46. **Правилник о наставном плану и програму општеобразовних предмета средњег стручног образовања у подручју рада текстилство и кожарство („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 7/2015, 12/2015, 11/2016, 13/2018-6 (др. правилник), 10/2021-1 (др. правилник), 10/2022-1 (др. правилник), 7/2023-3 (др. правилник))**
47. **Правилник о наставном плану и програму стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада текстилство и кожарство („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 7/2015, 12/2015, 4/2018-2, 4/2019-8, 14/2020-76, 10/2021-164 (др. правилник))**
48. **Правилник о наставном плану и програму општеобразовних предмета средњег стручног образовања у подручју рада хемија, неметали и графичарство („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 11/2014-284, 12/2015-2, 11/2016-552 (др. правилник), 13/2018-6 (др. правилник), 10/2022-1 (др. правилник), 7/2023-3 (др. правилник))**
49. **Правилник о наставном плану и програму стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада хемија, неметали и графичарство („Сл. Гласник РС -**

Просветни гласник“ број 11/2014-284, 12/2015-2, 11/2016-552 (др. правилник), 13/2018-6 (др. правилник), 10/2022-1 (др. правилник), 7/2023-3 (др. правилник))

50. **Правилник о наставном плану и програму за стицање образовања у трогодишњем и четворогодишњем трајању у стручној школи за подручје рада хемија, неметали и графичарство** („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 11/1993-1, 1/1994-8, 6/1995-18, 8/1996-1, 15/1997-1, 7/2002-1, 10/2005-29, 15/2005-51, 7/2008-16, 11/2008-11, 8/2009-167, 10/2013-1, 11/2013-152, 14/2013-4, 12/2015-2 (др. правилник), 12/2015-201 (др. правилник), 7/2019-201, 7/2019-283 (др. правилник), 12/2020-55 (др. правилник), 12/2020-190 (др. правилник), 1/2021-7 (др. правилник), 1/2021-84 (др. правилник), 9/2021-1 (др. правилник), 9/2021-475 (др. правилник), 4/2023-17, 9/2023-237 (др. правилник), 9/2023-240 (др. правилник))
51. **Правилник о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Трговина, угоститељство и туризам:** 10/2020-1, 14/2020-70
52. **Правилник о наставном плану и програму за стицање образовања у трогодишњем трајању у стручној школи за подручје рада трговина, угоститељство и туризам – група угоститељство и туризам:** 17/1993-57, 7/1996-30, 11/2002-25, 11/2006-19, 10/2012-1 (др. правилник)
53. **Правилник о наставном плану и програму предмета верска настава за средње школе** („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 6/2003, 23/2004, 9/2005 и 11/2016)

1.4.3 Опрема и простор

54. **Правилник о ближим условима у погледу простора, опреме и наставних средстава за остваривање наставних планова и програма образовања и васпитања за стручне предмете за образовне профиле у трогодишњем и четворогодишњем трајању у стручним школама у подручју рада пољопривреда, производња и прерада хране** („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 16/2015, 10/2016, 13/2018-111)
55. **Правилник о ближим условима у погледу простора, опреме и наставних средстава за остваривање наставних планова и програма образовања и васпитања за стручне предмете за образовне профиле у трогодишњем и четворогодишњем трајању у стручним школама у подручју рада текстилство и кожарство** („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 16/2015, 9/2019, 14/2020-192)
56. **Правилник о ближим условима у погледу простора, опреме и наставних средстава за остваривање наставних планова и програма образовања и васпитања за стручне предмете за образовне профиле у трогодишњем и четворогодишњем трајању у стручним школама у подручју рада хемија, неметали и графичарство** („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 16/2015, 14/2018-316, 14/2018-316, 7/2019-380, 2/2020-48, 14/2020-190, 1/2021-209)
57. **Правилник о ближим условима у погледу простора, опреме и наставних средстава за остваривање наставних планова и програма образовања и васпитања за стручне предмете за образовне профиле у трогодишњем и четворогодишњем трајању у стручним школама у подручју рада Трговина, угоститељство и туризам:** 16/2015-94, 14/2020-192

1.4.4 Стручна спрема наставника и стручних сарадника

58. **Правилник о степену и врсти образовања наставника из општеобразовних предмета, стручних сарадника и васпитача у стручним школама** (Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ бр. 8(2016, 11/2016, 13/2016, 2/2017, 13/2019 и 7/2019)
59. **Правилник о програму свих облика рада стручних сарадника** („Сл. Гласник РС“ број 5/2012)
60. **Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручног сарадника** („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 85/2013 и 86/2015 - др. Правилник, 81/2017, 48/2018)
61. **Правилник о дозволи за рад наставника, васпитача и стручних сарадника** („Сл. Гласник РС - Просветни гласник“ број 22/2005, 51/2008, 88/2015, 105/2015 и 48/2016)
62. **Правилник о педагошкој норми свих облика образовно - васпитног рада наставника и стручних сарадника у средњој школи** („Сл. Гласник РС“ број 1/1992, 23/1997 и 2/2000)
63. **Правилник о степену и врсти образовања наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у стручним школама у подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране** 5/2015-9, 10/2016-267, 2/2017-2, 13/2018-70, 2/2020-39, 14/2020-179, 1/2021-200
64. **Правилник о степену и врсти образовања наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у стручним школама у подручју рада Текстилство и кожарство:** 8/2015-36, 19/2015-23, 2/2017-3, 7/2017-18, 9/2019-259, 14/2020-164
65. **Правилник о степену и врсти образовања наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у стручним школама у подручју рада Хемија, неметали и графичарство:** 21/2015-1, 11/2016-550, 2/2017-4, 13/2018-67, 18/2018-2, 7/2019-377
66. **Правилник о степену и врсти образовања наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у стручним школама у подручју рада Трговина, угоститељство и туризам:** 5/2015-1, 16/2015-230, 19/2015-25, 11/2016-546, 2/2017-5, 13/2018-68, 2/2020-40, 14/2020-164, 1/2021-199
67. **Правилник о врсти стручне спреме наставника Верске наставе за први разред средње школе и критеријумима и начину оцењивања ученика који похађа Верску наставу:** 5/2001-6

1.4.5 Остали закони, правилници, приручници и друго

68. **Правилник о полагању стручног испита за секретара установе образовања и васпитања** („Сл. Гласник РС“ број 8/2011)
69. **Приручник за самовредновање рада школе**, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Република Србија, Београд 2024. година
70. **Стручно упутство о организовању такмичења и смотри ученика средњих школа**, Министар просвете, науке и технолошког развоја
71. **Приручник о самовредновању рада школе**, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд, 2024.

1.4.6 Општа акта школе

1. Статут
2. Правилник о организацији и систематизацији послова у Хемијско - технолошкој школи Суботица
3. Правилник о васпитној, васпитно - дисциплинској и материјалној одговорности ученика Хемијско - технолошке школе Суботица
4. Правилник о похваљивању и награђивању ученика Хемијско - технолошке школе
5. Правилник о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика
6. Правилник о дисциплинској и материјалној одговорности запослених у Хемијско - технолошкој школи Суботица
7. Правилник о канцеларијском пословању, архивирању и стручном одржавању архиве
8. Правилник о накнади путних трошкова запослених у Хемијско - технолошкој школи Суботица
9. Правилник о испитима у Хемијско - технолошкој школи Суботица
10. Правилник о полагању матурског испита за подручје рада пољопривреда, производња и прерада хране
11. Правилник о полагању матурског испита за подручје рада текстилство и кожарство
12. Правилник о полагању матурског испита за подручје рада хемија и неметали
13. Правилник о полагању завршног испита за подручје рада пољопривреда, производња и прерада хране
14. Правилник о полагању завршног испита за подручје рада текстилство и кожарство
15. Правилник о полагању завршног испита за подручје рада хемија и неметали
16. Правила понашања у Хемијско - технолошкој школи Суботица
17. Правилник о организацији буџетског рачуноводства
18. Правилник о поступку унутрашњег узбуњивања
19. Пословник о раду Школског одбора
20. Пословник о раду Савета родитеља
21. Пословник о раду Ученичког парламента.

1.4.7 Остале смернице у раду и планирању

Смернице из републичке развојне документације и стратегија развоја појединих области:

1. Стратегија развоја образовања у РС за период 2020. - 2030. Стратегија за борбу
2. Стратегија заштите података о личности за период 2023. - 2030. године
3. Стратегија за младе у Републици Србији за период 2023. - 2030. године
4. Стратегија унапређивања особа са инвалидитетом у РС у периоду 2020. - 2024. године
5. Стратегија развоја дигиталних вештина у РС 2020.- 2024. године
6. Стратегија превенције и заштите од дискриминације РС за период 2020. - 2030. године
7. Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у РС за период 2020. - 2030. године
8. Стратегија за родну равноправност у РС за период 2021. - 2030.
9. Стратегија за спречавање и борбу против родно-заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021. - 2025.

10. Стратегија запошљавања у РС за период 2021. - 2026.
11. Стратегија научног и технолошког развоја у РС за период 2021.- 2025. „Моћ знања“
12. Програм о заштити менталног здравља у РС за период 2019. - 2026. године

1.5 ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Школским програмом ближе се одређује начин на који школа образује и васпитава ученике ради стицања знања, вештина и ставова неопходних за даље образовање и запошљавање, успоставља организациону структуру засновану на тимском раду и одговорности сваког запосленог за остваривање утврђених циљева, као и повезивање са различитим удружењима и преузимање свог дела одговорности за развој друштвене средине.

Школски програм обухвата све садржаје, процесе и активности усмерене на остваривање принципа, циљева и стандарда постигнућа, и задовољавање општих и специфичних образовних интереса и потреба ученика, родитеља, односно другог законског заступника и локалне самоуправе, а у складу са оптималним могућностима школе.

Школски програм омогућава оријентацију ученика и родитеља, односно другог законског заступника у избору школе, праћење квалитета образовно-васпитног процес и његових резултата, као и процену индивидуалног рада и напредовања сваког ученика. Школски програм представља основу на којој сваки наставник и стручни сарадник планира, програмира и реализује свој рад. Школски програм треба да допринесе остваривању циљева образовања и васпитања, односно остваривањем Школског програма оствариће се следећи циљеви:

- 1. развој кључних компетенција неопходних за даље образовање и активну улогу грађанина за живот у савременом друштву;**
- 2. оспособљавање за самостално доношење одлука о избору занимања и даљег образовања;**
- 3. свест о важности здравља и безбедности;**
- 4. оспособљавање за решавање проблема, комуникацију и тимски рад;**
- 5. поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавања различитости;**
- 6. развој мотивације и самоиницијативе за учење, оспособљавање за самостално учење, способност самовредновања и изражавања сопственог мишљења;**
- 7. пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;**
- 8. развој свести о себи, стваралачких способности и критичког мишљења;**

9. развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;

10. развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике;

11. развијање позитивних људских вредности;

12. развијање компетенција за разумевање и поштовање људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;

13. развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине.

14. развијање предузетничких вештина усмерених на каријерне перспективе ученика;

Савремено образовање мора, поред академских и стручних знања и вештина, да обезбеди развој кључних компетенција. Кључне компетенције представљају скуп интегрисаних знања, вештина и ставова који су потребни сваком појединцу за лично испуњење и развој, укључивање у друштвени живот и запошљавање.

Остваривањем садржаја Школског програма очекује се развијање следећих кључних компетенција за целоживотно учење:

1. Компетенција комуникације на српском (или матерњем) језику

Ученик је у стању да разуме, користи и критички размишља о идејама, чињеницама, осећањима и ставовима које изражавају други на српском језику у усменом и писаном облику. У стању је да изрази и тумачи сопствене мисли, ставове, осећања у усменом и писаном облику на српском језику. Ученик користи српски језик да би учествовао у различитим друштвеним и културним ситуацијама на примерен, конструктиван и креативан начин.

2. Компетенција комуникације на страном језику

Ученик је у стању да разуме, користи и критички размишља о идејама, чињеницама, осећањима и ставовима које изражавају други на страном језику у усменом и писаном облику. У стању је да изрази и тумачи сопствене мисли, ставове, осећања у усменом и писаном облику на страном језику. Ученик користи страни језик да би учествовао у различитим друштвеним и културним ситуацијама на примерен, конструктиван и креативан начин.

3. Математичка компетенција

Ученик је у стању да користи, опише и објасни математичке појмове и процедуре, предвиди појаве, доноси математички засноване одлуке и решава проблеме у различитим ситуацијама. Ученик може да идентификује и разуме улогу коју математика има у савременом животу и активно, конструктивно и критички учествује у животу заједнице и доприноси њеном развоју.

4. Научно-технолошка компетенција

Ученик је у стању да користи и примењује знање и научне методе при препознавању научних проблема, формулише научна објашњења појава и изводи на 8 чињеницама засноване закључке о научно релевантним питањима. Ученик разуме науку као најзначајнији облик људског сазнања и делатности за развој друштва, поседује свест о начинима на који наука и технологија обликују живот у савременом друштву и разуме колико је важно имати одговоран однос према употреби научних достигнућа за данашње и будуће генерације.

5. Компетенција за решавање проблема

Ученик је у стању да препозна, разуме и реши проблемске ситуације у којима решење није видљиво на први поглед, користећи знања и вештине стечене из различитих предмета. Решавање проблема подразумева и спремност ученика да се ангажује и конструктивно и промишљено допринесе решавању проблема са којима се суочава заједница којој припада.

6. Информатичка компетенција

Ученик компетентно и критички користи технологије информационог друштва у разноврсним ситуацијама и активностима да би остварио личне циљеве и активности, конструктивно и промишљено учествовао у животу заједнице.

7. Компетенција за учење

Ослањајући се на претходна знања и искуства, ученик је у стању да организује учење, самостално или у групи, на ефикасан начин и у складу са сопственим потребама. Ученик је свестан начина на који учи и расположивих ресурса за учење (књиге, интернет, друге особе итд.), мотивисан је да учи, може да управља процесом учења и превазилази тешкоће са којима се суочава током учења.

8. Компетенција за одговоран однос према здрављу

Ученик је свестан, краткорочних и дугорочних, последица понашања које угрожава физичко и ментално здравље особе, има изграђене здраве животне стилове и спреман је да се понаша у складу са њима.

9. Компетенција за управљање сопственим понашањем и спремност за акцију

Ученик је у стању да идеје преточи у акцију. То подразумева критичко мишљење, креативност, иновативност и преузимање ризика, као и способност планирања и управљања активношћу – било самостално или у оквиру тима ради – ради остварења

циљева. Ученик разуме контекст у коме се одвијају активности, уме да се усклади са њим и искористи могућности које се нуде.

10. Социјална компетенција (сарадња, тимски рад)

Ова врста компетенције омогућава ученицима да делотворно и конструктивно учествују у друштвеном животу, не угрожавајући интересе, потребе, осећања, права других, чиме се јача друштвена кохезија у Србији. Ученик уме да сарађује и тимски ради на решавању проблема, који су од значаја за њега и ширу друштвену заједницу.

11. Грађанска компетенција за живот у демократском друштву

Ученик разуме основне појмове, институције, процедуре, принципе и вредности демократског друштва, свестан је места и улоге грађанина за развој и одржање демократског друштва, разуме изазове са којима се суочава савремено друштво и држава и спреман је да активно и конструктивно учествује у различитим сферама друштвеног живота.

12. Културна компетенција

Ученик разуме значај који култура има за развој и просперитет појединца и друштва, у стању је да интерпретира културна дела и повеже их са својим личним искуством да би га осмислио и обогатио. Ученик разуме значај креативног изражавања идеја, мисли, осећања у различитим медијима (музика, књижевност, извођачке и визуелне уметности).

13. Компетенција за одрживи развој

Ученик има свест да задовољење потреба садашњице не сме да угрози могућност будућих генерација да задовоље своје потребе, свестан је важности очувања животне околине и спреман је да се ангажује на конструктиван и креативан начин у очувању животне околине кроз самосталну активност и укључивање у различите друштвене акције.

Имајућу у виду карактеристике образовног система у Србији и контекста у којем он функционише Школски програм треба да допринесе развоју и **општих и међупредметних компетенција**. Опште међупредметне компетенције заснивају се на кључним компетенцијама, развијају се кроз наставу свих предмета, примењиве су у различитим ситуацијама и контекстима при решавању проблема и задатака, неопходне су свим ученицима за лично остварење и развој, као и укључивање у друштвене токове и запошљавање и чине основу за целоживотно учење.

Опште /међупредметне компетенције за крај општег средњег образовања и васпитања и средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета су:

- 1. Компетенција за целоживотно учење**
- 2. Комуникација**
- 3. Рад с подацима и информацијама**

4. Дигитална компетенција

5. Решавање проблема

6. Сарадња

7. Одговорно учешће у демократском друштву

8. Одговоран однос према здрављу

9. Одговоран однос према околини

10. Естетичка компетенција

11. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву и оспособљавање за целоживотно учење.

С обзиром на нови концепт наставе и учења (**наставу оријентисану на исходе и процесе учења**), реализовањем садржаја Школског програма омогућено је се да се образовни рад у школи организује тако да се највећи део одвија у школи, током часова и ваннаставних активности. Школски програм, његови садржаји, активности наставника и ученика и свих актера образовања омогућавају да се реализује нови приступ **настави усмереној на учење**.

Уз Годишњи план рада школе и Развојни план школе, Школски програм је један од најважнијих докумената школе који обезбеђује остваривање наставних планова и програма, пореба ученика и родитеља, потреба школе и јединице локалне самоуправе. Школски програм се израђује по образовних захтевима, за сваки предмет, сваки разред и за све ваннаставне активности које се реализују на нивоу одељења, образовног профила или школе.

1. обавезни део наставног плана и програма,
2. изборни део наставног плана и програма,
3. факултативни део наставног плана и програма.

Обавезни део наставног плана и програма садржи основне предмете и садржаје који су обавезни за све ученике одређеног нивоа и врсте образовања. Изборни део обухвата изборне предмете и садржаје програма по нивоима и врстама образовања од којих ученик бира један или више предмета према својим склоностима. Обавезни изборни програм је Грађанско васпитање и Верска насава. Факултативни део обухвата предмете који се задовољавају интереси ученика у складу са могућностима школе. Сходно томе организоваће се додатна настава, биће понуђен различит избор секција, у школи врло успешно ради драмска и новинарска секција, интензивирајући рад Ученичког парламента, а школа ће бити активнија у културним и јавним дешавањима у свом месту и околини.

2 ПРОГРАМИ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА – НАЗИВ, ВРСТА И ТРАЈАЊЕ ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА КОЈЕ ШКОЛА ОСТВАРУЈЕ И ЈЕЗИКА НА КОМЕ СЕ ОСТВАРЈУ ПРОГРАМ

У Хемијско-технолошкој школи образовање се одвија на српском и мађарском наставном језику, на 4 подручја рада, за редовне ученике, преквалификације, доквалификације и разне обуке:

1. Хемија, неметали и графичарство,
2. Пољопривреда, производња и прерада хране,
3. Трговина, угоститељство и туризам,
4. Текстилно и кожарство.

Образовање за редовне ученике се односи на следеће образовне профиле:

Образовни профили по подручјима рада			
Назив образовног профила	Трајање	Српски језик	Мађарски језик
Хемија, неметали и графичарство			
Техничар за хемијску и фармацеутску технологију	4 године	√	√
Техничар за оперативну форензику	4 године	√	√
Пољопривреда, производња и прерада хране			
Прехрамбени техничар	4 године	√	√
Прехрамбено-биотехнолошки техничар	4 године	√	√
Виноградар-винар	4 године	√	√
Ветеринарски техничар	4 године	√	√
Пекар	3 године	√	√
Трговина, угоститељство и туризам			
Посластичар	3 године	√	√
Текстилно и кожарство			
Техничар моделар одеће	4 године	√	√

Преквалификација и доквалификација се односи на следеће образовне профиле:

Образовни профили по подручјима рада			
Назив образовног профила	Трајање	Преквалификација	Доквалификација
Хемија, неметали и графичарство			
Техничар за хемијску и фармацеутску технологију	4 године	√	√
Техничар за оперативну форензику	4 године	√	√
Пољопривреда, производња и прерада хране			
Прехрамбени техничар	4 године	√	√
Виноградар-винар	4 године	√	√
Ветеринарски техничар	4 године	√	√
Пекар	3 године	√	√
Текстилство и кожарство			
Техничар моделар одеће	4 године	√	√
Трговина, угоститељство и туризам			
Посластичар	3 године	√	√

2.1 ОБАВЕЗНИ И ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ И МОДУЛИ ПО ОБРАЗОВНИМ ПРОФИЛИМА

2.1.1 ТЕХНИЧАР ЗА ОПЕРАТИВНУ ФОРЕНЗИКУ

План наставе и учења: ТЕХНИЧАР ЗА ОПЕРАТИВНУ ФОРЕНЗИКУ

	I РАЗРЕД					II РАЗРЕД					III РАЗРЕД					IV РАЗРЕД					УКУПНО			
	недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње			годишње			
	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Б	Σ
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	19	2	665	70		10		350			10		350			12		384			1749	70		1819
1 Српски језик и књижевност	3		105			3		105			3		105			3		96			411			411
1.1 _____језик и књижевност*	3		105			3		105			3		105			3		96			411			411
2 Српски као нематерњи језик*	2		70			2		70			2		70			2		64			274			274
3 Страни језик	2		70			2		70			2		70			2		64			274			274
4 Физичко васпитање	2		70			2		70			2		70			2		64			274			274
5 Математика	3		105			3		105			3		105			3		96			411			411
6 Рачунарство и информатика		2		70																		70		70
7 Историја	2		70																		70			70
8 Биологија	2		70																		70			70
9 Физика	2		70																		70			70
10 Географија	2		70																		70			70
11 Ликовна култура	1		35																		35			35
12 Социологија са правима грађана																2		64			64			64
Б: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ	1		35			3		105			3		105			3		96			341			341
1 Грађанско васпитање / Верска настава	1		35			1		35			1		35			1		32			137			137
2 Изборни програми према програму образовног профила**						2		70			2		70			2		64			204			204
Укупно А1 + Б	20	2	700	70		11 (13**)		385 (455**)			11 (13**)		385 (455**)			13 (15**)		416 (480**)			1886 (2090**)	70		1956 (2160**)
Укупно	22		770			11 (13**)		385 (455**)			11 (13**)		385 (455**)			13 (15**)		416 (480**)			1956 (2160**)			

Напомена:*За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира програм са листе изборних општеобразовних или стручних програма

Т-теорија, В-вежбе, Б-блок настава

Б: Листа изборних програма према програму образовног профила

РБ	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Општеобразовни програми					
1.	Музичка култура*		2	2	
2.	Екологија и заштита животне средине*		2	2	
3.	Изабрана поглавља математике*			2	2
4.	Историја (одабране теме)*		2	2	
5.	Логика са етиком*			2	2

*Ученик бира програм једном у току школовања.

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	70	70	70	64	274
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Други страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			

*Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада или у наставним плановима гимназије.

Остваривање плана програма наставе и учења

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	35	35	35	32
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	2	2	2	2
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

Разред	Предмет	Годишњи фонд часова		Број ученика у групи
		В	Б	
I	Рачунарство и информатика	70		15

I ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Техничар за оперативну форензику*

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД							III РАЗРЕД							IV РАЗРЕД							УКУПНО				Σ		
	недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				недељно				годишње									
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б						
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	5	5		170	170		90	7	6	6	245	210	222	60	5	2	12	175	70	444	60	2	2	12	64	64	408	60	782	514	1074	270	2640		
1 Општа и неорганска хемија	3	3		102	102		30																			102	102		30	234					
2 Техничко цртање		2			68																						68			68					
3 Технологија материјала	2			68																						68				68					
4 Електротехника								1			35															35				35					
5 Аналитичка хемија								2	2		70	70														70	70			140					
6 Органска хемија са биохемијом								2	2		70	70														70	70			140					
7 Микробиологија									2		70																70			70					
8 Форензичке технологије								2			70															70				70					
9 Физичка хемија															3	2		105	70							105	70			175					
10 Трасологија															2			70								70				70					
11 Основе криминалистичке технике																						2			64				64						
12 Практична настава							60			6			222	60			12			444	60			12		408	60			1074	240	1314			
13 Предузетништво																							2		64				64			64			
B2: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								2			70				2			70				2			64			204				204			
2 Изборни програм према програму образовног профила**								2			70				2			70				2			64			204				204			
Укупно A2+B2	5	5		170	170		90	7	6	6	245	210	222	60	5	2	12	175	70	444	60	2	2	12	64	64	408	60	782	514	1074	270	2844		
Укупно A2+B2	10			430				19 (21^a)				737 (807^a)				19 (21^a)				749 (819^a)				16 (18^a)				668 (732^a)				2640 (2844^a)			

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

Листа изборних програма према програму образовног профила					
РБ	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Стручни предмети					
1.	Безбедност и здравље на раду		2		
2.	Технолошке операције		2		
3.	Примена рачунара у форензици			2	
4.	Одрживи развој			2	
5.	Основи квалитета				2
6.	Основи биометрије				2

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељењског старешине	68	70	70	64	272
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

*Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање плана и програма наставе и учења

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	34	35	35	32
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	3	2	2	2
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе за реализацију у школском систему

разред	предмет/модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи - до	Потребно ангажовање помоћног наставника
		вежбе	практична настава	настава у блоку		
I	Општа и неорганска хемија	102		30	15	да
	Техничко цртање	68			15	*
	Практична настава			60	10	да
II	Аналитичка хемија	70			15	да
	Органска хемија са биохемијом	70			15	да
	Микробиологија	70			15	да
	Практична настава	222		60	10	да
III	Физичка хемија	70			15	да
	Практична настава	444		60	10	да
IV	Практична настава	408		60	10	да
	Предузетништво	64			15	*

Подела одељења у групе за реализацију по Закону о дуалном образовању

разред	предмет/модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи - до	Потребно ангажовање помоћног наставника
		вежбе	УКР	настава у блоку		
I	Општа и неорганска хемија	102		30	15	*
	Техничко цртање	68			15	*
	Практична настава			60	10	*
II	Аналитичка хемија	70			15	*
	Органска хемија са биохемијом	70			15	*
	Микробиологија	70			15	*
	Практична настава	222		60	10	*
III	Физичка хемија	70			15	*
	Практична настава	444		60	10	*
IV	Практична настава	408		60	10	*
	Предузетништво	64			15	*

2.1.2 ТЕХНИЧАР ЗА ХЕМИЈСКУ И ФАРМАЦЕУТСКУ ТЕХНОЛОГИЈУ

Образовни профил: ТЕХНИЧАР ЗА ХЕМИЈСКУ И ФАРМАЦЕУТСКУ ТЕХНОЛОГИЈУ

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА

	I РАЗРЕД					II РАЗРЕД					III РАЗРЕД					IV РАЗРЕД					УКУПНО			
	недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње			годишње			
	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Б	Σ
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	16	2	560	70		11		385			10		350			12		372			1667	70		1737
1 Српски језик и књижевност	3		105			3		105			3		105			3		93			408			408
1.1 Српски као нематерњи језик*	3		105			3		105			3		105			3		93			408			408
2 _____ језик и књижевност*	3		105			3		105			3		105			3		93			408			408
3 Страни језик	2		70			2		70			2		70			2		62			272			272
4 Физичко васпитање	2		70			2		70			2		70			2		62			272			272
5 Математика	3		105			3		105			3		105			3		93			408			408
6 Рачунарство и информатика		2		70																		70		70
7 Историја	2		70																		70			70
8 Ликовна култура						1		35													35			35
9 Географија	2		70																		70			70
10 Биологија	2		70																		70			70
11 Социологија са правима грађана																2		62			62			62
Б: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ	1		35			3		105			3		105			3		93			338			338
1 Грађанско васпитање/Верска настава	1		35			1		35			1		35			1		31			136			136
2 Изборни програми према програму образовног профила**						2		70			2		70			2		62			202			202
Укупно А1 + Б	16	2	560	70		15 (17**)		525 (595**)			11 (13**)		385 (455**)			13 (15**)		403 (465**)			1803 (2005**)	70		1873 (2075**)
Укупно	18		630			15(17**)		525(595**)			11 (13**)		385 (455**)			13 (15**)		1082			18733 (2075**)			

Напомена: *За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира програм са листе изборних општеобразовних или стручних програма

Т – теорија, В – вежбе, Б – блок настава

Б: Листа изборних програма према програму образовног профила

Р.б.	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Општеобразовни програми					
1.	Музичка култура*		2	2	
2.	Екологија и заштита животне средине*		2	2	
3.	Изабрана поглавља математике*			2	2
4.	Историја (одабране теме)*		2	2	
5.	Израчунавање у хемији*			2	2
6.	Логика са етиком*			2	2

* Ученик бира програм једном у току школовања у трећем или четвртном разреду.

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	70	66	66	60	262
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе			2 часа недељно	
Други страни језик			2 часа недељно	
Други предмети *			1–2 часа недељно	
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)			30–60 часова годишње	
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге			15–30 часова годишње	

* Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада или у наставним плановима гимназије.

Остваривање плана програма наставе и учења

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	35	35	35	31
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	2	2	2	3
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

Разред	Предмет	Годишњи фонд часова		Број ученика у групи
		В	Б	
I	Рачунарство и информатика	70		15

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
Образовни профил: ТЕХНИЧАР ЗА ХЕМИЈСКУ И ФАРМАЦЕУТСКУ ТЕХНОЛОГИЈУ

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								IV РАЗРЕД								УКУПНО				
	недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње					годишње				
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ				
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	6	6		210	210		60	8	10		280	350		60	11	8		385	280		60	5	12		155	372		90	1030	1212		270	2512				
1. Физика	2			70																										70		70					
2. Општа и неорганска хемија	4	4		140	140		60																							140	140	60	340				
3. Техничко цртање са машинским елементима		2		70																										70		70					
4. Микробиологија									2		70																			70		70					
5. Аналитичка хемија								3	3		105	105		30																105	105	30	240				
6. Органска хемија								3	3		105	105		30																105	105	30	240				
7. Технолошке операције								2	2		70	70			2	2		70	70											140	140		280				
8. Сировине за хемијске и фармацијске производе															2			70												70		70					
9. Електротехника															2			70												70		70					
10. Технологија хемијских производа															3	4		105	140		60									105	140	60	305				
11. Физичка хемија															2	2		70	70			2	2		62	62			132	132		264					
12. Контрола квалитета сировина и производа																							2			62				62		62					
13. Аутоматска контрола процеса																							2			62				62		62					
14. Технологија фармацијских производа																						3	4		93	124		90	93	124	90	307					
15. Предузетништво																							2			62				62		62					
Б: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								2			70				2			70				2			62				202			202					
2. Изборни програм образовног профила*								2			70				2			70				2			62				202			202					
Укупно A2+Б	6	6		210	210		60	8	10		280	350		60	11	8		385	280		60	5	12		155	372		90	1030	1212		270	2512 (2714*)				
Укупно A2+Б	12			480				18 (20*)				690 (760*)				19 (21*)				725 (795*)				17 (19*)				617 (679*)					2512 (2714*)				

НАПОМЕНА: * Ученик бира програм са листе општеобразовних или стручних изборних програма

Изборна листа програма

Р. Б.	Листа ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Стручни изборни програми					
1.	Извори загађења животне средине		2		
2.	Испитивање тла, воде и ваздуха		2		
3.	Биохемија			2	
4.	Примена рачунара у технолошким процесима			2	
5.	Загађивање и заштита ваздуха				2
6.	Прерада и одлагање отпадних вода				2

Обавезни облици образовно-васпитног рада

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељењског старешине	70	70	70	62	272
Додатни рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

* ако се укаже потреба за овим облицима рада

2. Подела одељења у групе1

разред	предмет/модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи -до	Потребно ангажовање помоћног наставника
		вежбе	практична настава	настава у блоку		
I	Општа и неорганска хемија	140		60	15	да
	Техничко цртање са машинским елементима	70			15	
II	Микробиологија	70			15	да
	Аналитичка хемија	105		30	15	да
	Органска хемија	105		30	15	да
	Технолошке операције	70			15	да
III	Технолошке операције	70			15	да
	Технологија хемијских производа	140		60	15	да
	Физичка хемија	70			15	да
IV	Физичка хемија	62			15	да
	Контрола квалитета сировина и производа	62			15	да
	Аутоматска контрола процеса	62			15	да
	Технологија фармацеутских производа	124		90	15	да
	Предузетништво	62			15	

1 ученици се деле у групе на часовима који су планом наставе и учења предвиђени за вежбе, практичну наставу или наставу у блоку

2.1.3 ВИНОГРАДАР-ВИНАР

Наставни план Виноградар – винар

	I РАЗРЕД				II РАЗРЕД				III РАЗРЕД				IV РАЗРЕД				УКУПНО				
	исцельно		годишње		исцельно		годишње		исцельно		годишње		исцельно		годишње		годишње				
	Т	В	III	Б	Т	В	III	Б	Т	В	III	Б	Т	В	III	Б	Т	В	III	Б	Σ
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	19	4	665	140	10		320		9		288		11		330		1603	140			1743
1. Српски језик и књижевност	3		105		3		96		3		96		3		90		387				387
1.1. _____ језик и књижевност*	3		105		3		96		3		96		3		90		387				387
2. Српски као нематеријални језик*	2		70		2		64		2		64		2		60		258				258
3. Страни језик	2		70		2		64		2		64		2		60		258				258
4. Физичко васпитање	2		70		2		64		2		64		2		60		258				258
5. Математика	2		70		2		64		2		64		2		60		258				258
6. Рачунарство и информатика		2		70														70			70
7. Физика	2		70														70				70
8. Биологија	2		70														70				70
9. Историја	2		70														70				70
10. Географија	2		70														70				70
11. Хемија	2	2	70	70													70	70			140
12. Музичка култура					1		32										32				32
13. Социологија са правима грађана													2		60		60				60
Б: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ	1		35		1		32		3		96		3		90		253				253
1. Грађанско васпитање / Верска настава	1		35		1		32		1		32		1		30		129				129
2. Изборни предмет према програму									2		64		2		60		124				124
Укупно А1+Б	20	4	700	140	11		352		10		320		12		360		1732	140			1872
Укупно	24		840		11		352		10 (12 ^{*)}		320 (384 ^{**})		12 (14 ^{**})		360 (420 ^{**})		1872(1996 ^{**})				

Напомена: * За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

Овај акт можете погледати на адреси www.moe.gov.rs/ep/pg/ministarstva/pravilnik/2016/10/5/sg

Рб	Листа изборних предмета	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Општеобразовни предмети					
1	Ликовна култура			1	
2	Екологија и заштита животне средине			1	
3	Историја (одабране теме)*			2	2
4	Географија у пољопривреди*			2	2
5	Логика са етиком*			2	2

*Предмет се бира једном у току школовања у трећем или четвртм разреду

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	70	64	64	60	258
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Други страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

*У складу са чланом 76 Закона о основама система образовања и васпитања.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	35	32	32	30
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	2	5	5	4
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе за образовни профил

разред	предмет / модул				број ученика у групи - до	Потребно ангажовање помоћног наставника
		вежбе	практична настава	настава у блоку		
I	Рачунарство и информатика	70			15	
	Хемија	70			15	ДА

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил **Виноградар-винар***

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								IV РАЗРЕД								УКУПНО				Σ
	НЕДЕЉНО				ГОДИШЊЕ				НЕДЕЉНО				ГОДИШЊЕ				НЕДЕЉНО				ГОДИШЊЕ				НЕДЕЉНО				ГОДИШЊЕ				ГОДИШЊЕ				
	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б					
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	5	3			175	105	0	60	11	4	6		352	128	192	150	8	6	6		256	192	192	150	5	8	5		150	240	150	120	933	665	534	480	2612
1 Педологија и агрохемија	3				105			12																					105			12	117				
2 Технике рада у лабораторији		3				105		24																					105			24	129				
3 Заштита биља	2				70			24																					70			24	94				
4 Органска хемија									3				96																96				96				
5 Пољопривредна техника									2				64			30													64			30	94				
6 Аналитичка хемија									1	2			32	64															32	64			96				
7 Виноградарство									3		6		96		192	60	2		6		64		192	60	1	2			30	60	30	190	60	384	150	784	
8 Технолошке операције									2	2			64	64			2	2			64	64							128	128			256				
9 Технолошка микробиологија																	1	2			32	64							32	64			96				
10 Основи прехранбене технологије																	1	2			32	64							32	64			96				
11 Винарство																	2				64			30	2	2	5		60	60	150	60	124	60	150	90	424
12 Производи од грозђа																									2	2			60	60	30	60	60		30	150	
13 Предузетништво																									2				60				60				
14 Професионална пракса																																	120				
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ																	2				64				2				60				124				
1 Изборни предмет према програму образовног профила																	2				64				2				60				124				
Укупно A2+B2	5	3			175	105		60	11	4	6		352	128	192	150	8	6	6		256	192	192	150	5	8	5		150	240	150	120	933	665	534	480	2612
Укупно A2+B2	8				340				21				822				20 (**22)				790 (**854)				18 (**20)				660 (**720)				2612 (**2736)				

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Ученик бира са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

*** Стручно веће наставника пољопривредне групе предмета бира за свако уписано одељење одговарајућу технологију са листе изборних технологија у зависности од типа производње у региону у коме се налази школа

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил **Виноградар-винар**
када се реализује по дуалном моделу*

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								IV РАЗРЕД								УКУПНО					Σ
	недељно				годиниње				недељно				годиниње				недељно				годиниње				недељно				годиниње				годиниње					
	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Б	Т	В	ПН	УКР	Б									
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	5	3			175	105		60	11	4	6		352	128	192	150	8	6	6		256	192	192	150	5	8	5		150	240	150	120	933	665		534	480	2612
1 Педологија и агрохемија	3				105			12																					105				12	117				
2 Технике рада у лабораторији		3				105		24																					105				24	129				
3 Заштита биља	2				70			24																					70				24	94				
4 Органска хемија									3			96																	96					96				
5 Пољопривредна техника									2			64				30													64				30	94				
6 Аналитичка хемија									1	2		32	64																32	64				96				
7 Виноградарство									3		6	96		192	60		2		6	64		192	60		1	2			30	60	30		190	60		384	150	784
8 Технолошке операције									2	2		64	64				2	2		64	64								128	128				256				
9 Технолошка микробиологија																	1	2		32	64								32	64				96				
10 Основи прехранбене технологије																	1	2		32	64								32	64				96				
11 Винарство																	2			64		30			2	2	5		60	60	150	90	124	60		150	90	424
12 Производи од грозђа																									2	2			60	60	30		60	60		30		150
13 Предузетништво																										2			60					60				
14 Професионална пракса												60									60												120	120				
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ																	2			64					2				60				124	124				
1 Изборни предмет према програму образовног профила																	2			64					60								124	124				
Укупно A2+B2	5	3			175	105		60	11	4	6	352	128	192	150	8 ^(**10)	6	6	256 ^{** (320)}	192	192	150	5 ^(**7)	8	5		150 ^(**210)	240	150	120	1108 ^{** (1057)}	770		534	480	2612 ^(**2736)		
Укупно A2+B2	8				340				21				822				20 (**22)				790 (**854)				18 (**20)				660 (**720)				2612 (**2736)					

Напомена: * Дуални модел подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, учење кроз рад код послодавца, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Ученик бира са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

Б. Листа изборних предмета према програму образовног профила

РБ	Листа изборних предмета	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Стручни предмети					
1	*Органска производња у виноградарству ¹			2	2
2	*Култура вина			2	2
3	*Воћна и специјална вина			2	2
4	Аграрни туризам			2	
5	Задругарство ¹				2

¹Предмет се бира једном у току школовања у трећем или четвртном разреду
НАПОМЕНА: ¹) Програм изборног предмета реализује се кроз вежбе

Остали облици образовно-васпитног рада током школске године					
	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељењског старешине	70	64	64	60	258
Додатни рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године				
	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Експедиција	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети*	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секција и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности (ученички парламент, ученичке задруге)	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

*Поред наведених предмета, школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним плановима других образовних профила истог или другог подручја рада, наставним плановима гимназије или по програмима који су претходно донети

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	35	32	32	30
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	2	5	5	4
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе*

разред	предмет / модул	Подела одељења у групе за образовни профил				број ученика у групи - до	Потребно ангажовање помоћног наставника
		вежбе	практична настава	вежбе у блоку	професионална пракса		
I	Педологија и агрохемија			12		15	ДА
	Технике рада у лабораторији	105		24		15	ДА
	Заштита биља			24		15	ДА
II	Пољопривредна техника/Обука вожње трактора**			30*		1*	-
	Аналитичка хемија	64				15	ДА
	Технолошке операције	64				15	ДА
	Виноградарство		192	60	60	15	ДА
	Професионална пракса ***			60		15	ДА
III	Технолошке операције	64				15	ДА
	Виноградарство		192	60	60	15	ДА
	Технолошка микробиологија	64				15	ДА
	Основи прехранбене технологије	64				15	ДА
	Винарство			30		15	ДА
	Професионална пракса ***			60		15	ДА
IV	Виноградарство	60		30		15	ДА
	Винарство	60	150	60		15	ДА
	Производи од грожђа	60		30		15	ДА
	Предузетништво	60				15	-
	Органска производња у виноградарству ¹	24				15	ДА

* Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Настава у блоку за модул **Обука вожње трактора** реализује се **индивидуално за сваког ученика** и обухвата обуку ученика за управљање трактором.

Распоред индивидуалне обуке за сваког ученика утврђује стручно веће наставника пољопривредне групе предмета у школи, уз присуство наставника – ментора

1. За реализацију програма вежби, вежби у блоку, практичне наставе, практичне наставе у блоку и професионалне праксе одељење се дели у групе.

2. Место реализације наставе програма вежби, вежби у блоку, практичне наставе, практичне наставе у блоку и професионалне праксе дефинисано је у делу „НАСТАВНИ ПРОГРАМИ“, одељак „ПРЕПОРУЧЕНЕ АКТИВНОСТИ И НАЧИН ОСТВАРИВАЊА МОДУЛА“.

* Часове вежби, вежби у блоку, практичне наставе, практичне наставе у блоку и професионалне праксе реализује предметни наставник, а **помоћни наставник обавља послове припреме за извођење часова вежби, вежби у блоку, практичне наставе, практичне наставе у блоку и професионалне праксе**. Под непосредним руководством наставника демонстрира радни задатак, **пружа помоћ при раду са ученицима** на часовима вежби, вежби у блоку, практичне наставе, практичне наставе у блоку и професионалне праксе (у кабинету, лабораторији, радионици школе и школској економији) **за обављање одређених послова и радних задатака**. Планира и **требује** потребне материјале и средства за рад на часу. Обавља радне задатке за које ученици нису компетентни.

*** **Професионална пракса се обавља у периоду од 01. 09. до 15. 08.** текуће школске године у другом и трећем разреду, изузев празником и недељом. Закључна оцене утврђује се на седници одељенског већа после 15. 08. текуће школске године. На истој седници утврђује се и општи успех ученика о завршеном разреду.

Подела одељења у групе – ¹када се програм реализује по дуалном моделу

разред	предмет/ модул	годишњи фонд часова				*број ученика по групи до
		вежбе	вежбе у блоку	УКР	настава у блоку	
II	Виноградарство	64	60	192		15/5*
	Професионална пракса**				60	15/5*
III	Виноградарство	64	60	192		15/5*
	Винарство		30			
	Професионална пракса**				60	15/5*
IV	Виноградарство	60	30			
	Винарство		60	150		15/5*
	Производи од грождја		30			

¹ Ученици се деле у групе на часовима који су планом наставе и учења предвиђени за вежбе, практичну наставу или наставу у блоку

²Када се програм реализује по дуалном моделу, минимално један инструктор на предвиђени број ученика

²Када се ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА за образовни профил **ВИНОГРАДАР-ВИНАР** реализује по дуалном моделу:

* Пољопривредна техника- настава у блоку за модул **Обука вожње трактора** реализује се у школи индивидуално за сваког ученика и обухвата обуку ученика за управљање трактором. Распоред индивидуалне обуке за сваког ученика утврђује стручно веће наставника пољопривредне групе предмета у школи, уз присуство наставника – ментора.

**Професионална пракса се обавља у периоду од 01.09. до 15.08. текуће школске године у првом, другом и трећем разреду, изузев празником и недељом. Закључна оцене утврђује се на седници одељенског већа после 15.08. текуће школске године. На истој седници утврђује се и општи успех ученика о завршеном разреду

2.1.4 ПРЕХРАМБЕНИ ТЕХНИЧАР

VII. НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА ЗА ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛ ПРЕХРАМБЕНИ ТЕХНИЧАР

1. НАСТАВНИ ПЛАН

Недељни и годишњи фонд часова општеобразовних предмета за образовни профил: ПРЕХРАМБЕНИ ТЕХНИЧАР

	I РАЗРЕД				II РАЗРЕД				III РАЗРЕД				IV РАЗРЕД				УКУПНО																			
	недељно			годишње	недељно			годишње	недељно			годишње	недељно			годишње	годишње				Σ															
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В		ПН	Б													
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	15	2	0	555	74	0	0	10	0	0	350	0	0	0	10	0	0	350	0	0	0	12	0	0	384	0	0	0	1639	74	0	0	1713			
1. Српски језик и књижевност	3			111				3			105				3			105				3			96				417				417			
1.1 _____језик и књижевност	3			111				3			105				3			105				3			96				417				417			
2. Српски као нематерњи језик	2			74				2			70				2			70				2			64				278				278			
3. Страни језик I	2			74				2			70				2			70				2			64				278				278			
4. Физичко васпитање	2			74				2			70				2			70				2			64				278				278			
5. Математика	3			111				3			105				3			105				3			96				417				417			
6. Рачунарство и информатика		2			74																								74			74				
7. Историја	2			74																									74			74				
8. Екологија и заштита животне средине	1			37																									37			37				
9. Географија	2			74																									74			74				
10. Социологија са правима грађена																						2			64				64			64				
A2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ	1	0	0	37	0	0	0	3	0	0	105	0	0	0	3	0	0	105	0	0	0	3	0	0	96	0	0	0	343	0	0	0	343			
1. Грађанско васпитање / Верска настава	1			37				1			35				1			35				1			32				139				139			
2. Изборни предмет према програму образовног профила**				0				2			70				2			70				2			64				204				204			
Укупно A1+ A2	18			666				11 (13**)				385 (455**)				11 (13**)				385 (455**)				13 (15**)				416 (480**)				1852 (2056**)				1852 (2056**)

Напомена:*За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

A2:Листа изборних предмета према програму образовног профила

РБ	Листа изборних предмета	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Општеобразовни предмети					
1.	Други страни језик		2	2	2
2.	Изабрани спорт		2	2	2
3.	Историја (одабране теме)		2	2	2
4.	Филозофија				2
5.	Логика са етиком			2	
6.	Неорганска хемија		2	2	
7.	Рачунање у хемији				2
8.	Биологија			2	
9.	Ликовна култура		2	2	2
10.	Музичка култура		2	2	2
11	Изабрана поглавља математике			2	2
12	Физика			2	2
13	Географија у пољопривреди		2	2	

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	74	70	70	64	278
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

* Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	37	35	35	32
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	0	2	2	2
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

разред	предмет / модул	годишњи фонд часова		број ученика у групи - до
		вјсбе	практична настава	
I	Рачунарство и информатика	74		12

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Прехрамбени техничар*

	I РАЗРЕД												II РАЗРЕД												III РАЗРЕД												IV РАЗРЕД												УКУПНО				Σ
	НЕДЕЉНО				ГОДИШЊЕ								НЕДЕЉНО				ГОДИШЊЕ								НЕДЕЉНО				ГОДИШЊЕ								ГОДИШЊЕ																
	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б																					
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	6	8			222	296			11	8			385	280		60	10	9			350	315		60	6	11			192	352		60	1149	1243		180	2572																
1 Исхрана људи	1				37																												37				37																
2 Технике рада у лабораторији		6				222																											222				222																
3 Физика	2				74				2			70																					144				144																
4 Хемија	3	2			111	74			3	2		105	70																				216	144			360																
5 Аналитичка хемија									1	2		35	70																				35	70			105																
6 Основи прехр технол* Технологија воде									2	2		70	70		60																		70	70		60	200																
7 Технолошке операције									3	2		105	70			3	2		105	70												210	140			350																	
8 Ензимологија																1			35													35				35																	
9 Физичка хемија																2	2		70	70												70	70			140																	
10 Микробиологија																2	2		70	70												70	70			140																	
11 Изборне прехранбене технологије 1																2	3		70	105		60										70	105		60	235																	
12 Изборне прехранбене технологије 2																								4	6			128	192		60	128	192		60	380																	
13 Контрола квалитета у прехр. индустрији																								2	3			64	96			64	96			160																	
14 Предузетништво																									2				64				60			60																	
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ									2			70				2			70					2				64				204				204																	
1 Изборни предмет према програму образовног профила									2			70				2			70					2				64				204				204																	
Укупно A2+B2	6	8			222	296			11 (**13)	8		385 (**455)	280	60	10 (**12)	9		350 (**420)	315	60	6 (**8)	11			192 (**256)	352	60	1149 (**1353)	1243		180	2572 (**2776)																					
Укупно A2+B2	14				518				19 (**21)				725 (**795)				19 (**21)				725 (**795)				17 (**19)				604 (**668)				2572 (**2776)																				

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Ученик бира са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

*** Стручно веће наставника прехранбено - технолошке групе предмета бира за свако уписано одељење одговарајућу технологију са листе изборних технологија у зависности од типа производње у региону у коме се налази школа

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Прехрамбени техничар
када се реализује по дуалном моделу*

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								IV РАЗРЕД								УКУПНО								Σ
	недељно				годиниње				недељно				годиниње				недељно				годиниње				недељно				годиниње				годиниње								
	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Б	Т	В	ПН	УКР	Б	Т	В	ПН	УКР	Б							
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	6	8			222	296			11	8			385	280			60	9	4	6	315	140	210	60	4	7	6		128	224	192	60	1050	940		402	180	2572			
1	Исхрана људи	1				37																								37				37							
2	Технике рада у лабораторији		6				222																							222				222							
3	Физика	2				74				2				70																144				144							
4	Хемија	3	2			111	74			3	2			105	70															216	144			360							
5	Аналитичка хемија									1	2			35	70															35	70			105							
6	Основи прехр технол* Технологија воде									2	2			70	70	60														70	70		60	200							
7	Технолошке операције									3	2			105	70			2	3	70	105									175	70		105	350							
8	Ензимологија																	1		35										35				35							
9	Физичка хемија																	2	2	70	70									70	70			140							
10	Микробиологија																	2	2	70	70									70	70			140							
11	Изборне прехрамбене технологије 1																	2	3	70	105	60								70		105	60	235							
12	Изборне прехрамбене технологије 2																					3	3	4	96	96	128	60	96	96	128	60	380								
13	Контрола квалитета у прехр. индустрији																					1	2	2	32	64	64		32	64	64		160								
14	Предузетништво																						2			64				64				64							
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ									2				70				2				70				2				64				204								
1	Изборни предмет према програму образовног профила									2				70				2				70				2				64				204							
Укупно A2+B2	6	8			222	296			11 (**13)	8			385 (**455)	280	60	9 (**11)	4	6	315 (**385)	140	210	60	6 (**8)	4	6	128 (**192)	224	192	60	1050 (**1254)	940	402	180	2572 (**2776)							
Укупно A2+B2	14				518				19 (**21)				725 (**795)				19 (**21)				725 (**795)				17 (**19)				604 (**668)				2572 (**2776)								

Напомена: * Дуални модел подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, учење кроз рад код послодавца, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Ученик бира са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

*** Стручно веће наставника прехрамбено - технолошке групе предмета бира за свако уписано одељење одговарајућу технологију са листе изборних технологија у зависности од типа произвођаче у региону у коме се налази школа

Листа изборних технологија у оквиру обавезних стручних предмета

Листа изборних технологија*		РАЗРЕД	
		III	IV
Изборне прехранбене технологије 1	Технологија безалкохолних пића	*	
	Технологија кондиторских производа	*	
	Технологија млинарства	*	
	Технологија сточне хране	*	
	Технологија скроба	*	
Изборне прехранбене технологије 2	Технологија шећера		*
	Технологија уља и биљних масти		*
	Технологија органских киселина		*
	Технологија прераде воћа и поврћа		*
	Технологија пекарства		*
	Индустријска производња готове хране		*
	Технологија млека		*
	Технологија меса		*
	Технологија слата и нива		*
	Технологија вина, винских и воћних дестилата		*
	Технологија пекарског квасца		*
	Технологија етанолa и јаких алкохолних пића		*

* Изабране прехранбене технологије са листе изборних технологија у оквиру **Изборне прехранбене технологије 1***** и **Изборне прехранбене технологије 2***** уписати у листу обавезних стручних предмета под редним бројем 11 односно 12

Б2: Листа изборних предмета према програму образовног профила

РБ	Листа изборних предмета	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Стручни предмети					
1.	Основе туризма		2	2	2
2.	Аграрни туризам			2	2
3.	Основе угоститељства		2	2	2
4.	Припрема јела са жара			2	2
5.	Основе посластичарства			2	2
6.	Историја пиварства			2	2
7.	Култура вина			2	2
8.	Задругарство			2	2

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	74	70	70	64	278
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

*Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	37	35	35	32
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	0	2	2	2
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

разред	предмет / модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи - до	Помоћни наставник
		вежбе	практична настава	настава у блоку		
II	Технике рада у лабораторији	222			12	да
	Хемија	74			12	да
II	Хемија	70			12	да
	Аналитичка хемија	70			12	да
	Основи прехранбене технологије*	70			12	да
	Технологија воде*					да
	Технолошке операције	70			12	да
III	Технолошке операције	70			12	да
	Физичка хемија	70			12	да
	Микробиологија	70			12	да
	Изборна технологија 1	105		60	12	да
	Изборна технологија 2					
	Изборна технологија 3					
	Кварење и конзервисање					
IV	Изборна технологија 4	192		60	12	да
	Изборна технологија 5					
	Изборна технологија 6					
	Изборна технологија 7					
	Изборна технологија 8					
	Контрола квалитета у прехранбеној индустрији	96			12	да
	Предузетништво	64			15	

Подела одељења у групе када се програм реализује по дуалном моделу

разред	предмет/ модул	годишњи фонд часова			
		вежбе	вежбе у блоку	УКР	настава у блоку
III	Технолошке операције			105	
	Изборне прехранбене технологије 1		60	105	
IV	Изборне прехранбене технологије 2		60	128	
	Контрола квалитета у прехранбеној индустрији			64	

2.1.5 ПРЕХРАМБЕНО-БИОТЕХНОЛОШКИ ТЕХНИЧАР

I План nastave и учења: за образовни профил Прехрамбено-биотехнолошки техничар

	I РАЗРЕД				II РАЗРЕД				III РАЗРЕД				IV РАЗРЕД				УКУПНО													
	недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		годишње													
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ						
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	15	2		540	72			10			350			10			350			12			372			1612	72			1684
1. Српски језик и књижевност	3			108				3			105			3			105			3			93			411			411	
1.1 језик и књижевност*																														
2. Српски као нематерњи језик*																														
3. Страни језик I	2			72				2			70			2			70			2			62			274			274	
4. Физичко васпитање	2			72				2			70			2			70			2			62			274			274	
5. Математика	3			108				3			105			3			105			3			93			411			411	
6. Рачунарство и информатика		2			72																				72			72		
7. Историја	2			72																					72			72		
8. Екологија и заштита животне средине	1			36																					36			36		
9. Географија	2			72																					72			72		
10. Социологија са правима грађана																				2			62			62			62	
A2: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ	1			36				3			105			3			105			3			96			343			343	
1. Грађанско васпитање / Верска настава	1			36				1			35			1			35			1			31			137			137	
2. Изборни програми према програму образовног профила**				0				2			70			2			70			2			62			202			202	
Укупно A1+ A2	18		648		11 (13**)		385 (455**)		11 (13**)		385 (455**)		13 (15**)		403 (465**)		1821 (2023**)					1821 (2023**)								

Напомена:*За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира предмет са листе општеобразовних или стручних изборних програма

A2: Листа изборних програма према програму образовног профила

Рб	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Општеобразовни програми					
1.	Други страни језик		2	2	2
2.	Изабрани спорт		2	2	2
3.	Историја (одабране теме)*		2	2	2
4.	Филозофија				2
5.	Логика са етиком			2	
6.	Неорганска хемија*		2	2	
7.	Рачунање у хемији				2
8.	Биологија*		2	2	2
9.	Ликовна култура*		2	2	2
10.	Музичка култура*		2	2	2
11.	Изабрана поглавља математике*			2	2
12.	Географија у пољопривреди*		2	2	

* Ученик бира једном у току школовања

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	72	70	70	62	274
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

*Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	36	35	35	31
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	1	2	2	3
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

разред	предмет / модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи - до
		вежбе	практична настава	настава у блоку	
I	Рачунарство и информатика	72			15

I ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Прехрамбено – биотехнолошки техничар*

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								IV РАЗРЕД								УКУПНО				
	недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње					годишње				
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ				
Б1: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	6	8		216	288		30	10	9		350	315		60	10	9		350	315		60	7	10		217	310		90	1133	1228		240	2601				
1 Основи прехрамбене технологије	2	2		72	72		30																						72	72		30	174				
2 Технике рада у лабораторији		4			144																								144				144				
3 Физика	2			72				2			70																		142				142				
4 Хемија	2	2		72	72			2	2		70	70																	142	142			284				
5 Аналитичка хемија								2	1		70	35																	70	35			105				
6 Прехрамбена технологија								2	4		70	140		30	2	4		70	140		30	3	3		93	93		54	233	373		114	650				
7 Технолошке операције								2	2		70	70		30	2	2		70	70		30	2	2		62	62		36	202	202		96	500				
8 Биохемија															2			70											70				70				
9 Физичка хемија															2	1		70	35										70	35			105				
10 Микробиологија															2	2		70	70										70	70			140				
11 Контрола квалитета у прехрамбеној индустрији																						2	3		62	93			62	93			155				
12 Предузетништво																							2			62				62			62				
Б2: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								2			70				2			70				2			62				202				202				
2 Изборни програми према програму образовног профила**								2			70				2			70				2			62				202				202				
Укупно Б1+Б2	6	8		216	288		30	10	9		350	315		60	10	9		350	315		60	7	10		217	310		90	1133	1228		240	2601				
Укупно Б1+Б2	14			534					19			725 (**795)					19			725 (**795)					17			617 (**679)					2601 (**2803)				

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе и наставу у блоку

** Ученик бира програм са листе изборних општеобразовних или стручних програма

I ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Прехрамбено – биотехнолошки техничар
када се реализује по дуалном моделу*

	I РАЗРЕД						II РАЗРЕД						III РАЗРЕД						IV РАЗРЕД						УКУПНО								
	недељно			годишње			недељно			годишње			недељно			годишње			недељно			годишње			годишње								
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Б	Σ
Б1: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	6	8		216	288		30	10	3	6	350	105	210	60	10	3	6	350	105	210	60	7	4	6	217	124	186	90	1133	622	606	240	2601
1 Основи прехрамбене технологије	2	2		72	72		30																					72	72		30	174	
2 Технике рада у лабораторији		4			144																								144			144	
3 Физика	2			72				2			70																	142				142	
4 Хемија	2	2		72	72			2	2		70	70																142	142			284	
5 Аналитичка хемија								2	1		70	35																70	35			105	
6 Прехрамбена технологија								2	4		70	140	30		2	4		70	140	30		3	3		93	93	54		233	373	373	114	650
7 Технолошке операције								2	2		70	70	30		2	2		70	70	30		2	2		62	62	36		202		202	96	500
8 Биохемија															2			70										70				70	
9 Физичка хемија															2	1		70	35									70	35			105	
10 Микробиологија															2	2		70	70									70	70			140	
11 Контрола квалитета у прехрамбеној индустрији																						2	2	1	62	62	31		62	93	31		155
12 Предузетништво																							2		62				62				62
Б2: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								2			70				2			70				2			62				202				202
2 Изборни програми према програму образовног профила**								2			70				2			70				2			62				202				202
Укупно Б1+Б2	6	8		216	288		30	10	3	6	350	105	210	60	10	3	6	350	105	210	60	7	4	6	217	124	186	90	1133	622	606	240	2601
Укупно Б1+Б2	14			534				19			725 (**795)				19			725 (**795)				17			617 (**679)			2601 (**2803)					

Напомена: * Дуални модел подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, учење кроз рад код послодавца, вежбе и учење кроз рад у блоку

** Ученик бира програм са листе изборних општеобразовних или стручних програма

Б. Листа изборних програма према програму образовног профила

РБ.	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
1	Основне туризма*		2	2	2
2	Аграрни туризам*		2	2	2
3	Основне угоститељства*		2	2	2
4	Припрема јела са жара*		2	2	2
5	Историја пиварства*		2	2	2
6	Прерада органских производа*		2	2	2
7	Колачи од теста*			2	2
8	Технологија хлађења прехранбених производа*		2	2	2

Напомена: *ученик бира програм једном у току школовања.

Остали облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељењског старешине	72	70	70	62	274
Додатни рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети*	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секција и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности (ученички парламент, ученичке задруге)	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

* Поред наведених предмета, школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним плановима других образовних профила истог или другог подручја рада, наставним плановима гимназије или по програмима који су претходно донети.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Разредно часовна настава	36	35	35	31
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	1	2	2	3
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

	предмет/модул	годишњи фонд часова				потребно ангажовање помоћног наставника	број ученика у групи -до
		вежбе	практична настава	учење кроз рад	настава у блоку		
I	Основи прехранбене технологије	72			30	да	15
	Технике рада у лабораторији	144				да	15
	Хемија	72				да	15
II	Хемија	70				да	15
	Аналитичка хемија	70				да	15
	Прехранбена технологија	70		140	30	да	15
	Технолошке операције	70		70	30	да	15
III	Прехранбена технологија	105		140	30	да	15
	Технолошке операције	70		70	30	да	15
	Физичка хемија	70				да	15
	Микробиологија	70				да	15
IV	Прехранбена технологија	93			54	да	15
	Технолошке операције	62			36	да	15
	Контрола квалитета у прехранбеној индустрији	93			30	да	15
	Предузетништво	62				не	15

2.1.6 ВЕТЕРИНАРСКИ ТЕХНИЧАР

VI. НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА ЗА ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛ ВЕТЕРИНАРСКИ ТЕХНИЧАР

1. НАСТАВНИ ПЛАН

Недељни и годишњи фонд часова општеобразовних предмета за образовни профил: ВЕТЕРИНАРСКИ ТЕХНИЧАР

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД							III РАЗРЕД							IV РАЗРЕД							УКУПНО				
	недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				годишње				
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	20	2	0	640	64	0	0	13	0	0	416	0	0	0	9	0	0	288	0	0	0	11	0	0	288	0	0	0	1696	64	0	0	1760
1. Српски језик и књижевност	3			96				3			96				3			96				3			96				384				384
1.1 језик и књижевност*	3			96				3			96				3			96				3			96				384				384
2. Српски као нематерњи језик*	2			64				2			64				2			64				2			64				256				256
3. Страни језик I	2			64				2			64				2			64				2			64				256				256
4. Физичко васпитање	2			64				2			64				2			64				2			64				256				256
5. Математика	2			64				2			64				2			64				2			64				256				256
6. Рачунарство и информатика		2			64																									64			64
7. Историја	2			64																									64				64
8. Латински језик	1			32																									32				32
9. Физика	2			64																									64				64
10. Географија	2			64																									64				64
11. Хемија	2			64				3			96																		160				160
12. Биологија	2			64				1			32																		96				96
13. Социологија са правима грађана																						2			64				64				64
A2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ	1	0	0	32	0	0	0	3	0	0	96	0	0	0	3	0	0	96	0	0	0	3	0	0	96	0	0	0	320	0	0	0	320
1. Грађанско васпитање / Верска настава	1			32				1			32				1			32				1			32				128				128
2. Изборни предмет према програму образовног профила**				0				2			64				2			64				2			64				192				192
Укупно A1+A2	23			736				14			448				10			320				12			320				1888				1888
								(16**)			(512**)				(12**)			(384**)				(14**)			(384**)				(2080**)				(2080**)

Напомена: *За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

A2:Листа изборних предмета према програму образовног профила

Рб	Листа изборних предмета	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Општеобразовни предмети					
1.	Други страни језик		2	2	2
2.	Изабрани спорт		2	2	2
3.	Историја (одабране теме)		2	2	2
4.	Филозофија				2
5.	Логика са етиком			2	
6.	Општа и неорганска хемија			2	
7.	Органска хемија				2
8.	Физика			2	2
9.	Биологија			2	
10.	Ликовна култура		2	2	2
11.	Музичка култура		2	2	2
12.	Географија у пољопривреди		2	2	

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	64	64	64	64	256
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

* Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	32	32	32	32
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	5	5	5	2
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

разред	предмет / модул	годишњи фонд часова				број ученика у групи - до
		вежбе	практична настава	настава у блоку	професионална пракса	
I	Рачунарство и информатика	64				12

I Наставни план - ВЕТЕРИНАРСКИ ТЕХНИЧАР

	I РАЗРЕД						II РАЗРЕД						III РАЗРЕД						IV РАЗРЕД						УКУПНО									
	недељно			годишње			недељно			годишње			недељно			годишње			недељно			годишње			годишње									
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ				
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	5	4	0	160	128	0	150	8	4	4	256	128	128	150	7	6	7	224	192	224	150	5	7	6	160	224	192	60	800	672	544	510	2526	
1. Анатомија и физиологија	3	2		96	64		30																						96	64		30	190	
2. Сточарство са исхраном	2	2		64	64		30																						64	64		30	158	
3. Фармакологија								2	1	2	64	32	64	20															64	32	64	20	180	
4. Патологија								2			64			10															64			10	74	
5. Хигијена и нега животиња								2	1	2	64	32	64	20															64	32	64	20	180	
6. Епизоотиологија								2	2		64	64		10															64	64		10	138	
7. Породиљство															3	2	2	96	64	64	30									96	64	64	30	254
8. Болести животиња															4	4	5	128	128	160	30	3	2	3	96	64	96	30	224	192	256	60	732	
9. Основи хирургије																						2	3	3	64	96	96	30	64	96	96	30	286	
10. Предузетништво																									2				64				64	
11. Професионална пракса							90							90																		270	270	
B: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ	1	0	0	32	0	0	0	3	0	0	96	0	0	0	3	0	0	96	0	0	0	3	0	0	96	0	0	0	320	0	0	0	320	
1. Изборни предмети према програму образовног профила								2			64				2			64				2			64				192				192	
Укупно A2-B2	5	4	0	160	128	0	150	8	4	4	256	128	128	150	7	6	7	224	192	224	150	5	7	6	160	224	192	60	800	672	544	510	2526	
Укупно A1+A2+B	26	6	0	832	192	0	150	24	4	4	768	128	128	150	19	6	7	608	192	224	150	19	7	6	544	224	192	60	2816	736	544	510	4606	
Укупно				32				32							32			1174				32			1020				4606					

Напомена:*За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

Б: Листа изборних предмета према програму образовног профила

РБ	Листа изборних предмета	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Стручни предмети* - ОБАВЕЗНО СЕ БИРА БАР У ЈЕДНОМ РАЗРЕДУ					
1.	Болести пчела		2		
2.	Козарство		2		
3.	Патологија риба			2	
4.	Спортско коњарство			2	
5.	Патологија екзотичних животиња			2	
6.	Добробит животиња			2	
7.	Хигијена намирница животињског порекла				2
8.	Кинологија				2
9.	*Аграрни туризам			2	2
10.	*Органска производња у сточарству I		2	2	

НАПОМЕНА:

¹⁾ Део програма изборног предмета реализује се кроз вежбе

²⁾ Предмет се бира једном у току школовања у друго, трећем или четвртном разреду

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	64	64	64	64	256
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

*Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	32	32	32	32
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	5	5	5	2
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе за образовни профил: ВЕТЕРИНАРСКИ ТЕХНИЧАР							
разред	предмет / модул					број ученика у групи - до	Потребно ангажовање помоћног наставника
		Вежбе	Практична настава	Настава у блоку	Професионална пракса		
I	Рачунарство и информатика	64				15	ДА
	Анатомија и физиологија	64		30		15	ДА
	Сточарство са исхраном	64		30		15	ДА
	Професионална пракса **				90**	15	ДА
II	Фармакологија	32	64	20		15	ДА
	Патологија			10		15	ДА
	Хигијена и нега животиња	32	64	20		1*	ДА
	Епизоотиологија	64		10		15	ДА
	Професионална пракса **				90**	15	ДА
III	Породиљство	64	64	30		15	ДА
	Болести животиња	128	160	30		15	ДА
	Професионална пракса **				90**	15	ДА
IV	Болести животиња	64	96	30		15	ДА
	Основи хирургије	96	96	30		15	ДА
	Предузетништво	64				15	НЕ
	Органска производња у сточарству ¹	24				15	ДА

¹У програму изборног предмета Органска производња у сточарству вежбе се реализују поделом одељења у групе.

****Професионална пракса се обавља у периоду од 01.09. до 15.08.** текуће школске године у првом, другом и трећем разреду, изузев празником и недељом. Завршна оцена утврђује се на седници одељенског већа после 15.08. текуће школске године. На истој седници утврђује се и општи успех ученика о завршеном разреду.

- 1) За реализацију програма вежби, практичне наставе, наставе у блоку и професионалне праксе одељење се дели у групе.
- 2) Место реализације наставе програма вежби, практичне наставе, наставе у блоку и професионалне праксе дефинисано је у делу „НАСТАВНИ ПРОГРАМИ“, одељак „ПРЕПОРУЧЕНЕ АКТИВНОСТИ И НАЧИН ОСТВАРИВАЊА МОДУЛА“.
- 3) Часове вежби, практичне наставе, наставе у блоку и професионалне праксе реализује предметни наставник а **помоћни наставник обавља послове припреме** за извођење часова вежби, практичне наставе, наставе у блоку и професионалне праксе. Помоћни наставник под непосредним руководством наставника демонстрира радни задатак, **пружа помоћ при раду са ученицима** на часовима вежби, практичне наставе, наставе у блоку и професионалне праксе (у кабинету, лабораторији, школској амбуланти и школској економији) за обављање одређених послова и радних задатака. **Планира и требаје** потребне материјале и средства за рад на часу. **Обавља радне задатке** за које ученици нису компетентни.

2.1.7 ВЕТЕРИНАРСКИ ТЕХНИЧАР (ОД 2023/2024. ГОДИНЕ)

І ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА за образовни профил Ветеринарски техничар

	І РАЗРЕД				ІІ РАЗРЕД				ІІІ РАЗРЕД				ІV РАЗРЕД				УКУПНО								
	недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		годишње								
	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	20	2	640	64	13		416		9		288		11		288		1696	64							1760
1. Српски језик и књижевност	3		96		3		96		3		96		3		96		384								384
1.1. _____језик и књижевност*	3		96		3		96		3		96		3		96		384								384
2. Српски као нематерњи језик*	2		64		2		64		2		64		2		64		256								256
3. Страни језик I	2		64		2		64		2		64		2		64		256								256
4. Физичко васпитање	2		64		2		64		2		64		2		64		256								256
5. Математика	2		64		2		64		2		64		2		64		256								256
6. Рачунарство и информатика		2		64																			64		64
7. Историја	2		64																				64		64
8. Латински језик	1		32																				32		32
9. Физика	2		64																				64		64
10. Географија	2		64																				64		64
11. Хемија	2		64		3		96																160		160
12. Биологија	2		64		1		32																96		96
13. Социологија са правима грађана													2		64								64		64
A2: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ	1		32		3		96		3		96		3		96		320								320
1. Грађанско васпитање / Верска настава	1		32		1		32		1		32		1		32		128								128
2. Изборни програм према програму образовног профила**					2		64		2		64		2		64		192								192
Укупно A1+A2	23		736		14		448		10		320		12		320		1888								1888

Напомена:*За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира програм са листе изборних општеобразовних или стручних програма

A2:Листа изборних програма према програму образовног профила					
Рб	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Општеобразовни програми					
1.	Други страни језик		2	2	2
2.	Изабрани спорт*		2	2	2
3.	Историја (одабране теме)*		2	2	2
4.	Филозофија				2
5.	Логика са етиком			2	
6.	Општа и неорганска хемија			2	
7.	Органска хемија				2
8.	Физика*			2	2
9.	Биологија*			2	2
10.	Ликовна култура*		2	2	2
11.	Музичка култура*		2	2	2
12.	Географија у пољопривреди*		2	2	
13.	Изабарна поглавља математике			2	2

*Ученик бира једном у току школовања

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	64	64	64	64	256
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

*Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	32	32	32	32
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	5	5	5	2
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

разред	предмет / модул	годишњи фонд часова				број ученика у групи - до
		вежбе	практична настава	настава у блоку	професионална пракса	
I	Рачунарство и информатика	64				12

I ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Ветеринарски техничар*

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД							III РАЗРЕД							IV РАЗРЕД							УКУПНО						
	недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				годишње						
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ		
Б1: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	5	4		160	128		150	8	4	4	256	128	128	150	9	4	7	288	128	224	150	5	7	6	160	224	192	60	864	608	544	510	2526		
1 Анатомија и физиологија	3	2		96	64		30																							96	64		30	190	
2 Стоچارство са исхраном	2	2		64	64		30																							64	64		30	158	
3 Фармакологија								2	1	2	64	32	64	20																64	32	64	20	180	
4 Патологија								2			64			10																64			10	74	
5 Хигијена и нега животиња								2	1	2	64	32	64	20																64	32	64	20	180	
6 Микробиологија и паразитологија								2	2		64	64		10																64	64		10	138	
7 Породиљство															3	2	2	96	64	64	30									96	64	64	30	254	
8 Болести животиња															4	2	5	128	64	160	30	3	2	3	96	64	96	30	224	128	256	60	668		
9 Хигијена хране животињског порекла															2			64												64				64	
10 Основи хирургије																						2	3	3	64	96	96	30	64	96	96	30	286		
11 Предузетништво																						2			64				64				64		
12 Професионална пракса							90							90																		270	270		
Б2: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								2			64				2			64				2			64				192				192		
2 Изборни програм према програму образовног профила**								2			64				2			64				2			64				192				192		
Укупно Б1+Б2	5	4		160	128		150	8**10	4	4	256**320	128	128	150	9**11	4	7	288**352	128	224	150	5**7	7	6	160**224	224	192	60	864**1056	608	544	510	2526**2718		
Укупно	9			438				16**18			662**726				20**22			790**854				18*20			636**700				2526**2718						

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку.

** Ученик бира програм са листе изборних општеобразовних или стручних програма

Б2. Листа изборних програма према програму образовног профила

РБ	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Стручни програми					
1	Биологија и болести пчела		2		
2	Биологија и патологија дивљих животиња		2		
3	Органска производња у сточарству*		2	2	
4	Биологија и патологија риба		2		
5	Климатске промене у пољопривреди*		2	2	2
6	Спортско коњарство			2	
7	Биологија и патологија егзотичних животиња			2	
8	Једно здравље*			2	2
9	Комуникација и добробит животиња*			2	2
10	Аграрни туризам*			2	2
11	Кинологија				2

* Ученик бира изборни програм само једном у току школовања

Програми под редним бројевима 3 и 5 реализују се кроз теоријску наставу и вежбе

Остали облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељењског старешине	64	64	64	64	256
Додатни рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад*	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети*	1–2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секција и друго)	30–60 часова годишње			
Друштвене активности (ученички парламент, ученичке задруге)	15–30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

* Поред наведених предмета, школа може да организује, у складу са опредељењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утерђени наставним плановима других образовних профила истог или другог подручја рада, наставним плановима гимназије или по програмима који су претходно донети

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Разредно часовна настава	32	32	32	32
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	5	5	5	2
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

разред	Предмет/модул	годишњи фонд часова			Потребно ангажовање помоћног наставника**	Број ученика у групи - до
		Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
I	Анатомија и физиологија	64		30	да	15
	Сточарство са исхраном	64		30	да	15
	Професионална пракса*			90	да	15
II	Фармакологија	32	64	20	да	15
	Патологија			10	да	15
	Хигијена и нега животиња	32	64	20	да	15
	Микробиологија и паразитологија	64		10	да	15
	Професионална пракса*			90	да	15
III	Породиљство	64	64	30	да	15
	Болести животиња	64	160	30	да	15
	Професионална пракса*			90	да	15
IV	Болести животиња	64	96	30	да	15
	Основи хирургије	96	96	30	да	15
	Предузетништво	64			не	15

* **Професионална пракса се обавља у периоду од 01.09. до 15.08.** текуће школске године у првом, другом и трећем разреду, изузев празником и недељом. Закључна бројчана оцена утврђује се на седници одељенског већа после 15.08. текуће школске године. На истој седници утврђује се и општи успех ученика о завршеном разреду.

• Настава у блоку се реализује у кабинету за ветеринарску групу предмета, ветеринарској амбуланти, као и на школској економији у реалним радним условима или на фармама код једног или више послодаваца у реалним радним условима.

• Место реализације наставе програма вежби, практичне наставе, наставе у блоку и професионалне праксе дефинисано је у делу „ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА”, одељак „УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА”.

** Часове вежби, практичне наставе, наставе у блоку и професионалне праксе реализује предметни наставник, а **помоћни наставник обавља послове припреме за извођење часова вежби, практичне наставе, наставе у блоку и професионалне праксе.** Под непосредним руководством наставника демонстрира радни задатак, **пружа помоћ при раду са ученицима** на часовима вежби, практичне наставе, наставе у блоку и професионалне праксе (у школском кабинету, школској ветеринарској амбуланти и школској економији) **за обављање одређених послова и радних задатака. Планира и требује** потребне материјале и средства за рад на часу. Обавља радне задатке за које ученици нису компетентни.

2.1.8 ПЕКАР

НАСТАВНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ I. НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА ЗА ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛ ПЕКАР

1. НАСТАВНИ ПЛАН

Недељни и годишњи фонд часова општеобразовних предмета за образовни профил: ПЕКАР

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД							III РАЗРЕД							УКУПНО					
	недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				годишње					
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ	
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	11	2	0	385	70	0	0	8	0	0	272	0	0	0	9	0	0	270	0	0	0	927	70	0	0	997	
1. Српски језик и књижевност	3			105				2			68				2			60				233				233	
1.1. _____ језик и књижевност	3			105				2			68				2			60				233				233	
2. Српски као нематерњи језик	2			70				2			68				2			60				198				198	
3. Страни језик I	2			70				2			68				1			30				168				168	
4. Физичко васпитање	2			70				2			68				2			60				198				198	
5. Математика	2			70				2			68				1			30				168				168	
6. Историја	2			70																		70				70	
7. Рачунарство и информатика		2			70																		70			70	
8. Географија															1			30				30				30	
9. Екологија и заштита животне средине															1			30				30				30	
10. Социологија са правима грађана															1			30				30				30	
A2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ	1	0	0	35	0	0	0	2	0	0	68	0	0	0	2	0	0	60	0	0	0	163	0	0	0	163	
1. Грађанско васпитање / Верска настава	1			35				1			34				1			30				99				99	
Изборни предмет према програму образовног профила**								1			34				1			30				64				64	
Укупно A1+A2	14			490				9 (10**)			306 (340**)				10 (11**)			300 (330**)				1096 (1160**)					1096 (1160**)

Напомена:* За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

A2:Листа изборних предмета према програму образовног профила

РБ	Листа изборних предмета	РАЗРЕД		
		I	II	III
Општеобразовни предмети				
1.	Страни језик		1	1
2.	Изабрани спорт		1	1
3.	Историја (одабране теме)			1
4.	Етика			1
5.	Логика			1
6.	Изабрана поглавља математике			1
7.	Географија хране		1	1
8.	Аграрна географија		1	1
9.	Ликовна култура		1	1
10.	Музичка култура		1	1
11.	Биологија		1	

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	70	68	60	198
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе		2 часа недељно	
Трећи страни језик		2 часа недељно	
Други предмети *		1-2 часа недељно	
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)		30-60 часова годишње	
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге		15-30 часова годишње	
Културна и јавна делатност школе		2 радна дана	

* Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	35	34	30
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	2	3	4
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2
Завршни испит			3
Укупно радних недеља	39	39	39

Подела одељења у групе

разред	предмет / модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи - до
		вјешбе	практична настава	настава у блоку	
I	Рачунарство и информатика	70			12

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА

за образовни профил Пекар*

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД							III РАЗРЕД							УКУПНО				
	недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				годишње				
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	10	8		350	280		60	8	2	12	272	68	408	90	6	3	12	180	90	360	120	802	438	768	270	2278
11 Физика	2			70																		70				70
12 Хемија	2			70																		70				70
13 Исхрана људи	1			35																		35				35
14 Операције и мерења у пекарству	2	2		70	70																	70	70			140
15 Технологија пекарства	3			105				4			136				4			120				361				361
16 Производња пекарских производа		6			210		60			12			408	90			12			360	120	210	768	270		1248
17 Здравствена безбедност хране								2	2		68	68										68	68			136
18 Објекти и опрема у пекарству								2			68											68				68
19 Тржиште и промет пекарских производа															2	1		60	30			60	30			90
20 Предузетништво																2			60				60			60
Б: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								1			34				1			30				64				64
1 Изборни програми према програму образовног профила*								1			34				1			30				64				64
Укупно А1+Б	10	8		350	280		60	8 (** 9)	2	12	272 (** 306)	68	408	90	6 (* 7)	3	12	180 (** 210)	90	360	120	802 (** 866)	438	768	270	2278 (** 2342)
Укупно		18			690			22 (** 23)			838 (** 872)				21 (** 22)			750 (** 780)				2278 (** 2342)				

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

**ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Пекар
када се реализује по дуалном моделу***

	I РАЗРЕД						II РАЗРЕД						III РАЗРЕД						УКУПНО							
	недељно			годишње			недељно			годишње			недељно			годишње			годишње							
	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Б	Σ			
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	10	8		350	280		60	8	2	12	272	68	408	90	6	3	12	180	90	360	120	802	438	768	270	2278
11 Физика	2			70																		70				70
12 Хемија	2			70																		70				70
13 Исхрана људи	1			35																		35				35
14 Операције и мерења у пекарству	2	2		70	70																	70	70			140
15 Технологија пекарства	3			105				4			136				4			120				361				361
16 Производња пекарских производа		6			210		60		12			408	90			12			360	120		210	768	270	1248	
17 Здравствена безбедност хране								2	2		68	68										68	68			136
18 Објекти и опрема у пекарству								2			68											68				68
19 Тржиште и промет пекарских производа															2	1		60	30			60	30			90
20 Прдузетништво																2		60				60				60
Б: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								1			34				1			30				64				64
1 Изборни програми према програму образовног профила**								1			34				1			30				64				64
Укупно А1+Б	10	8		350	280		60	8	2	12	272	68	408	90	6	3	12	180	90	360	120	802	438	768	270	2278
Укупно			18			690		22	(** 23)		838	(** 872)			21	(** 22)		750	(** 780)			2278	(** 2342)			

Напомена: * Дуални модел подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, учење кроз рад код послодавца, вежбе, практичну наставу и учење кроз рад у блоку

** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних програма

Б. Листа изборних програма према програму образовног профила*

Рб.	Стручни изборни програми	РАЗРЕД		
		I	II	III
Стручни предмети				
1	Аграрни туризам		1	1
2	Основе угоститељства		1	1
3	Припрема топлих послastiца		1	1
4	Уметнички обликовано тесто		1	1
5	Производња традиционалних врста хлеба		1	1
6	Задругарство		1	1

*Ученик бира изборни програм једном у току школовања

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељењског старешине	70	68	60	198
Додатни рад*	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад*	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад*	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно		
Трећи страни језик	2 часа недељно		
Други предмети*	1-2 часа недељно		
Факултативни предмети/програми*	1-2 часа недељно		
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секција и друго)	30-60 часова годишње		
Друштвене активности (ученички парламент, ученичке задруге)	15-30 часова годишње		
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана		

*Поред обавезних предмета и изборних програма школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета/програма који су утврђени плановима наставе и учења других образовних профила истог или другог подручја рада, као и плановима наставе и учења за гимназије, а који су утврђени школским програмом.

**Факултативни облици васпитно-образовног рада обавезни су за ученике који се за њих одреде.

Остваривање плана и програма наставе и учења

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова
Разредно часовна настава	35	34	30
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	2	3	4
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2
Завршни испит			3
Укупно радних недеља	39	39	39

Подела одељења у групе - ¹Уколико се програм реализује у „школском систему“

разред	предмет/модул	годишњи фонд часова			**број ученика у групи -до	***Потребно ангажовање помоћног наставника
		вежбе	практична настава	*настава у блоку		
I	Операције и мерења у пекарству	70			15	ДА
	Производња пекарских производа	210		60	10	ДА
II	Производња пекарских производа		408	90	10	ДА
	Здравствена безбедност хране	68			15	ДА
III	Производња пекарских производа		360	120	10	ДА
	Тржиште и промет пекарских производа	30			15	/
	Предузетништво	60			15	/

*Настава у блоку се реализује у школској радионици (кабинету) у реалним радним условима или у погонима код једног или више послодавца у реалним радним условима

**За реализацију програма вежби, практичне наставе и наставе у блоку одељење се дели у групе.

***Часове вежби, практичне наставе и наставе у блоку реализује предметни наставник а **помоћни наставник обавља послове припреме за извођење часова вежби**. Под непосредним руководством наставника демонстрира радни задатак, **пружа помоћ при раду са ученицима** на часовима вежби (у *школској радионици, кабинету и лабораторији*) за обављање одређених послова и радних задатака. Планира и **требује** потребне материјале и средства за рад на часу. Обавља радне задатке за које ученици нису компетентни.

Подела одељења у групе ²Уколико се програм реализује у складу са Законом о дуалном образовању

разред	предмет/модул	годишњи фонд часова			**број ученика у групи -до	***Потребно ангажовање помоћног наставника
		вежбе	Учење кроз рад	*настава у блоку		
I	Операције и мерења у пекарству	70			15	ДА
	Производња пекарских производа	210		60	10/*6	ДА
II	Производња пекарских производа		408	90	6	/
	Здравствена безбедност хране	68			15	ДА
III	Производња пекарских производа		360	120	6	/
	Тржиште и промет пекарских производа	30			15	/
	Предузетништво	60			15	/

*Настава у блоку се реализује у погонима код једног или више послодаваца, као **учење кроз рад**.

**²Уколико се програм реализује по дуалном моделу

*** Часови вежби се организују у школским радионицама и за њих се ангажују помоћни наставници

2.1.9 ТЕХНИЧАР МОДЕЛАР ОДЕЋЕ

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА: ТЕХНИЧАР МОДЕЛАР ОДЕЋЕ

	I РАЗРЕД					II РАЗРЕД					III РАЗРЕД					IV РАЗРЕД					УКУПНО			
	недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње			годишње			
	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Б	Σ
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	17	2	629	74		12		408			11		374			9		261			1672	74		1746
1 Српски језик и књижевност	3		111			3		102			3		102			3		87			402			402
1.1 _____језик и књижевност*	3		111			3		102			3		102			3		87			402			402
2 Српски као нематерњи језик*	2		74			2		68			2		68			2		58			268			268
3 Страни језик	2		74			2		68			2		68			2		58			268			268
4 Физичко васпитање	2		74			2		68			2		68			2		58			268			268
5 Математика	2		74			2		68			2		68			2		58			268			268
6 Рачунарство и информатика		2		74																		74		74
7 Географија	2		74																		74			74
8 Биологија	2		74																		74			74
9 Физика	2		74																		74			74
10 Хемија	2		74																		74			74
11 Историја						2		68													68			68
12 Ликовна култура						1		34													34			34
13 Социологија са правима грађана											2		68								68			68
Б: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ	1		37			1		34			3		102			3		87			260			260
1 Грађанско васпитање / Верска настава	1		37			1		34			1		34			1		29			134			134
2 Изборни програми према програму образовног профила**											2		68			2		58			126			126
Укупно A1 + Б	18	2	666	74		13		442			12 (14**)		408 (476**)			10 (12**)		290 (348**)			1806 (1932**)	74		1880 (2006**)
Укупно	20		740			13		442			12 (14**)		408 (476**)			10 (12**)		290 (348**)			1880 (2006**)			

Напомена:*За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира програм са листе изборних општеобразовних или стручних програма
Т-теорија, В-вежбе, Б-блок настава

Б: Листа изборних програма према програму образовног профила

Ред. бр.	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Општеобразовни програми					
1.	Музичка култура*			2	2
2.	Екологија и заштита животне средине*			2	2
3.	Изабрана поглавља математике*			2	2
4.	Историја (одабране теме)*			2	2
5.	Логика са етиком*			2	2

* Ученик бира програм једном у току школовања

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	74	68	68	58	268
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Други страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			

* Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада или у наставним плановима гимназије.

Остваривање плана програма наставе и учења

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	37	34	34	29
Менторски рад (настава у блоку, пракса)		3	3	5
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

Разред	Предмет	Годишњи фонд часова		Број ученика у групи
		В	Б	
I	Рачунарство и информатика	74		15

**I ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Техничар моделар одеће***

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								IV РАЗРЕД								УКУПНО				Σ
	недељно				годишње				недељно				годишње				недељно				годишње				недељно				годишње				годишње				
	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	3	5	4	111	18	5	148		4	10	5	136	340	170	90	2	5	11	68	170	374	90	2	7	11	58	203	319	150	373	898	1011	330	2612			
1 Текстилни материјали	2	2		74	74				2	2		68	68			2			68				2			58				142	142			284			
2 Технологија одеће	1			37					2			68				2			68				2			58				231	231			231			
3 Конструкција и моделовање одеће		3			11	1				3		102					3		102					3		87	60		402		60	462					
4 Естетско обликовање										2		68	30						68										68	30	98						
5 Примена САД система у конструкцији одеће										3		102	30			2		68		30		2		58	30		228		90	318							
6 Предузетништво																						2		58			58			58							
7 Пракса конфекције			4				148				5		170	30			6		204	30		6			174	30		696	90	786							
8 Пракса конструкције и моделовања одеће																	5		170	30			5		145	30		315	60	375							
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ																2		68				2		58				126		126							
1 Изборни предмет према програму образовног профила																2		68				2		58				126		126							
Укупно A2+B2	3	5	4	111	18	5	148		4	10	5	136	340	170	90	2	5	11	68	170	374	90	2	7	11	58	203	319	150	373	898	1011	330	2612			
Укупно A2+B2	12				444				19				736				18 (20*)				702 (770*)				20 (22*)				730 (788*)				2612 (2738*)				

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

I ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Техничар моделар одеће
када се реализује по дуалном моделу*

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД					III РАЗРЕД					IV РАЗРЕД					УКУПНО					Σ						
	недељно			годишње				недељно			годишње		недељно			годишње		недељно			годишње		годишње											
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Т		В	ПН	УКР	Б		
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	3	5	4	111	185	148		4	10	5	136	340	170	90	2	5	11	68	170	374	90	2	7	11	58	203	319	150	373	898	148	863	330	2612
1 Текстилни материјали	2	2		74	74			2	2		68	68															142	142				284		
2 Технологија одеће	1			37				2			68				2			68				2			58				231					231
3 Конструкција и моделовање одеће		3			111			3				102			3				102			3				87		60		402			60	462
4 Естетско обликовање								2				68	30																68			30	98	
5 Примена САД система у конструкцији одеће								3				102	30		2				68		30	2				58		30		228			90	318
6 Предузетништво																						2				58				58				58
7 Пракса конфекције			4			148			5			170	30			6			204	30			6			174	30			148	548	90	786	
8 Пракса конструкције и моделовања одеће																5			170	30			5			145	30				315	60	375	
B2: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ																2			68				2			58				126				126
1 Изборни програм према програму образовног профила																2			68				2			58				126				126
Укупно A2+B2	3	5	4	111	185	148		4	10	5	136	340	170	90	2	5	11	68	170	374	90	2	7	11	58	203	319	150	373	898	148	863	330	2612
Укупно A2+B2																18	(20*)		702	(770*)			20	(22*)		730	(788*)			2612	(2738*)			

Напомена: * Дуални модел подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, учење кроз рад код послодавца, вежбе, практичну наставу и учење кроз рад у блоку

** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних програма

Листа изборних програма према програму образовног профила

Ред. бр.	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Стручни предмети					
1.	Цртање и сликање			2	
2.	Ткани и плетени уникатни текстил			2	
3.	Конструкција дечје одеће				2
4.	Дизајн одеће				2

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељењског старешине	70	70	70	62	272
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

* Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање плана и програма наставе и учења

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	37	34	34	29
Менторски рад (настава у блоку, пракса)		3	3	5
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе за реализацију у школском систему

разред	предмет/модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи - до	Помоћни наставник
		вежбе	практична настава	настава у блоку		
I	Текстилни материјали	74			15	ДА
	Конструкција и моделовање одеће	111			10	ДА
	Пракса конфекције		148		10	ДА
II	Текстилни материјали	68			15	ДА
	Конструкција и моделовање одеће	102			10	ДА
	Естетско обликовање	68		30	15	НЕ
	Примена САД система у конструкцији одеће	102		30	10	ДА
	Пракса конфекције		170	30	10	ДА
III	Конструкција и моделовање одеће	102			10	ДА
	Примена САД система у конструкцији одеће	68		30	10	ДА
	Пракса конфекције		204	30	10	ДА
	Пракса конструкције и моделовања одеће		170	30	10	ДА
IV	Конструкција и моделовање одеће	87		60	10	ДА
	Примена САД система у конструкцији одеће	58		30	10	ДА
	Пракса конфекције		174	30	10	ДА
	Пракса конструкције и моделовања одеће		170	30	10	ДА
	Предузетништво	58			15	НЕ

Подела одељења у групе за реализацију према Закону о дуалном образовању

разред	предмет/модул	годишњи фонд часова				број ученика у групи - до	Помоћни наставник
		вежбе	практична настава	УКР	настава у блоку		
I	Текстилни материјали	74				15	ДА
	Конструкција и моделовање одеће	111				10	ДА
	Пракса конфекције		148			10	ДА
II	Текстилни материјали	68				15	ДА
	Конструкција и моделовање одеће	102				10	ДА
	Естетско обликовање	68		30		15	НЕ
	Примена САД система у конструкцији одеће	102		30		10	ДА
	Пракса конфекције			170	30	5	НЕ
III	Конструкција и моделовање одеће	102				10	ДА
	Примена САД система у конструкцији одеће	68			30	10	ДА
	Пракса конфекције			204	30	5	НЕ
	Пракса конструкције и моделовања одеће			170	30	5	НЕ
IV	Конструкција и моделовање одеће	87			60	10	ДА
	Примена САД система у конструкцији одеће	58			30	10	ДА
	Пракса конфекције			174	30	5	НЕ
	Пракса конструкције и моделовања одеће			170	30	5	НЕ
	Предузетништво	58				15	НЕ

2.1.10 ПОСЛАСТИЧАР

Образовни профил: Посластичар

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД							III РАЗРЕД							УКУПНО				
	недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				годишње				
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	11	2		374	68			9			288				8			240				902	68			970
1. Српски језик и књижевност	3			102				2			64				2			60				226				226
1.1 _____ језик и књижевност*	3			102				2			64				2			60				226				226
2. Српски језик као нематерњи језик*	2			68				2			64				2			60				192				192
3. Страни језик	2			68				2			64											132				132
4. Физичко васпитање	2			68				2			64				2			60				192				192
5. Математика	2			68				2			64				1			30				162				162
6. Рачунарство и информатика		2			68																		68			68
7. Историја															2			60				60				60
8. Хемија	1			34							32											34				34
9. Екологија и заштита животне средине								1														32				32
10. Географија	1			34																		34				34
11. Социологија са правима грађана														1			30					30				30
Б: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ	1			34				3			96			3			90				220				220	
1. Грађанско васпитање / Верска настава	1			34				1			32			1			30				96				96	
2. Изборни предмети према програму образовног профила				68				2			64			2			60				192				124	

Б: Листа изборних предмета према програму образовног профила

Листа изборних предмета	РАЗРЕД		
	I	II	III
Општеобразовни предмети			
Страни језик I			1
Изабрани спорт		1	1
Историја (одабране теме)			1
Ликовна култура		1	
Музичка култура		1	

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одањеног старешине	68	64	60	198
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се узмже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе		2 часа недељно	
Трећи страни језик		2 часа недељно	
Други предмети *		1-2 часа недељно	
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)		30-60 часова годишње	
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге		15-30 часова годишње	
Културна и јавна делатност школе		2 радна дана	

* Поред изведених предмета школа може да организује, у складу са опредељењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	35	34	30
Менторски рад (настава у блоку, прекса)	2	3	4
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2
Завршни испит			3
Укупно радних недеља	39	39	39

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Посластичар*

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД							III РАЗРЕД							УКУПНО				Σ
	недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				годишње				
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	6	12	0	204	408	0	90	2	12	6	64	384	192	150	1	14	6	30	420	180	120	298	1212	372	360	2242
1 Здравствена култура	2			68																		68				68
2 Основе туризма и угоститељства	2			68																		68				68
3 Посластичарство		12		408		60			12	6		384	192	90		12	6		360	180	120		1152	372	270	1794
4 Исхрана	2			68																		68				68
5 Економика туристичких и угоститељских предузећа								1			32											32				32
6 Туристичка географија								1			32											32				32
7 Основе услуживања															1			30				30				30
8 Предузетништво																2		60					60			60
9 Професионална пракса							30							60											90	90
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ								2			64				2			60				124				124
1 Изборни предмет према програму образовног профила								2			64				2			60				124				124
Укупно A2+B2	6	12	0	204	408	0	90	2 (**4)	12	6	64 (**128)	384	192	150	3	14	6	30 (**90)	420	180	120	298 (**422)	1212	372	360	2366
Укупно A2+B2	18			702				20 (**22)			790 (**854)				21 (**23)			750 (**810)				2242 (**2366)				

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Уколико се изаберу само стручни изборни предмети

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Посластичар
када се реализује по дуалном моделу*

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								УКУПНО				Σ
	недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње					годишње				
	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Б				
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	6	6	6	204	204	204	90	2	6	12	64	192	384	150	1	8	12	30	240	360	120	298	636	948	360	2242			
1 Здравствена култура	2			68																		68				68			
2 Основе туризма и угоститељства	2			68																		68				68			
3 Посластичарство		6	6		204	204	60		6	12		192	384	90		6	12		180	360	120		576	948	270	1794			
4 Исхрана	2			68																		68				68			
5 Економика туристичких и угоститељских предузећа								1			32											32				32			
6 Туристичка географија								1			32											32				32			
7 Основе услуживања															1			30				30				30			
8 Предузетништво																2			60				60			60			
9 Професионална пракса							30							60											90	90			
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ								2			64				2			60				124				124			
1 Изборни предмет према програму образовног профила								2			64				2			60				124				124			
Укупно A2+B2	6	6	6	204	204	204	90	2 (**4)	6	12	64 (**128)	192	384	150	3	8	12	30 (**90)	240	360	120	298 (**422)	636	948	360	2366			
Укупно A2+B2	18			702				20 (**22)			790 (**854)				21 (**23)			750 (**810)				2242 (**2366)							

Напомена: * Дуални модел подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, учење кроз рад код послодавца, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку
** Уколико се изабру само стручни изборни предмети

РБ	Б2: Листа изборних предмета	I	II	III
1.	Пословни страни језик		2	2
2.	Пословна информатика у туризму и угоститељству*		2	
3.	Чоколаторство*		2	
4.	Психологија у туризму и угоститељству			2
5.	Маркетинг у туризму и угоститељству			2

Напомена: Програм изборног предмета реализује се кроз вежбе

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	68	64	60	192
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно		
Трећи страни језик	2 часа недељно		
Други предмети *	1-2 часа недељно		
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње		
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње		
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана		

*Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	34	32	30
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	3	5	4
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2
Матурски испит			3
Укупно радних недеља	39	39	39

Подела одељења у групе					
ра зр ед	предмет/модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи -до
		вежбе	практична настава	настава у блоку	
I	Рачунарство и информатика	68	/	/	15
	Посластичарство	408	/	60	15
	Професионална пракса	/	/	30	15
II	Посластичарство	384	192	90	15
	Професионална пракса	/	/	60	15
	Пословна информатика у туризму и угоститељству	64	/	/	15
	Чоколатерство	64	/	/	15
III	Посластичарство	360	180	120	15
	Професионална пракса	/	/	/	15
	Предузетништво	60	/	/	15

Подела одељења у групе када се реализује по дуалном моделу					
ра зр ед	предмет/модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи -до
		вежбе	учење кроз рад	настава у блоку	
I	Рачунарство и информатика	68	/	/	15
	Посластичарство	204	204	60	15
	Професионална пракса	/	/	30	15
II	Посластичарство	192	384	90	15
	Професионална пракса	/	/	60	15
	Пословна информатика у туризму и угоститељству	64	/	/	15
	Чоколатерство	64	/	/	15
III	Посластичарство	180	360	120	15
	Професионална пракса	/	/	/	15
	Предузетништво	60	/	/	15

2.2 ПРОГРАМ РЕАЛИЗАЦИЈЕ УЧЕЊА КРОЗ РАД КОД ПОСЛОДАВАЦА

Програми реализације учења кроз рад су донети у сарадњи са послодавцима, на основу стандарда квалификације образовног профила, плана и програма наставе и учења и у складу са Законом о дуалном образовању.

ПЕКАР

Назив компаније и седиште	<u>Дон Дон доо</u> <u>Мини Пани доо</u> <u>Фаркаш ПР</u> <u>СЗР СТР Еуропа</u>
Назив школе и седиште	<u>Хемијско-технолошка школа, Суботица</u>
Датум израде програма	<u>1.9.2024.</u>

Укупан фонд часова учења кроз рад: 768 УКР + 270 настава у блоку =1038

ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛ ПЕКАР	
Исходи из стандарда квалификације	<p>Након реализације учења кроз рад, ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - припреми радно место према стандардима инормативима у пекарској производњи; - провери и одржава исправност рада машина и алата; - одржава личну хигијену и хигијену опреме и простора упекарској производњи и продаји; - примењује НАССР и остале важеће стандарде у свимфазама пекарске производње; - користи средства и опрему за заштиту на раду; - сортира и одлаже отпад у складу са важећим прописима; - изведе основне калкулације, мерење, припрему и дозирање потребних сировина и помоћних сировина различите врсте пекарских производа;

	<ul style="list-style-type: none"> - складишти сировине и материјале према стандардима; - процени промене на сировинама настале услед неправилног складиштења; - врши замес различитих врста теста за хлеб, пециво и колаче; - дели, округло и завршно обликује тесто за хлеб; - дели, обликује, сече и филује тесто за пециво и колаче; - регулише процес печења и прати промене на тестутоком печења; - уочава грешке на готовом хлебу, пециву и готовим колачима; - пакује и складишти хлеб, пециво и колаче - изврши завршно филовање и глазирање колача;
<p>Активности које ће ученик реализовати</p>	<p>Ученик ће током учења кроз рад да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - одржава хигијену (личну хигијену, хигијену простора, алата и опреме); - припрема уређаје, прибор и опрему и контролише њихову исправност; - придржава се организације рада у компанији; - организује сопствени рад у складу са радним налогом; - комуницира са особљем у производном погону; - примењује важеће мере безбедности и заштите на раду и одговарајућа средства за заштиту на раду; - врши пријем сировина; - контролише и евидентира испуњеност услова за чување сировина и полупроизвода у складишту; - прати рокове трајања сировина; - проверава органолептичку исправност, мери и припрема сировине; - сортира и одлаже отпад на одговарајуће место; - примењује НАССР и све важеће стандарде у свим фазама производње; - производи пшенични, хлеб од других врста жита, мешани и специјалне врсте хлеба (мери и припрема сировине, меси тесто, прати ток ферментације, дели, обликује и пече хлеб, врши хлађење, паковање и складиштење хлеба); - производи различите врсте пецива од квасног теста (мери и припрема сировине, замеси тесто, прати ток ферментације, дели, обликује тесто и пече пециво, врши хлађење, паковање и складиштење пецива);

	<ul style="list-style-type: none"> - производи различите врсте пецива од квасног и бесквасног лиснатог теста (мери и припрема сировине, меси тесто, пакује маргарин у тесто, врши ламинирање и преклапање теста, обликује и филује пецива, прати процес ферментације код квасних лиснатих пецива, пече производе и прати процес печења, врши хлађење, паковање и складиштење пецива); - производи производе од вученог теста (мери и припрема сировине, меси тесто, дели, обликује и филује тесто и пече производ, врши хлађење, паковање и складиштење производа од вученог теста); - производи колаче од прхког теста (мери и припрема сировине, меси тесто, дели и обликује тесто, пече и филује колаче) - припрема и попуњава производну документацију.
Делови програма наставе и учења који се активностима остварују	<ul style="list-style-type: none"> - ХТЗ и мере безбедности и здравља на раду у производном погону (1. разред) - Безбедност и заштита на раду (2. и 3. разред) - Припрема за рад и спровођење хигијенских, заштитних и еколошких мера у пекарској производњи (2. и 3. разред) - Припрема сировина и уређаја за рад (2. и 3. разред) - Производња пекарских производа (2. и 3. разред)
Динамика остваривања учења кроз рад	<ul style="list-style-type: none"> 1. разред – на крају школске године, последње две недеље настава у блоку (60 часова) 2. разред – два дана (12 часова) недељно + 90 часова блок наставе у току и на крају школске године 3. разред - два дана (12 часова) недељно
Списак радних места и послова на којима ће се обављати учење кроз рад	<ul style="list-style-type: none"> Програм о оспособљавању за безбедан и здрав рад ученика дуалног образовања Акт о процени ризика – допуна акта за радна места за ученике Елаборат о исправности машина и опреме Елаборат о микроклими Елаборат о електричним инсталацијама
Списак опреме (машине, алати и др) на којима ће се изводити учење кроз рад	<ul style="list-style-type: none"> Брошура о безбедности и здравља на раду за ученике на пракси-дуално образовање Акт о процени ризика – допуна акта за радна места за ученике Елаборат о исправности машина и опреме Елаборат о микроклими Елаборат о електричним инсталацијама

<p>Други елементи који могу бити од значаја за реализацију плана и програма наставе и учења, а у вези су са специфичним условима у школи, односно код послодавца</p>	
<p>Обим учења кроз рад који ће се реализовати код послодавца (број часова по разредима исказан у %)</p>	<p>Производња пекарских производа 1.разред: 60 часова (100%) 2. разред: 498 часова (100%) 3. разред: од 480 часова 360 часова (75%)</p>

ПОСЛАСТИЧАР

Назив компаније и седиште	<u>СЗР СТР Еуропа</u> <u>ЦЕОС доо</u> <u>Дадине посланице</u> <u>ПР БОСС</u> <u>ПР Фаркаш</u>
Назив школе и седиште	<u>Хемијско-технолошка школа, Суботица</u>
Датум израде програма	<u>1.09.2024.</u>

Укупан фонд часова учења кроз рад: Укупан фонд часова учења кроз рад: 948 УКР + 270 НАСТАВА У БЛОКУ + 90 ПРОФЕСИОНАЛНА ПРАКСА = **1308**

ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛ ПОСЛАСТИЧАР	
Исходи из стандарда квалификације	<p>Након реализације учења кроз рад, ученик ће бити у стању да:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Организовање сопственог рада и радног места (одржава хигијену и здравствено безбедносне услове; припрема опрему, уређаје и инвентар; комуницира са сарадницима; учествује у изради дневне понуде; обавља процедуре затварања (процедуре „предаје смене“); прати иновације у области посланицарства) 2.Прима, обрађује, пакује и складишти намирнице и готове посланице (одређује врсту, класу и категорију намирница потребну за припрему посланица; контролише исправност намирница; механички и термички обрађује намирнице за припрему посланица; пакује и складишти необрађене и обрађене намирнице; уклања неисправне намирнице; пакује и складишти готове посланице) 3.Припреми топле, хладне и суве посланице (припрема сладолед; припрема торте и колаче; припрема ледене посланице; припрема ситне колаче; припрема чајно пециво; припрема воћне салате и купове; припрема напитке; припрема топле посланице; декорише посланице) 4.Прима издаје поруџбине (комуницира са конобарима и клијентима у вези са поруџбинама; сервира припремљене посланице за

	<p>услуживање; декорише поруџбину; сарађује са осталим одељењима угоститељског објекта)</p> <p>5. Води евиденцију (требује потребну количину намирница; пописује намирнице; води евиденцију поруџбина и издатих посластица; води евиденцију о расходованим – неисправним намирницама; примењује нормативе; израђује декларације за готове производе; израђује калкулације производних цена</p>
<p>Активности које ће ученик реализовати</p>	<ul style="list-style-type: none"> - одржава личну хигијену и хигијену радног места; - користи средства за одржавање хигијене; - спроводи хигијенске стандарде; - одржава хигијену просторија за рад, опреме, машина, алата, посуђа и форми; - примењује принципе HACCP-а на свим нивоима и на свим критичним тачкама у оквиру система; - примењује важеће мере безбедности и заштите на раду и одговарајућа средства за заштиту на раду; - одабере животне намирнице; - користи начине механичке и термичке обраде животних намирница; - организује чување животних намирница до употребе; - користи и комбинује одређене врсте животних намирница; - кува компоте; - сервира воће и компоте; - комбинује намирнице по рецептури; - припреми намирнице за преливе/кремове; - измери потребне намирнице; - изради преливе/кремове; - одабере врсту прелива/крема за одређени тип посластице; - филује кремове одређени тип посластице; - декорише посластицу преливима/кремовима; - организује чување прелива/крема, преливених, нафилованих и декорисаних посластица; - сервира нафиловану и преливену посластицу; - одмери намирнице по рецептури; - припреми тесто за дати тип колача; - обликује тесто за дати тип колача; - припреми фил за дати тип колача од теста;

- обликује дати тип колача од теста;
- пече дати тип колача;
- декорише дати тип колача од теста;
- сервира дати тип колача од теста;
- комбинује намирнице по рецептури за одређени тип теста/месе;
- припрема намирнице по рецептури за колач/торту/чајно пециво;
- измери намирнице по рецептури;
- припреми тесто/масу за дати тип колача/торте/чајно пециво;
- обликује тесто/масу за дати тип колача/торте;
- израд и и припреми фил/крем за дати тип колача од теста/торте/чајно пециво;
- филује масу за дати тип торте/чајно пециво;
- припреми фил за чајно пециво;
- обликује дати тип колача од теста;
- декорише дати тип колача од теста/торту/чајно пециво;
- сервира дати тип колача од теста/торту;
- комбинује намирнице по рецептури за одређени тип сладоледа;
- припреми намирнице по калкулацији за сладоледе;
- обликује сладоледну масу;
- организује чување сладоледа;
- сервира сладоледе;
- декорише сладоледе;
- припреми намирнице по рецептури за дати тип посластице;
- израђује масу/тесто, крем или прелив за дати тип посластице;
- креира облик посластице;
- дефинише облик посластице;
- декорише посластице;
- чува посластице до сервирања;
- сервира посластице уцело или као моно порцију;
- креира воћне салате, купове и напитке;
- чува до сервирања;
- сервира воћне салате, купове и напитке;
- декорише воћне салате, купове и напитке;
- обликује хладне и ледене посластице;
- чува до сервирања;
- сервира хладне и ледене посластице уцело или као моно порције;

	<ul style="list-style-type: none"> - декорише хладне и ледене послестице; - припреми намирнице по рецептури за одређену врсту декорације; - израђује преливе и сосове за одређену врсту декорације; - користи различите технике обликовања декорација и увијања послестица; - дефинише врсту декорације; - креира декорацију; - чува декорацију до употребе; - декорише послестицу; - сервира; - израђује основни норматив, основну калкулацију, понуду и поруџбину.
<p>Делови програма наставе и учења који се активностима остварују</p>	<p>У току првог разреда, ученик ће на учењу кроз рад реализовати следеће обавезне стручне предмете и модуле у оквиру истих:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Посластичарство: <ul style="list-style-type: none"> • Модул 1: Основе посластичарства • Модул 2: Преливи • Модул 3: Кремови • Модул 4: Колачи од теста 2. Професионална пракса: <ul style="list-style-type: none"> • Модул 1: Технологија производње прелива, крема и колача од теста <p>У току другог разреда, ученик ће на учењу кроз рад реализовати следеће обавезне стручне предмете и модуле у оквиру истих:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Посластичарство: <ul style="list-style-type: none"> • Модул 1:Торте • Модул 2: Чајно пециво • Модул 3: Сладоледи • Модул 4: Декорације у посластичарству 2. Професионална пракса: <ul style="list-style-type: none"> • Модул 1: Технологија производње торти, чајног пецива и сладоледа <p>У току трећег разреда, ученик ће на учењу кроз рад реализовати следеће обавезне стручне предмете и модуле у оквиру истих:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Посластичарство: <ul style="list-style-type: none"> • Модул 1:Колачи

	<ul style="list-style-type: none"> • Модул 2: Националне посластице • Модул 3: Топле посластице • Модул 4 Воћне салате, купови и напици • Модул 5: Хладне и ледене посластице • Модул 6: Декорације у посластичарству
Динамика остваривања учења кроз рад (бр. часова на недељном нивоу)	<p>1. разред: 1 дан недељно (6 часова) + 60 часова наставе у блоку + 30 часова професионалне праксе у другом полугодишту до 15. августа</p> <p>2. разред: 2 дана недељно (12 часова) + 90 часова наставе у блоку + 60 часова професионалне праксе у другом полугодишту до 15. августа</p> <p>3. разред: 2 дана недељно (12 часова) + 120 часова блока</p>
Списак радних места и послова на којима ће се обављати учење кроз рад	<p>Програм о оспособљавању за безбедан и здрав рад ученика дуалног образовања</p> <p>Акт о процени ризика – допуна акта за радна места за ученике</p> <p>Елаборат о исправности машина и опреме</p> <p>Елаборат о микроклими</p> <p>Елаборат о електричним инсталацијама</p>
Списак опреме (машине, алати и др) на којима ће се изводити учење кроз рад	<p>Брошура о безбедности и здравља на раду за ученике на пракси-дуално образовање</p> <p>Акт о процени ризика – допуна акта за радна места за ученике</p> <p>Елаборат о исправности машина и опреме</p> <p>Елаборат о микроклими</p> <p>Елаборат о електричним инсталацијама</p>
Други елементи који могу бити од значаја за реализацију плана и програма наставе и учења, а у вези су са специфичним условима у школи, односно код послодавца	
Обим учења кроз рад који ће се реализовати код послодавца (број часова по разредима исказан у %)	<p>Посластичарство:</p> <p>1 разред: од 264 часова 264 часова (100%)</p> <p>2 разред: 474 часова 429 часова (91%)</p> <p>3 разред: 480 часова 360 часова (75%)</p> <p>Професионална пракса</p> <p>1 разред: 30 часова (100%)</p> <p>2 разред: 60 часова (100%)</p>

ПРЕХРАМБЕНИ ТЕХНИЧАР

Назив компаније и седиште	<u>Мини Пани доо</u>
Назив школе и седиште	<u>Хемијско-технолошка школа, Суботица</u>
Датум израде програма	<u>1.9.2024.</u>

Укупан фонд часова учења кроз рад 402 часа (210 часова трећи разред +192 часа четврти разред)

ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛ ПРЕХРАМБЕНИ ТЕХНИЧАР	
Исходи из стандарда квалификације	<p>Након реализације учења кроз рад, ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - припреми радно место , техничку и технолошку документацију - ради у тиму - одабере и припреми сировине и помоћне сировине по одговарајућој процедури , - очисти, опере и класира сировине ручно и машински - измери сировине и помоћне сировине - рукује дозаторима - одржава хигијену технолошког постројења - примењује НАССР и остале важеће стандарде у свим фазама прехранбене и биотехнолошке производње - рукује машинама и уређајима у прехранбеној индустрији и контролише њихову исправност - одржава хигијену технолошких постројења - пакује готове производе у одговарајућу амбалажу - складишти готове производе - контролише услове у складишту - изврши узорковање - изврши самостално сензорне анализе сировина, помоћних сировина, полупроизвода, готових производа и амбалаже - одржава хигијену прибора и опреме - води дневну документацију производње - врши требовање сировина, помоћних сировина и амбалаже - задужује складишта за готове производе - води евиденцију рада

	<p>-примени средства за личну и колективну заштиту на раду у погонима за производњу -одлаже отпад настао у процесу производње на прописан начин</p>
<p>Активности које ће ученик реализовати</p>	<ul style="list-style-type: none"> • поштује организацију рада у компанији; • примењује важеће мере безбедности и заштите на раду и одговарајућа средства за заштиту на раду; • припрема радно место, машине и уређаје за рад; • припрема сировине и помоћне сировине према одговарајућој процедури; • врши пријем сировина у складиште; • прати, контролише и евидентира параметре складиштења; • врши сензорну оцену квалитета сировина, .полупроизвода и готових производа; • одмерава сировине и саставља смеше према одговарајућој рецептури.; • припрема сировине за прераду; • учествује у свим фазама процеса производње (припрема филова на бази намирница биљног или животињског порекла, замес теста, одмарање и ферментација, завршно обликовање, замрзавање, паковање...); • води рачуна о личној хигијени, хигијени простора, алата и опреме, • одржава хигијену складишта и технолошког постројења; • користи средства за личну и колективну заштиту на раду; • примењује HACCP и све важеће прописе у производњи хране; • сортира и одлаже отпад на одговарајуће место; • врши сензорну контролу сировина, полупроизвода и производа на критичним местима (HACCP); • прати параметре рада машина у процесу; • рукује дозаторима за воду и брашно • рукује машинама у процесу; • рукује уређајима за производњу паре ; • одређује степен концентрисања праћењем садржаја суве материје при укувавању у отвореном и затвореном укувачу; • мери температуру различитим инструментима и евидентира промене температуре у производном процесу; • одређује, прати и евидентира влажност ваздуха у коморама за одмарање и шок коморама:

	<ul style="list-style-type: none"> • прати одређене величине на командној табли у производном погону и евидентира њихове промене; • идентификује и прати критичне тачке у производњи производа фењерментативне индустрије; • идентификује критичне тачке у преради намирница биљног порекла; • идентификује критичне тачке у преради намирница биљног порекла; • врши контролу квалитета производа од воћа и поврћа; • врши контролу квалитета млечних производа; • обавља сензорну контролу квалитета млинских производа (брашна), пекарских производа; • обавља контролу биљних уља и масноћа
<p>3 Делови програма наставе и учења који се активностима остварују</p>	<p>Изборне прехранбене технологије 3 разред: -Технологија кондиторских производа -Технологија млинарства -Технологија безалкохолних пића -Кварење и конзервисање</p> <p>Изборне прехранбене технологије 4. разред : - Технологија прераде воћа и поврћа - Технологија пекарства - Технологија млека - Технологија уља и биљних масти - Технологија вина, винских и воћних дестилата</p> <p>Технолошке операције 3. разред: - Топлотне операције - Дифузионе операције - Системи управљања и регулације</p> <p>Контрола квалитета у прехранбеној индустрији 4. разред: - Испитивање квалитета воде - Испитивање квалитета намирница животињског порекла - Испитивање квалитета намирница биљног порекла - Испитивање квалитета производа ферментације - Испитивање готове и дечије хране</p>

Динамика остваривања учења кроз рад	3.разред: 6 часова недељно (3 часа изборне технологије + 3 часа технолошке операције) 4. разред: 6 часова недељно (4 часа изборне технологије + 2 часа контрола квалитета)
Списак радних места и послова на којима ће се обављати учење кроз рад	Програм о оспособљавању за безбедан и здрав рад ученика дуалног образовања Акт о процени ризика – допуна акта за радна места за ученике Елаборат о исправности машина и опреме Елаборат о микроклими Елаборат о електричним инсталацијама
Списак опреме	Брошура о безбедности и здравља на раду за ученике на пракси-дуално образовање Акт о процени ризика – допуна акта за радна места за ученике Елаборат о исправности машина и опреме Елаборат о микроклими Елаборат о електричним инсталацијама
Други елементи који могу бити од значаја за реализацију плана и програма наставе и учења, а у вези су са специфичним условима у школи, односно код послодавца	
Обим учења кроз рад који ће се реализовати код послодавца (број часова по разредима исказан у %)	<u>Изборне прехранбене технологије 3 разред:</u> -Технологија кондиторских производа од 24 часа дуал 24 -Технологија млинарства од 24 часа дуал 24 -Технологија безалкохолних пића од 24 часа дуал 0 -Кварење и конзервисање од 33 часа дуал 33 Укупно из предмета: 105 часова у дуалу 81 тј. 77% <u>Технолошке операције 3. разред:</u> -Топлотне операције од 21 часа дуал 18 часова -Дифузионе операције од 66 часова дуал 48 часова -Системи управљања и регулације од 18 часова дуал 18 Укупно из предмета: 105 часова у дуалу 84 тј. 80%

Изборне прехранбене технологије 4. разред :

- Технологија прераде воћа и поврћа од 24 часа дуал 24
 - Технологија пекарства од 32 часа дуал 32
 - Технологија млека од 24 часа дуал 24
 - Технологија уља и биљних масти од 24 часа дуал 24
 - Технологија вина, винских и воћних дестилата од 24 часа дуал 0
- Укупно предмет: 128 часова у дуалу 104 тј. 81%

Контрола квалитета у прехранбеној индустрији 4. разред:

- Испитивање квалитета воде од 8 часова дуал 8
 - Испитивање квалитета намирница животињског порекла од 14 часова дуал 12
 - Испитивање квалитета намирница биљног порекла од 14 часова дуал 14
 - Испитивање квалитета производа ферментације од 14 часова дуал 14
 - Испитивање готове и дечије хране од 14 часова дуал 0
- Укупно предмет: 64 часова у дуалу 48 тј. 75%

Укупно 3 година: 210 часова у дуалу 165 тј 79%

Укупно 4 година: 192 часова у дуалу 152 тј 79%

ПРЕХРАМБЕНО-БИОТЕХНОЛОШКИ ТЕХНИЧАР

Назив компаније и седиште	<u>Мини Пани доо</u>
Назив школе и седиште	<u>Хемијско-технолошка школа, Суботица</u>
Датум израде програма	<u>1.9.2024.</u>

Укупан фонд часова учења кроз рад: 606 часова УКР +210 часова блок наставе = 816

ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛ ПРЕХРАМБЕНО-БИОТЕХНОЛОШКИ ТЕХНИЧАР	
Исходи из стандарда квалификације	<p>Након реализације учења кроз рад, ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - припреми делове техничке документације (прорачуне, шеме и др.), као и дневни, недељни и/или месечни план сопственог рада ии рада мање групе радника у складу са налогом инжењера технолога у области производње хране; - припреми радно место, машине и уређаје за рад, ваге и дозаторе, лабораторијски прибору складу са техничко-технолошком документацијом; - врши одабир и припрему сировина и помоћних сировина, у складу са техничко-технолошком документацијом одговарајућом прехранбеном технологијом, укључујући и биотехнолошке операције (примену микробиолошких и ензимских трансформација сировина и сл.); - врши припрему хранљивих подлога и биокатализатора; - прати ток ферментативних процеса; - спроводи процесе припреме процесне , технолошке и котловске воде у оквиру прехранбене технологије; - пружа техничку подршку у организацији рада производних линија у процесу производње, као и паковања полупроизвода и готових прехранбених производа ; - примењује методе за продужење трајности хране; - врши улазну и међуфазну контролу процеса производње, контролу сировина, процесне опреме и готовог производа на критичним тачкама производне линије, укључујући и редовно узимање узорака из производног погона и складишта за анализу; - прати параметре процеса производње у циљу идентификације неправилности и планирања превентивних и корективних мера за њихово отклањање и спречавање поновног појављивања;

- одржава хигијену прибора, опреме и инструмената за узорковање и лабораторијске анализе;
- обавља сензорски преглед сировина, помоћних сировина, полупроизвода и готових производа;
- обавља основне физичке хемијске, физичко-хемијске и микробиолошке анализе сировина, помоћних сировина, полупроизвода, готових производа и амбалаже, применом прописаних метода, према важећим стандардима квалитета;
- прати лабораторијске резултате и и упоређује са дефинисаним референтним вредностима;
- контролише рад мерних уређаја у лабораторији у складу са процедуром (баждарених термометара, тегова стандардне масе за интерну контролу и др.);
- контролише амбијеталне услове (влажност, температуру), хигијену, као и примену мера за дезинфекцију и дератизацију у погону, складишту и транспортним возилима;
- врши оперативну контролу одржавања технолошких постројења у процесу прехранбене производње у складу са планом и упутствима;
- спроводи интегралне мере заштите ускладиштених готових прехранбених производа;
- припреми податке, анализе и другу техничку документацију за развој и производњу нових производа и хране додате вредности, на основу нутритивних и енергетских својстава сировина (укључујући и материјале са посебним биолошким својствима), у складу са упутствима;
- учествује у тиму за интерне активности истраживања и развоја и даје предлоге техничких решења за унапређивање квалитета прехранбених производа (типичних/једноставних прехранбених производа или материјала са повећаном биолошком вредношћу), применом традиционалних и иновативних технолошких поступака коришћењем нуспроизвода агроиндустрије и сл.;
- води евиденције у производњи хране (књиге производње, евиденције у вези са праћењем контролних и критичних контролних тачака у производњи, квалитетом и извршеним анализама у лабораторији, складиштењем и утоваром/истоваром сировина, помоћних сировина, полупроизвода, готових производа амбалаже, истеком валидности сертификацта мерних уређаја и др.);
- идентификује податке за основну калкулацију трошкова производње и цене готовог прехранбеног производа на примеру малог субјекта у производњи хране;
- спроводи сортирање, одлагање и складиштење отпадног материјала по процедури;
- делотворно комуницира на једном страном језику, и професионалном и ванпрофесионалном контексту;

	<p>- ефикасно примењује прописане мере безбедности и здравља на раду; заштите животне средине и заштите од пожара у свим поступцима и фазама производње хране за прехранбено -биотехнолошког техничара.</p>
<p>Активности које ће ученик реализовати</p>	<ul style="list-style-type: none"> • поштује организацију рада у компанији; • примењује важеће мере безбедности и заштите на раду и одговарајућа средства за заштиту на раду; • припрема радно место, машине и уређаје за рад; • води рачуна о личној хигијени, хигијени простора, алата и опреме, • узоркује и врши анализу воде у у водоводу и погонима прехранбене индустрије, • спроводи и прати процес припреме воде за процесну, технолошку и котловску воду у прехранбеној индустрији (врши пречишћавање, омекшавање воде применом мењача јона, дезинфекцију воде и сл.) • користи средства за личну и колективну заштиту на раду; • идентификује критичне тачке током припреме и прераде воде за прехранбену индустрију и врши контролу у критичним тачкама; • изводи потребне лабораторијске анализе жита, брашна, тестенине; • ради на пријему сировина млинске индустрије, • контролише и евидентира параметре складиштења жита ,брашна и тестенина; учествује у свима фазама прераде жита у брашно; • ради у у свим фазама производње тестенина; • узима узорке за доказивање укварености појединих намирница; • идентификује и лабораторијски утврђује различите врсте укварености ; • примењује различите поступке за конзервисање намирница и врши контролу поступака конзервисања; • врши пријем, складиштење и припрему сировина за производњу кондиторских производа • учествује у свим фазама процеса производње кондиторских производа (бомбонских производа, чоколада, чоколадних десерта, различитих врста кексаа...); • учествује у пријему, складиштењу и припреми сировина за производњу сточне хране • ради у свима фазама производње сточне хране (учествује у компоновању типских смеша за свиње, овце, говеда, живину); • врши пријем,складиштење и припрему сировина за прераду воћа и поврћа; • ради у свим фазама прераде воћа и поврћа;

- врши лабораторијске анализе сировина , полупроизвода и готових производа у индустрији прераде воћа и поврћа;
- изводи лабораторијске анализе готових пекарских и посластичарских производа;
- врши лабораторијске анализе брашна;
- учествује у процесу производње хлеба, пецива и посластичарских производа;
- врши контрол сировина, готовог производа и амбалажног материјала у производњи вина, винских и воћних дестилата;
- учествује у претакању вина;
- учествује у егализацији и купажирању вина;
- учествује у свим фазама производње вина, винских дестилата и воћних ракија;
- примењује НАССР и све важеће прописе у производњи хране;
- сортира и одлаже отпад на одговарајуће место;
- врши контролу сировина, полупроизвода и производа на критичним местима (НАССР);
- баждари мерило са пригушном плочом и одређује константу пригушне плоче;
- одређује режим струјања флуидамери величине притиска и надпритиска флуида
- прати процесне величине у производном погонуи евидентира њихове промене;
- одређује карактеристике центрифугалне црпке (снага, капацитет, степен искориштења);
- одређује величине вакуумакоји сењ остварује радом вакуум црпке;
- прати парметре рада машиназ;
- одређује критичан и редни број обртајамлина са куглама, врши гранулометријску анализу материјалапре и после ситњења;
- прати рад и води евиденцију на машинам за ситњење материјала;
- прати рад и води евиденцију на машинама за мешање течности и чврстих материјала;
- одређује брзину таложења различитих суспензија под атмосферским и сниженим притиском;
- одређује капацитет филтер пресе; прати рад и води евиденцију параметара уређаја за раздвајање компонентихетерогених система;
- опслужује парни катао;
- одређује величине топлотних губитака , степен концентрисања и специфичну потрошњу примарне паре у отвореном и затвореном укувачу;

	<ul style="list-style-type: none"> • одређује величину топлоте растварања калориметром; • мери температуру различитим инструментима и евидентира промене температуре у производном процесу; • одређује повећање температуре кључања ебулиоскопском методом; • припрема пресићен раствор одређене соли и врши кристализацију; • одређује степен искориштења кристализатора; • одређује влажност ваздуха методом тачке росе и помоћу психрометра , користећи дијаграм влажног ваздуха; • одређује брзину сушења у погонским сушницама; • одређује брзину апсорпције; • одређује брзину адсорпције; • праћењем промене густине прати промену састава дестилата при дестилацији; • одређује ефикасност ректификационе колоне на основу равнотежног дијаграма и концентрације у почетном раствору и дестилату; • прати одређене величине на командној табли у производном погону и евидентира њихове промене; • идентификује и прати критичне тачке у производњи производа фењерментативне индустрије; • обавља контролу квалитета пекарског квасца(киселост, садржај суве материје); • обавља контролу квалитета вина , винских дестилата и воћних ракија(садржај алкохола, садржај укупног и слободног CO₂, укупних киселина у вину...); • идентификује и контролише критичне тачке у производњи дечије и готове хране; • идентификује и контролише критичне тачке у производњи намирница животињског порекла(прерађевине од меса , млека и млечних производа); • врши контролу меса , полупроизвода и производа од меса; • идентификује критичне тачке у производњи и преради намирница биљног порекла; • врши контролу квалитета производа од воћа и поврћа; • обавља контролу квалитета млинских производа (брашна), пекарских производа и тестенине; • обавља контролу биљних уља и масти.
4 Делови програма наставе и учења који се активностима остварују	Прехрамбена технологија 2. разред : Технологија воде Технологија млинарства

	<p>Прехрамбена технологија 3. разред :</p> <ul style="list-style-type: none"> Кварење и конзервисање Технологија кондиторских производа Технологија сточне хране <p>Прехрамбена технологија 4. разред :</p> <ul style="list-style-type: none"> Технологија прераде воћа и поврћа Технологија пекарства Технологија вина, винских и воћних дестилата <p>Технолошке операције 2. разред:</p> <ul style="list-style-type: none"> Карактеристике флуида Транспорт флуида Сиитњење и мешање материјала Раздвајање нехомогених система <p>Технолошке операције 3. разред:</p> <ul style="list-style-type: none"> Размена топлоте Топлотне операције <p>Технолошке операције 4. разред:</p> <ul style="list-style-type: none"> Дифузионе операције Системи управљања и регулације <p>Контрола квалитета у прехрамбеној индустрији 4. разред:</p> <ul style="list-style-type: none"> Испитивање квалитета производа ферментације Испитивање квалитета готове и дечије хране Испитивање квалитета намирница животињског порекла Испитивање квалитета намирница биљног порекла
<p>Динамика остваривања учења кроз рад</p>	<p>2.разред : 6 часова недељно - 4 часа ПТ + 2 часа ТО + 60 настава у блоку 3.разред; 6 часова недељно - 4 часа ПТ + 2 часа ТО + 60 настава у блоку 4. разред: 6 часова недељно - 3 часа ПТ + 2 часа ТО + 1 час ККПИ+ 90 настава у блоку</p>
<p>Списак радних места и послова на којима ће се обављати учење кроз рад</p>	<p>Програм о оспособљавању за безбедан и здрав рад ученика дуалног образовања Акт о процени ризика – допуна акта за радна места за ученике Елаборат о исправности машина и опреме Елаборат о микроклими Елаборат о електричним инсталацијама</p>

<p>Списак опреме на којима ће се изводити учење кроз рад</p>	<p>Брошура о безбедности и здравља на раду за ученике на пракси-дуално образовање Акт о процени ризика – допуна акта за радна места за ученике Елаборат о исправности машина и опреме Елаборат о микроклими Елаборат о електричним инсталацијама</p>
<p>Други елементи који могу бити од значаја за реализацију плана и програма наставе и учења, а у вези су са специфичним условима у школи, односно код послодавца</p>	
<p>Обим учења кроз рад који ће се реализовати код послодавца</p>	<p>ПРЕХРАМБЕНА ТЕХНОЛОГИЈА 2.разред: 170 часова (100%) 3. разред: 170 часова (76%) 4. разред: 147 часова (70%) ТЕХНОЛОШКЕ ОПЕРАЦИЈЕ 2.разред: 100 часова (75%) 3. разред: 100 часова (75%) 4. разред: 98 часова (75%) КОНТРОЛА КВАЛИТЕТА У ПРЕХРАМБЕНОЈ ИНДУСТРИЈИ 4. разред: 31 часова (100%)</p>

ТЕХНИЧАР МОДЕЛАР ОДЕЋЕ

Назив компаније и седиште	<u>Еминент</u> <u>Јасимпекс</u> <u>Салон мис ексклузив</u>
Назив школе и седиште	<u>Хемијско-технолошка школа, Суботица</u>
Датум израде програма	<u>1.9.2024. године</u>

Укупан фонд часова учења кроз рад: 863 УКР + настава у блоку 150 = 1013

ТЕХНИЧАР МОДЕЛАР ОДЕЋЕ	
Исходи из стандарда квалификације	<p>Ученик ће током учења кроз рад умети да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Тумачи задату скицу одевног предмета; - Прилагођава скицу одабраном материјалу; - Одређује мере (основне и помоћне); - Дефинише опис и црта основну конмструкцију за различите одевне предмете и модне детаље на класичан начин - Моделује различите одевне предмете и модне детаље у зависности од задате скице и облика тела за који се ради; - Израђује и комплетира све потребне шаблоне за кројење за све величине; - Врши избор материјала, конца за шивења и помоћних материјала (поставе, лепљивог платна, патент затварача, копче, дугмади, трака за паспулирање, и др.); - Припреми, поставља материјал за кројење и ручно кроји; - Шије пробни узорак - прототип одевног предмета на обичној шиваћој машини; - Користи специјалне машине за шивење; - Подешава параметре пеглања и пегла; - Контролише поједине фазе у току израде одевног предмета; - Уочава грешке на готовом одевном предмету и коригује урађене шаблоне; - Ефикасно примењује све мере безбедности и заштите здравља на раду, заштите животне средине и заштите од пожара за техничара моделара одеће;

	<ul style="list-style-type: none"> - Ефикасно примењује ИКТ за прикупљање података, у реализацији задатака и вођењу евиденција; - Успешно управља процесом учења, унапређује своју каријеру на основу сопственог искуства и сарадње са колегама; - Делотворно и вешто комуницира и активно доприноси неговању културе језичког изражавања; - Делотворно комуницира на једном страном језику у професионалном и ван професионалном контексту - Одговорно и продуктивно учествују у животу организације и друштвеном животу
<p>Активности које ће ученик реализовати</p>	<p>ПРАКСА КОНСТРУКЦИЈЕ И МОДЕЛОВАЊА ОДЕЋЕ Нацрта техничку скицу, конструише, моделује, комплетира и умножи кројне делове за хаљину, мушку кошуљу, спортску одећу, рубље и одећу за спавање, мушки прслук, женску јакну или блејзер, мушку јакну или сако, женски или мушки капут.</p> <p>ПРАКСА КОНФЕКЦИЈЕ: Искроји кројне делове, изради одевне предмете и модне и друге детаље, изврши међуфазно и финално пеглање за следеће одевне предмете: сукњу, женске панталоне, мушке панталоне, блузу, хаљину, кошуљу, спортску одећу, рубље, одећу за спавање, мушки прслук, женску јакну или блејзер, мушку јакну или сако, женски или мушки капут.</p>
<p>Делови програма наставе и учења који се активностима остварују</p>	<p>ПРАКСА КОНСТРУКЦИЈЕ И МОДЕЛОВАЊА ОДЕЋЕ Година 3.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Конструкциона припрема детаља лаке и тешке конфекције - Конструкциона припрема женске хаљине - Конструкциона припрема мушке кошуље - Конструкциона припрема спортске одеће - Конструкциона припрема рубља и одеће за спавање - Конструкциона припрема мушког прслука <p>Година 4.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Конструкциона припрема детаља полутешке и тешке конфекције - Конструкциона припрема женске јакне или блејзера - Конструкциона припрема мушке јакне или сакоа - Конструкциона припрема женског или мушког капута или мантила <p>ПРАКСА КОНФЕКЦИЈЕ: Година 2.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Израда модних детаља и детаља одевних предмета - Израда сукње - Израда женских панталона - Израда мушких панталона <p>Година 3.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Израда блузе - Израда хаљине - Израда мушке кошуље - Израда спортске одеће - Израда рубља и одеће за спавање <p>Година 4.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Израда детаља полутешке и тешке конфекције - Израда мушког прслука - Израда женске јакне или блејзера - Израда мушке јакне или сакоа - Израда женског или мушког капута или мантила
<p>Динамика остваривања учења кроз рад</p>	<p>2. разред – 5 часова праксе конфекције + 30 часова наставе у блоку 3. разред – 6 часова праксе конфекције +30 часова наставе у блоку; 5 часова праксе конструкције и моделовања одеће + 30 часова наставе у блоку 4. разред - 6 часова праксе конфекције; 5 часова праксе конструкције и моделовања одеће</p>
<p>Списак радних места и послова на којима ће се обављати учење кроз рад</p>	<p>Програм о оспособљавању за безбедан и здрав рад ученика дуалног образовања Акт о процени ризика – допуна акта за радна места за ученике Елаборат о исправности машина и опреме Елаборат о микроклими Елаборат о електричним инсталацијама</p>
<p>Списак опреме на којима ће се изводити учење кроз рад</p>	<p>Брошура о безбедности и здравља на раду за ученике на пракси-дуално образовање Акт о процени ризика – допуна акта за радна места за ученике Елаборат о исправности машина и опреме Елаборат о микроклими Елаборат о електричним инсталацијама</p>

<p>Други елементи који могу бити од значаја за реализацију плана и програма наставе и учења, а у вези су са специфичним условима у школи, односно код послодавца</p>	
<p>Обим учења кроз рад који ће се реализовати код послодавца</p>	<p>ПРАКСА КОНФЕКЦИЈЕ 2.разред: 170 часова (100%) 3. разред: 204 часова (100%) 4. разред: 174 часова (100%) ПРАКСА КОНСТРУКЦИЈЕ И МОДЕЛОВАЊА ОДЕЋЕ 3. разред: од 170 часова 85 часова (50%) 4. разред: од 145 часова 30 часова (20%)</p>

Планови реализације учења кроз рад за образовне профиле који наставу похађају по дуалном моделу образовања налазе се на школској платформи Офице 365 и саставни су део Школског програма.

3 НАСТАВНИ ПРОГРАМИ

3.1 ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ОБАВЕЗНИХ И ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА

3.1.1 ПОДРУЧЈЕ РАДА ХЕМИЈА, НЕМЕТАЛИ И ГРАФИЧАРСТВО

ТЕХНИЧАР ЗА ОПЕРАТИВНУ ФОРЕНИЗИКУ

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Хемија, неметали и графичарство](#), “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 9/2021 од 30.8.2021.

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Хемија, неметали и графичарство](#), “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 9/2021 од 30.8.2021.

[РЕШЕЊЕ о усвајању стандарда квалификације „Техничар за оперативну форензику”](#), Службени гласник РС – Просветни гласник” број 02/2021 од 24.3.2021.

ТЕХНИЧАР ЗА ХЕМИЈСКУ И ФАРМАЦЕУТСКУ ТЕХНОЛОГИЈУ

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Хемија, неметали и графичарство](#), “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 7/2019 од 3.7.2019.

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Хемија, неметали и графичарство](#), “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 7/2019 од 3.7.2019.

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Хемија, неметали и графичарство](#), “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 9/2019 од 25.7.2019.

3.1.2 ПОДРУЧЈЕ РАДА ПОЉОПРИВРЕДА, ПРОИЗВОДЊА И ПРЕРАДА ХРАНЕ

ВИНОГРАДАР-ВИНАР

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања у подручју рада](#)

[Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 10/2016 од 15.8.2016.](#)

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Пољопривреда производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 11/2020 од 17.8.2020.](#)

ПРЕХРАМБЕНИ ТЕХНИЧАР

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 6/2012 од 4.7.2012.](#)

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 11/2020 од 17.8.2020.](#)

ПРЕХРАМБЕНО-БИОТЕХНОЛОШКИ ТЕХНИЧАР – ОД ШКОЛСКЕ 2024/2025.

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 10/2023 од 28.8.2023.](#)

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 10/2023 од 28.8.2023.](#)

[РЕШЕЊЕ о усвајању стандарда квалификације „Прехрамбено-биотехнолошки техничар”, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 1/2023 од 23.2.2023.](#)

ВЕТЕРИНАРСКИ ТЕХНИЧАР

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 6/2012 од 4.7.2012.](#)

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада](#)

[Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 5/2017 до 12.6.2017.](#)

ВЕТЕРИНАРСКИ ТЕХНИЧАР – ОД ШКОЛСКЕ 2023/2024.

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 10/2023 од 28.8.2023.](#)

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 10/2023 од 28.8.2023.](#)

[РЕШЕЊЕ о усвајању стандарда квалификације „Ветеринарски техничар“, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 3/2023 од 27.4.2023.](#)

ПЕКАР

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 6/2012 од 4.7.2012.](#)

[ПРАВИЛНИК о изменама Правилника о наставном плану и програму стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 16/2021 од 6.9.2021.](#)

[РЕШЕЊЕ о усвајању стандарда квалификације „Пекар“, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 1/2021 од 2.2.2021.](#)

3.1.3 ПОДРУЧЈЕ РАДА ТЕКСТИЛСТВО И КОЖАРСТВО

ТЕХНИЧАР МОДЕЛАР ОДЕЋЕ

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Текстилство и кожарство, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 10/2021 од 31.8.2021.](#)

[ПРАВИЛНИК о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Текстилно и кожарство, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 10/2021 од 31.8.2021.](#)

[РЕШЕЊЕ о усвајању стандарда квалификације „Техничар моделар одеће”, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 1/2021 од 2.2.2021.](#)

[ПРАВИЛНИК о изменама и допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Текстилно и кожарство, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 7/2022 од 17.8.2022.](#)

[ПРАВИЛНИК о измени и допунама Правилника о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Текстилно и кожарство, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 7/2022 од 17.8.2022.](#)

3.1.4 ПОДРУЧЈЕ РАДА ТРГОВИНА, ТУРИЗАМ И УГОСТИТЕЉСТВО

ПОСЛАСТИЧАР

[ПРАВИЛНИК о изменама и допунама Правилника о плану и програму наставе и учења општеобразовних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Трговина, угоститељство и туризам, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 10/2012 од 14.8.2012.](#)

[Правилник о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања и васпитања у подручју рада Трговина, угоститељство и туризам, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 10/20 од 13.8.2020.](#)

ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ

[ПРАВИЛНИК о програму наставе и учења општеобразовних предмета у стручним школама, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 7/2023 од 22.8.2023.](#)

[ПРАВИЛНИК о изменама Правилника о програму наставе и учења општеобразовних предмета у стручним школама, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 14/2023 од 22.9.2023.](#)

[ПРАВИЛНИК о измени Правилника о плану и програму образовања и васпитања за заједничке предмете у стручним и уметничким школама, “Службени гласник РС – Просветни гласник” број 10/2022 од 30.8.2022. \(рачунарство и информатика\)](#)

На школској платформи Офице 365 налазе се Глобални планови наставника за сваки образовни профил по одељењима и предметима, где су дефинисани: назив предмета, циљеви предмета, међупредметне компетенције, модули/теме, исходи и циљеви модула/теме, годишњи фонд часова, број часова по модулу/теми, начини остваривања, образовни стандарди.

4 НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА

Систем образовања и васпитања мора да обезбеди за сву децу, ученике и одрасле: једнакост и доступност остваривања права на образовање и васпитање засновано на социјалној правди и принципу једнаких шанси без дискриминације; усмереност образовања и васпитања на дете и ученика кроз разноврсне облике учења, наставе и оцењивања којима се излази у сусрет различитим потребама ученика, развија мотивација за учења и подиже квалитет постигнућа; поштовање људских права и права сваког ученика и уважавање људског достојанства; образовање и васпитање у демократски уређеној и социјално одговорној установи у којој се негују отвореност, сарадња, толеранција, свест о културној и цивилизацијској повезаности у свету, посвећеност основним моралним вредностима, вредностима правде, истине, солидарности, слободе, поштења и одговорности и у којој је осигурано пуно поштовање права детета, ученика и одраслог; висок квалитет образовања и васпитања за све, квалитетно и уравнотежено образовање и васпитање; целоживотно учење, које укључује све облике учења и значи учествовање у различитим облицима образовних активности током живота са циљем сталног унапређивања потребних личних, грађанских, друштвених и радних компетенција; хоризонталну и вертикалну проходност кроз систем образовања и васпитања; професионалну етику и компетентност која подразумева високу стручност наставника, стручних сарадника, директора, секретара, стални професионални развој и висок ниво професионалне одговорности и етичности; демократичност кроз укљученост свих учесника у систему образовања и васпитања у стварању и спровођењу образовних политика; аутономија установе кроз планирање и остваривање одговарајућих активности, програма и пројеката у циљу унапређивања квалитета образовања и васпитања поштујући специфичност установе и локалне средине.

У остваривању принципа, посебна пажња посвећује се адекватној припремљености за школско учење и за прелазак на више нивое образовања и васпитања; могућности да ученици са изузетним способностима (талентовани), без обзира на сопствене материјалне услове имају приступ одговарајућим нивоима образовања и установама, као и идентификацији, праћењу и стимулисању ученика са изузетним способностима, као будућег научног потенцијала; смањењу стопе осипања из система образовања и васпитања, посебно ученика из социјално угрожених категорија становништва и неразвијених подручја, особа са сметњама у развоју и других особа са специфичним тешкоћама у учењу и подршци њиховом поновном укључењу у систем, у складу са принципима инклузивног образовања; каријерном вођењу и саветовању запослених и ученика усмереном ка личном развоју појединца и напредовању у образовном и професионалном смислу; остваривању права на образовање, без угрожавања других права детета и других људских права.

Општи исходи образовања и васпитања су резултат целокупног процеса образовања и васпитања којим се обезбеђује да ученици стекну знања, вештине и вредносне ставове који ће допринети њиховом развоју и успеху, развоју и успеху њихових породица, заједнице и друштва у целини. Исходи образовања и васпитања су јасни искази о томе шта се од ученика очекује да зна, разуме и да је способан да покаже, односно уради након завршеног нивоа образовања и васпитања. Општи исходи су основа за планирање, праћење и вредновање образовања и васпитања. Остваривање исхода образовања и васпитања обезбеђује се укупним образовно-васпитним процесом на свим нивоима образовања и васпитања, кроз све облике, начине и садржаје рада. Система образовања и васпитања мора да обезбеди све услове да ученици постижу опште исходе, односно буду оспособљени да:

- изразе и тумаче идеје, мисли, осећања, чињенице и ставове у писаној и усменој форми,
- прикупља, анализира, организује и критички прецењује информације,
- користи српски језик, односно језик националне мањине и страни језик у зависности од културног наслеђа,
- ефикасно и критички користи научна и технолошка знања,
- ради ефикасно са другима као члан тима, групе, организације итд.,
- зна како да учи,
- уме да разликује чињенице од интерпретација,
- примењује математичко мишљење и знање у циљу решавања низа проблема у свакодневним ситуацијама,
- проуздано, критички и одговорно према себи и другима користи дигиталне технологије,
- одговорно и ефикасно управља собом и својим активностима,
- ефикасни и конструктивно учествује у свим облицима радног и друштвеног живота, поштује људска права и слободе, комуницира асертивно и ненасилно,
- покреће и спремно прихвата промене, преузима одговорност и има предузетнички приступ и јасну оријентацију ка остваривању циљева,
- остварује идеје, планира и управља пројектима ради постизања циљева који доприносе личној афирмацији и развоју, друштвеној или привредној активности,
- схвата свет као целину повезаних система и приликом решавања конкретних проблема разуме да нису изоловани,
- има свест о сопственој култури и разноликости култура, уважава значај креативног изражавања идеја, искустава и осећања путем различитих медија.

Стандарди постигнућа су скуп исхода образовања и васпитања који се односе на сваки ниво, циклус, врсту образовања, образовни профил, разред, предмет односно модул. Општи стандарди постигнућа утврђују се на основу општих исхода образовања и васпитања по нивоима, циклусима и врстама образовања и васпитања, односно образовним профилима. Посебни стандарди постигнућа утврђују се према разредима, предметима, односно модулима на основу општих исхода образовања и васпитања и општих стандарда постигнућа.

На основу члана 10. став 2, а у вези са чланом 49. став 10. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – други закон, 10/19, 6/20, 129/21 и 92/23), Министар просвете доноси ПРАВИЛНИК о стандардима образовних постигнућа за крај средњег образовања и васпитања "Службени гласник РС", број 103 од 24. децембра 2024.

Овим правилником утврђују се стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања и васпитања за предмете: Биологија, Филозофија, Физичко и здравствено образовање, Физика, Географија, Хемија, Историја, Музичка култура, Психологија, Рачунарство и информатика, Социологија, Српски језик и књижевност, Математика, Ликовна култура, Страни језици – први страни језик и Страни језици – други страни језик.

4.1 БИОЛОГИЈА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Учећи биологију у средњем образовању, ученици стичу знања и развијају вештине које им омогућавају да критички разматрају научне податке о структури и животним процесима организама, филогенији и еволуцији живог света, положају човека у природи и његовој одговорности за очување здравља, животне средине и биолошке разноврсности на Земљи. Биолошка знања интегришу у шири систем знања природних наука и математике за проналажење решења која човечанству доносе добробит и дуготрајан склад са окружењем, као и за свој професионални развој у областима у којима су биолошке компетенције неопходне. Ученици изучавају биолошке појаве применом научног метода и тако развијају логичко и критичко мишљење и способност одабира и вредновања различитих стратегија рада, разматрања сопствених поступака и образлагања закључака. Кроз истраживачки и тимски рад ученици усавршавају когнитивне и социо-емоционалне способности неопходне у данашњем свету – језичке, комуникацијске и сарадничке способности, толеранцију и емпатију. Стечена знања и вештине им омогућавају да сагледају место биологије у животу и делатностима људи и повратну везу између развоја науке и кључних области њене примене, као и процене ограничења, ризике и последице развоја науке и технологије за појединца, друштво и животну средину. Ученици су оспособљени да кроз одговоран и проактиван приступ предлажу и покрећу активности, учествују у доношењу одлука и доприносе креирању и имплементацији решења у доменима развоја и примене технологија заснованих на биолошким достигнућима, на очувању здравља, биодиверзитета и животне средине, узимајући у обзир етичке, друштвене, економске, правне и политичке аспекте, аргументе и правила.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Сви ученици разумеју основне чињенице о грађи ћелије и основним метаболичким процесима који се у њој одвијају. Примењујући знања о повезаности грађе и функције на свим нивоима организације живих бића, ученици могу да једноставним примерима илуструју деловање спољашњих и унутрашњих чинилаца на нарушавање хомеостазе биљака, животиња и човека. Овладавају основним знањима о узроцима и настанку поремећаја у раду органа и органских система код човека, као и о најчешћим заразним болестима, и тако развијају и практикују здравствене навике и избегавају ризичне облике понашања. Упознавањем појмова из еволуционе биологије и основних чињеница о пореклу живог света, ученици стичу слику о јединству и биолошкој разноврсности живота на Земљи. Разумевањем основних еколошких појмова, законитости и принципа, проширују своја знања о утицајима фактора живе и неживе природе на функционисање

организама и њихову распрострањеност. На основу стечених знања разумеју распоред биома на Земљи и показују спремност за ангажовање у заштити природе.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици овладавају вештинама неопходним за стицање знања из биологије. Ученици кроз истраживања овладавају принципима научног метода. Умеју да идентификују једноставна научна питања и проблеме који се могу проверити истраживањем. Систематизују прикупљене податке и приказују их графички и табеларно. На основу пажљиве анализе и интерпретације података добијених истраживањем, ученици изводе једноставна научна објашњења и закључке. Активним учешћем у тиму, ученици аргументовано заступају своје ставове, поштујући разлике у мишљењу и уважавајући друге као равноправне чланове тима. Процењују релевантност података доступних на интернету и у литератури. Активно конструишу знање, селекују битно од небитног и резимирају и елаборирају основне идеје. Способни су да изабери одговарајуће стратегије учења и прате сопствени напредак.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Сви ученици примењују стечена знања и вештине у свакодневном животу и професионалном развоју. Овладавањем основним знањима о грађи, функцији и разноврсности организама, развијају радозналост за даље упознавање живог света и формирају толерантан и хуман приступ. Развијају одговоран однос према здрављу, примењују мере превенције и разумеју како различити животни стилови утичу на функционисање организма. Ученици се упознају са чиниоцима који доводе до нарушавања квалитета животне средине и угрожавања биодиверзитета, разумеју улогу човека и сопствено место у очувању животне средине и значај одрживог развоја. Увиђају важност науке и примене савремених биотехнологија у свакодневном животу и делатностима људи. Критички вреднују свој рад и учење, као и рад других, и у стању су да селективно и сврсисходно користе своја знања и искуства, као и расположиве ресурсе у решавању једноставних проблемских ситуација.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК 1

Ученици:

– БИО.СО.О.1.1. Повезују основне физиолошке процесе организама са њиховом грађом.

СПК 2

Ученици:

– БИО.СО.О.2.1. Наводе примере појава које су у домену научног истраживања и сазнања.

СПК 3

Ученици:

– БИО.СО.О.3.1. Планирају примену здравог начина живота на основу знања о повезаности свакодневно присутних стресора и различитих

- БИО.СО.О.1.2. Анализирају како фактори спољашње и унутрашње средине утичу на животне процесе.
- БИО.СО.О.1.3. На примерима објашњавају везу између јединства живог света и еволуције као континуираног процеса.
- БИО.СО.О.1.4. Повезују просторни и временски распоред кључних абиотичких еколошких фактора са распоредом биома на Земљи.
- БИО.СО.О.2.2. Бирају и користе релевантну литературу, једноставне методе, технике и процедуре за прикупљање и систематизацију података и информација.
- БИО.СО.О.2.3. Прикупљају, представљају и тумаче податке добијене једноставним истраживањима и изводе закључке.
- животних стилова са нарушавањем хомеостазе и развојем болести.
- БИО.СО.О.3.2. У свакодневном животу примењују знања о променама у биљном и животињском организму изазваним поремећајем хомеостазе.
- БИО.СО.О.3.3. Разумеју значај редовних медицинских прегледа у раном откривању болести.
- БИО.СО.О.3.4. Примењују стечена знања ради развијања одговорног односа према сопственом здрављу, животној средини и културном наслеђу.
- БИО.СО.О.3.5. Илуструју на примерима значај примене савремених биотехнологија у свакодневном животу и делатностима људи.
- БИО.СО.О.3.6. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других.
- БИО.СО.О.3.7. Развијају позитивне и конструктивне ставове о коришћењу научних сазнања за унапређивање квалитета живота.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици повезују концепте у домену: чинилаца, појава, процеса, интеракција и динамике на нивоима организације од ћелије до биосфере, чиме унапређују своје способности за аналитичко и синтетичко мишљење. Ученици разумеју како наследна информација омогућава поновљивост и променљивост живих бића, те како се испољава приликом развића њихових особина, интерагујући притом са срединским чиниоцима. Могу да анализирају значај одржавања хомеостазе и сагледавају сложене узроке настанка болести, укључујући спољашње факторе и наследну предиспозицију. Ученици анализирају кључне аспекте грађе, функције и животних циклуса главних група организама и сагледавају их у контексту њихових интеракција са животном средином. Изучавају филогенетски развој живих бића, механизме еволуционих процеса и настанак адаптација и тако развијају способност да критички сагледају значај очувања биодиверзитета и место човека у

природи. Анализирањем међузависности и интеракција еколошких и еволутивних процеса на нивоу популација, ученици развијају способност холистичког размишљања и приступа.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици развијају научну писменост. Постављањем научних питања и хипотеза, а потом кроз истраживања, разумеју да је наука непрекидна систематска потрага за бољим разумевањем узрока природних појава, па тиме и начина да се оне предвиде. Разумеју да су научне теорије подложне променама и да научна знања нису коначна. Ученици умеју да одаберу и примене одговарајући истраживачки метод (експеримент и систематско посматрање) сходно природи појаве која се истражује. На основу пажљиве анализе и интерпретације података, изводе научна објашњења и закључке, чиме развијају способност критичког мишљења и логичког закључивања. Кроз самостално и вршњачко учење, вођено питањима и задацима, ученици интерпретирају биолошке концепте користећи научну терминологију. Израдом разноврсних дигиталних садржаја из области биологије, развијају креативност поштујући етичке принципе у вези са употребом дигиталних технологија и интелектуалном својином. Повезивањем са знањима из природних наука, инжењерством, технологијом и математиком, као и учењем у контексту и путем решавања проблема, ученици развијају способности неопходне за разумевање узрочно-последичних веза у различитим контекстима и оспособљени су да примене стечена знања.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици повезују знања биологије са другим дисциплинама из подручја природних наука, инжењерства, технологије и математике. Тиме се оспособљавају за живот, рад и учествовање у животу заједнице. Ученици увиђају домет, ограничења, резултате и последице развоја науке и технологије по друштво, економију и политику и умеју да идентификују, размотре и уваже етички, морални, културни и економски аспект комплексних проблема данашњице. Развијају критички однос према примени нових научних сазнања и технологија. Оснажени су за препознавање сопствених капацитета и проналажење решења за лична, друштвена и глобална питања ослањајући се на научна знања. Учествојући у научним дебатама, ученици аргументовано заступају научне ставове, развијајући вештине комуникације. Сарађују и учествују у осмишљавању различитих активности ради доношења друштвено важних и одговорних одлука са циљем очувања здравља и животне средине, узимајући у обзир етичке, друштвене, економске, правне и политичке аспекте, аргументе и правила. Прихватају одговорност за своје деловање, учење и напредовање и умеју да вреднују сопствено учење, као и да га поделе са другима.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

СПК 2

Ученици:

СПК 3

Ученици:

– БИО.СО.С.1.1. Повезују кључне биохемијске, морфолошке и анатомске карактеристике различитих типова ћелија са процесима који се у њима одвијају и у којима учествују.

– БИО.СО.С.1.2. Повезују процесе на ћелијском нивоу са физиолошким процесима и процесима развића сложеног вишећелијског организма.

– БИО.СО.С.1.3. Анализирају функционалну повезаност ткива и органа у организму са одржавањем хомеостазе у променљивим условима средине.

– БИО.СО.С.1.4. Повезују кључне елементе у грађи, функцији и животним циклусима главних група организама са условима средине у којима они живе и њиховим еколошким улогама.

– БИО.СО.С.1.5. Анализирају главне морфо- физиолошке промене током развића биљног и животињског организма и интеракције наследних и срединских фактора који на њих утичу.

– БИО.СО.С.1.6. Повезују структуру и функцију најважнијих биомакромолекула са начином на који се остварује проток наследне информације.

– БИО.СО.С.1.7. Анализирају различите механизме преношења наследне информације кроз генерације и изворе генетичке варијабилности.

– БИО.СО.С.2.1. Примерима илуструју да се научна знања у датој дисциплини стално проверавају, критички преиспитују и потврђују или мењају на основу

истраживања и аргумената.

– БИО.СО.С.2.2. Предлажу могућа решења за идентификована научна питања и проблеме.

– БИО.СО.С.2.3. Осмишљавају стратегију научног истраживања.

– БИО.СО.С.2.4. Процењују релевантност и поузданост података прибављених на различите начине.

– БИО.СО.С.2.5. Систематизују податке добијене истраживањем и адекватно их презентују користећи научни језик.

– БИО.СО.С.2.6. Примењују знања из области других природних наука и математике у научном истраживању и објашњавању процеса у биолошким системима.

– БИО.СО.С.2.7. Анализирају еволуционе односе и линије постанка таксона различитог ранга помоћу филогенетског стабла.

– БИО.СО.С.3.1. Примењују стечена знања решавању једноставних проблемских ситуација нарушавања хомеостазе.

– БИО.СО.С.3.2. Иницирају, осмишљавају и учествују у реализацији активности са циљем подизања свести о очувању

здравља, квалитета животне средине и значају одрживог развоја.

– БИО.СО.С.3.3. Учествују у друштвеним дебатама о последицама примене

савремених биотехнологија, узимајући у обзир научне, етичке, друштвене, економске и политичке аргументе.

– БИО.СО.С.3.4. Постављају циљеве, процењују ризике, планирају ресурсе и управљају њима у изналагању решења и постизању циљева у истраживањима биолошких појава.

– БИО.СО.С.3.5. Дискутују о етичком аспекту биолошких истраживања и

оправданости експериментисања на живим бићима.

– БИО.СО.С.3.6. Дискутују, аргументовано формулишу и изражавају чињенице, идеје, ставове и мишљења о узроцима и последицама људског утицаја на ресурсе, животну средину и биодиверзитет.

- БИО.СО.С.1.8. Истражују утицај основних мутагених фактора средине на наследни материјал и фенотип.
- БИО.СО.С.1.9. Анализирају вероватноћу појаве наследних особина кроз генерације у проблемским ситуацијама.
- БИО.СО.С.1.10. Демонстрирају значај принципа филогенетске класификације на адекватним примерима и изводе генерализације.
- БИО.СО.С.1.11. Анализирају основне еволуционе механизме који доводе до различитих адаптација и специјације.
- БИО.СО.С.1.12. Илуструју примерима утицај срединских, генетичких и културних чинилаца на еволуцију људи.
- БИО.СО.С.1.13. Доводе у везу распрострањење, динамику и еволуцију популације са интерспецијским интеракцијама и дејством абиотичких чинилаца.
- БИО.СО.С.1.14. Постављају и образлажу хипотезе о динамици популационих процеса на основу података о својствима популације и условима средине.

– БИО.СО.С.1.15. Анализирају компоненте и кључне процесе екосистема на примерима.

– БИО.СО.С.1.16. Критички вреднују значај кључних екосистемских услуга природних екосистема за људску заједницу.

– БИО.СО.С.1.17. Претпостављају могуће последице антропогеног нарушавања биогехемијских циклуса.

– БИО.СО.С.1.18. Претпостављају на који начин наследна предиспозиција, различите животне навике и фактори спољашње средине утичу на здравље и квалитет живота.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици изучавају и истражују сложене појаве у доменима преноса и експресије информације, промета супстанце и енергије, као и регулације на различитим нивоима организације живог света и тако развијају способности потребне да активно изналазе научна објашњења појава, проверавају их и вреднују, ослањајући се на проверљиве доказе, логичко резонување и знања из других наука. Анализирањем облика биолошке разноврсности, као и начина њиховог настанка током еволуције, ученици развијају способност аналитичког посматрања и уочавања законитости и узрочно-последичних веза међу сложеним појавама. Кроз разноврсне примере, разумеју да је еволуција фенотипова резултат деловања еволуционих механизма у еколошком контексту, али и филогенетске историје врста, чиме посебно развијају навику да сагледавају шири контекст појава. Истраживањем примера хомеостазе на нивоима од ћелије до организма, као и процесе у екосистемима, укључујући и различите видове њиховог нарушавања, ученици схватају значај систематичног приступа у изучавању појава и њихових узрока. Ученици умеју да самостално прате развој, домете и ефекте савремених биотехнологија, схватају њихове основне принципе, негују радозналост и повезују знања из других природних наука. Анализирањем хијерархијске организације еколошких система, међузависности њихових компоненти и процеса, као и вида антропогеног нарушавања, ученици изграђују капацитете да утврде узроке промена у сложеним системима, предвиде могуће последице и осмисле изводљива решења.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Проучавањем организације сложених биолошких система, њиховог функционисања и откривањем узрока појава у живом свету, ученици се сусрећу са различитим приступима у систематичном прикупљању, анализи и интерпретацији података. Упознају се са кључним критеријумима чије испуњавање омогућава објективност (избегавање утицаја самог посматрања на предмет изучавања, репрезентативност узорка, поновљивост експеримента/посматрања, разликовање корелације и каузалности, кохерентност објашњења и модела са чињеницама, логичка конзистентност итд.). Упознавањем са напретком научних објашњења и теорија кроз историју, ученици развијају способност да аргументовано пореде и вреднују њихову успешност у објашњавању појава, научну валидност/утемељеност, али и апликативну вредност. Кроз упознавање и разумевање савремених биолошких концепата и научних достигнућа и њиховим увезивањем са знањима и достигнућима из области природних наука, инжењерства, технологије и математике, ученици изграђују способности и мотивацију за целоживотно учење и проактиван став према њему.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици аргументовано вреднују домете и ефекте научно-технолошких достигнућа на друштво, економију, добробит и здравље људи, животну средину и политику. Умеју да сагледају целину кључних промена које долазе са новом индустријском револуцијом и да разложно вреднују све њихове аспекте, укључујући добробит и здравље људи, индивидуалне и културне разлике, етичке норме и бригу о животној средини. Тиме развијају холистички, интердисциплинарни приступ проблемима и тражењу решења које је од есенцијалног значаја за живот и рад у овом веку. Сагледавањем сложености поменутих промена, ученици развијају вредносне ставове и схватају да једноставна објашњења, једнодимензионалне аргументације и искључиви ставови не доприносе добрим решењима. На тај начин су оспособљени да активно примењују и деле стечено знање са другима, уз прихватање одговорности за своје деловање. У стању су да осмисле решења за проблемске ситуације адекватног нивоа сложености, посебно из домена развоја и примена савремених биотехнологија, заштите биодиверзитета, управљања ресурсима и одрживог развоја. Ученици су способни да предлажу идеје о могућим видовима примене нових достигнућа биолошких наука у различитим пољима живота и рада.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

СПК 2

Ученици:

СПК 3

Ученици:

– БИО.СО.Н.1.1. Тумаче постојећу разноврсност у грађи и функцији, животним циклусима и развићу

различитих група организама у еколошком и еволуционо-филогенетском контексту.

– БИО.СО.Н.1.2. Критички вреднују научне податке о еволуцији и филогенији живог света.

– БИО.СО.Н.1.3. Анализирају популациону динамику у контексту еволуционих механизма.

– БИО.СО.Н.1.4. Дискутују и аргументују предности еволуционе теорије у односу на друга мишљења о пореклу и развоју живота на Земљи.

– БИО.СО.Н.1.5. Критички вреднују значај развоја и употребе биотехнолошких достигнућа зарад унапређења квалитета здравља и живота (нпр. вакцине, антибиотици, пробиотици, матичне ћелије, генетички инжењеринг, производња

хормона).

– БИО.СО.Н.1.6. Критички процењују последице примене савремених биотехнологија у различитим областима на појединца и заједницу.

– БИО.СО.Н.2.1. Осмишљавају, образлажу и вредносно процењују алтернативне стратегије решавања проблема.

– БИО.СО.Н.2.2. Евалуирају планирање, реализацију и поузданост резултата

добијених у спроведеном истраживању и релевантност изабраних истраживачких метода.

– БИО.СО.Н.2.3. Анализирају значај биолошких појава и процеса у природи.

– БИО.СО.Н.2.4. Вреднују релевантност података о филогенетским везама добијених молекуларно-биолошким методама, анализом фосила, проучавањем облика и грађе организама и фаза развића.

– БИО.СО.Н.3.1. Процењују одрживост различитих модела и сценарија технолошког, економског и друштвеног развоја.

– БИО.СО.Н.3.2. Осмишљавају и иницирају различите активности ради доношења друштвено важних и одговорних одлука о примени савремених биотехнологија.

– БИО.СО.Н.3.3. Заступају етичке ставове према обезбеђивању људских права, очувању приватности (посебно информација о здрављу) и регулисању употребе савремених технологија.

– БИО.СО.Н.3.4. Формирају и заступају

ставове засноване на научним подацима и доказима о узроцима и последицама неодрживог управљања ресурсима, нарушавању животне средине и биодиверзитета.

– БИО.СО.Н.3.5. Предлажу, конципирају и припремају различите едукативне садржаје и материјале за учење.

4.2 ФИЛОЗОФИЈА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Учећи филозофију, ученици откривају важност њених садржаја за лични развој, развој друштва и економије. Познају релевантна филозофска учења. Умеју да употребе основне филозофске појмове ради прецизнијег и систематичнијег изражавања сопствених мисли. Могу да уоче проблеме егзистенције и да о њима аргументовано дискутују. Умеју да опишу начине на које су истакнути филозофи разматрали такве проблеме, да те приступе разврстају у одговарајуће филозофске дисциплине, као и да пронађу сличности и разлике између њих. Читањем утицајних филозофских текстова развијају вештину самосталног анализирања, упоређивања и креирања идеја. Откривају утицај филозофије на формирање погледа на свет у различитим историјским епохама. Препознају филозофске темеље социјалних и економских система. Разумеју идејне основе савремене цивилизације и умеју да вреднују утицај науке, уметности, културе и религије на друштвене токове. Развијају критичко мишљење и спремност да се на одговоран начин ангажују у демократском друштву. Могу рационално да суде о сопственим и туђим поступцима примењујући етичке норме и принципе. Умеју да процењују исправност и релевантност аргументације, препознају прећутне и непроверене претпоставке, познају методе провере претпоставки. Критички користе разноврсне изворе информација у процесу креирања ваљаних аргумената као и одговора на филозофска питања. Критички приступају медијским садржајима и одговорно се понашају у дигиталном окружењу. Унапређују компетенције потребне за отклањање предрасуда, толерантно наступају водећи рационалан дијалог поткрепљен чињеницама.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици именују основне филозофске појмове, идентификују шта је филозофска делатност и који су њени циљеви. Ученици распознају по чему се филозофија разликује од других тековина људске културе, првенствено од природних и друштвених наука, уметности и религије. На тај начин, ученици се сусрећу са вековном традицијом која негује запитаност, промишљеност и стално усавршавање знања. Ученици знају предмет проучавања и кључне одреднице главних филозофских дисциплина: логике, онтологије, етике, естетике, епистемологије. Разумеју да знање и информације са којима свакодневно располажу могу доћи из различитих извора: посредним или непосредним чулним сведочанством, дедуктивним, индуктивним или абдуктивним закључивањем, путем сведочанства других људи, на основу ауторитета, догме или традиције. Служећи се тим знањима, ученици умеју да вреднују конкретну информацију препознајући њен извор и тако развијају афирмативан однос према поступку ажурирања сопствених ставова у сусрету са новим доказима. Ученици познају учења која су директно допринела формирању савременог демократског друштва, као што су идеје политичке

слободе и правне једнакости, људска, грађанска, мањинска и радничка права, друштвена одговорност; са таквим сазнањима, ученици боље разумеју значај егалитарности, солидарности и праведности.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Умеће филозофског мишљења на основном нивоу компетенције првенствено подразумева вођено имплементирање филозофских поступака у различитим процесима мишљења. Ученици афирмативно вреднују сопствену радозналост као основ филозофске запитаности, те препознају да и одређене животне околности у којима се јављају сумња, страх, неизвесност могу да доведу до филозофских питања. Ученици су на истакнутим примерима из историје филозофије упознали начине на које су важни филозофи тематизовали уобичајене животне недоумице. Ученици знају опште филозофске аргументе у мери која је неопходна за реконструисање тих аргумената у пригодним ситуацијама. Познају типичне кораке различитих филозофских метода (феноменолошке, херменеутичке, дијалектичке, аналитичке...), као и начине примене тих метода на конкретна питања и проблеме. На овај начин ученици развијају способност да се суочавају са основним филозофским питањима и да афирмишу знатижељу, промишљеност и рационалност.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици умеју пасивно да препознају практичне околности у којима се филозофска знања могу применити. То првенствено подразумева да су ученици развили вештину критичког мишљења и добро познавање формалних и неформалних грешака у закључивању, чиме су оспособљени да уоче позицију која није поткрепљена на адекватан начин, као и да избегну сличне погрешке приликом формулисања аргумената. Ове вештине ученици примењују у разговору, у писаној комуникацији, приликом праћења средстава јавног информисања и коришћења друштвених мрежа. Познавање основних филозофских идеја ученицима омогућава да у свакодневном животу препознају ваљане примере вредности истине, рационалности, солидарности, једнакости, лепоте, праведности и доброте, чиме је ученицима олакшана тежња ка остваривању ових вредности.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Основни ниво

СПК 1

Ученици:

– ФИЛ.СО.О.1.1. Упоредјују филозофска питања и теме са предметима других духовних делатности.

СПК 2

Ученици:

– ФИЛ.СО.О.2.1. Реконструишу филозофске аргументе и поступке који се користе у суочавању са животним питањима.

– ФИЛ.СО.О.2.2. Наводе примере из сопственог живота када су се зачудили, сумњали, плашили,

СПК 3

Ученици:

– ФИЛ.СО.О.3.1. Указују на логичке погрешке у конкретним аргументима, развијајући разложно и критичко

- ФИЛ.СО.О.1.2. Именују основне преварили, трагали за одговорима, били повређени и појмове из историје филозофије и када су их ове ситуације подстакле да поставе повезују их са њиховим значењем. филозофска питања. мишљење као начин долажења до истине.
- ФИЛ.СО.О.1.3. Идентификују најважније карактеристике основних филозофских дисциплина. – ФИЛ.СО.О.3.2. Дају примере ситуација у којима се огледа значај поштовања вредности истине, слободе,
- ФИЛ.СО.О.1.4. Идентификују различите изворе знања и информација и процењују степен њихове поузданости. рационалности, солидарности, једнакости, лепоте, праведности и доброте.
- ФИЛ.СО.О.1.5. Описују главне црте учења којима се заступају идеје слободе, једнакости и толеранције у друштву.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

На средњем нивоу, ученици повезују филозофске садржаје са питањима и проблемима која су подстакла њихов настанак. Ученици описују репрезентативна филозофска учења кроз филозофске проблеме и одговоре, при чему су у стању да та учења повежу са одговарајућим историјским контекстом у ком су настала. Са таквим знањем ученици стичу увид о утицају филозофских учења на ток развоја цивилизације. Нова питања и проблеме разврстају по одговарајућим филозофским дисциплинама, ослањајући се на познавање основних филозофских појмова. Ученици су оспособљени да се самостално оријентишу у корпусу филозофских информација у потрази за решењем проблема са којима се суочавају. Ученици познају основне принципе важних етичких учења што је предуслов за морално вредновање својих и туђих поступака. Ученици разумеју општу методологију науке што им помаже у сналажењу у савременом научно-техничком свету, и представља основ за адекватно суочавање са псеудонаучним ставовима.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

На средњем нивоу ученици активно употребљавају стечена филозофска знања у мишљењу. Вокабулар ученика је обогаћен основним филозофским терминима које користе на исправан начин и у адекватном контексту за исказивање сопствених ставова. При сусрету са непознатим филозофским термином, ученици умеју да се информишу о његовом значењу из адекватних извора. Ученици поседују основне вештине критичког читања филозофског текста: тумачење текста у контексту епохе у којој је настао, препознавање главне идеје, идентификовање понуђених аргумената за и против дате идеје, резимирање текста. Тиме су оспособљени да самостално проширују своја филозофска знања из нових извора. Ученици су у потпуности усвојили разложни став према сопственим и туђим убеђењима и тврђењима, што подразумева да високо вреднују дијалог као форму превазилажења несугласица, да су у разговору увиђајни и толерантни према ставовима који се разликују од њихових, али да при том захтевају да изнета тврђења буду образложена и поткрепљена адекватним информацијама, константно преиспитујући ваљаност сопствених убеђења. Ученици владају основном употребом исказног и предикатског логичког рачуна: познају симболе који се употребљавају у овим формалним језицима, умеју да преводe исказе природног језика на формалне језике и користе истиносне таблице за утврђивање истиносне вредности сложених формула.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици се активно руководе филозофским идејама које препознају као вредне и релевантне. Ученици развијају обзирност у комуникацији, у стању су да се уживе у позицију свог саговорника и да сагледају предмет разговора из различитих углова, чиме обезбеђују боље споразумевање у комуникацији. Ученици су свесни могућности злоупотребе аргументативних поступака и и препознају их у различитим изворима. На основу знања из естетике ученици свестраније приступају разумевању уметничких дела, повезујући филозофске идеје са мотивима који се у тим делима налазе. Познајући научне стандарде, ученици умеју да разликују научне од псеудонаучних тврдњи. Ученици рефлектују о друштву и околностима у којима живе, разумеју специфичности интеркултуралног друштва и владајуће системе вредности, кодексе понашања и структуре друштвене моћи које их окружују. Са таквом свешћу, умеју слободно и одговорно да наступају у оквирима школских, ученичких и омладинских форума и да учествују у различитим аспектима живота у демократском друштву.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

– ФИЛ.СО.С.1.1. Одређују културни и политички контекст у ком се појављују типична филозофска питања једне епохе.

– ФИЛ.СО.С.1.2. Разврставају филозофске појмове, питања, теме и проблеме по

СПК 2

Ученици:

– ФИЛ.СО.С.2.1. Издвајају главне филозофске идеје и аргументе из различитих филозофских извора.

СПК 3

Ученици:

– ФИЛ.СО.С.3.1. На друштвено одговоран начин формулишу закључке којима

поткрепљују сопствене ставове.

филозофским дисциплинама уз осврт на историјски, политички и културни контекст одређених епоха.

– ФИЛ.СО.С.1.3. Објашњавају облике

разложног мишљења, правила закључивања и типичне облике њиховог кршења.

– ФИЛ.СО.С.1.4. Демонстрирају улогу и сврху општих методолошких поступака карактеристичних за савремено научно истраживање.

– ФИЛ.СО.С.1.5. Објашњавају принципе важних етичких учења.

– ФИЛ.СО.С.2.2. Користе исказни и предикатски рачун.

– ФИЛ.СО.С.2.3. Аргументовано

дискутују о значају образлагања тврдњи, преиспитивања претходних убеђења, евалуације информација, сталног

трагања за бољим идејама уз показивање толеранције и уважавања различитих

гледишта.

– ФИЛ.СО.С.2.4. У складу са контекстом, употребљавају основну филозофску

терминологију у комуникацији, анализи мисаоних садржаја, као и приликом писања.

– ФИЛ.СО.С.3.2. Процењују да ли су конкретне тврдње поткрепљене ваљаним научним изворима или су у питању псеудонаучна тврђења.

– ФИЛ.СО.С.3.3. Утврђују који је систем вредности владајући у друштву, као и доминантне обрасце и кодексе понашања.

– ФИЛ.СО.С.3.4. Повезују филозофске идеје са мотивима у уметничким делима.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

На напредном нивоу ученици су у стању да пореде филозофске идеје. Ученици познају различита филозофска учења и могу да покажу како један исти филозофски проблем добија различите одговоре у различитим околностима, чиме развијају сензибилитет за упоређивање идеја из другачијих културних поднебља, али и склоност да сами сагледавају конкретна питања са разнородних позиција. На пољу етичких учења ученици умеју да супротставе различита етичка становишта и укажу на њихове предности и мане. Упознати са природом људског сазнања и процедурама извођења научних истраживања, ученици су у стању да препознају дomete и границе научног сазнања, што је предуслов за гајење неdogматског става према научним тврдњама.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици демонстрирају способност тематизовања апстрактних филозофских тема. Ученици су у стању да се поставе критички према филозофским идејама са којима се сусрећу приликом свог школовања, да изложи предности и мане важних метафизичких, епистемолошких и естетичких учења, а апстрактне идеје адекватно илуструју конкретним примерима. Ученици у историји филозофије проналазе идеје које најбоље одговарају њиховим убеђењима и користе их да доследно и систематично обликују сопствене ставове и уверења. Приликом вредновања аргумената, ученици умеју да утврде облик и врсту информација који су потребни за поткрепљивање неког аргумента, а приликом формулисања аргумената умеју да обезбеде информације из адекватних извора.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици креирају нове мисаоне садржаје. Владају вештинама аргументовања у тој мери да за потребе дискусије умеју да се ставе у позицију коју лично не заузимају и пруже ваљане аргументе. На задату тему ученици умеју да конструишу контрааргументе или примере који наведену позицију доводе у питање. То им омогућава да антиципирају проблеме и приговоре са којима ће се суочити када ступе у дискусију са другим људима, те ће бити спремни да модификују своја становишта у светлу контрааргумената или противдоказа са којима се сусрећу. Ученици су свесни етичких, политичких и социјалних изазова који се јављају у савременом демократском и интеркултуралном друштву, те су у могућности да осмисле начине на који ће да се поставе спрам тих изазова, као и да заузму позицију коју могу да бране ваљаним аргументима.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

- ФИЛ.СО.Н.1.1. Проналазе сличности и разлике између филозофских учења која се баве истим проблемима.
- ФИЛ.СО.Н.1.2. Указују на домете и границе научног сазнања.

СПК 2

Ученици:

- ФИЛ.СО.Н.2.1. Процењују конкретна филозофска учења и апстрактне филозофске идеје кроз критички и конструктивни дијалог.
- ФИЛ.СО.Н.2.2. Систематизују информације, идеје и личне ставове у јасне и доследне ставове користећи филозофски речник.

СПК 3

Ученици:

- ФИЛ.СО.Н.3.1. Независно од личних убеђења и ослањајући се на претходно стечена знања осмишљавају валидне контрааргументе за задате аргументе.
- ФИЛ.СО.Н.3.2. смишљавају аргументоване одговоре уз прихватање одговорности у вези са свакодневним етичким дилемама и типичним изазовима који се јављају у савременом интеркултуралном друштву.

- ФИЛ.СО.Н.1.3. Оцењују предности и слабости конкретних етичких учења.
- ФИЛ.СО.Н.2.3. При обликовању аргумената одлучују о врсти и пореклу информација потребних за њихово поткрепљење.

4.3 ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Предмет физичко и здравствено васпитање оспособљава ученике за успостављање и одржавање здравог животног стила. Учествовање у разноврсном, безбедном и развојно-прикладном физичком вежбању и спортским активностима омогућава ученицима да постигну и одрже оптималан ниво моторичких способности, да усвоје и усавршавају сложеније моторичке вештине, примењују сложеније кретне стратегије и тактике и користе их у разноврсним контекстима. Постављају личне циљеве везане за физичку активност и физичку форму. Ученици продубљују знања и изграђују личне преференције везане за физичку активност, исхрану и друге здравствене навике, критички сагледавајући последице својих избора. Учење предмета физичко и здравствено васпитање доприноси физичком и менталном здрављу ученика, прихватању сопственог тела и стицању самопоуздања, те ефикасном ношењу са стресом и изазовима будуће професије. Кроз учешће у индивидуалним и групним кретним активностима и пројектним задацима подстиче се самосталност и истрајност ученика, преузимање лидерских улога, преговарање и мирно решавање конфликта. Ученици примењују ефективне комуникационе стратегије, усвајају и користе вишејезичне термине који се односе на физичку активност и здравље. Изражавајући креативност покретом, тумаче и промовишу сопствено културно наслеђе у области спорта, рекреације и плеса, у контексту различитих култура и традиција. Разумеју научне и технолошке основе безбедног, ефективног физичког вежбања и здраве исхране и примењују их у различитим контекстима. Кроз предмет физичко и здравствено васпитање, а посебно учествовањем у физичким активностима у природи, ученици јачају еколошку свест и оспособљавају се да критички процењују значај физичке активности и здравља за глобални развој и одрживост.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици адекватно користе основне термине у комуникацији из области физичког вежбања, спорта и физичке активности и идентификују елементе националног наслеђа у њима. Демонстрирају моторичке вештине у односу на окружење и

постављене задатке и придржавају се правила понашања у вежбању. Уз помоћ дигиталних и технолошких знања анализирају резултате тестирања моторичких способности.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици редовно учествују у различитим вежбањима ради унапређивања моторичких способности. Анализирају утицај различите врсте исхране на телесни статус на основу поузданих извора информација. Уз мере безбедности увежбавају моторичке вештине у различитим контекстима и променљивим условима.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Ученици бирају физичке активности у складу са личним циљевима побољшања моторичких способности. У физичким активностима се придржавају здравствено-хигијенских и еколошких мера. Аргументовано се супротстављају нетолерантном понашању и придржавају се фер-плеја у вежбању и навијању. Адекватно реагују у случају повреде приликом вежбања. Вреднују национално наслеђе у физичкој активности, спорту и плесу, као и наслеђа других.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Основни ниво

СПК 1

Ученици:

- ФЗВ.СО.О.1.1. Адекватно користе стручну терминологију у комуникацији у вези са физичком активношћу, вежбањем и спортом.
- ФЗВ.СО.О.1.2. Идентификују елементе националног наслеђа у физичкој активности, спорту и плесу.
- ФЗВ.СО.О.1.3. Демонстрирају моторичке вештине у односу на окружење и постављене задатке.
- ФЗВ.СО.О.1.4. Анализирају резултате тестирања моторичких способности.

СПК 2

Ученици:

- ФЗВ.СО.О.2.1. Редовно учествују у различитим вежбањима ради унапређивања моторичких способности.
- ФЗВ.СО.О.2.2. Анализирају утицај различите врсте исхране на телесни статус на основу поузданих извора информација.
- ФЗВ.СО.О.2.3. Примењују мере безбедности у физичким активностима.

СПК 3

Ученици:

- ФЗВ.СО.О.3.1. Бирају физичке активности у складу са личним циљевима побољшања моторичких способности.
- ФЗВ.СО.О.3.2. Придржавају се фер-плеја у вежбању и навијању и аргументовано се супротстављају нетолерантном понашању.
- ФЗВ.СО.О.3.3. Придржавају се здравствено-хигијенских и еколошких мера у физичким активностима.

- ФЗВ.СО.О.1.5. Придржавају се правила понашања и мера безбедности у вежбању.
- ФЗВ.СО.О.1.6. Изводе антропометријска и моторичка мерења и анализирају резултате.
- ФЗВ.СО.О.2.4. Увежбавају моторичке вештине у различитим контекстима и променљивим условима.
- ФЗВ.СО.О.3.4. Адекватно реагују у случају повреде приликом физичке активности.
- ФЗВ.СО.О.3.5. Вреднују национално наслеђе у физичкој активности, спорту и плесу, као и наслеђа других.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици процењују значај физичке активности за здравље и могу успешно да илуструју њен утицај на емоционално и ментално здравље. У односу на повратне информације, коригују извођење моторичких вештина у циљу њиховог усавршавања. Препознају физиолошке промене у органи зму приликом вежбања и адекватно реагују на њих. Објашњавају значај моторичких способности за добро здравље и учествовање у спорту. Могу да идентификују физичке активности које доприносе развоју моторичких способности. Прихватају друге са различитим моторичким вештинама и способностима и укључују их у вежбање. Критички процењују коришћење психоактивних и недозвољених супстанци у спорту и вежбању.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици адекватно користе дигитална и технолошка знања, као и принципе различитих наука за прикупљање и анализу информација о физичкој активности, исхрани и здрављу. Могу да вреднују поузданост информација из различитих извора, које се односе на физичку активност, исхрану и здравље. Примењују правила и принципе здраве исхране. Успешно процењују јаке и слабе стране извођења моторичке вештине ради њиховог побољшања. Показују важност друштвене интеракције помажући и охрабрујући друге у вежбању. Тумаче значај активног начина живота за будућу професију. Решавају различите моторичке проблеме, истражују покретом сопствене могућности, исказују себе и своја осећања. Вреднују друштвено-историјски контекст вежбања, важност фер-плеја, сарадње, емпатије и толеранције.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Ученици уз самопоуздање примењују моторичке вештине у свакодневним активностима, вежбању и ванредним животним околностима. У физичким активностима учествују на основу личних афинитета и потребе за самоизражавањем, при чему на друштвено одговоран начин изражавају лични и групни идентитет. Другима помажу у планирању и одабиру физичких активности. Анализирају своју физичку форму и предузимају мере за побољшање. Праве одговорне изборе у вези са физичком активношћу, исхраном и здрављем. Користе различите ИКТ у вежбању и укључују друге. Вреднују лепоту

покрета и кретања у физичком вежбању и спорту. Компетентно анализирају спортске догађаје и аргументовано дискутују о њима.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

- ФЗВ.СО.С.1.1. Критички процењују коришћење психоактивних и недозвољених супстанци у спорту и вежбању.
- ФЗВ.СО.С.1.2. Коригују извођење моторичких вештина у односу на повратне информације које добијају.
- ФЗВ.СО.С.1.3. Прихватају и активно укључују друге са различитим моторичким вештинама и способностима у вежбање.
- ФЗВ.СО.С.1.4. Идентификују физичке активности које доприносе развоју моторичких способности.
- ФЗВ.СО.С.1.5. Објашњавају значај моторичких способности за добро здравље и учествовање у спорту.
- ФЗВ.СО.С.1.6. Процењују значај физичке активности за здравље.
- ФЗВ.СО.С.1.7. Илуструју везу редовне физичке активности и

СПК 2

Ученици:

- ФЗВ.СО.С.2.1. Процењују јаке и слабе стране сопственог извођења моторичке вештине ради побољшања извођења.
- ФЗВ.СО.С.2.2. Решавају различите моторичке проблеме, истражују покретом сопствене могућности, исказују себе и своја осећања.
- ФЗВ.СО.С.2.3. Помажу и охрабрују друге ради побољшања извођења моторичких вештина.
- ФЗВ.СО.С.2.4. Вреднују поузданост информација из различитих извора, које се односе на физичку активност, исхрану и здравље.
- ФЗВ.СО.С.2.5. Адекватно користе дигитална и технолошка знања, као и принципе различитих наука за прикупљање и анализу информација о физичкој активности, исхрани и здрављу.
- ФЗВ.СО.С.2.6. Тумаче значај активног начина живота за будућу професију.
- ФЗВ.СО.С.2.7. Примењују правила и принципе здраве исхране (редовност,

СПК 3

Ученици:

- ФЗВ.СО.С.3.1. Бирају и учествују у физичким активностима на основу личних афинитета и потребе за самоизражавањем.
- ФЗВ.СО.С.3.2. Уз самопоуздање примењују моторичке вештине у свакодневним активностима, вежбању и ванредним животним околностима.
- ФЗВ.СО.С.3.3. Помажу другима у планирању и одабиру физичких активности.
- ФЗВ.СО.С.3.4. Компетентно анализирају спортске догађаје и аргументовано дискутују о њима.
- ФЗВ.СО.С.3.5. Анализирају своју физичку форму и предузимају мере за побољшање.
- ФЗВ.СО.С.3.6. Користе различите ИКТ у вежбању и укључују друге.
- ФЗВ.СО.С.3.7. Вреднују лепоту покрета и кретања у физичком вежбању и спорту.

емоционалног и менталног здравља.

– ФЗВ.СО.С.1.8. Препознају физиолошке промене у организму приликом вежбања и адекватно реагују на њих.

умереност, разноврсност) и знају последице неправилне исхране.

– ФЗВ.СО.С.2.8. Показују важност друштвене интеракције помажући и охрабрујући друге у вежбању.

– ФЗВ.СО.С.2.9. Вреднују друштвено-историјски контекст вежбања, важност фер-плеја, сарадње, емпатије и

толеранције.

– ФЗВ.СО.С.3.8. Паве одговорне изборе у вези са физичком активношћу, исхраном и здрављем.

– ФЗВ.СО.С.3.9. На друштвено одговоран начин изражавају лични и групни идентитет у физичким активностима.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици разумеју и истичу друштвену корист од учешћа у физичкој активности и образлажу њен допринос у превенцији настанка хроничних незаразних обољења. Могу да идентификују личне баријере за здрав начин живота. Познају процедуре пружања прве помоћи. Адекватним комуникационим вештинама и стратегијама спречавају и решавају конфликтне ситуације у физичким активностима. Основну терминологију физичке активности разумеју и користе на страном језику.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици образлажу допринос вежбања у природи здрављу. Могу адекватно да користе различите изворе информација о физичкој активности, исхрани и здрављу на страном језику. Учествују у организацији спортских такмичења и манифестација у локалној заједници.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Ученици осмишљавају лични програм вежбања и процењују његов ефекат. Придржавају се здравствено-хигијенских и еколошких мера у физичким активностима. Креирају и спроводе план исхране. Организују спортско-рекреативне активности у различитим окружењима (породица, локална заједница...).

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Напредни ниво

СПК 1

СПК 2

СПК 3

Ученици:

- ФЗВ.СО.Н.1.1. Адекватно користе основну терминологију физичке активности на страном језику.
- ФЗВ.СО.Н.1.2. Користе комуникационе вештине и стратегије за спречавање и решавање конфликтних ситуација у физичким активностима.
- ФЗВ.СО.Н.1.3. Образлажу вредности физичке активности у превенцији настанка хроничних незаразних обољења (гојазност, дијабетес и кардио-васкуларна обољења).
- ФЗВ.СО.Н.1.4. Идентификују личне баријере за здрав начин живота (исхрана, вежбање, време, седентарна активност...).
- ФЗВ.СО.Н.1.5. Истичу друштвену корист од учешћа у физичкој активности.
- ФЗВ.СО.Н.1.6. Познају процедуре пружања прве помоћи.

Ученици:

- ФЗВ.СО.Н.2.1. Образлажу допринос вежбања у природи здрављу и важност заштите животне средине.
- ФЗВ.СО.Н.2.2. Адекватно користе различите изворе информација о физичкој активности, исхрани и здрављу на страном језику.
- ФЗВ.СО.Н.2.3. Учествоју у спортским такмичењима и манифестацијама у локалној заједници.

Ученици:

- ФЗВ.СО.Н.3.1. Осмишљавају лични програм вежбања и процењују његов ефекат.
- ФЗВ.СО.Н.3.2. Организују спортско-рекреативне активности у различитим окружењима (породица, локална заједница...).
- ФЗВ.СО.Н.3.3. Креирају и спроводе план исхране.

4.4 ФИЗИКА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Учењем физике у средњој школи ученици разумеју структуру материје, механичке, топлотне и електромагнетне појаве. Умеју да проналазе могућа решења проблемских ситуација и решавају сложеније физичке проблеме и практичне задатке. Ученици су способни да изграде научни концепт кроз физичку теорију, примене начине размишљања и приказивања који су

карактеристични за физику и овако приказане податке адекватно читају, тумаче и примењују. На овај начин унапређују логичко и математичко мишљење. Активно конструишу нова знања и вештине, умеју да управљају процесом учења и процењују сопствену успешност у учењу. При осмишљавању и реализацији истраживања, ученици претражују и користе различите врсте извора информација, процењују релевантност и поузданост података, анализирају и систематизују информације користећи одговарајуће ИКТ алате, критички приступају објашњавању физичких појава и предвиђају ток и исход експеримената. Конструктивно, креативно и са поштовањем доприносе раду групе. Ученици повезују физичке законе и процесе са практичном применом и тако унапређују научну писменост, развијају интересовања за научна истраживања и граде позитиван став према науци и научницима. Повезују физику и биомедицину, електротехнику, енергетику, саобраћај, пољопривреду, индустрију и уметност. Са аспекта физике ученици предвиђају, анализирају и процењују утицаје индустрије на животну средину и користе технологију на рационалан, етички и безбедан начин. Свесни су значаја физике за одржив развој и ангажују се да креирају боље животно окружење.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Учењем физике у средњој школи ученици развијају и продубљују разумевање законитости којима се описују и тумаче природне појаве. На основу физичких појмова, концепата, закона и теорија и применом математичког мишљења, спремни су да решавају низ проблема у свакодневним ситуацијама које ће их припремити за даље школовање и целоживотно учење. Ученици активно конструишу нова знања о кретању макро и микро тела као и атомској и молекулској структури материје. Уочавају разлике између осцилација и таласа и пореде честичну и таласну природу светлости. Учењем о сили, повезују релевантне физичке концепте са различитим врстама интеракција из сопственог окружења. Проучавањем електрицитета и магнетизма, ученици схватају принцип рада електричних машина. Проширивањем знања о енергији, сагледавају узроке и последице настајања климатских промена услед коришћења различитих извора енергије.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици изводе експерименте при решавању једноставнијих практичних проблема и тако истражују, уочавају и објашњавају физичке законитости, употпуњују увиде из теорије и стичу систематски повезана физичка знања. Прикупљају потребне податке користећи различите методе и процедуре безбедно и правилно рукујући инструментима. При решавању проблемских задатака, ученици умеју да издвоје битне податке од небитних, чиме демонстрирају способности резоновања и закључивања. Такође, проверавају и процењују смисленост резултата у погледу њихове усклађености са физичким појавама и законима. Ученици изводе експерименте и решавају задатке самостално, у пару или групи, при томе показујући поштовање према другима и спремност да изнесу своје мишљење и ставове. Препознају и промовишу открића научника српског порекла и њихов допринос унапређењу квалитета живота, напретку друштва и развоју научне мисли.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици сагледавају допринос физике развоју људског друштва, разумеју значај науке и технологије и унапређују позитиван однос према науци и научно-истраживачком раду. Умеју да објасне принцип рада различитих инструмената и машина и заступају примену физичких закона у свакодневном животу. Препознају и уважавају примену физике у медицини, електротехници, телекомуникацијама, енергетици, грађевини, машинству, саобраћају, метеорологији, индустрији, пољопривреди, спорту и уметности. Ученици процењују значај физичких открића за даљи развој нових технологија. Критички разматрају коришћење савремених технологија из перспективе очувања здравља и животне средине и залажу се за њихово етичко коришћење. Самоуверено и аргументовано износе чињенице и идеје о физичким појавама и законима и базирају их на научним доказима.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК 1

Ученици:

- ФИЗ.СО.О.1.1. Анализирају законе којима се описују различите врсте кретања материјалне тачке.
- ФИЗ.СО.О.1.2. Описују појаве користећи Њутнове законе.
- ФИЗ.СО.О.1.3. Описују осцилаторно и таласно кретање одговарајућим физичким величинама.
- ФИЗ.СО.О.1.4. Анализирају оптичке појаве користећи законе геометријске и таласне оптике.
- ФИЗ.СО.О.1.5. Препознају релације којима се описује таласно-честична природа светлости и дуална природа честица.

СПК 2

Ученици:

- ФИЗ.СО.О.2.1. Активно учествују у неговању доприноса научној мисли научника српског порекла.
- ФИЗ.СО.О.2.2. Безбедно и правилно користе различите методе, технике и процедуре за прикупљање података.
- ФИЗ.СО.О.2.3. Селектују битно од небитног у подацима при решавању проблемских задатака и процењују смисленост резултата.
- ФИЗ.СО.О.2.4. Објашњавају физичке појаве и елаборирају основне идеје изводећи експерименте.

СПК 3

Ученици:

- ФИЗ.СО.О.3.1. Примењујући знања из физике, објашњавају принцип рада инструмената и машина у свакодневном животу.
- ФИЗ.СО.О.3.2. Заузимају критички став о примени зрачења у медицини и индустрији.
- ФИЗ.СО.О.3.3. Анализирају утицај радиоактивног зрачења и нуклеарних технологија на човека и животну средину.
- ФИЗ.СО.О.3.4. Заступају етичке ставове према употреби савремених технологија.
- ФИЗ.СО.О.3.5. Аргументовано изражавају чињенице, идеје, ставове

- ФИЗ.СО.О.1.6. Класификују силе као последицу интеракције или кретања референтних система.
- ФИЗ.СО.О.1.7. Објашњавају основне појмове, величине и законитости којима се описују флуиди.
- ФИЗ.СО.О.1.8. Наводе параметре стања гаса и својства идеалних гасова.
- ФИЗ.СО.О.1.9. Именују промене агрегатних стања и промене димензије тела и анализирају услове под којима се оне дешавају.
- ФИЗ.СО.О.1.10. Објашњавају релације између физичких величина којима се описују једносмерна и наизменична струја.
- ФИЗ.СО.О.1.11. Објашњавају деловање електричног и магнетног поља.
- ФИЗ.СО.О.1.12. Познају релације и физичке величине које описују деловање магнетног поља на наелектрисане честице и проводник са струјом.
- ФИЗ.СО.О.1.13. Познају услове за настајање и особине механичких и електромагнетних таласа.
- ФИЗ.СО.О.1.14. Објашњавају атомску и молекулску структуру материје.
- ФИЗ.СО.О.1.15. Класификују различите врсте енергије и знају од којих величина и на који начин зависе кинетичка и потенцијална (гравитациона и еластична) енергија.

и мишљење о примени физичких закона у свакодневном животу.

- ФИЗ.СО.О.3.6. У дискусији аргументовано заступају научни поглед на свет.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици увиђају значај примене физичких концепата и закона одржања у објашњавању механичких, топлотних и електромагнетних појава. Активно конструишу нова знања о материји, узајамном деловању, кретању и енергији применом закона одржања и јасно их исказују користећи језик физике. Развијањем знања и вештина о кретањима крутих тела и применом закона Њутнове механике, ученици анализирају кретање тела у пољу Земљине теже и ван ње. Упоређују феноменолошке законе и законе молекулско-кинетичке теорије. Објашњавају природну и вештачку радиоактивност и нуклеарне реакције, развијајући критичко и логичко мишљење. Умешни су у примени математичког мишљења и алата при решавању проблемских задатака из свакодневног живота. Адекватно користе физичке концепте, процедуре и чињенице како би објаснили и предвидели одређене физичке феномене. Повезивањем знања из физике, хемије и биологије, ученици развијају нове концепте о структури супстанце и у стању су да објашњавају топлотне појаве, агрегатна стања, функционисање проводника и полупроводника, понашање атома и молекула и радиоактивност. На тај начин стичу научно утемељене основе за дискусије и активности у вези са актуелним проблемима данашњице као што су клима и енергија.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

У циљу разумевања природних појава, ученици користе научни метод за истраживање сложенијих практичних проблема. Креирају истраживачка питања и хипотезе и предвиђају ток и исход физичких процеса и експеримената. Ученици бирају и безбедно и правилно користе адекватне поступке мерења физичких величина и при записима примењују тражени ниво прецизности и тачности. Обрађују и анализирају податке и приказују резултате истраживања и експеримената на различите начине и уз помоћ дигиталних алата. Проверавају своје поступке поређењем појава испитиваних експерименталним путем са природним појавама или рачунарском симулацијом. Самостално, у пару или у групи, презентују резултате рада користећи ИКТ и различите форме комуникације. Коришћењем научног метода, ученици стичу аналитичке вештине, развијају дивергентно мишљење и заузимају критички став према подацима и информацијама.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици указују на последице неадекватног односа појединца и друштва према окружењу и иницирају заједничке активности којима ће друштвену заједницу освестити и подстаћи на ангажовање. Покрећу и организују активности у вези са рециклажом различитих материјала и коришћењем ресурса на одржив начин. Ученици анализирају и мењају сопствено понашање у вези са коришћењем енергије и тако воде личним примером. Самостално разматрају употребу нових материјала и обновљивих извора енергије и предлажу њихову најадекватнију примену у пракси. Предузимањем активности у вези са унапређивањем здравља и очувањем животне средине, ученици развијају иницијативу, креативност и бригу за друге. Преиспитују валидност садржаја приказаних у медијима, формирају ставове и укључују се у друштвене дебате.

Вреднују допринос физике у медицини, електротехници, телекомуникацијама, енергетици, грађевини, машинству, саобраћају, метеорологији, индустрији, пољопривреди, спорту и уметности.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

- ФИЗ.СО.С.1.1. Објашњавају кретања крутог тела.
- ФИЗ.СО.С.1.2. Анализирају кретања тела у пољу Земљине теже
- ФИЗ.СО.С.1.3. Објашњавају појаву трења у различитим примерима
- ФИЗ.СО.С.1.4. Пореди особине простора и времена у Њутновој и Ајнштајновој механици.
- ФИЗ.СО.С.1.5. Разумеју основе специјалне теорије релативности и појмове контракција дужине и дилатација времена.
- ФИЗ.СО.С.1.6. Примењују закон гравитације на кретање космичких објеката.
- ФИЗ.СО.С.1.7. На примерима илуструју обртање небеске сфере

СПК 2

Ученици:

- ФИЗ.СО.С.2.1. Илуструју одговарајућим примерима историјски развој идеја и модела у физици.
- ФИЗ.СО.С.2.2. Формулишу истраживачко питање или питања на основу датог описа ситуације и спроводе експерименте у оквиру истраживачких и пројектних задатака.
- ФИЗ.СО.С.2.3. Према упутству безбедно и правилно изводе лабораторијске вежбе и презентују резултате мерења.
- ФИЗ.СО.С.2.4. Јасно представљају резултате истраживања користећи одговарајући научни језик и врсте репрезентације.
- ФИЗ.СО.С.2.5. Упоредјују природне појаве са појавама приказаним огледом или рачунарском симулацијом, користећи ИКТ.
- ФИЗ.СО.С.2.6. Интерпретирају физичке концепте и законе користећи различите

СПК 3

Ученици:

- ФИЗ.СО.С.3.1. На основу научних доказа, креирају мишљење и доносе закључке о примени изотопа, рендгенског и ласерског зрачења у медицини, уметности, индустрији и другим областима.
- ФИЗ.СО.С.3.2. Критички вреднују и дискутују о врстама материјала, њиховој употреби у обновљивим изворима енергије и енергетској ефикасности.
- ФИЗ.СО.С.3.3. Анализирају сопствене добре и лоше навике у коришћењу енергетских ресурса.
- ФИЗ.СО.С.3.4. Активно осмишљавају и реализују пројекте у којима применом физичких модела решавају проблеме у свакодневним ситуацијама.
- ФИЗ.СО.С.3.5. Постављају циљеве, процењују ризике, планирају ресурсе и управљају њима у изналажењу решења за препознате локалне и глобалне проблеме у вези са одрживим развојем.
- ФИЗ.СО.С.3.6. Примењују етичност при интерпретацији података, знајући да

и дневно и годишње кретање Сунца.	модалитете комуникације специфичне за физику.	тумачења истих података могу да буду пристрасна.
– ФИЗ.СО.С.1.8. Примењују релације између физичких величина којима се описује осцилаторно и таласно кретање.	– ФИЗ.СО.С.2.7. Користе појмове физике, физичке величине, везе и апликације у описивању, објашњавању и предвиђању природних и техничких појава.	– ФИЗ.СО.С.3.7. Критички и одговорно користе дигиталне технологије за истраживање, информисање и учење физике.
– ФИЗ.СО.С.1.9. Анализирају основна својства механичких и електромагнетних таласа.		– ФИЗ.СО.С.3.8. Критички вреднују развој, ограничења и ризике научних теорија.
– ФИЗ.СО.С.1.10. Анализирају основне карактеристике и употребу оптичких инструмената.		
– ФИЗ.СО.С.1.11. Примењују Њутнове законе у различитим областима физике.		
– ФИЗ.СО.С.1.12. Анализирају услове равнотеже чврстих тела и флуида.		
– ФИЗ.СО.С.1.13. Применом закона одржања објашњавају струјање флуида.		
– ФИЗ.СО.С.1.14. Примењују Омов закон на кола једносмерне и наизменичне струје.		
– ФИЗ.СО.С.1.15. Примењују законе електродинимике.		
– ФИЗ.СО.С.1.16. Анализирају појаву електромагнетне индукције.		

– ФИЗ.СО.С.1.17. Описују квантну природу електромагнетног зрачења.

– ФИЗ.СО.С.1.18. Пореди феноменолошке законе и законе молекулско-кинетичке теорије.

– ФИЗ.СО.С.1.19. Објашњавају природну и вештачку радиоактивност и нуклеарне реакције.

– ФИЗ.СО.С.1.20. Анализирају законитости топлотних појава и примењују Први и Други принцип термодинамике.

– ФИЗ.СО.С.1.21. Анализирају појмове количина кретања, механички рад, енергија и снага и њихову везу.

– ФИЗ.СО.С.1.22. Примењују законе одржања.

– ФИЗ.СО.С.1.23. Објашњавају основне моделе у атомској физици, изградњу периодног систем и структуру језгра.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици интердисциплинарним приступом анализирају комплексније аспекте структуре супстанце, топлотних појава, агрегатних стања, проводника, полупроводника, атома, молекула и радиоактивности. Развијају критичко и логичко мишљење тако што предвиђају последице различитих физичких појава као што су међумолекулске интеракције у

супстанцијама, простирање електромагнетских таласа, протицање струје и деловање магнетног и физичког поља. Ученици проверавају испуњеност услова за примену физичких модела и анализирају основне хипотезе и релације у квантној механици. Спремни су да кроз програмирање и моделовање примера из свакодневног живота примене своје знање физике које их припрема за даље школовање и целоживотно учење. Критички разматрају употребу нуклеарне енергије, истраживања обновљивих извора енергије и могућност њиховог коришћења у сврху стварања здравог и безбедног окружења (вода, ваздух, земљиште). На тај начин ученици доносе одлуке засноване на доказима и преузимају одговорност за животну средину и њену одрживост.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

При решавању сложенијих практичних проблема, ученици примењују истраживачки и пројектни приступ и проналазе и вреднују најефикасније начине решавања датог проблема. Бирају поступке мерења који обезбеђују највећу тачност и прецизност, процењују поузданост прикупљених података, препознају могуће узроке грешке, уочавају трендове, анализирају и критички интерпретирају обрађене резултате мерења. Ученици проверавају тачност креираних хипотеза, самостално презентују кораке у решавању проблема и аргументују избор концепата, закона и модела који су довели до решења. Зналачки користе различите формате систематизације података и ИКТ алате како би обрадили податке и адекватно их тумачили. Доносе одлуке базиране на научним доказима и промовишу научни приступ за решавање проблема данашњице.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Учећи физику у средњој школи, ученици умеју да идентификују, критички размотре и уваже етички, морални, културни и економски аспект комплексних проблема данашњице. Процењују позитивне и негативне утицаје физике, технологије и инжењерства на природу и разумеју њихове домете и ограничења. На основу стеченог знања и прикупљених информација, ученици предвиђају различите моделе економског и технолошког развоја људског друштва. У сарадњи са другим научним дисциплинама, иницирају, планирају и реализују пројекте кроз које се сагледавају и решавају савремени изазови на локалном, регионалном и глобалном нивоу. Залажу се за одржива, хумана и праведна решења. Изграђују своје идентитете у духу образованих, информисаних, заинтересованих, брижних и активних грађана.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

СПК 2

Ученици:

СПК 3

Ученици:

- ФИЗ.СО.Н.1.1. Анализирају спектар електромагнетних таласа.
- ФИЗ.СО.Н.1.2. Објашњавају последице таласне природе светлости и звука.
- ФИЗ.СО.Н.1.3. Анализирају ефекте електричне струје, електричног и магнетног поља
- ФИЗ.СО.Н.1.4. Објашњавају појаве у електромагнетизму.
- ФИЗ.СО.Н.1.5. Предвиђају последице међумолекулских интеракција у супстанцијама.
- ФИЗ.СО.Н.1.6. Критички вреднују примену нуклеарне енергије.
- ФИЗ.СО.Н.1.7. Објашњавају електричну проводљивост проводника и полупроводника
- ФИЗ.СО.Н.1.8. Анализирају еволуцију звезда и Сунчевог система.
- ФИЗ.СО.Н.1.9. Упоредију изразе за количину кретања и енергију у Њутновој и Ајнштајновој механици.
- ФИЗ.СО.Н.1.10. Проверавају испуњеност услова за примену физичких модела.
- ФИЗ.СО.Н.1.11. Анализирају основне хипотезе и релације у квантној механици.
- ФИЗ.СО.Н.1.12. Класификују елементарне честице.
- ФИЗ.СО.Н.2.1. Користе табеларни и графички приказ података, тумаче и примењују овако приказане податке.
- ФИЗ.СО.Н.2.2. Самостално доносе компетентне одлуке о веродостојности и поузданости података.
- ФИЗ.СО.Н.2.3. Процењују поузданост података из различитих извора и препознају могуће узроке грешке.
- ФИЗ.СО.Н.2.4. Употребом ИКТ-а тумаче и описују трендове података и изводе закључке.
- ФИЗ.СО.Н.3.1. Критички вреднују утицај физике, технологије, инжењерства и људског деловања на природу.
- ФИЗ.СО.Н.3.2. Процењују одрживост различитих модела и сценарија технолошког, економског и друштвеног развоја.
- ФИЗ.СО.Н.3.3. У сарадњи са другим научним дисциплинама активно учествују у планирању и реализацији пројеката.

- ФИЗ.СО.Н.1.13. Користе Кеплерове законе и Њутнов закон гравитације за објашњавање кретање планета.
- ФИЗ.СО.Н.1.14. Примењују везу између макро и микро параметара гаса за објашњење гасних процеса и појава у системима са великим бројем честица.
- ФИЗ.СО.Н.1.15. Анализирају Де Брољеву хипотезу и Хајзенбергове релације неодређености, интерпретирају таласну функцију.

4.5 ГЕОГРАФИЈА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Наставни предмет географија омогућава ученицима да сагледају како гео-науке објашњавају настанак и еволуцију планете Земље, појаве, процесе и промене у природи, утицај човека на преображај природне средине ради задовољења његових потреба и последице које су резултат тих утицаја. Учећи да Земљу схватају као комплексан систем, кроз пажљиво посматрање и уочавање узрочно-последичних и функционалних односа и веза између њених структурних елемената, ученици на конкретном пољу гео-наука развијају апстрактно мишљење. За потребе реализације пројектних задатака, ученици прикупљају податке о географском простору коришћењем релевантне литературе и других извора, различитих инструмената и поступака, обрађују их, анализирају, интерпретирају, дискутују, сагледавају значај и могуће импликације истраживања и приказују резултате у виду дводимензионалних, тродимензионалних и четвородимензионалних модела. Усвајањем географске терминологије и разумевањем порекла и значења географских појмова, коришћењем дигиталних алата, научне литературе и извора на српском језику и страним језицима, ученици развијају комуникативне способности. На примерима друштвено-економских и културно-цивилизацијских појава и процеса у појединим развијеним и неразвијеним државама света, географија помаже да се ученици вредносно одреде и критички односе према друштву и да допринесе решавању проблема са којима се сусрећу у свом искуству као што су: проблеми деце и младих, маргинализованих група, проблеми просторног уређења, заштите и унапређења природне средине и културног наслеђа. Стичући географска знања о Србији и другим земљама света, уче да негују своју културу и исправно ускладе патриотска осећања припадности свом народу са поштовањем универзалних вредности и партикуларних особености култура других народа. Кроз различите

облике вршњачке сарадње у решавању географских проблема применом стечених знања, вештина и ставова, ученици развијају иницијативност и предузетнички дух, негују радозналост, креативност, истрајност у активностима и уче се планирању, доношењу одлука и управљању пројектима.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

На основном нивоу ученици раније стечена системска знања о физичко-географским, друштвено-географским и регионално-географским елементима надограђују процесима организације и трансформације географске средине. У оквиру физичко-географских процеса ученици тумаче геоморфолошке садржаје, климатске промене, промене у Светском океану и у водама на копну, угрожавање биодиверзитета, дефорестацију, дезертификацију и (антропо)педогенезу. Друштвено-географски конструкти које идентификују и објашњавају су: демографска транзиција, савремена и историјска миграциона кретања, промене демографских структура, урбанизација, економска транзиција, четврта индустријска револуција, дифузија иновација, културна транзиција, акултурација и развој политичко-географских односа у Европи и свету.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

На основном нивоу ученици користе географске карте и ГПС као извор информација и за оријентацију у простору. У анализи географског простора ученици користе готове аналогне и дигиталне базе података. Спровode анкетирања и интервјуе, врше једноставна мерења димензија географских објеката и идентификују загађиваче у животној средини. Ученици саопштавају резултате усмено, у писаној форми и у виду мултимедијалних презентација и постера.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

На основном нивоу ученици планирају и реализују теренска истраживања у ближем просторном контексту, чиме унапређују организационе способности и негују здраве животне стилове. Идентификовањем проблема у животној средини, формирају одговоран однос према својој околини. Анализирањем материјалне и духовне културе свог и других народа и њиховом промоцијом кроз различите активности у реалном и дигиталном окружењу, ученици развијају уважавање различитости, толеранцију, патриотизам, емпатију, солидарност и хуманост. Стечена географска знања, вештине и ставови помажу им у планирању образовања и одабиру будућег занимања у области географских и њима сродних наука и у укључивању у различите омладинске, предузетничке, спортске и хуманитарне иницијативе.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК 1

Ученици:

- ГЕО.СО.О.1.1. Одређују најважније области примене географије у различитим сферама људског живота (урбанизам, демографија, ГИС, просторно планирање, шумарство, архитектура, туризам, екологија, економија, пољопривреда).
- ГЕО.СО.О.1.2. Доводе у везу појаве и процесе у Сунчевом систему и њихов утицај на планету Земљу.
- ГЕО.СО.О.1.3. Повезују процесе у Земљиним сферама са формирањем различитих природних услова.
- ГЕО.СО.О.1.4. Објашњавају утицај природних услова и ресурса на развој становништва, насеља, привреде и државе.
- ГЕО.СО.О.1.5. Критички вреднују утицаје глобалних геополитичких процеса на формирање политичко- географске карте Европе и света.
- ГЕО.СО.О.1.6. Дефинишу принципе регионализације и типове географских регија.
- ГЕО.СО.О.1.7. Аргументовано изражавају мишљење о примењеним мерама мониторинга, заштите, унапређења и промоције природних и културних добара у Србији и свету.

СПК 2

Ученици:

- ГЕО.СО.О.2.1. Тумаче географске карте различитих размера, садржина, намена и просторних обухвата.
- ГЕО.СО.О.2.2. Користе систем за глобално позиционирање (ГПС) ради оријентације у географском простору.
- ГЕО.СО.О.2.3. Анализирају готове базе података добијене из различитих извора ради утврђивања узрочно-последичних и просторно-временских веза између појава и процеса у географском простору.
- ГЕО.СО.О.2.4. Прикупљају податке о географским појавама и процесима анкетирањем, интервјуисањем и/или мерењем.
- ГЕО.СО.О.2.5. Идентификују загађиваче у медијумима животне средине применом адекватних инструменталних метода.
- ГЕО.СО.О.2.6. Користе званичне изворе информација у аналогном и дигиталном облику за прикупљање географских података о локалној средини, Србији и свету.

СПК 3

Ученици:

- ГЕО.СО.О.3.1. Идентификују и евидентирају проблеме у животној средини посматрањем и коришћењем ИКТ-а.
- ГЕО.СО.О.3.2. Проактивно делују на превенцији природних непогода.
- ГЕО.СО.О.3.3. Изражавају на афирмативан начин свој идентитет, поштују различите културе и доприносе духу толеранције.
- ГЕО.СО.О.3.4. Доводе у везу трендове демографских и социоекономских процеса са избором будућег занимања.
- ГЕО.СО.О.3.5. Проналазе примере заштићених природних и културних добара у Србији/свету и на основу њих предлажу заштиту објеката сличних или истих вредности у регији у којој живе.
- ГЕО.СО.О.3.6. Изражавају солидарност према појединцу или групи изложеним дејству природних непогода.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

На средњем нивоу ученици анализирају изворе информација и изводе закључке о географским процесима, који обухватају терестричке (природне и друштвене) и екстратерестричке (космичке) факторе и који утичу на динамику, правце и међусобне односе и везе између тих процеса. Селектују чињенице и објашњавају хоролошке, хронолошке, функционалне и узрочно-последичне односе и везе физичко-географских и друштвено-географских процеса на локалном, националном, регионалном и глобалном нивоу.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

На средњем нивоу ученици су оспособљени да самостално спроводе истраживање о географским објектима, појавама и процесима у локалном контексту. Идентификују географски проблем и постављају хипотезе користећи писане, сликовне и аудио-визуелне изворе. Прикупљају податке о структурним елементима географске средине добијене помоћу аналогних и дигиталних инструмената и доводе их у везу са релевантним налазима домаће и стране литературе. Ученици користе математичко-статистичке методе, рачунарске програме и аналогне и дигиталне базе података за обраду, табеларно, графичко и картографско приказивање резултата истраживања.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

На средњем нивоу ученици планирају и реализују истраживање, чиме се доприноси развоју њихових организационих способности и подстиче естетска интерпретација простора. Географска објашњења заснивају на разумевању супротстављених аргумената и доказа који произилазе из критичке анализе географских проблема. Активно се укључују у решавање еколошких проблема и заштиту природне и културне баштине. Планирају даље образовање и врше одабир будућих занимања селектујући и интегришући знања из различитих географских и њима сродних научних дисциплина.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

– ГЕО.СО.С.1.1. Анализирају изворе географских информација и методе географских научних дисциплина.

СПК 2

Ученици:

– ГЕО.СО.С.2.1. Израђују скице конкретног географског простора и тематске карте у аналогном и дигиталном формату.

СПК 3

Ученици:

– ГЕО.СО.С.3.1. Осмишљавају активности у циљу развијања свести чланова локалне заједнице о

- ГЕО.СО.С.1.2. Изводе закључке о узроцима и последицама рецентних и палеогеографских процеса у Земљиним сферама.
- ГЕО.СО.С.1.3. Идентификују функционалне, узрочно-последичне и просторно-временске односе између демографских, насеобинских и привредних процеса.
- ГЕО.СО.С.1.4. Доводе у везу принципе регионализације са трансформацијом географских регија.
- ГЕО.СО.С.1.5. Анализирају геополитичке процесе у Европи и свету.
- ГЕО.СО.С.1.6. Утврђују становиште аутора везано за мере заштите животне средине које произилазе из извештаја о стању квалитета воде, ваздуха и земљишта.
- ГЕО.СО.С.2.2. Организују податке добијене различитим инструментима у базе података и приказују их табеларно, графички и тематским картама у аналогном и/или дигиталном формату.
- ГЕО.СО.С.2.3. Анализирају базе података ради утврђивања узрочно-последичних и просторно-временских веза између географских појава и процеса.
- ГЕО.СО.С.2.4. Постављају хипотезе о географским процесима (демографска, политичка, економска, технолошка, социјална, урбана и/или рурална транзиција) у конкретной географској средини које проверавају користећи научни метод.
- ГЕО.СО.С.2.5. Предлажу мере заштите животне средине на основу идентификованих загађивача у води, ваздуху и земљишту.
- ГЕО.СО.С.2.6. Анализирају геопросторне податке о основним географским феноменима користећи специјализоване функције апликација за преглед података.
- угрожености и значају заштите животне средине.
- ГЕО.СО.С.3.2. Стављају се у улогу саговорника који заступа другачије ставове како би преиспитали своју аргументацију о географским проблемима (демографски, социјални, еколошки, економски).
- ГЕО.СО.С.3.3. Проналазе информације о карактеристикама тржишта рада на основу стечених географских знања у циљу наставка школовања или одабира будућег занимања.
- ГЕО.СО.С.3.4. Процењују утицаје географских фактора на стање објеката природног и културног наслеђа у географској средини.
- ГЕО.СО.С. 3.5. Укључују се у рад организација које се баве питањима заштите животне средине, очувања и унапређења природних и културних добара, приступа тржишту рада, људских права и сл.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

На напредном нивоу ученици образлажу шири друштвени и научни контекст развоја географских научних дисциплина и допринос географије као науке и прагме развоју друштва и заштити и унапређењу стања животне средине, природне и културне баштине. Предвиђају физиономске и функционалне трансформације географских регија на основу историјских и

рецентних природних и друштвених процеса. Процењују могућности индивидуалног и колективног утицаја на савремене географске процесе.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

На напредном нивоу ученици самостално и тимски планирају пројекат географског истраживања, што подразумева постављање хипотезе, избор метода, техника и ресурса, периода мерења, обраду података и извођење и презентацију закључака. У истраживачке сврхе користе и анализирају материјалне, усмене, писане, сликовне и аудио-визуелне изворе о географским објектима, појавама и процесима. Анализирају узрочно-последичне и просторно-временске односе и везе између географских објеката, појава и процеса у непознатом просторном контексту. Користећи ГИС алате, друге географске технике, математичко-статистичке методе, израђују моделе и предвиђају сценарије трансформације географског простора. Резултате истраживања ученици представљају у аналогној или дигиталној форми.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

На напредном нивоу учење географије доприноси развоју сложених когнитивних структура и способности критичког вредновања различитих социоекономских, еколошких и културно-цивилизацијских појава и процеса. Ученици планирају и реализују истраживања у новом просторном контексту, чиме продубљују теоријска и методолошка знања из географије и њој сродних наука. Користе географска знања и аргументе како би образложили и оправдали одлуке на личном, социјалном или пословном плану. Ученици примењују географска знања и концепте у различитим комплексним животним ситуацијама.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

- ГЕО.СО.Н.1.1. Објашњавају научни и друштвени контекст развоја географских научних дисциплина.
- ГЕО.СО.Н.1.2. Предвиђају сценарије развоја географског омотача на основу анализе палеогеографских и савремених географских процеса.

СПК 2

Ученици:

- ГЕО.СО.Н.2.1. Планирају и реализују физичко-географско истраживање о узрочно-последичним и просторно-временским везама географских објеката, појава и процеса и приказују добијене податке на географским картама и у базама података у аналогном и дигиталном облику.

СПК 3

Ученици:

- ГЕО.СО.Н.3.1. Предлажу и примењују једноставна решења проблема животне средине.
- ГЕО.СО.Н.3.2. Вредносно се одређују и ангажују на решавању конкретних географских проблема са којима се сусрећу.

- ГЕО.СО.Н.1.3. Предвиђају друштвено-географски развој регија на основу анализе функционалних, узрочно-последичних и просторно-временских односа између демографских, насеобинских, политичко-географских и привредних процеса.
- ГЕО.СО.Н.1.4. Вреднују структурне елементе географских регија у контексту примене различитих принципа регионализације.
- ГЕО.СО.Н.1.5. Процењују утицај актуелних геополитичких процеса у свету на положај Србије у Европи.
- ГЕО.СО.Н.1.6. Процењују утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде, материјалне и нематеријалне културе у различитим географским срединама.
- ГЕО.СО.Н.2.2. Креирају картографске и друге приказе на основу података који се налазе у геопросторним базама.
- ГЕО.СО.Н.2.3. Утврђују факторе и ефекте дејства природних непогода.
- ГЕО.СО.Н.2.4. Предвиђају тенденције посматране појаве применом једноставних географских модела.
- ГЕО.СО.Н.2.5. Планирају и реализују истраживање и презентују добијене резултате везане за демографску, политичку, економску, технолошку, социјалну, урбану и/или руралну транзицију.
- ГЕО.СО.Н.2.6. Дизајнирају пројекат истраживања стања животне средине у локалном контексту, што подразумева постављање хипотезе, избор метода, техника и ресурса (мерни инструменти и извори података), периода мерења, обраду података и извођење и презентацију закључака.
- ГЕО.СО.Н.3.3. Формулишу предузетничку идеју на основу анализе тржишта (производа/услуга, радне снаге) и географских фактора производње.
- ГЕО.СО.Н.3.4. Предвиђају стање објеката природног и културног наслеђа у географској средини на основу рецентних природних и антропогених утицаја и ангажују се у њиховој заштити.

4.6 ХЕМИЈА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Ученици објашњавају природни свет коришћењем корпуса теоријског знања, формираног експерименталним радом, о саставу, структури, својствима и променама неорганских и органских супстанци и дисперзних система. Доносе одлуке засноване на научним доказима у личном, друштвеном и професионалном животу. Формирана хемијска писменост омогућава им да: (а) критички процењују информације о доприносу хемије технолошким променама које се уграђују у

индустрију, пољопривреду, медицину, фармацију и утичу на квалитет живота, као и информације о ограничењима науке и ризицима; (б) дискутују и вреднују решења проблема у домену здравља и заштите животне средине; (в) показују иницијативу, предузимљивост, креативно и критичко мишљење, способност решавања проблема и сарадње у планирању и управљању пројектима усаглашеним с циљевима одрживог развоја; (г) критички преиспитују информације о различитим индустријским производима, њиховим утицајима на здравље и животну средину, доносе одлуке о избору производа и безбедно и одговорно рукују њима. Разумеју природу научно-истраживачког рада у области хемије и логички резонују у постављању и проверавању хипотеза и решавању проблема. Користе хемијске термине, појмове и теорије, симболички језик хемије и релевантне изворе информација на матерњем и страним језицима за аргументовано изношење ставова, презентовање идеја и резултата рада, у усменом и писаном виду, укључујући и примену ИКТ алата. Развијају културну свесност разумевањем универзалне природе хемије као науке и њеног историјског развоја.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици описују састав, структуру, својства и промене неорганских и органских супстанци и дисперзних система с којима су у контакту у свакодневном животу и будућим професијама, користећи се хемијском терминологијом и симболичким језиком хемије. У циљу правилног избора и руковања супстанцама, разумевања практичне примене супстанци, њиховог значаја и утицаја на здравље и животну средину, повезују макроскопски опажена и испитивана физичка и хемијска својства и промене супстанци са честичном структуром, хемијским везама (јонском, ковалентном и металном) и међумолекулским интеракцијама (водоничном везом). Макроскопски и субмикроскопски ниво повезују кроз извођење једноставних стехиометријских израчунавања ради планирања хемијских реакција. Изводе израчунавања у вези с различитим начинима изражавања квантитативног састава смеша/раствора који имају практичну примену у свакодневном животу и струци. Примењују знање о повезаности својстава и практичне примене супстанци у решавању једноставних проблема у свакодневном животу и струци. У том смислу ученици идентификују оксидоредукционе реакције и електрохемијске процесе у окружењу, дискутују о њиховој практичној примени и штетним последицама. Разумеју практичну примену топлотних ефеката при физичким и хемијским променама супстанци, утицај промене услова на брзину хемијске реакције и састав затвореног система у равнотежи.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици познају развој хемије као науке, и разумеју природу и значај научног истраживања у хемији. Сагледавају повезаност хемије са другим научним дисциплинама и технологијом, као и међусобну повезаност науке, технологије и развоја друштва. У циљу разумевања природног света, света креираног људском делатношћу и кључних научних идеја у области хемије, ученици примењују основне процедуре експерименталног рада, разумеју трендове у табеларно и графички приказаним резултатима, изводе закључке, извештавају и дискутују о добијеним резултатима са другима. У циљу прикупљања података о саставу, физичким и хемијским својствима и променама неорганских и органских супстанци, ученици примењују познату методологију рада и безбедно и одговорно рукују супстанцама, лабораторијским прибором,

посуђем, апаратурама и инструментима. Поред мануелних вештина, ученици развијају аналитичко, логичко и критичко мишљење у тумачењу добијених резултата. Развијају вештине аргументованог и ефективног изражавања идеја у области хемије и представљања резултата рада усмено и у писаном виду, уз помоћ софтвера и дигиталних уређаја.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици на основном нивоу развијају базичну хемијску писменост потребну за разумевање и критичку процену информација у медијима о материјалима, комерцијалним производима и другим темама из области хемије, важним за појединца и друштво, као и за доношење одлука у различитим животним ситуацијама. Руководећи се принципима зелене хемије, циљевима одрживог развоја и на основу анализе података о доступним природним ресурсима, предлажу и подржавају рационална решења за експлоатацију и употребу сировина. Формирано знање омогућава ученицима да користе различите релевантне изворе информација о утицају супстанци и њихове експлоатације на здравље и животну средину. О тим проблемима аргументовано дискутују у локалној заједници, указујући на позитивне и негативне стране одлука и активности. Преузимају одговорност за здравље и животну средину правилним избором производа, заснованом на разумевању животног циклуса производа, правилним складишњем производа и одлагањем отпада. У циљу одржања физичког и менталног здравља планирају правилну исхрану користећи се знањем о основним својствима биолошки важних органских једињења, њиховом метаболизму и заступљености у намирницама. Ученици показују иницијативу и сарађују у планирању, управљању и реализацији пројеката и предузетничких активности, усклађених с циљевима одрживог развоја. Компетенције формиране учењем хемије примењују за даљи професионални развој и покретање предузетништва.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК1

СПК2

СПК3

Ученици:

– ХЕМ.СО.О.1.1. Повезују физичка и хемијска својства елемената s-, p- и d-блока са електронском конфигурацијом атома, групом и периодом Периодног система којима елементи припадају, налажењем у природи и применом у свакодневном животу и струци.

– ХЕМ.СО.О.1.2. Пишу једначине једноставних хемијских реакција и према њима израчунавају

– ХЕМ.СО.О.2.1. Испитују огледима основна својства дисперзних система и повезују са значајем у свакодневном животу и струци, и примењују поступке за одвајање и пречишћавање састојака меша.

– ХЕМ.СО.О.2.2. Припремају растворе на основу једноставних израчунавања у вези с

– ХЕМ.СО.О.3.1. Критички вреднују практични значај егзотермних и ендотермних промена супстанци у свакодневном животу и струци.

– ХЕМ.СО.О.3.2. Доносе одлуке о избору, складиштењу и употреби материјала и комерцијалних производа, и одлагању отпада, према процесима у животном циклусу

маса и количине реактанта и производа хемијских реакција.

– ХЕМ.СО.О.1.3. Идентификују процесе оксидације и редукције у свакодневном животу и струци.

– ХЕМ.СО.О.1.4. Повезују знање о напонском низу метала и њиховој реактивности са електрохемијским процесима, хемијским изворима струје, електролизом и корозијом.

– ХЕМ.СО.О.1.5. Наводе факторе који утичу на састав затвореног равнотежног система и повезују с индустријским производним процесима.

– ХЕМ.СО.О.1.6. На основу назива и формуле идентификују представнике класа неорганских једињења: киселих, базних, амфотерних и неутралних оксида, киселина, база и соли.

– ХЕМ.СО.О.1.7. Повезују физичка и хемијска својства и промене представника класа неорганских једињења са честичном грађом, типом хемијске везе и међумолекулским интеракцијама.

– ХЕМ.СО.О.1.8. На основу назива према IUPAC номенклатуре, тривијалног назива, структурне формуле и функционалне групе идентификују представнике класа органских једињења: угљоводоника, алкохола, карбонилних једињења, карбоксилних киселина, естара и примарних амина.

– ХЕМ.СО.О.1.9. Повезују физичка и хемијска својства и промене угљоводоника, алкохола,

квантитативним саставом раствора производа и утицајима на здравље и животну средину. (масени и запремински удео, масена и количинска концентрација, растворљивост).

– ХЕМ.СО.О.2.3. Испитују како промена температуре, концентрације, додирне површине реактанта и додавање катализатора утичу на брзину хемијске реакције.

карбонилних једињења, карбоксилних киселина, естара и примарних амина са структуром молекула, типом хемијске везе и међумолекулским интеракцијама.

– ХЕМ.СО.О.1.10. На основу једначине идентификују хемијске реакције угљоводоника (сагоревање, полимеризација), алкохола (оксидација до алдехида и карбоксилних киселина, сагоревање) и карбоксилних киселина (неутрализација, естерификација) и повезују с практичним значајем.

– ХЕМ.СО.О.1.11. На основу назива и формуле повезују класе и примере биомолекула са њиховом улогом у организму.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици примењују научне моделе и теорије, хемијску терминологију и симболички језик хемије. Објашњавају заступљеност неорганских и органских супстанци у природи, њихов састав, структуру, својства, промене и примену у свакодневном животу и различитим професијама. Разумевање својстава хемијских елемената базирају на повезивању електронске конфигурације атома и положаја елемената у Периодном систему. У циљу правилног избора и руковања супстанцама, разумевања практичне примене супстанци, њиховог значаја и утицаја на здравље и животну средину, ученици повезују макроскопски опажена и испитивана физичка и хемијска својства неорганских и органских супстанци, квалитативне и квантитативне аспекате физичких и хемијских промена супстанци са честичном структуром, хемијским везама и међумолекулским интеракцијама. Класификују неорганске и органске супстанце, и дисперзне системе супстанци, према саставу, структури и својствима, систематизујући тако знање ради функционалне примене у решавању практичних проблема у свакодневном животу и струци (на пример, за добијање, изоловање, одвајање и пречишћавање супстанци, анализу узорака, квантитативно изражавање састава раствора према потребама праксе, примену електролита и електрохемијских ћелија). Бригу о здрављу базирају на разумевању структуре и својстава биолошки важних једињењима, њихових улога у организму и њиховог метаболизма. Топлотне ефекте при физичким и хемијским променама супстанци, спонтаност процеса, брзину хемијске реакције, хемијску равнотежу и факторе који на њих утичу повезују са свакодневним животом и индустријском производњом.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици разумеју природу и значај научног истраживања у хемији и уобичајену методологију. Идентификују питања на која се одговори могу добити истраживањем. На основу кључних научних идеја у области хемије и експерименталних активности граде разумевање природног света и света креираног људском делатношћу. Према истраживачким питањима планирају и изводе једноставна истраживања, обрађују и представљају резултате на структуриран начин (табеларно и графички), уочавају трендове, објашњавају добијене податке у светлу теоријског знања, експерименталног искуства и информација из релевантних извора, изводе закључке, извештавају и дискутују о добијеним резултатима са другима. У циљу прикупљања података о саставу, физичким и хемијским својствима и променама неорганских и органских супстанци, дисперзних система, и решавања теоријских и експерименталних проблема, квалитативних и квантитативних, ученици примењују одговарајућу методологију рада, безбедно и одговорно рукујући супстанцама и лабораторијском опремом. Поред мануелних вештина, ученици развијају аналитичко и критичко мишљење у прикупљању и употреби података за објашњење неког феномена и извођење закључака. Развијају вештине усменог и у писаном виду, аргументованог и ефективног, изражавања идеја у области хемије, кроз повезивање макроскопског, субмикроскопског и симболичког нивоа представљања садржаја хемије, и резултата експерименталног рада. У обради и приказивању експерименталних резултата и идеја, користе се одговарајући софтверима и дигиталним уређајима.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици на средњем нивоу развијају хемијску писменост, критичко и креативно мишљење, и спремност за целоживотно учење. Примењују знања о саставу, структури, својствима, променама и практичној примени неорганских и органских супстанци, заједно са знањима из других сродних научних дисциплина, у различитим контекстима свакодневног живота и струке. Здрав животни стил базирају на стеченим знањима из биохемије. Дискутују о променама савременог света у области здравља, хране, енергије, материјала и екологије, сагледавају допринос хемије у решавању тих стратешких изазова савременог света, поштујући етичност у понашању и показујући бригу за друге. Знање хемије омогућава ученицима да критички анализирају, повезују, вреднују и користе информације из различитих извора за формирање сопствених ставова и система вредности, као и за доношење одлука о употреби комерцијалних производа, материјала и технологија у приватном животу и струци. Преузимају одговорност за сопствено здравље, здравље породице и за заштиту животне средине, базирајући избор супстанци/комерцијалних производа на анализи својстава, промена и, према томе, утицаја супстанци у реалном контексту. Руководећи се циљевима одрживог развоја, знања, вештине и ставови формирани учењем хемије омогућавају ученицима да покажу иницијативу, да покрену пројекте, да сарађују у њиховом планирању, управљању и реализацији, да покрену предузетничке активности.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК1

Ученици:

СПК2

Ученици:

СПК3

Ученици:

– ХЕМ.СО.С.1.1. Пишу на основу атомског броја (Z) електронску конфигурацију атома и јона елемената.

– ХЕМ.СО.С.1.2. Објашњавају повезаност електронске конфигурације атома с положајем елемента у Периодном систему елемената, периодичним трендовима и периодичним својствима елемената.

– ХЕМ.СО.С.1.3. Објашњавају својства дисперзних система и методе за одвајање и пречишћавање супстанци у лабораторијским условима и индустријској производњи.

– ХЕМ.СО.С.1.4. Израчунавају концентрације H^+ и OH^- јона, рН и рОН вредности водених раствора јаких киселина и база ради утврђивања киселинско-базних својстава раствора.

– ХЕМ.СО.С.1.5. Пишу хемијске једначине киселинско-базних реакција и објашњавају их на основу познавања структуре и својстава реактаната и производа.

– ХЕМ.СО.С.1.6. Одређују емпиријску и молекулску формулу непознатог једињења на основу масеног удела елемената у једињењу.

– ХЕМ.СО.С.1.7. Изводе стехиометријска израчунавања на основу података о маси и количини реактаната и производа хемијских реакција, броју честица и запремини гасова.

– ХЕМ.СО.С.1.8. Објашњавају и израчунавају топлотне ефекте егзотермних и ендотермних реакција, и повезују их с практичном применом.

– ХЕМ.СО.С.1.9. Објашњавају факторе који утичу на брзину хемијске реакције и илуструју њихов утицај на примерима из свакодневног живота и струке.

– ХЕМ.СО.С.1.10. Објашњавају утицај промене концентрације, температуре и притиска на однос концентрација реактаната и производа у затвореном равнотежном систему и повезују Ле Шателјеов принцип с процесима у хемијској

– ХЕМ.СО.С.2.1. Експериментално испитују физичка и хемијска својства неорганских и органских супстанци и објашњавају их на основу честичне грађе, типа хемијске везе, геометрије молекула и међумолекулских интеракција.

– ХЕМ.СО.С.2.2. Бирају и примењују поступке за одвајање и пречишћавање супстанци у лабораторијским условима.

– ХЕМ.СО.С.2.3. Изводе израчунавања у вези с разблаживањем и концентровањем раствора, и припремају растворе потребне у свакодневном животу и струци.

– ХЕМ.СО.С.2.4. Испитују огледима и објашњавају својства електролита и неелектролита, јаких и слабих киселина и база, и пуфера.

– ХЕМ.СО.С.2.5. Испитују огледима и приказују хемијским једначинама реакције карактеристичне за поједине класе биолошки важних органских једињења (моносахарида, дисахарида, аминокиселина, триацилглицерола).

– ХЕМ.СО.С.3.1. Критички разматрају употребу и утицај на здравље биомолекула у саставу намирница и комерцијалних производа, последице неумерене или неадекватне исхране, или суплементације.

– ХЕМ.СО.С.3.2. Објашњавају настајање, последице и поступке за спречавање појаве киселих киша и ефекта стаклене баште.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици примењују научне моделе и теорије, хемијску терминологију и симболички језик хемије за предвиђање својстава и промена неорганских и органских супстанци у природи и пракси, и за објашњавање сложених појава и процеса. Предвиђају својства елемената и њихових једињења на основу положаја елемената у Периодном систему и периодичних трендова, и у складу с тим доносе одговорне одлуке о правилном управљању супстанцама, безбедном по здравље и животну средину. Претпостављају и испитују својства неорганских и органских супстанци, анализирају услове при којима се дешавају хемијске реакције, претпостављају механизме реакција, предлажу реагенсе и услове за оптимизацију брзине и приноса производа реакција. Разумеју везу између структуре, функције, физичких и хемијских својстава биолошки важних органских једињења, као и основне катаболичке и анаболичке процесе у живим организмима. Научно разумевање хемијских појмова, модела и теорија користе за проналажење решења у, за ученике, новим научним и технолошким ситуацијама. Ученици примењују принципе квалитативне и квантитативне анализе састојака реалних узорака, и користе резултате класичне и инструменталне анализе за идентификацију и описивање супстанци. Развијају аналитичко и логичко мишљење кроз извођење сложених израчунавања у циљу припремања раствора, планирања и извођења синтеза супстанци у лабораторијским условима, у вези с електрохемијским процесима, брзином хемијске реакције и саставом затвореног система у равнотежи.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

У циљу тестирања кључних научних идеја у области хемије, ученици идентификују и формулишу научне проблеме, постављају циљеве истраживања и истраживачка питања, формулишу хипотезе, планирају и изводе истраживања (осмишљавају и алтернативна решења проблема), обрађују и представљају резултате на структуриран начин, уочавају трендове, преиспитују и објашњавају добијене податке у светлу теоријског знања, експерименталног искуства и информација из релевантних извора, изводе закључке, извештавају и дискутују о добијеним резултатима са другима. У вези с истраживачким питањима и постављеним хипотезама, ученици кроз експериментални рад прикупљају податаке о саставу, физичким и хемијским својствима и променама неорганских и органских супстанци, изводе синтезе супстанци, као и поступке одвајања, изоловања и пречишћавања супстанци. У решавању теоријских и експерименталних проблема, квалитативних и квантитативних, ученици примењују познату или развијају нову методологију рада. Ученици примењују аналитичко, критичко и креативно мишљење у идентификовању значајних варијабли, планирању тестирања хипотеза и идеја, процени поузданости и тачности изведених мерења, идентификовању извора грешака. Усмено и у писаном виду, аргументовано и ефективно, изражавају идеје у области хемије, описују методологију рада и интерпретирају резултате, повезујући макроскопски, субмикроскопски и симболички ниво представљања садржаја хемије и користећи се одговарајућом ИКТ подршком.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици примењују хемијску писменост за критичку процену информација из различитих извора о темама повезаним с хемијом, за доношење одлука и решавање проблема у различитим животним ситуацијама. Према принципима зелене хемије и циљевима одрживог развоја критички вреднују допринос хемије у решавању стратешких проблема савременог света у области здравља, хране, енергије, материјала и екологије, као и допринос хемије развоју сродних наука, технологије и друштва. Преузимају одговорност за заштиту животне средине на основу критичког разматрања краткорочних и дугорочних утицаја употребе неорганских и органских супстанци на процесе у живим организмима и у животној средини. Подршку одрживом начину живота базирају на разумевању животног циклуса производа. Предузимају активности на основу праћења утицаја супстанци на животну средину и придржавају се мера за очување животне средине употребом зелених извора енергије и рециклаже. Знања из хемије користе за бригу о сопственом здрављу и здрављу других. Показују иницијативу и сарађују у планирању, управљању и реализацији пројеката и предузетничких активности у складу с циљевима одрживог развоја. Показују критичко и креативно мишљење у решавању проблема и истраживању појава у реалном контексту, поштујући етичност.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

СПК 2

Ученици:

СПК3

Ученици:

- ХЕМ.СО.Н.1.1. Предвиђају физичка и хемијска својства елемената на основу електронске конфигурације атома елемената у *s*-, *p*- и *d*-блоковима Периодног система и периодичних трендова за атомски полупречник, енергију јонизације, афинитет према електрону и електронегативност.
- ХЕМ.СО.Н.1.2. Објашњавају формирање хемијске везе (јонске, ковалентне – сигма и пи везе, координативно-ковалентне везе и металне везе).
- ХЕМ.СО.Н.1.3. Објашњавају формирање водоничне везе, њен утицај на својства супстанци и значај за живи свет.
- ХЕМ.СО.Н.1.4. Претпостављају физичка и хемијска својства супстанци на основу честичне грађе, типа хемијске везе, геометрије молекула и међумолекулских интеракција.
- ХЕМ.СО.Н.1.5. Предвиђају врсте изомерија и именују изомере према системској номенклатури.
- ХЕМ.СО.Н.1.6. Претпостављају физичка и хемијска својства неорганичких једињења на основу идентификовања класе једињења којој припадају (оксиди, киселине, базе, хидриди, соли - просте, двоструке, комплексне)
- ХЕМ.СО.Н.1.7. Изводе израчунавања која се односе на колигативна својства раствора.
- ХЕМ.СО.Н.1.8. Анализирају састав, хемијска својства и значај пуфера у живим системима и
- ХЕМ.СО.Н.2.1. Припремају растворе на основу израчунавања која обухватају различита изражавања квантитативног састава раствора.
- ХЕМ.СО.Н.2.2. Огледима испитују претпоставке о киселинско-базним својствима водених раствора соли и пишу одговарајуће једначине хемијских реакција.
- ХЕМ.СО.Н.2.3. Изводе доказне реакције за катјоне и анјоне, и пишу и објашњавају једначине изведених хемијских реакција.
- ХЕМ.СО.Н.2.4. Примењују волуметријске методе неутрализације у квантитативној анализи.
- ХЕМ.СО.Н.3.1. Претпостављају како се у индустријској производњи могу применити утицаји промене концентрације, температуре и притиска на састав хемијског система у равнотежи.
- ХЕМ.СО.Н.3.2. Разматрају примену Фарадејевих закона електролизе на примерима из свакодневног живота и индустријске производње (на пример, издвајање метала из руда).
- ХЕМ.СО.Н.3.3. Разматрају могућности за дијагностиковање поремећаја у организму човека на основу концентрације метаболита у телесним течностима.
- ХЕМ.СО.Н.3.4. Предлажу решења за мониторинг, одлагање отпада, и мере за очување животне средине употребом зелених извора енергије и рециклаже.
- ХЕМ.СО.Н.3.5. Према принципима зелене хемије и циљевима одрживог развоја критички вреднују примену хемије и хемијске технологије у индустрији, пољопривреди, медицини, фармацији, исхрани, животној средини и производњи енергије.

струци, и израчунавају рН и рОН вредности у растворима пуфера.

– ХЕМ.СО.Н.1.9. Израчунавају рН и рОН вредности водених раствора слабих киселина и база, и процењују јачину киселина и база на основу константи K_a и K_b .

– ХЕМ.СО.Н.1.10. Изводе стехиометријска израчунавања која обухватају растворе, реактант у вишку, нечистоћу реактанта (сировина за индустријску производњу) и принос реакција.

– ХЕМ.СО.Н.1.11. Процењује спонтаност процеса на основу промене Гибсове слободне енергије.

– ХЕМ.СО.Н.1.12. Пишу изразе за брзину хемијске реакције и предвиђају промену брзине реакције с променом услова под којима се реакција одвија.

– ХЕМ.СО.Н.1.13. Пишу изразе за константу равнотеже и изводе израчунавања у вези с нумеричком вредности константе и саставом затвореног хемијског система у равнотежи.

– ХЕМ.СО.Н.1.14. Пишу хемијске једначине оксидоредукционих реакција на основу анализе структуре и својстава реактанта и производа, и услова под којима се реакција одвија.

– ХЕМ.СО.Н.1.15. Наводе називе, својства, значај и примену основних представника органских једињења са сумпором и хетероцикличних једињења (пирол, фуран, тиофен, пиран, пиридин, пиримидин, пурин).

– ХЕМ.СО.Н.1.16. Познају примену класичних и инструменталних метода анализе за разликовање класа органских једињења.

– ХЕМ.СО.Н.1.17. Претпостављају механизме хемијских реакција на основу структуре органских молекула и услова под којима се одвија хемијска реакција.

– ХЕМ.СО.Н.1.18. Објашњавају везу између структуре, сложености, физичких и хемијских својстава, и функције различитих класа биолошки важних органских једињења у живим организмима.

– ХЕМ.СО.Н.1.19. Објашњавају утицај ензима, температуре и средине на хемијске реакције у живим организмима.

– ХЕМ.СО.Н.1.20. Описују варење и најважније катаболичке и анаболичке процесе у биљним и животињским организмима.

4.7 ИСТОРИЈА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Учењем историје ученици обогаћују постојећа и стичу нова знања о прошлости, унапређују аналитичке вештине неопходне за критичко сагледавање савременог света, његових историјских корена и актуелних цивилизацијских токова. Ученицима се кроз наставу историје омогућава разумевање и примена метода историјске науке уз одговорно коришћење различитих информационо-комуникационих технологија у самосталном или групном истраживању. Надоградњом специфичних историјских знања и унапређивањем вештина историјског мишљења, комуникације на матерњем, али и страним језицима, омогућава се развој личног и групних идентитета – националног, државног, европског. Настава и учење историје припремају ученике за активно учешће у демократском друштву брзих политичко-социјалних, технолошких и економских промена, оспособљавају их да, кроз удруживање и сарадњу, допринесе да се адекватно одговори на савремене изазове на локалном, регионалном, европском и глобалном нивоу. Користећи различите изворе сазнања и средства информисања – штампана, електронска и дигитална, ученици унапређују своје разумевање историјске димензије и природе унутрашњих и регионалних конфликта и осмишљавају конкретне активности које би допринеле њиховом превазилажењу, водећи се демократским и хуманистичким принципима. Учење историје омогућава дубље разумевање историјских и савремених промена, изградњу демократских вредности које подразумевају поштовање људских права, исказивање иницијативе и проактивног односа у развијању интеркултуралног дијалога и сарадње, одговорног односа према разноврсној културно-историјској баштини, као и толерантности према другачијим ставовима и погледима на свет.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици обогаћују постојећа и стичу нова знања о прошлости, објашњавају значење основних појмова историјске науке и појмова из историје цивилизације у складу са историјским и савременим контекстом, служећи се и знањем стеченим у другим научним дисциплинама; одређују и именују простор на историјској и географској карти; издвајају из наратива кључне личности, догађаје, појаве и процесе и уочавају њихову повезаност; разликују врсте историјских извора; идентификују кључне појаве за формирање националног и других идентитета.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици селектују изворе информација по релевантности за задату тему; у истраживању користе карту; идентификују кључне податке о личностима, догађајима, појавама и процесима у различитим изворима информација; анализирају

историјске изворе према релевантности, пореклу и другим карактеристикама; из извора информација издвајају и класификују податке и приказују их у различитим симболичким модалитетима; поређењем више извора идентификују различита виђења исте историјске појаве или догађаја; препознају елементе који доприносе изградњи и очувању националног и других идентитета.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици користе научне појмове у нарацији, одговарајућу карту у представљању резултата истраживања; примењују одговарајућу аргументацију у конструисању и презентовању истраживања; препознају историјски наратив у историјском извору; повезују знања из различитих наставних предмета; анализирају кључне личности, појаве, процесе и догађаје у неговању културе сећања и учествују у интеркултуралном дијалогу; оспособљени су за писано, усмено и дигитално приказивање резултата учења и истраживања, за сарадњу у оквиру групе, као и дебатоване, дискутовање у образовном или јавном контексту; стичу свест о неопходности уважавања и прихватања различитости као основних цивилизацијских тековина.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Основни ниво

СПК 1

Ученици:

– ИСТ.СО.О.1.1. Објашњавају значење основних појмова историјске науке и појмова из историје цивилизације у складу са одговарајућим историјским и савременим контекстом.

– ИСТ.СО.О.1.2. Именују историјски простор на историјској карти уочавајући његове основне географске одлике.

– ИСТ.СО.О.1.3. Издвајају кључне историјске личности, процесе, догађаје и појаве и њихов значај у општој и националној историји.

СПК 2

Ученици:

– ИСТ.СО.О.2.1. Селектују изворе информација по релевантности за задату тему, пројекат или проблем.

– ИСТ.СО.О.2.2. Лоцирају простор и локалитете у различитим епохама на историјској карти.

– ИСТ.СО.О.2.3. Идентификују различита виђења истих историјских личности, процеса, појава и догађаја из опште и националне историје поређењем више извора.

– ИСТ.СО.О.2.4. Анализирају, у понуђеним историјским изворима или литератури, њихову

СПК 3

Ученици:

– ИСТ.СО.О.3.1. Користе научне појмове у историјској нарацији, представљању резултата истраживања и аргументовању својих ставова.*

– ИСТ.СО.О.3.2. Користе одговарајућу историјску или другу карту у приказивању знања и резултата истраживања.*

– ИСТ.СО.О.3.3. Примењују одговарајућу аргументацију у конструкцији и изношењу историјског наратива користећи знања о историјским личностима, појавама, догађајима или процесима поштујући основне принципе историјске науке.*

– ИСТ.СО.О.1.4. Разликују врсте историјских извора и уочавају конкретне специфичности датих извора и литературе. – ИСТ.СО.О.1.5. Именују и препознају кључне цивилизацијске тековине и наводе њихово порекло, важност и значење кроз прошлост, служећи се знањем стеченим у другим научним дисциплинама. – ИСТ.СО.О.1.6. Препознају улогу митова и легенди у формирању индивидуалних и колективних идентитета кроз различите епохе. – ИСТ.СО.О.1.7. Идентификују кључне појаве, догађаје, процесе и личности за формирање националног идентитета.	релевантност, порекло, старост и форму. – ИСТ.СО.О.2.5. Издвајају и класификују податке дате у различитим симболичким модалитетима о одређеној историјској теми.* – ИСТ.СО.О.2.6. Препознају у изворима информација или материјалној баштини елементе који доприносе изградњи и очувању националног идентитета.	– ИСТ.СО.О.3.4. Анализирају историјски извор и у њему препознају елементе историјског наратива и приказују их.* – ИСТ.СО.О.3.5. Повезују знања стечена у различитим наставним предметима са резултатима историјске науке и ту везу препознају на примерима из прошлости и садашњости.* – ИСТ.СО.О.3.6. Анализирају, из угла различитих дисциплина, кључне историјске личности, појаве, догађаје и процесе и њихову улогу у формирању и очувању националног идентитета и неговању културе сећања.* – ИСТ.СО.О.3.7. Активно учествују у интеркултуралном дијалогу о различитим темама важним за неговање културе сећања.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици издвајају специфичности у значењима појмова у складу са историјским и савременим контекстом; повезују појаве, процесе и догађаје са геополитичким простором и лоцирају их на историјској или географској карти; доводе у везу кључне догађаје, појаве, процесе и личности и уочавају и издвајају узрочно-последичне везе; наводе карактеристике историјских извора; објашњавају разлоге за различиту интерпретацију догађаја у зависности од контекста и временских оквира; повезују садржаје других наставних предмета и историје при сагледавању друштвених процеса; издвајају процесе који се односе на изградњу индивидуалних и колективних права; објашњавају везу између државности и националног идентитета.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици критички вреднују и класификују изворе информација према поузданости; користе различите карте и друге изворе сазнања у утврђивању узрочно-последичних веза; анализирају кључне личности, догађаје, појаве и процесе поредећи више извора информација; процењују сазнајну вредност историјских извора; користе сазнања из различитих дисциплина у истраживању теме, конструишу историјски наратив о националном и другим идентитетима.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици изграђују и изражавају сопствене ставове; тумаче улогу пропаганде, стереотипа и идеолошких позиција у изворима информација и тумачењима; приказују променљивост историјског простора у различитим периодима уз употребу историјске или друге карте; пореде специфичности личности, догађаја, појава и процеса и њихов утицај у историјским периодима; користе историјска знања у разумевању и интерпретацији различитих научних, уметничких и културних садржаја; планирају и спроводе активности које су везане за неговање културе сећања.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

- ИСТ.СО.С.1.1. Издвајају специфичности историјских појмова и смештају их у одговарајући историјски и савремени контекст.
- ИСТ.СО.С.1.2. Повезују кључне историјске појаве, догађаје и процесе са одговарајућим географским и/или геополитичким простором и лоцирају их на историјској или географској карти.
- ИСТ.СО.С.1.3. Повезују кључне личности, процесе, појаве и догађаје из националне историје са личностима, појавама, процесима и догађајима из опште историје.

СПК 2

Ученици:

- ИСТ.СО.С.2.1. Класификују изворе информација по степену поузданости и вредности.
- ИСТ.СО.С.2.2. Идентификују у изворима информација исказана уверења, стереотипе, угао гледања, утицаје и манипулације и критички их вреднују.
- ИСТ.СО.С.2.3. Утврђују узрочно-последичне везе између географских појава или одлика и историјских појава, догађаја и процеса, користећи различите карте и друге изворе сазнања.
- ИСТ.СО.С.2.4. Анализирају личности, процесе, појаве и догађаје из

СПК 3

Ученици:

- ИСТ.СО.С.3.1. Користећи се научним методама и појмовима, изграђују и изражавају сопствене ставове како би проактивно и конструктивно учествовали у савременом друштву.
- ИСТ.СО.С.3.2. Тумаче улогу пропаганде, стереотипа и идеолошких позиција у извору информација и формулишу став који се супротставља манипулацији.
- ИСТ.СО.С.3.3. Анализирају и приказују променљивост и динамику историјског простора у различитим периодима уз употребу историјске, географске или савремене политичке карте.
- ИСТ.СО.С.3.4. Пореде специфична сазнања о историјским личностима,

- ИСТ.СО.С.1.4. Уочавају и објашњавају узрочно-последичне везе у поређењем више извора. појавама, процесима и догађајима.
- ИСТ.СО.С.1.5. Наводе карактеристике различитих врста историјских извора или одабране литературе.
- ИСТ.СО.С.1.6. Идентификују друштене процесе који су довели до развоја индивидуалних и колективних права кроз различите епохе и наводе карактеристичне примере њиховог кршења.
- ИСТ.СО.С.1.7. Описују различите механизме борбе за остваривање и заштиту људских права и других демократских вредности.
- ИСТ.СО.С.1.8. Идентификују, на конкретним примерима из опште и националне историје, демографске, социјалне или културолошке промене које су последица локалних, регионалних или ширих процеса.
- ИСТ.СО.С.1.9. Разликују псеудоисторију од научно утврђених историјских чињеница.
- ИСТ.СО.С.1.10. Објашњавају везу између постојања држава или култура током прошлости и њихове савремене националне и опште историје
- ИСТ.СО.С.2.5. Анализирају узрочно-последичне везе у историјским појавама, процесима и догађајима.
- ИСТ.СО.С.2.6. Процењују сазнајну вредност и идентификују релевантне податке у понуђеним историјским изворима или литератури.
- ИСТ.СО.С.2.7. Анализирају различита виђења истог догађаја, појаве или процеса из више извора информација служећи се и знањима и вештинама стеченим у другим научним дисциплинама.
- ИСТ.СО.С.2.8. Конструирају историјски наратив о националном идентитету на основу издвојених елемената из националне баштине.
- појавама, догађајима и процесима и повезују њихов утицај са друштвеним, културним и политичким околностима у каснијим историјским периодима.
- ИСТ.СО.С.3.5. Анализирају историјски извор и приказују његове могуће утицаје и последице на појединца, групе и друштво у прошлости и данас.
- ИСТ.СО.С.3.6. Критички вреднују историјске изворе, на основу спољних и/или садржинских обележја и износе закључак.*
- ИСТ.СО.С.3.7. Повезују знања из различитих дисциплина са резултатима историјске науке и на основу тих веза препознају проблеме у актуелном окружењу.
- ИСТ.СО.С.3.8. Компаративно анализирају историјске личности, појаве, догађаје или процесе који су део различитих националних идентитета или култура сећања.
- ИСТ.СО.Н.3.9. Планирају и спроводе активности које су од значаја за неговање културе сећања на личности и догађаје из прошлости локалне средине.

државности или националног идентитета.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици сагледавају динамику историјских процеса, промена историјског простора, контекстуализације појмова из историје цивилизације; примењују концепте историјског мишљења као што су историјска релевантност, континуитет и промена или каузалитет, на конкретним примерима; развијају елементе критичког мишљења неопходне за разумевање савременог света; разумеју дијахронијске повезаности историјских појава и догађаја као и међуодносе историје са другим наукама и резултатима њиховог изучавања.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици унапређују основне истраживачке вештине, које подразумевају прикупљање извора, њихову селекцију, анализирање, постављање хипотеза, тражење одговарајуће аргументације, доношење закључака и извођење могућих импликација; унапређују вештине за критичко просуђивање историјских, али и савремених извора информација, њихове садржине, веродостојности и поузданости; у оквиру истраживачких пројеката додатно развијају вештине комуникације и сарадње.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици препознају различите облике историјског трајања, уочавају важност и присуство историје у актуелном окружењу на конкретним примерима, развијају ставове који омогућавају проактивно и конструктивно учешће у савременом друштву; развијају групне и индивидуалне идентитете, граде историјску свест утемељену у резултатима историјске науке; разумеју значај културе сећања за појединца и савремено друштво у целини, активно партиципирају у неговању материјалне и нематеријалне културне баштине.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

– ИСТ.СО.Н.1.1. Користе на одговарајући начин историјске, хронолошке и научне

СПК 2

Ученици:

– ИСТ.СО.Н.2.1. Користе у процесу истраживања доступне резултате

СПК 3

Ученици:

– ИСТ.СО.Н.3.1. Образлажу аргументовано ставове, хипотезе и

појмове и знања у различитим контекстима.

– ИСТ.СО.Н.1.2. Наводе узроке и последице појава, догађаја и процеса из историје цивилизације и доводе их у везу са историјско-географским простором користећи различите врсте карата.

– ИСТ.СО.Н.1.3. Пореде личности, појаве, процесе и догађаје у различитим фазама историјског развоја.

– ИСТ.СО.Н.1.4. Смештају историјске изворе или литературу у одговарајући историјски контекст и хронолошки оквир.

– ИСТ.СО.Н.1.5. Идентификују историјске предуслове развоја владајућих идеологија кроз различите историјске периоде.

– ИСТ.СО.Н.1.6. Самостално идентификују кључне чиниоце у формирању и очувању индивидуалних и колективних

идентитета.

различитих дисциплина поштујући научне принципе.

– ИСТ.СО.Н.2.2. Постављају хипотезе о утицају геополитичких одлика одређеног историјског простора на појаве, догађаје и процесе анализирајући различите тематске карте.

– ИСТ.СО.Н.2.3. Пореде исте појаве и процесе у различитим фазама историјског развоја.

– ИСТ.СО.Н.2.4. Самостално бирају више извора информација и идентификују

релевантне податке о одређеној историјској теми.

– ИСТ.СО.Н.2.5. Анализирају митове и легенде и упоређују их са научно доказаним чињеницама.

– ИСТ.СО.Н.2.6. Критички анализирају елементе културне баштине уткане у национални идентитет у односу на историјску основу и одговарајуће

материјално наслеђе.

мишљења проистекла из примене знања и вештина историјске науке.*

– ИСТ.СО.Н.3.2. Креирају специфичну наменску карту историјских појава,

догађаја или процеса и употребљавају је у приказивању ставова, мишљења и

резултата истраживања.*

– ИСТ.СО.Н.3.3. Анализирају савремене друштвене појаве или процесе и приказују њихов настанак и развој везујући их за одговарајуће историјске личности, појаве, догађаје или процесе.

– ИСТ.СО.Н.3.4. Креирају и приказују историјску интерпретацију користећи резултате истраживања извора.*

– ИСТ.СО.Н.3.5. Аргументовано бране ставове приказане у историјској

интерпретацији у склопу презентације.*

– ИСТ.СО.Н.3.6. Креирају нови садржај на основу историјског наратива, користећи знања и вештине из различитих дисциплина.*

– ИСТ.СО.Н.3.7. Покрећу и одржавају интеркултурални дијалог о различитим историјским темама.

– ИСТ.СО.Н.3.8. Препознају појаве дугог трајања на конкретним примерима.

Сви искази са * имају додатак који подразумева писмено, усмено и дигитално приказивање, рад у групи и индивидуално, као и дебатованье, дискутовање у образовном или јавном контексту.

4.8 МУЗИЧКА КУЛТУРА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Ученик развија интересовања за музичку уметност непосредним учешћем у музичком догађају певањем, свирањем, активним слушањем и стварањем као и стицањем основних знања из основа музичке писмености и развоја и улоге музике у човековом животу од праисторије до 20. века. Испољава одговоран однос према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа. Развијањем осетљивости за перцепцију музичког доживљаја негује потребу за истраживањем у оквиру стечених музичких знања кроз оригинално музичко изражавање у свакодневном животу кроз песму, игру, покрет и вршњачку комуникацију. Ученик ужива у музици, формира музички укус и њиме утиче на околину. Разуме како музика позитивно утиче на човеково здравље. Разуме текст композиције на матерњем језику и језицима других народа. Кроз извођење музичког дела изражава емоције, имајући у виду одговоран однос према здрављу, природи и социјалном окружењу, негујући дух толеранције. Ученик у свакодневном животу примењује стечена музичка искуства и знања, прати и учествује у музичком животу заједнице у улози публике или извођача, истражује могућности ИКТ-а за слушање, стварање и извођење музике. Учешћем у припреми и реализацији музичких догађаја на матерњем и језицима других народа индивидуално или у ансамблу, ученик развија индивидуалност, одговорност, показује самопоуздање и изражава критичко мишљење о себи и другима. Повезује основне елементе музичке писмености (нотне вредности, метрику, ритам) са математичким операцијама. Учешћем у музичким активностима ученик поштује одређена правила понашања, развија осећање припадности колективу, самопоуздање, одговорност за своје поступке, суочава се са несигурношћу и сложеностима стицања музичких вештина (певање, свирање, компоновање) и учења како учити.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученик прати историјски развој музичких стилова и жанрова у музици различитих епоха. Уочава како технички развој инструмената утиче на композиторске технике и музичке форме. Упознаје нове фолклорне инструменте свог и других народа као и електронске музичке инструменте.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

У музичким делима ученик препознаје међусобни утицај различитих култура и утицај прошлости на савремену музику. Врши анализу задатих параметара карактеристичних за одређени музички стил и жанр. Учествоје певањем, свирањем и покретом развијајући своје музичке способности и креативност. У припреми и реализацији музичких догађаја и пројеката повезује знања из различитих уметничких и вануметничких сфера.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Партиципацијом у сопственом и музичком животу заједнице ученик примењује досадашња музичка искуства која му омогућавају бројне бенефите (психолошке, социолошке, физиолошке, физичке и менталне). Анализира, вреднује и образлаже музичка дела која слуша, гледа или изводи.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК 1

Ученици:

– МУЗ.СО.О.1.1. Наводе и објашњавају начин коришћења изражајних средстава у музици различитих епоха (стил и жанр).

– МУЗ.СО.О.1.2. Представљају развој вокалних, вокално-инструменталних и инструменталних и музичко-сценских

дела/облика (свита, кантата, токата, соната, концерт, симфонија...) и инструмената у склопу одређених епоха.

– МУЗ.СО.О.1.3. Дефинишу улогу свих актера у презентацији музичког

СПК 2

Ученици:

– МУЗ.СО.О.2.1. Уочавају присуство и утицај традиционалног стваралаштва различитих народа у музичким делима.

– МУЗ.СО.О.2.2. Изводе/импровизиују музичке примере користећи глас и покрет, традиционалне и/или електронске инструменте.

– МУЗ.СО.О.2.3. Разликују стилске и жанровске карактеристике у музичким композицијама.

– МУЗ.СО.О.2.4. Прилагођавају избор музике теми пројекта у складу са културним и/или субкултурним окружењем.

СПК 3

Ученици:

– МУЗ.СО.О.3.1. Примењују правила бонтона у различитим музичким, односно културним догађајима.

– МУЗ.СО.О.3.2. Учешћем у групном музицирању испољавају одговорност према себи и околини, критичност и самокритичност, толеранцију, емпатију, осећај припадности групи, поштујући

равноправности заступљене у социјалном окружењу.

– МУЗ.СО.О.3.3. Дебатују на тему естетике музичких дела.

дела/жанрова (композитор, диригент, извођач, кореограф, режисер...).

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Историјски развој музике посматра у контексту друштвено-историјске слике, трансфера утицаја музике других народа (националне школе) као и утицаја авангардних идеја релевантних представника појединих музичких праваца и школа. Место и улогу музике дефинише у односу на дела других уметности и области ван уметности. Коришћење музичких инструмента, солистички или у ансамблу, повезује са њиховим специфичностима. Културну баштину посматра кроз призму утицаја музике свог и других народа у стварању оригиналних уметничких дела. Кроз музичка дела у којима се препознаје присуство музике различитих култура прати феномен стварања и карактеристике Музике света (*World music*).

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

У музичким делима пореди традиционалне и савремене уметничке и музичке вредности и врши квалитативни и естетски избор музичких дела у складу са сопственим преференцијама или у циљу њене примене у одређеним пројектима. У делима традиционалног стваралаштва идентификује карактеристичне, као и заједничке мелодијске и ритмичке обрасце у музици свог и других народа приликом извођења и слушања музике. Аргументовано изражава свој суд о естетским и другим вредностима музичког дела као и његову рефлексију на развој личности и утицај на здравље. Учествовањем у уметничким пројектима непосредно доприноси развоју локалне средине у домену културе.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

У улози слушаоца, извођача или музичког критичара, свестан је свих аспеката утицаја музике на људе, те примењује одговарајућа правила понашања и познаје утврђене процедуре. Испољава одговоран однос према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа. Успоставља сопствене критеријуме за вредновање музичког стваралаштва и ствара лични однос према естетици и утицају музике на здравље. У складу са сопственим дигиталним компетенцијама, самостално истражује ИКТ у домену музичке уметности.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК 1

СПК 2

СПК 3

Ученици:

- МУЗ.СО.С.1.1. Представљају основне карактеристике музичких стилова и жанрова кроз репрезентативна дела њихових представника.
- МУЗ.СО.С.1.2. Идентификују утицај фолклора у музичким делима представника националних стилова.
- МУЗ.СО.С.1.3. Повезују појаву различитих видова музичког изражавања са одговарајућим друштвено-историјским и културолошким амбијентом.
- МУЗ.СО.С.1.4. Демонстрирају на одговарајућим музичким делима начин коришћења изражајних средстава у композицијама различитог стила и жанра.
- МУЗ.СО.С.1.5. Резимирају карактеристике вокалних, вокално-инструменталних, инструменталних и музичко-сценских облика.
- МУЗ.СО.С.1.6. Повезују начин коришћења инструмената са њиховим развојем и

Ученици:

- МУЗ.СО.С.2.1. Идентификују и анализирају утицај традиционалне и народне музике у делима уметничке музике.
- МУЗ.СО.С.2.2. Активно, извођењем музике или на други начин, учествују у културним догађајима и пројектима локалне заједнице/средине.
- МУЗ.СО.С.2.3. Анализирају репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника од старих мајстора до музике 21. века.
- МУЗ.СО.С.2.4. Квалификују место и значај музике у другим уметничким делима.
- МУЗ.СО.С.2.5. Учествују у дискусији и коментаришу своја и запажања других о одслушаним или изведеним музичким делима.
- МУЗ.СО.С.2.6. Критички просуђују утицај музике на културу понашања и здравље.

Ученици:

- МУЗ.СО.С.3.1. Одговорно се понашају према свом и здрављу других људи у односу на утицај музике и звукова из окружења.
- МУЗ.СО.С.3.2. Подржавају улогу и место традиционалне музике у оквиру културне баштине свог и других народа.
- МУЗ.СО.С.3.3. Иницирају и учествују у акцијама за очување народне традиције.
- МУЗ.СО.С.3.4. Прате и примењују иновативне технологије у сфери аудио-визуелне продукције користећи различите рачунарске програме у складу са својим дигиталним компетенцијама.

карактеристикама.

– МУЗ.СО.С.1.7. Образлажу међусобну повезаност музичке уметности са другим уметностима, научним дисциплинама и

технологијама.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Са разумевањем користи музичку терминологију у области музичке писмености, музичке изражајности и историје музике, што му омогућава дубље разумевање и јачу интеграцију са предметним областима као што су: књижевност, сценске уметности и ликовна уметност, математика, физика, психологија, социологија, историја, географија, страни језици и информатика. Анализира основне елементе и повезаност појава музичких форми, жанрова и изражајних средстава музичке уметности у односу на стилске периоде и њихове представнике. Иницира активности у ширењу значаја културне баштине свога и других народа. Тумачи улогу и место музике у делима других уметности и области ван уметности.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Самостално истражује музичку уметност користећи фондове библиотека као и ИКТ и у стању је да користи стечена знања у циљу унапређења живота своје и других заједница. Креира кратке аудио и аудио-визуелне форме користећи могућности ИКТ-а и познавање основних рачунарских програма, апликација и програмских алата који му то омогућавају. Организује и партиципира музичке пројекте користећи се језиком музике (извођење и стварање), као и других уметности у промовисању уметничког доживљаја. Креира кратке аудио и аудио-визуелне форме користећи могућности ИКТ-а и познавање основних рачунарских програма, апликација и програмских алата који му то омогућавају. Самостално истражује користећи фондове библиотека као и ИКТ и у стању је да користи стечена знања у циљу унапређења живота своје и других заједница.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Прати и посећује културне догађаје у циљу развоја културолошких компетенција. Учешћем и организацијом музичких активности и перформанса испољава самопоуздање, осећање за тимски рад, вршњачку едукацију, емпатију, индивидуалност, солидарност, оригиналност, критичност и одговорност, као и искуство из области медија и ИКТ-а. Конструира нове рачунарске програме и мобилне апликације значајне за примену и креирање музике. Изражава сопствене критеријуме за вредновање музичког стваралаштва и испољава лични однос према естетици.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

- МУЗ.СО.Н.1.1. Анализирају музичко дело користећи музичку терминологију.
- МУЗ.СО.Н.1.2. Полемису о стилским разликама музичких дела различитих праваца у погледу композиционих техника, музичких облика и начина употребе инструмената.
- МУЗ.СО.Н.1.3. Презентују улогу и повезаност музике са другим уметностима и областима ван уметности (књижевност, сценски покрет, ликовна уметност, религија, физика, медицина, информатика...) на одговарајућим примерима.

СПК 2

Ученици:

- МУЗ.СО.Н.2.1. Тумаче утицај и присуство музике других епоха у делима савремене музике.
- МУЗ.СО.Н.2.2. Тумаче музички доживљај користећи се језиком других уметности (плес, глума, фотографија, писана или говорна реч, ликовна уметност).
- МУЗ.СО.Н.2.3. Користе разноврсне изворе литературе и могућности ИКТ-а у самосталном истраживању и обликовању различитих аспеката музичких дела, праваца и стилова.

СПК 3

Ученици:

- МУЗ.СО.Н.3.1. Посећују музичке и остале уметничке догађаје у циљу развоја сопствених културолошких компетенција.
- МУЗ.СО.Н.3.2. Критички просуђују и естетски вреднују избор традиционалне, уметничке и модерне музике у пројектима.
- МУЗ.СО.Н.3.3. Аргументовано износе своје ставове о музичким делима, композиторима и извођачима.

4.9 ПСИХОЛОГИЈА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Кроз упознавање са предметом и методама психологије, те овладавање психолошким појмовима и теоријама, ученици изграђују психолошку писменост и тиме остварују потпуније разумевање себе, особа и појава у сопственом окружењу. Захваљујући знањима о базичним психичким функцијама, процесима и особинама, индивидуалним разликама и чиниоцима њиховог развоја, ученици успешно идентификују и анализирају сопствена и туђа ментална стања и понашање, те препознају њихова адекватна испољавања у сусрету са социјалним и физичким окружењем. Ученици знају да

идентификују изворе разлика међу групама и културама, разумеју психолошке импликације ових разлика за развој појединаца, међугрупних односа и укупне климе у друштву, као и да негују и промовишу отвореност за различитости и мултикултурне вредности. Развијају капацитет за саморефлексију и негују друштвено ангажован однос према унапређењу личног и психичког благостања и здравља заједнице. Ученици су оспособљени да активно доприносе тимском раду и успешно комуницирају са другим људима у непосредном и дигиталном окружењу. Формирају стратегије за рад са различитим изворима информација, критички разматрају резултате психолошких истраживања и, у границама развојних могућности, самостално формулишу реалистична и етички прихватљива решења за проблеме у науци и свакодневном животу.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици упознају специфичности психологије као науке, укључујући њен предмет изучавања и методе сазнавања, што их оспособљава да разликују научна од псеудонаучних сазнања о психолошким феноменима. Кроз изучавање психичких процеса и особина, као и њиховог типичног развоја и манифестовања у физичком и социјалном окружењу, ученици усвајају основну психолошку терминологију и разумеју носеће концепте и идеје главних теоријских праваца у психологији.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Учењем психологије и повезивањем са сазнањима из других предмета и/или живота, ученици развијају психолошку писменост. Кроз учење вођено питањима и задацима ученици овладавају најважнијим психолошким феноменима. Захваљујући учењу о природи и думетима истраживачких метода ученици схватају како се долази до података и резултата у оквиру психолошких истраживања.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици унапређују сопствени развој кроз стицање когнитивних и социо-емоционалних компетенција од значаја за будући успех у различитим подручјима личног функционисања и професионалног рада. Развој психолошке писмености омогућава ученицима да препознају ситуације у којима психолошка знања и вештине могу допринети да разумеју карактеристике и генеришу адекватне начине превазилажења проблема у свакодневном животу, укључујући и кризне ситуације.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Основни ниво

СПК1

Ученици:

СПК2

Ученици:

СПК3

Ученици:

- ПСИ.СО.О.1.1. Диференцирају научно утемељена (психолошка) знања од псеудонауке и критички разматрају извештаје о психолошким садржајима у ненаучним изворима информација.
- ПСИ.СО.О.1.2. Препознају примере типичног и нетипичног психичког развоја и функционисања у ситуацијама из свакодневног живота, и уочавају деловање психолошких фактора на процесе и односе у групи и друштву.
- ПСИ.СО.О.1.3. Разумеју значење основних психолошких појмова и схватају кључне поставке водећих теоријских праваца у психологији.
- ПСИ.СО.О.2.1. Негују научни приступ у извођењу закључака из расположивих информација, уз ослањање на основне принципе индуктивног и дедуктивног резонувања.
- ПСИ.СО.О.2.2. Познају различите приступе и технике у методологији психолошких истраживања и схватају основне кораке/принципе у реализацији научних истраживања.
- ПСИ.СО.О.3.1. Ослањају се на психолошка знања како би унапредили лични развој, интерперсоналне односе у школском, вршњачком и породичном контексту, али и компетенције важне за лични и професионални развој.
- ПСИ.СО.О.3.2. Препознају примере ситуација у којима примена психолошких знања доприноси унапређењу функционисања локалне и шире заједнице и спремни су да се лично ангажују.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици разумеју међусобну повезаност различитих психичких процеса, стања и особина у понашању и личности. Постају свесни значаја који за развој личности и формирање идентитета имају биолошки фактори, друге особе и опште друштвене прилике, разумеју њихове појединачне и удружене ефекте и могу јасно да разграниче свој лични идентитет од идентитета група којима припадају. Ученици постају спремни за активну употребу психолошког речника у представљању и анализи личности и за њу релевантних друштвених феномена, при чему у својим анализама јасно раздвајају и комбинују кључне поставке водећих теоријских праваца у психологији.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Кроз анализу психолошких аспеката личних искустава као и друштвених околности, ученици вежбају аналитичке вештине и уче да евалуирају примереност различитих форми понашања актера, узимајући у обзир карактеристике ситуације уз уважавање културолошких специфичности. Учешћем у дискусији, дебати и размени мишљења, ученици формирају и мењају ставове, развијају међусобно уважавање и способност за аргументовано изражавање ставова, критичку анализу

текстова из психологије, развијају научну и медијску писменост, оспособљавају се да самостално трагају за научним сазнањима и тумаче истраживачке податке, прате и анализирају едукативне садржаје.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Препознају манифестације развојних и неразвојних криза у животима појединаца и друштву, идентификују расположиве ресурсе у њиховом решавању. Ученици су у стању не само да унапређују сопствено ментално здравље и квалитет свакодневног живота, него и да активно заступају вредности које промовишу психичко благостање других људи и добробити заједнице у целини, те да у том светлу евалуирају туђе поступке. Усвојени научни стил мишљења и интердисциплинарни приступ феноменима ученици примењују у решавању разноврсних психолошких проблема, али и у трагању за одговорима на питања од општег друштвеног значаја и из других наука, које потом умеју да сагледају и из перспективе усвојених психолошких знања.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Средњи ниво

СПК1

Ученици:

– ПСИ.СО.С.1.1. Разликују лични од социјалног (групног) идентитета и у стању су да уоче и процене значај који су друге особе и догађаји из личне и друштвене историје имале на формирање њиховог идентитета.

– ПСИ.СО.С.1.2. Активно користе

психолошки речник у описивању и анализи личности и друштвених појава, уз могућност да у сопственом опису и анализи препознају поставке водећих

теоријских приступа у психологији.

– ПСИ.СО.С.1.3. Уочавају међузависност

различитих психичких процеса, особина и стања; знају да објасне на који начин је њихово

СПК2

Ученици:

– ПСИ.СО.С.2.1. Користе психолошка знања у критичкој анализи сопствених искустава и односа, те догађаја и прилика у друштву.

– ПСИ.СО.С.2.2. Аргументовано износе своја становишта и закључке, те успешно учествују у дебати о психолошким темама са другим особама.

– ПСИ.СО.С.2.3. Схватају значење основних квантитативних показатеља добијених

статистичким анализама и успешно тумаче једноставне

СПК3

Ученици:

– ПСИ.СО.С.3.1. Препознају манифестације развојних и неразвојних криза у животима појединаца и друштва и идентификују

расположиве ресурсе за њихово разрешавање.

– ПСИ.СО.С.3.2. Препознају и подржавају манифестације и акције које промовишу

унапређење менталног здравља појединаца и заједнице у целини.

– ПСИ.СО.С.3.3. Користе научни и интердисциплинарни приступ у

испољавање условљено биолошким факторима и ширим друштвеним контекстом.

графичке приказе резултата психолошких истраживања.

разматрању психолошких феномена, као и питања из других наука и од ширег друштвеног значаја.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Знање о одликама психичког функционисања омогућава ученицима осетљивије разумевање психичког стања појединца, али и менталног здравља друштва у целини. Ученици освешћују значај менталне хигијене и могу самостално да предложе и нађу начине да сачувају или унапреде психичко здравље. Захваљујући знањима о индивидуалним разликама и њиховом значају за развој и функционисање појединца у различитим контекстима, ученици развијају склоност ка утврђивању и анализи узрока сопственог и туђег понашања и предвиђају његове будуће манифестације. Повезујући психолошка знања о човеку са знањима из других дисциплина, ученици јасније позиционирају улогу и доприносе психологије у ширем систему научних знања, уметности и култури.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Проблемско учење обезбеђује већу применљивост знања у решавању проблема из домена психологије, као и свакодневног и јавног живота. Ослањајући се на знања о методологији, ученици критички анализирају резултате емпијских студија, интерпретирају их уважавајући карактеристике контекста и формулишу основне елементе истраживања једноставних феномена. Способни су да процењују релевантност и поузданост различитих извора научних сазнања. Ученици су у стању да сагледају употребну вредност стечених знања у различитим областима и контекстима.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Захваљујући стеченим знањима и вештинама ученици знају да тумаче расположиве налазе истраживања, али и да спроведу једноставнија емпиријска испитивања психолошких феномена за које су заинтересовани. Удружено са знањима из других друштвено-хуманистичких дисциплина, знања из психологије помажу ученицима да сагледају сложеност социјалних процеса и препознају специфичности различитих друштвених заједница, развијајући друштвени активизам, толеранцију и одговорност.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Напредни ниво

СПК1

Ученици:

СПК 2

Ученици:

СПК 3

Ученици:

– ПСИ.СО.Н.1.1. Анализирају и предвиђају сопствено и туђе поступање ослањајући се на знања о улози индивидуалних разлика у психичким функцијама и особинама,

вредностима, ставовима и интересовањима у процесу обликовању понашања.

– ПСИ.СО.Н.1.2. Одређују позицију психолошких знања у контексту ширих научних знања и STEM приступа.

– ПСИ.СО.Н.2.1. Анализирају информације прикупљене из различитих научних и популарних извора у сазнавању о психолошким феноменима и питањима, знају да процене њихов значај и примереност метода које су употребљене у њиховом генерисању

– ПСИ.СО.Н.2.2. Примењују психолошка знања и методологију у анализи садржаја из других научних области, уметности и културе.

– ПСИ.СО.Н.3.1. Учествоју у спровођењу једноставнијих емпиријских истраживања психолошких феномена и упознају своје шире окружење са њиховим резултатима.

– ПСИ.СО.Н.3.2. Учествоју у креирању и реализацији активности усмерених на подржавање

менталног здравља и права вулнерабилних појединаца и заједница.

4.10 РАЧУНАРСТВО И ИНФОРМАТИКА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Ученици су изградили позитиван став према коришћењу дигиталне технологије и примењују знања и вештине из ове области у циљу ефикасног обављања различитих послова и задатака из различитих наставних предмета, свакодневног живота, самостално и у оквиру тима. Унапредили су стратегије и технике учења, припремајући се за даље школовање и целоживотно учење, будућу професију и за учешће у друштву које се развојем технологије брзо мења. Технологију користе одговорно, свесни последица њене непримерене и прекомерне употребе. Поседују информатичка знања и дигиталну писменост које омогућавају да из различитих домаћих и иностраних извора проналазе информације, критички их анализирају и доносе закључке о њиховој поузданости и релевантности. Комуницирају коришћењем различитих видова дигиталне комуникације на безбедан начин, показују емпатију и доприносе решавању конфликта у инклузивном, мултикултуралном и подржавајућем окружењу. Ученици одговорно учествују у друштвеном животу уз разумевање друштвених процеса и поштовање људских права. Врше одабир одговарајућих уређаја, програма и сервиса за комуницирање и реализацију идеја који доприносе побољшању квалитета живота у локалној заједници. Креирају и уређују дигиталне садржаје коришћењем одговарајућих уређаја и програма. Креативно се изражавају користећи дигиталне уређаје. Промовишу националну културу, језик и писмо постављајући одговарајуће дигиталне садржаје у јавном простору на интернету. Препознају потенцијал података за иновације и користе их при доношењу одлука, нпр. у предузетничким активностима. Упознати су са основним областима рачунарства и информатике, са проблемима којима се баве и њиховим

применама у науци и свакодневном животу. Применом алгоритамског начина размишљања и програмирања решавају проблеме из области математике, физике, хемије и других наука, као и из свакодневног живота. Самостално и у тиму, креирају програме којима ефикасно аутоматизују поступке различите сложености, те доприносе квалитету живота у локалној заједници. Кроз ове процесе развијају способност апстрактног и логичког мишљења на релевантан начин, обезбеђујући будућу конкурентност у савременом информационом друштву.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Учењем информатике и рачунарства ученици упознају структуру и принципе рада дигиталних уређаја, хардвера и софтвера у циљу ефикаснијег обављања различитих задатака. У стању су да креирају и елементарно уређују текстуалне, графичке, видео, аудио и мултимедијалне дигиталне садржаје и на тај начин комуницирају са другима. Оспособљени су да уносе, форматирају и елементарно обрађују и анализирају податке различитих типова у програму за табеларна израчунавања и на аналитички начин доносе одлуке важне за њих и њихово окружење. Пишу једноставне програме коришћењем основних елемената синтаксе и семантике текстуалних програмских језика и на тај начин унапређују логичко и алгоритамско размишљање. Ради лакшег функционисања у савременом технолошком окружењу, описују структуру и основне принципе рада савремених веб-апликација и база података.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици, свесни последица непримерене и прекомерне употребе дигиталних уређаја, учествују у изградњи безбеднијег интернета штитећи себе и друге од дигиталног насиља. Користе дигиталне садржаје поштујући ауторска права. Оспособљени су да користе дигиталне уређаје штитећи своје здравље. Изражавају се у дигиталном облику поштујући језички и дигитални правопис и принципе пристојне комуникације уважавањем других култура и наслеђа. Сараднички креирају и уређују дигиталне документе. Решавају, сходно узрасту, адекватно формулисане проблеме применом алгоритамског начина размишљања.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици су изградили позитиван став према употреби дигиталне технологије и самоиницијативно је примењују да би олакшали решавање проблема из школског и свакодневног живота (нпр. безбедно користе електронску трговину и банкарство). Свесни важности података у савременом друштву, одлуке доносе на основу анализе доступних, релевантних и поузданих информација. Самостално проналазе релевантне и поуздане информације да би олакшали решавање проблема из школског и свакодневног живота. Креирају једноставније документе, којима представљају себе и свој рад, примењујући основне могућности програма за обраду текста. У стању су да препознају штетност електронског отпада и одлажу га на исправан начин.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК 1

Ученици:

- ИНФ.СО.О.1.1. Наводе основне карактеристике и улогу хардвера и софтвера дигиталног уређаја.
- ИНФ.СО.О.1.2. Креирају и елементарно уређују дигиталне садржаје у адекватном формату.
- ИНФ.СО.О.1.3. Уносе податке различитих типова у програм за табеларна израчунавања, форматирају их и извршавају њихове елементарне обраде и анализе.
- ИНФ.СО.О.1.4. Примењују основне елементе синтаксе и семантике текстуалних програмских језика и користе их у једноставним програмима.
- ИНФ.СО.О.1.5. Описују релационе базе података и њихову улогу у савременим рачунарским системима.

СПК 2

Ученици:

- ИНФ.СО.О.2.1. Користе интернет штитећи себе и друге од дигиталног насиља.
- ИНФ.СО.О.2.2. Сараднички креирају и уређују дигиталне документе.
- ИНФ.СО.О.2.3. Изражавају се у дигиталном облику поштујући језички дигитални правопис и принципе пристојне комуникације.
- ИНФ.СО.О.2.4. Користе дигиталне уређаје штитећи своје здравље.
- ИНФ.СО.О.2.5. Решавају проблеме применом алгоритамског начина размишљања.

СПК 3

Ученици:

- ИНФ.СО.О.3.1. На интернету самостално проналазе релевантне и поуздане информације и користе их поштујући ауторска права..
- ИНФ.СО.О.3.2. Примењујући основне могућности програма за обраду текста, уређују писане радове.
- ИНФ.СО.О.3.3. Водећи рачуна о заштити личних података користе електронску трговину и банкарство у једноставним животним ситуацијама.
- ИНФ.СО.О.3.4. Препознајући штетност електронског отпада, одлажу га на исправан начин.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици су у стању да креирају и уређују сложеније дигиталне садржаје коришћењем напредних могућности савременог расположивог софтвера, које су примерене озбиљнијим пословним применама. Ученици су оспособљени да повезују основне компоненте рачунара и рачунарске мреже у функционалну целину и да објасне принципе дигиталног записа и преноса података у циљу самосталног решавања проблема. Користећи напредне могућности програма за табеларна израчунавања при обради и анализи података, могу да доносе одговарајуће закључке. Ученици самостално

имплементирају неке основне алгоритме у циљу аутоматизације и ефикаснијег обављања послова уз помоћ рачунара. У стању су да креирају табеле и базе, уносе и организују податке у њима. Познају организацију веба, модел клијент – сервер и језике за опис веб-страна.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици користе уређаје и дигиталне садржаје штитећи их од утицаја злонамерних корисника и софтвера. Креирају дигиталне садржаје поштујући ауторска права и интелектуалну својину. У стању су да развијају програме поштујући уобичајену методологију развоја софтвера. Да би боље разумели контекст употребе технологије и њен значај у друштву, могу да наведу и опишу најважније догађаје у развоју ИКТ-а као и актуелне области рачунарства и проблеме које оне решавају.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Креирају обимније и сложеније документе и писане радове примењујући напредне могућности канцеларијског софтвера. Врше корекције фотографије и дизајнирају графички садржај у складу са правилима савремене естетике. Примењујући технологију, продубљују знања из свих наставних предмета, прикупљајући релевантне информације, вршећи анализе, експерименте и симулације помоћу рачунара и презентујући закључке кроз писане радове (на пример, пројектне, семинарске и матурске). Олакшавају себи и вршњацима стицање знања из математике, физике, хемије и других наука, као и из свакодневног живота, решавајући проблеме применом специјализованог софтвера, алгоритамског начина размишљања и програмирања. Креирају програме којима аутоматизују поступке који се традиционално обављају без коришћења технологије. Користе системе засноване на вештачкој интелигенцији прилагођавајући их својим потребама.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

– ИНФ.СО.С.1.1. Користе напредне могућности савременог расположивог софтвера да би креирали и уредили документе.

– ИНФ.СО.С.1.2. Повезују основне компоненте рачунара и рачунарске мреже у

СПК 2

Ученици:

– ИНФ.СО.С.2.1. Креирају дигиталне садржаје и штите их одговарајућим ауторским лиценцама.

СПК 3

Ученици:

– ИНФ.СО.С.3.1. Решавају уобичајене школске задатке из области математике, физике и хемије применом математичког софтвера и програмирања.

функционалну целину разумевајући улогу појединачних компонената.

– ИНФ.СО.С.1.3. Користе напредне могућности програма за табеларна израчунавања у циљу сложеније обраде и анализе података.

– ИНФ.СО.С.1.4. Самостално имплементирају неке основне алгоритме.

– ИНФ.СО.С.1.5. Коришћењем административног корисничког интерфејса креирају табеле и базе, уносе и организују податке у њима.

– ИНФ.СО.С.1.6. Објашњавају принципе дигиталног записа и преноса података, мрежне адресе и протоколе.

– ИНФ.СО.С.1.7. Познају организацију веб, модел клијент – сервер и језике за опис веб-страница (HTML, CSS).

– ИНФ.СО.С.2.2. Програме развијају поштујући уобичајену методологију развоја софтвера.

– ИНФ.СО.С.2.3. Описују најважније догађаје у развоју ИКТ-а;

– ИНФ.СО.С.2.4. Наводе актуелне области рачунарства и проблеме које оне решавају.

– ИНФ.СО.С.3.2. Користе системе засноване на вештачкој интелигенцији прилагођавајући их својим потребама.

– ИНФ.СО.С.3.3. Примењују напредне могућности канцеларијског софтвера за израду, уређивање и презентовање писаних радова.

– ИНФ.СО.С.3.4. Врше корекције фотографије применом програма за растерску графику.

– ИНФ.СО.С.3.5. Креирају сложене графичке елементе применом програма за векторску графику.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици су у стању да користе специјализоване библиотеке програмских језика за решавање комплекснијих програмерских задатака, као и за анализу и обраду података. Самостално осмишљавају алгоритме за решавање разнородних програмерских задатака, усавршавајући своје логичко размишљање и припремајући се за даље школовање. Коришћењем упитног језика читају, анализирају, уносе, мењају и бришу податке из базе и користе их у склопу једноставних веб-апликација испрограмираних коришћењем клијентских и серверских веб-технолозија. У стању су да коришћењем прилагођених библиотека праве једноставне прототипове система заснованих на вештачкој интелигенцији и машинском учењу, које у савременом друштву има све значајније место.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици креирају дигиталне садржаје и програме применом одговарајућих слободних и власничких лиценци штитећи при томе своја ауторска права. Сараднички раде на програмерским пројектима користећи системе за контролу верзија и користе доступне савремене библиотеке.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Развили су самопоуздање, предузимљивост и вештине које им помажу у области пословања (истраживање тржишта засновано на емпиријским подацима, комуникација и представљање у дигиталном окружењу). Коришћењем дигиталних канала комуникације доприносе квалитету живота у локалној заједници решавајући конкретне проблеме из различитих сфера (културне, еколошке, здравствене, предузетничке...), организују и учествују у пројектима друштвеног активизма. Овладали су вештином креирања веб-сајтова и умеју да представе одређени садржај (нпр. презентацију спортског клуба или компаније) читаоцима широм света. Употребљавају вештину програмирања да би креирали веб-апликације које врше интеракцију са корисницима, чувајући податке у базама података када је то потребно.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

- ИНФ.СО.Н.1.1. Користе специјализоване библиотеке програмских језика за анализу и обраду података.
- ИНФ.СО.Н.1.2. Самостално осмишљавају алгоритме за решавање разнородних програмерских задатака.
- ИНФ.СО.Н.1.3. Коришћењем готових програмских библиотека решавају комплексније програмерске задатке.
- ИНФ.СО.Н.1.4. Користе језик упита SQL (интерактивно и из програма које пише) да би прочитали, анализирали, унели, изменили и обрисали податке из базе.

СПК 2

Ученици:

- ИНФ.СО.Н.2.1. Дигиталне садржаје и програме креирају штитећи своја ауторска права применом одговарајућих слободних и власничких лиценци.
- ИНФ.СО.Н.2.2. Сараднички раде на програмерским пројектима користећи системе за контролу верзија.
- ИНФ.СО.Н.2.3. Коришћењем прилагођених библиотека праве једноставне прототипове система заснованих на вештачкој интелигенцији и машинском учењу.

СПК 3

Ученици:

- ИНФ.СО.Н.3.1. Примењују програмирање за решавање комплекснијих пројектних задатака.
- ИНФ.СО.Н.3.2. Применом дигиталне технологије организују и учествују у пројектима друштвеног активизма.

– ИНФ.СО.Н.1.5. Креирају веб-апликације у којима користе елементе клијентског и серверског веб-програмирања и приступа бази података.

4.11 СОЦИОЛОГИЈА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Учењем социологије ученици овладавају специфичним социолошким знањима, развијају социолошку писменост и стичу применљива знања о друштвеним појавама, структури и развоју, као и противуречностима савременог друштва, развијајући компетенције потребне за наставак школовања, професионални развој и свакодневни живот. Ученици су у стању да разликују и преиспитују савремене друштвене феномене, интерпретирају њихове узроке и последице, примењују основна сазнања о структури и функцијама економског, културног, политичког, нормативног, репродуктивног и еколошког аспекта друштва, друштвеним групама, организацијама и институцијама на којима се заснивају. Учествују у креирању, планирању и извођењу једноставних социолошких истраживања.

Развијају смисао за критичко и конструктивно промишљање и вредновање друштвених појава, као и начин аргументовања мишљења потребан за живот и партиципацију у демократски уређеном мултикултуралном друштву. Ученици примењују стечена знања и вештине у унапређењу развоја друштва у којем живе, подржавањем и усвајањем универзалних вредности хуманизма, толеранције, солидарности и социјалне правде кроз одговорни друштвени активизам. Изучавањем социологије самовреднују своју улогу и откривају потребу за личним друштвеним ангажманом у решавању друштвених проблема. Оспособљени су за улогу активног и одговорног грађанина у демократском и хуманом друштву.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици објашњавају и повезују основне социолошке појмове и разликују елементе друштвене структуре. Разумеју начине међусобне повезаности појединца, културе и друштва. Разликују друштвене промене и друштвени развој, разумеју како се генеришу друштвене неједнакости и имају критички однос према њима. Наводе основна сазнања о структури и функцијама различитих аспеката друштва и служе се њима у интерпретацији савремених друштвених феномена. Разумеју како функционишу савремена друштва.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици увиђају важност и предности научног приступа у објашњењу друштвених појава у односу на здраворазумска и идеолошка поимања. Познају основне истраживачке методе и технике којима се служи социологија, умеју да интерпретирају налазе једноставних социолошких истраживања. Спремни су да своје разумевање друштвених феномена заснивају на релевантним изворима података. Селектују податке по релевантности и критички преиспитују изворе информација.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици правилно и активно користе основне социолошке појмове и способни су да их адекватно употребљавају приликом изношења својих ставова у свакодневним животним ситуацијама и комуникацији унутар друштвених установа и организација. Познају своје грађанске улоге и одговорности и, као активни грађани, одговорно учествују у животу заједнице, бирају здраве животне стилове, подржавају друштвени активизам и промовисање универзалних људских вредности (правде, солидарности, толеранције, општег добра и јавног интереса).

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Основни ниво

СПК 1

Ученици:

- СОЦ.СО.О.1.1. Објашњавају основне социолошке појмове и познају различите, класичне и савремене, социолошке приступе друштву и друштвеним појавама.
- СОЦ.СО.О.1.2. Именују различите теоријско методолошке приступе у социологији и основне социолошке методе и поступке који се користе у социолошким истраживањима савремених друштвених појава и знају њихове основне карактеристике.

СПК 2

Ученици:

- СОЦ.СО.О.2.1. Разумеју предности научног приступа у објашњењу друштвених појава у односу на здраворазумско и идеолошко поимање друштва.
- СОЦ.СО.О.2.2. Познају и разумеју елементе који доприносе јачању друштвене солидарности и изградњи хуманијих односа у заједници којој припадају.
- СОЦ.СО.О.2.3. На основу резултата

СПК 3

Ученици:

- СОЦ.СО.О.3.1. Препознају приоритетне друштвене проблеме у пракси.
- СОЦ.СО.О.3.2. Способни су да разазнају основне идеологије, препознају присутност политичких манипулација, неједнакости и разне облике дискриминације у свом окружењу као и елементарне видове медијске пристрасности.
- СОЦ.СО.О.3.3. Развијају и афирмишу дух толеранције и солидарности према социјално вунерабилним друштвеним

– СОЦ.СО.О.1.3 Издвајају и описују саставне елементе друштвене структуре и друштвеног система.	различитих социолошких истраживања, креирају сопствено мишљење о савременом друштву, друштвеном положају и улози појединца у структури локалне заједнице.	групама и појединцима, чиме промовишу социјалну укљученост;
– СОЦ.СО.О.1.4. Разликују друштвене промене, развој и друштвене неједнакости; идентификују и описују друштвене предрасуде и стереотипе, разне видове дискриминација и девијантности.	савременом друштву, друштвеном положају и улози појединца у структури локалне заједнице.	– СОЦ.СО.О.3.4. Подржавају друштвени активизам и промовисање универзалних људских вредности.
– СОЦ.СО.О.1.5. Описују одлике и разлике економског, културног, демографског, политичког, правног, урбаног, репродуктивног и еколошког аспекта друштвеног живота.		

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици разумеју значења социолошких појмова и особености класичних и савремених социолошких приступа; повезују садржаје других наставних предмета са садржајима социологије у разумевању и тумачењу друштвених појава и процеса. Разликују особености економског, културног, политичког и осталих аспекта друштвеног живота у савременој Србији са другим друштвима и упоређују основне карактеристике друштва у ком живе са карактеристикама других друштава кроз историју. Разликују обележја савремених друштвених процеса и промена и идентификују њихове узроке и последице.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици су у стању да изведу научна објашњења и закључке на основу анализе и интерпретације података прикупљених једноставнијим истраживањима; умеју да идентификују различите друштвене појаве као предмет истраживања, постављају хипотезе, бирају и примењују одговарајући истраживачки метод; трагају за изворима података, процењују њихову релевантност и поузданост, интерпретирају налазе узимајући у обзир карактеристике друштвеног контекста; користе медије као извор података и спроводе анализу медијског садржаја.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици разумеју савремене друштвене процесе и активно перципирају важност друштвене структуре и стратификације у контексту објашњења носећих проблема савременог друштва. У стању су да објасне обележја и повезаност главних савремених друштвених токова, утицај религије, науке, идеологије, нових дигиталних технологија и медија на свакодневни живот. На афирмативан начин изражавају како свој лични, тако и колективне идентитете, поштују другачије културе, религије и традиције и, препознајући могућу маргинализацију или дискриминацију своје или других друштвених група, активно изражавају солидарност са њима учествујући у хуманитарним активностима и културним манифестацијама.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

– СОЦ.СО.С.1.1. Разумеју

карактеристике и пореде различите класичне и савремене, социолошке приступе друштву и друштвеним појавама, идентификују и пореде

различита друштва, у прошлости и садашњости.

– СОЦ.СО.С.1.2. Дају примере друштвене структуре, друштвеног развоја, друштвених промена и друштвених неједнакости у

савременим друштвима.

– СОЦ.СО.С.1.3. Уочавају и објашњавају узроке и последице друштвених појава, промена и процеса.

– СОЦ.СО.С.1.4. Анализирају и доводе у међусобну везу

СПК 2

Ученици:

– СОЦ.СО.С.2.1. Анализирају друштвене проблеме и формулишу релевантна научна питања.

– СОЦ.СО.С.2.2. Користе различите изворе података у вези са предметом истраживања, претражују научну

литературу и медијске изворе, селекују податке по релевантности.

– СОЦ.СО.С.2.3. Осмишљавају нацрт једноставнијег социолошког истраживања друштвених појава које их окружују;

– СОЦ.СО.С.2.4. Формулишу и образлажу циљ и задатке истраживања, постављају хипотезе, бирају одговарајући узорак и методе истраживања.

СПК 3

Ученици:

– СОЦ.СО.С.3.1. Користе резултате

актуелних социолошких истраживања у аргументацији својих ставова о положају и улози друштвених актера у савременом друштву, спремни су да активно учествују у политичком животу локалне заједнице.

– СОЦ.СО.С.3.2. Активно промовишу породичне и друштвене вредности и учествујући у разним хуманитарним

активностима, изражавају солидарност са маргинализованим или дискриминисаним друштвеним групама.

– СОЦ.СО.С.3.3. Високо вреднују етичке и естетске вредности и препознајући кич и шунд у контексту савременог потрошачког друштва, предлажу начине побољшања културног живота локалне и шире друштвене заједнице.

– СОЦ.СО.С.3.4. Описују и критички разматрају ефикасност различитих механизма борбе за

друштвене феномене у оквиру економског, културног,

демографског, политичког, правног, урбаног и еколошког аспекта друштвеног живота у савременој

Србији.

– СОЦ.СО.С.1.5. У разумевању и

тумачењу друштвених појава и процеса повезују знања из социологије са знањима других наставних предмета о савременим друштвима.

– СОЦ.СО.С.1.6. Објашњавају улогу и проблеме младих у савременом умреженом друштву.

– СОЦ.СО.С.2.5. Заузимају критички став према ваљаности и поузданости остваривање и заштиту људских права и других демократских вредности.

информација о савременим друштвеним појавама које су доступне у дигиталном и писаном облику и способни су да се заштите од дигиталног насиља.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици разумеју динамику настанка и развоја, као и узрока и последица друштвених промена и у стању су да о њима говоре служећи се социолошким појмовима и знањима. Критички разматрају друштвени контекст јављања различитих аспеката друштвеног живота, примењујући социолошку имагинацију. Развијају критички однос према карактеристикама и проблемима савременог друштвеног живота.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици су оспособљени за планирање и реализацију једноставнијих социолошких истраживања, бирајући адекватна методолошка решења. Анализирају секундарне податке из сложенијих истраживања, а у случају интернационалних истраживања компарирају их, разумевајући специфичности контекста у којима истраживања настају. Приликом рада на заједничким истраживачким задацима кроз дијалоге, дискусије и дебате уважавају мишљење другог, прихватају аргуменате, формирају и мењају ставове. Радећи унутар тима развијају смисао за сарадњу и тимски рад.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Усвајањем социолошких знања ученици су оспособљени да објективно и креативно анализирају, упоређују, процењују и вреднују актуелне друштвене чињенице и догађаје узимајући лично учешће у социјалном животу своје заједнице. Аргументовано износе своје мишљење, примењујући социолошка знања у новим ситуацијама. Имплементирају социолошка знања и креирају стратегију деловања за решавање друштвених проблема. Оспособљени су за сараднички рад на пројектима. Разумеју значај партиципативне политичке културе и промовишу идеју политике мира. Континуирано развијају и унапређују своја хуманистичка знања, умећа и вештине потребне за наставак даљег образовања, индивидуални, породични и професионални развој и промовишу идеју општег добра у контексту изградње хуманијих друштвених односа.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ): Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

- СОЦ.СО.Н.1.1. Користе на одговарајући начин социолошке појмове и знања и повезују их са појмовима и знањима других наставних предмета.
- СОЦ.СО.Н.1.2. Критички преиспитују и вреднују проблеме економског, културног, демографског, политичког, правног, урбаног и других аспеката друштвеног живота и предлажу решења.
- СОЦ.СО.Н.1.3. Објашњавају и критички оцењују улогу и проблеме младих у савременом умреженом друштву.

СПК 2

Ученици:

- СОЦ.СО.Н.2.1. Анализирају секундарне податке из сложенијих истраживања.
- СОЦ.СО.Н.2.2. Спровode једноставније социолошко истраживање друштвених појава које их окружују.
- СОЦ.СО.Н.2.3. Критички вреднују примењену методологију, резултате и закључке истраживања.
- СОЦ.СО.Н.2.4. Активно учествују у дискусијама, дебатама о савременим друштвеним проблемима у тимском раду уважавајући мишљења других, критички и конструктивно процењују свој рад и рад других у тиму.

СПК 3

Ученици:

- СОЦ.СО.Н.3.1. Као активни грађани учествују у осмишљавању и реализацији пројеката са могућим решењима приоритетних друштвених проблема у локалној и широј друштвеној заједници.
- СОЦ.СО.Н.3.2. Иницирају, осмишљавају и учествују у реализацији активности са циљем превенције и подизања свести младих ради заштите од утицаја различитих девијантних појава и ризичног понашања.
- СОЦ.СО.Н.3.3. Критички просуђују и промовишу идеју општег добра у контексту владавине права, плурализма култура и религија и реализују едукативне и

хуманитарне активности које доприносе развоју емократске политичке културе и хуманог друштва.

4.12 СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Ученици имају знања о функцији и значају језика и вишејезичности, познају граматику српског језика и примењују је у свакодневном животу. Разумеју утицај језика и користе га на друштвено одговоран начин, развијајући своју грађанску одговорност и социјалну укљученост. Негују и чувају српски језик уважавајући разноврсност његових дијалеката, као и језике националних мањина и друге језике.

Користе развијен и богат речник у усменој и писаној комуникацији: говоре и пишу поштујући књижевнојезичку и правописну норму, уобличавају логичан и стилски складан текст. Воде рачуна о култури дијалога, владају говорним вештинама и вештинама активног слушања. Формулишу и изражавају усмене и писане аргументе на уверљив начин који је примерен контексту. Комуницирају на конструктиван начин, сарађују у тимовима и преговарају, развијајући осећај за иницијативу и деловање у остваривању циљева, користећи и ИКТ средства.

Имају развијену читалачку писменост. Разумеју, критички и креативно промишљају књижевни и неуметнички текст. Негују говорну и читалачку културу ради сопственог усавршавања и личног испуњења. Траже, прикупљају и критички обрађују информације из различитих врста извора и одговорно употребљавају и креирају мултимедијалне садржаје.

Тумаче књижевна дела из националне и светске књижевности. Разумеју мултикултуралне димензије књижевности и начин на који национална књижевност доприноси светској културној баштини. Уочавају и примерима аргументују основне поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевних дела. Поседују способност фигуративног и апстрактног изражавања идеја, искустава и емоција; испољавају стваралачке могућности. Користе читање и да би боље спознали себе, друге и свет око себе усвајајући и изграђујући етичке принципе. Читањем развијају емпатију и бригу за људе и свет. Негују хумани и критички однос у различитим културним формама. Успостављају везу између књижевности и других уметности, наука и технологије.

Ефикасно користе разноврсне технике учења и свесни су значаја целоживотног учења. У различитим животним ситуацијама примењују стечена знања и когнитивне стратегије. Етички и одговорно приступају интелектуалном и културном власништву.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици знају основне одлике српског књижевног језика. Познају књижевнојезичку и правописну норму, граматику и стилистику српског језика. Усмерени су ка богаћењу свог речника, језичког и стилског израза. Говоре јасно и течно, разликују формално и неформално изражавање, вербалну и невербалну комуникацију. Познају правила писања различитих врста текстова. Читају и разумеју линеарне и нелинеарне текстове; разликују књижевни од неуметничког текста. Повезују књижевна дела са њиховим ауторима и књижевним периодима. Одређују основне елементе структуре књижевног и неуметничког текста.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици имају вештине слушања и говорења и примењују их у складу са комуникативном ситуацијом. Примењују теоријска знања из граматике у конкретној језичкој ситуацији и пишу примењујући правописна правила. Састављају логичан, добро структуриран и стилски складан говорени и писани текст. Изражавају се усмено и писано на уверљив начин који је примерен контексту уз поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, полне, родне и узрасне равноправности. Уочавају намере аутора у тексту (информативност, манипулативност). Током читања и тумачења књижевног и неуметничког текста примењују различите методе. Усвајају читање као хоби и проширују своја интересовања од омладинске књижевности ка општој белетристици. Користе фондове библиотека и архива, посећују изложбе, гледају позоришне представе и филмове.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици негују и чувају српски језик уз уважавање разноврсности његових дијалеката; поштују језике националних мањина и друге стране језике. Оспособљени су за правилно, јасно, економично и уверљиво усмено и писано изражавање. Читањем и тумачењем књижевних дела из националне и светске књижевности формирају хуманистичке вредносне ставове и уверења. Успостављају везу између књижевне, позоришне и филмске уметности. Користе читалачку писменост и различите стратегије читања и учења. Препознају предрасуде, стереотипе и облике вербалне агресије (неучтиво обраћање, непоштовање саговорника, вређање, говор мржње и сл.) као негативне појаве. Користе знања из језика и књижевности у ситуацијама од значаја за активну грађанску укљученост. Етички и одговорно приступају интелектуалном и културном власништву.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК 1

Ученици:

- СРП.СО.О.1.1. Знају основне одлике српског књижевног језика (писма, изговори, дијалекти).
- СРП.СО.О.1.2. Разликују правилан од неправилног изговора гласа и класификују гласове по задатим критеријумима.
- СРП.СО.О.1.3. Разумеју појам слога, знају основна правила акценатске норме и уочавају некњижевне акценте у свакодневној комуникацији.
- СРП.СО.О.1.4. Класификују врсте речи; разликују граматичке категорије променљивих врста речи у типичним, школским примерима.
- СРП.СО.О.1.5. Разликују просте речи од твореница и граде речи по задатом моделу.
- СРП.СО.О.1.6. Класификују основне реченичне чланове; разликују независне од зависних реченица; исправно структурирају реченицу.

СПК 2

Ученици:

- СРП.СО.О.2.1. Примењују теоријска знања из граматике у конкретној језичкој ситуацији/тексту.
- СРП.СО.О.2.2. Пишу примењујући правописна правила, укључујући и основна типографско-правописна решења у куцаном тексту користећи одговарајући правопис.
- СРП.СО.О.2.3. Читају књижевне и неуметничке текстове (линеарне и нелинеарне); с пажњом и разумевањем слушају једноставније излагање и праве белешке, одређују кључне речи.
- СРП.СО.О.2.4. Исказују субјективни и естетски доживљај о говореном или писаном тексту; повезују садржај књижевног дела са сопственим или туђим искуством.
- СРП.СО.О.2.5. Уочавају главне мотиве, тематику и изразите стилске одлике књижевних дела одређеног књижевног правца, типичне разлике и сличности у односу на претходне књижевне епохе.
- СРП.СО.О.2.6. Сажимају, цитирају, препричавају/парафразирају текст издвајајући битно; интерпретирају текст; разликују информацију од интерпретације.
- СРП.СО.О.2.7. Обликују свој говор и писање према комуникативној ситуацији (бирају

СПК 3

Ученици:

- СРП.СО.О.3.1. Користе знања из језика како би се правилно и јасно изражавали писаним и усменим путем у образовном контексту, у приватном и јавном животу, у ситуацијама од значаја за активну грађанску укљученост.
- СРП.СО.О.3.2. Представљају информације на различите начине (усмено, писмено, визуелно, дигитално).
- СРП.СО.О.3.3. Изражавају аргументовано своје мишљење и бирају језички израз у складу са контекстом, укључујући и конструктивну комуникацију у сарадњи са другима, у групи, на друштвеним мрежама.
- СРП.СО.О.3.4. Препознају предрасуде и стереотипе у књижевним и неуметничким текстовима и усменом излагању, као и облике вербалне агресије (неучтиво обраћање, непоштовање саговорника, вређање, говор мржње и сл.) у свакодневним ситуацијама и у медијима као негативну појаву.

- СРП.СО.О.1.7. Разумеју значења речи, устаљених израза и фразеологизама са којима се сусрећу у свакодневној комуникацији, у лектири и школским текстовима из других предмета.
- СРП.СО.О.1.8. Разликују формалну од неформалне лексике и употребљавају је у складу са приликом; познају лексичке појаве и лексичке односе и примењују их у комуникативним ситуацијама.
- СРП.СО.О.1.9. Знају и примењују правописна правила.
- СРП.СО.О.1.10. Познају правила писања различитих врста текстова (нпр. писма, имејла, биографије, молбе, жалбе, извештаја...); правилно попуњавају различите обрасце.
- СРП.СО.О.1.11. Повезују књижевна дела са њиховим ауторима и књижевним периодима у којима су настала.
- СРП.СО.О.1.12. Разликују књижевни од неуметничког текста; одређују основне елементе структуре књижевноуметничког дела: тему, мотив, радњу, ликове, време и место радње.
- одговарајућа изражајна средства – вербална и невербална, лексику и облике казивања).
- СРП.СО.О.2.8. Проналазе информације у тексту (у линеарном и нелинеарном) по задатом критеријуму; налазе начине за сазнавање информација које не разумеју; одабирају и разврставају изворе информација; препознају технике манипулације у тексту и говору.
- СРП.СО.О.2.9. Учествоју у пројектној настави и креативним драмским процесима; користе библиотечки фонд, гледају позоришне представе и филмове, посећују изложбе...
- СРП.СО.О.3.5. Користе читалачку писменост као средство за учење и боље разумевање других предмета.
- СРП.СО.О.3.6. Користе различите стратегије читања и учења у складу са постављеним циљем.
- СРП.СО.О.3.7. Имају развијене читалачке навике и схватају значај читања за развој сопствене опште културе и знања.
- СРП.СО.О.3.8. Препознају значај књижевности и културе у свом животу; вреднују књижевност као суштински део националне културе и као средство за промоцију различитих култура.
- СРП.СО.О.3.9. Користе знања из језика и књижевности за учествовање у различитим културним садржајима.
- СРП.СО.О.3.10. Користе оба писма, дајући предност ћирилици; састављају говорени или писани текст; одговорно се односе према питањима везаним за интелектуалну својину; умеју да цитирају и/или парафразирају текстове.
- СРП.СО.О.3.11. Препознају значај језика у неговању културног и националног идентитета; разумеју право на употребу сопственог језика и

– СРП.СО.О.1.13. Разликују карактеристике народне и ауторске књижевности; познају основне одлике књижевних родова и врста; уочавају лирске, епске и драмске елементе у књижевном делу.

– СРП.СО.О.1.14. Разликују препричавање од анализе дела.

– СРП.СО.О.1.15. Повезују мотиве/теме из књижевности и историје уметности са основним знањима из историје.

поштују језике националних мањина у Србији.

– СРП.СО.О.3.12. Поштују људска права и приватност других; разумеју значај равноправности људи.

– СРП.СО.О.3.13. Препознају улогу традиционалних и савремених медија у демократском друштву.

– СРП.СО.О.3.14. Препознају везу између књижевне, позоришне и филмске уметности у интерпретацији истих тема.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици познају основне језичке групе у Европи и знају место српског језика у словенској и европској групи језика. Имају шира знања о гласовима српског језика, знају правила о наглашавању речи и разликују књижевни од некњижевног акцента. Имају шира знања о врстама и подврстама речи, њиховим облицима и начинима њиховог грађења. Анализирају реченице грађене по различитим моделима. Имају развијен речник у складу са образовањем и умеју да употребе одговарајућу реч у складу са приликом; усмерени су ка даљем богаћењу сопственог речника. Користе читалачке стратегије у складу са циљевима читања и врстом текста. Познају и тумаче најзначајнија дела српске и светске књижевне баштине и локализују их у књижевноисторијски контекст; разумеју основне књижевнотеоријске и књижевноисторијске појмове. Познају различите облике медијског изражавања.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Истражујући српски језик и књижевност, ученици га упоређују са другим језицима и развијају радозналост и компетенцију за међукултурну комуникацију. Редовно читају књижевна дела. Користе различите изворе информација, процењују поузданост извора, обрађују информације, бирају их према релевантности и аргументовано их представљају у складу са комуникативном ситуацијом, прилагођавајући језик и облике изражавања различитим циљним групама.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици процењују сопствене комуникационе методе и вештине интеракције. Имају богат речник и виде језик као низ могућности за изражавање и стварање културних, друштвених и материјалних вредности. Креирају и вреднују различите културне садржаје. Разумеју мултикултуралне димензије књижевности и начин на који национална књижевност доприноси светској културној баштини. Развијају вештине критичког мишљења и аналитичке вештине.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

- СРП.СО.С.1.1. Разврставају језике у основне језичке групе у Европи, знају место српског језика у породици словенских и индоевропских језика и препознају дијалекте српског језика на основу њихових одлика.
- СРП.СО.С.1.2. Познају основне етапе у развоју књижевног језика код Срба и најзначајније културноисторијске споменике.
- СРП.СО.С.1.3. Познају књижевнојезичку норму у вези са акцентима; умеју да одреде дужину/квантитет акценатског слога и примене правила акцентуације у једноставним примерима (унутрашњи слогови и једносложне речи).
- СРП.СО.С.1.4. Уочавају гласовне алтернације у различитим примерима и повезују их са књижевнојезичком нормом.
- СРП.СО.С.1.5. Одређују подврсте променљивих речи и њихове граматичке категорије; одређују све глаголске облике.

СПК 2

Ученици:

- СРП.СО.С.2.1. Примењују теоријска знања из граматике, уочавају, илуструју и анализирају језичке појаве у сложенијој језичкој ситуацији.
- СРП.СО.С.2.2. Уочавају и исправљају правописне грешке у свом и туђем тексту у складу са правописном нормом; препознају некњижевне акценте и облике речи у свакодневной комуникацији.
- СРП.СО.С.2.3. Примењују различите стратегије читања и прилагођавају их природи текста и сврси читања.
- СРП.СО.С.2.4. Редовно читају књижевна дела из програма и бирају дела по свом слободном избору развијајући читалачке навике, естетске критеријуме и судове.
- СРП.СО.С.2.5. Свестрано доживљавају књижевноуметничко дело исказујући личне утиске; интерпретирају различите врсте текстова; повезују, упоређују и образлажу своје закључке чињеницама из текста.

СПК 3

Ученици:

- СРП.СО.С.3.1. Формулишу своје мишљење и јавно га исказују служећи се књижевним језиком уз свест о социјалним конвенцијама и културолошким различитостима.
- СРП.СО.С.3.2. Уочавају повезаност начина изражавања са намером и ставом аутора; процењују употребљивост информација и поузданост извора.
- СРП.СО.С.3.3. Користе изграђене вештине сарадње, културу сопственог вербалног и невербалног изражавања, као слушања и поштовања туђег мишљења.
- СРП.СО.С.3.4. Уважавају разноликост културних идентитета у Европи и свету.

- СРП.СО.С.1.6. Разликују врсте твореница.
- СРП.СО.С.1.7. Анализирају синтагме и реченице грађене по основним моделима.
- СРП.СО.С.1.8. Познају врсте и функције зависних реченица.
- СРП.СО.С.1.9. Знају значења речи и фразеологизама који се јављају у литерарним и медијским текстовима, разликују типове лексема с обзиром на порекло и сферу употребе, разумеју значењске односе међу лексемама.
- СРП.СО.С.1.10. Анализирају обележја функционалних стилова и разумеју важност њихове употребе.
- СРП.СО.С.1.11. Повезују књижевна дела са историјским и друштвеним контекстом; препознају основне карактеристике књижевних периода и повезују их са књижевним делом и аутором.
- СРП.СО.С.1.12. Препознају одлике књижевнонаучних и хибридних врста као и карактеристике различитих облика медијског изражавања.
- СРП.СО.С.1.13. Разликују аутора књижевноуметничког дела од наратора, драмског лица или лирског субјекта приликом анализе књижевног дела.
- СРП.СО.С.1.14. Одређују елементе књижевне структуре: ретроспективно и хронолошко приповедање, фабулу и сиче;
- СРП.СО.С.2.6. Анализирају издвојен проблем; увиђају и тумаче тематске, идејне, поетичке, стилске, језичке, композиционе и жанровске особине књижевног текста.
- СРП.СО.С.2.7. Процењују улогу коју форма, стил и тип приповедања имају у обликовању значења и идеје књижевног дела.
- СРП.СО.С.2.8. Вреднују поступке и особине ликова формирајући моралне ставове и из угла равноправности људи.
- СРП.СО.С.2.9. Утврђују тачке гледишта, став и намере аутора, разликују субјективност од објективности у изражавању, препознају фигуративност, хумор, иронију, сатиру.
- СРП.СО.С.2.10. Организују сложенији говорени или писани текст (преуређују садржај, повезују делове у једноставно структурирану говорену или писану целину).
- СРП.СО.С.2.11. Самостално проналазе и повезују информације из текстова из различитих области и користе их у учењу и у свакодневним животним ситуацијама.
- СРП.СО.С.2.12. Учествују у јавним разговорима; дебатују формулисањем аргумената и контрааргумената, активним слушањем и уважавањем позиције другог, контролом емоционалног садржаја и
- СРП.СО.С.3.5. Развијају писменост у различитим сферама (уметничкој, дигиталној, информатичкој, финансијској, здравственој, медијској, научној, математичкој...).
- СРП.СО.С.3.6. Прилагођавају стратегије читања и учења самостално постављеном циљу; способни су да коригују свој приступ.
- СРП.СО.С.3.7. Проширују интересовање за читање – од различитих неуметничких текстова до националне и светске књижевности.
- СРП.СО.С.3.8. Разумеју међусобне везе књижевности и културе; читајући обликују своје естетске и етичке ставове и аргументовано их образлажу.
- СРП.СО.С.3.9. Користе знања из језика и књижевности за креирање и критичко преиспитивање различитих културних садржаја.
- СРП.СО.С.3.10. Састављају сложеније говорене или писане текстове на основу личног искуства, основне и секундарне литературе.

разликују врсте казивања у књижевности; уочавају врсте карактеризације према основним особинама лика (физичка, психолошка, језичка, друштвена и етичка).

– СРП.СО.С.1.15. Именују језичко-стилска средства и разумеју њихову функцију у тексту.

препознавањем аргумената заснованих на емоцијама.

– СРП.СО.С.3.11. Уважавају културну разноликост Србије, цене културну баштину свог завичаја; имају изграђене културне потребе и знају како да их остваре.

– СРП.СО.С.3.12. Објашњавају штетан утицај предрасуда и стереотипа у образовном, приватном и јавном контексту; промовишу културу мира и ненасиља, толеранцију.

– СРП.СО.С.3.13. Користе стратегије критичког мишљења за проверу информација у различитим текстовима.

– СРП.СО.С.3.14. Упоредно изражајна средства књижевне, позоришне и филмске уметности приликом интерпретације истих или блиских мотива и тема.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици разумеју функције и значај језика и вишејезичности. Имају детаљнија знања о граматици српског језика (акцентима, саставу речи, значењу падежа и глаголских облика, структури реченице); познају структуру речничког чланка. Владају усменим и писаним облицима потребним за школовање, грађанску и социјалну укљученост. Процењују стилске поступке у књижевном и неуметничком тексту и тумаче њихову улогу у остваривању естетских и значењских одлика различитих врста текстова. Разумеју и успостављају везе између књижевности и других уметности, науке и технологије. Развијају лични, национални и културни идентитет, свест о припадности европском и светском културном наслеђу на

основу дела српске и светске књижевности, позоришне и филмске уметности, научне и уметничке баштине и различитих облика медијске културе.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици говоре јавно и пред већим аудиторијумом о темама из језика, књижевности и културе. Уочавају истраживачке и стваралачке могућности у процесу учења језика и књижевности и примењују стечена знања и вештине у свакодневном животу. Истражују карактеристике регистара и стилова везаних за речнике и избор одговарајућих језичких израза. Упоредују информације из различитих дисциплина и медијских извора и критички се односи према њима.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици имају навику и потребу да развијају говорну и читалачку културу, како ради сопственог усавршавања тако и ради учешћа у грађанском и друштвеном животу. Прате утицај социоекономских кретања на језик, књижевност, културу и науку; брину о одрживом начину живота у заједници. Негују хумани и критички однос у дијалогу међу културама. Спремни су да преузму одговорност за изборе и одлуке који утичу на лични живот и живот заједнице.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

- СРП.СО.Н.1.1. Разумеју битна својства и функције језика.
- СРП.СО.Н.1.2. Познају појмове једнојезичности и вишејезичности и знају одговарајуће језичке прилике у Србији.
- СРП.СО.Н.1.3. Умеју да одреде место и квантитет акцента у речи.
- СРП.СО.Н.1.4. Разумеју појам фонеме; одређују све гласовне алтернације.

СПК 2

Ученици:

- СРП.СО.Н.2.1. Упоредују језичке појаве у свом и другим страним језицима, анализирају их и изводе закључке.
- СРП.СО.Н.2.2. Тумаче књижевно дело са разумевањем његових жанровских карактеристика и књижевноисторијског контекста, ослањајући се у анализи на структурне и стилистичке елементе дела и употребљавајући књижевнотеоријску терминологију и секундарне изворе.

СПК 3

Ученици:

- СРП.СО.Н.3.1. Разумеју моћ језика као средства изражавања различитих димензија људских искустава (друштвених, културних, моралних, духовних и естетских), уважавајући контекст и различите перспективе.
- СРП.СО.Н.3.2. Критички истражују и вреднују информације из различитих медија; умеју да препознају различите врсте

- СРП.СО.Н.1.5. Разумеју појам морфеме.
- СРП.СО.Н.1.6. Одређују творбене моделе (префиксација, извођење, слагање, комбинована творба и творба претварањем).
- СРП.СО.Н.1.7. Знају значења падежа и личних глаголских облика.
- СРП.СО.Н.1.8. Анализирају текст разликујући специјалне врсте реченица, актив и пасив, напоредне односе међу реченицама и реченичним члановима.
- СРП.СО.Н.1.9. Примењују основна правила конгруенције.
- СРП.СО.Н.1.10. Препознају у тексту хиперонимију/хипонимију, паронимију, разликују лексичке слојеве; познају метафору, метонимију и синегдоху као лексичке механизме.
- СРП.СО.Н.1.11. Тумаче језичко-стилске, естетске и структурне особине књижевноуметничких и књижевнонаучних текстова, користећи књижевнотеоријску терминологију.
- СРП.СО.Н.1.12. Процењују стилске поступке у књижевном и неуметничком тексту; пореде стилске поступке у два сложена текста (или више њих); тумаче њихову улогу у остваривању естетских и значењских одлика наведених врста текстова.
- СРП.СО.Н.2.3. Процењују функцију употребљених стилских средстава у тексту.
- СРП.СО.Н.2.4. Анализирају проблем, идеју или поруку у књижевном и неуметничком тексту сагледавајући их из различитих перспектива; проналазе и процењују аргументе, рангирају и преиспитују њихову вредност и евентуално коригују своје ставове.
- СРП.СО.Н.2.5. Повезују историјске, религијске, политичке теме у делима која обрађују и на тај начин граде и преиспитују сопствени идентитет; објашњавају и пореде како се идеје креативно изражавају у различитим културама.
- СРП.СО.Н.2.6. Усклађују сврху, садржај и начин излагања са комуникативном ситуацијом.
- СРП.СО.Н.2.7. Истражују односе између одређене теорије (егзистенцијализам, теорија рецепције/отвореног дела) и књижевноуметничког текста и односе између самих књижевноуметничких текстова (интертекстуалност); преносе теоријска знања у нови контекст.
- СРП.СО.Н.2.8. Састављају различите типове текстова употребљавајући одговарајуће функционалне стилове и форме казивања.
- медијских манипулација и њихов утицај на обликовање стварности.
- СРП.СО.Н.3.3. Развијају лични стил у вербалном и невербалном изражавању уз неговање позитивне интеракције и сарадње са другима; процењују и развијају своје комуникативне потенцијале уз проактиван став и истрајност у остваривању циљева.
- СРП.СО.Н.3.4. Имају интерактиван однос са медијима уз спремност да учествују у активностима заједнице и друштва.
- СРП.СО.Н.3.5. Уочавају и прате развој и утицај уметности, науке и технологије на писменост и језик; брину о очувању културно-историјских споменика, о безбедности и одрживости животне средине.
- СРП.СО.Н.3.6. Продубљују своје разумевање и примену различитих стратегија и техника читања и учења уз самосвест о својим властитим снагама и слабостима.
- СРП.СО.Н.3.7. Читајући проширују своје видике и развијају свој мисаони и емоционални свет, уз спремност да преузму одговорност за изборе и одлуке

- СРП.СО.Н.2.9. Истражују и упоређују информације из различитих дисциплина и медијских извора, стварајући критички однос према њима.
- СРП.СО.Н.2.10. Говоре јавно и пред већим аудиторијумом о темама из језика, књижевности и културе.
- СРП.СО.Н.2.11. Активно учествују у јавној дебати (припремају се за њу, самостално или у сарадњи са тимом, аргументовано излажу ставове, изводе закључке и осмишљавају стратегије).
- који утичу на лични живот и живот заједнице.
- СРП.СО.Н.3.8. Упознају различите културе кроз књижевност региона, Европе и света и негују хумани и критички однос у дијалогу међу културама.
- СРП.СО.Н.3.9. Вреднују различите културне садржаје препознајући и остварујући личну, друштвену и комерцијалну вредност.
- СРП.СО.Н.3.10. Вреднују језик као медиј националне културе, националну културну баштину и културну разноликост своје средине, региона, Европе и света.
- СРП.СО.Н.3.11. Истражују утицај стереотипа и предрасуда на појединца и друштво залажући се за остваривање људских права и мирно решавање сукоба.
- СРП.СО.Н.3.12. Критички вреднују књижевна, позоришна и филмска остварења.

4.13 СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК

Општа предметна компетенција

Ученик уме да, у складу са узрастом и одговарајућим нивоом стандарда постигнућа, води усмену и писану комуникацију с говорницима српског језика и да чита и пише текстове на српском језику. Препознаје дела из књижевности за децу. Познаје ћирилично и латиничко писмо.

Основни ниво

Располаже ограниченим фондом основних речи и једноставних израза стандардног српског језика у складу с узрастом, које користи у познатим, конкретним ситуацијама. Разуме суштину кратког усменог обавештења, основна питања и основне усмене налоге у вези са уобичајеним породичним и школским активностима уколико су саопштени разговетно и полако. Може да прати кратак текст и једноставне дијалоге из књижевности за децу, који садрже познате граматичке структуре и лексику. Употребљава ограничен број једноставних, увежбаваних граматичких форми. Може да се укључи у минимални дијалог. Разуме суштину исказа, иако у комуникацији прави елементарне системске грешке. Чита наглас, спорим темпом, познат кратак текст писан латиницом или ћирилицом. Репродукује одабране одломке из српске књижевности који су тематски у складу са узрастом, а лексички и граматички, по потреби, адаптирани. Уме да напише, ћирилицом и латиницом, усмено увежбаване једноставне реченице примењујући најосновнија правила о писању великог слова и употреби интерпункције.

Средњи ниво

Располаже основним фондом речи и израза стандардног српског језика у складу с узрастом. Употребљава основне граматичке структуре. Води кратак разговор о теми која му је позната, саопштава информације о себи и другима, исказује своје потребе и планове. Типичне грешке које прави не ометају суштину комуникације. Разуме питања, налоге и информације уколико се говори полако и разговетно и уколико се употребљава претежно позната лексика. Чита с разумевањем текст који му није познат, али садржи граматичке структуре и лексику коју зна. Разуме питања о прочитаном тексту и уме да формулише једноставне одговоре. Разуме основни садржај једноставног, тематски блиског, књижевноуметничког текста. Чита наглас познат краћи текст водећи рачуна о интонацији. Саставља краћи текст и пише га ћирилицом и латиницом.

Напредни ниво

Влада граматиком српског језика, вештином читања и разумевања прочитаног, писаним изражавањем и говорном културом у складу са основним нивоом образовних стандарда предвиђених за крај првог циклуса обавезног образовања за предмет

Српски језик. Активно користи око 1. 200 речи и израза у свакодневној комуникацији. Чита и тумачи одабрана дела различитих жанрова књижевности за децу користећи књижевнотеоријско знање стечено на часовима матерњег језика. Познаје одговарајућу књижевнотеоријску терминологију.

Специфичне предметне компетенције

Специфична предметна компетенција: ЈЕЗИК

Основни ниво

Разуме и употребљава 500–700 основних речи стандардног српског језика неопходних за комуникацију у складу с узрастом. Саставља основне моделе простих реченица. Разуме облике садашњег, прошлог и будућег времена у основним значењима. Разуме заповедни начин у типичним свакодневним примерима. Разликује основни облик именице у једнини и множини и препознаје род и број фреквентних именица и придева.

Средњи ниво

Употребљава 700–1.000 речи стандардног српског језика из свакодневног живота. Саставља проширене реченице с типичним реченичним члановима. Употребљава најфреквентније облике императива.

Напредни ниво

Влада књижевним (стандардним) језиком у складу са основним нивоом стандарда за предмет Српски језик за крај првог циклуса образовања. Активно користи око 1.200 речи и израза у свакодневној комуникацији.

Специфична предметна компетенција: КЊИЖЕВНОСТ

Основни ниво

Разуме кратке једноставне дијалоге ликова из текстова књижевности за децу и репродукује одабране одломке из српске књижевности који су тематски у складу са узрастом, а лексички и граматички у складу са стандардима и компетенцијама предвиђеним за основни ниво.

Средњи ниво

Разуме кратак једноставан књижевноуметнички текст. Разуме питања о прочитаном тексту и уме да формулише једноставне одговоре. Именује карактеристичне врсте књижевних родова.

Напредни ниво

Чита и тумачи одабрана дела различитих жанрова књижевности за децу користећи књижевнотеоријско знање стечено на часовима матерњег језика. Прави разлику између основног и пренесеног значења у примерима из књижевности за децу и одабраним кратким народним умотворинама.

Специфична предметна компетенција: ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Основни ниво

Разуме суштину кратке изговорене информације, основна питања и основне усмене налоге у вези са најважнијим породичним и школским активностима уколико су саопштени разговетно, споријим темпом. Учествује у минималном дијалогу. Разуме кратак текст који садржи познате граматичке структуре и лексику. Чита наглас, спорим темпом, кратак познат текст писан латиницом или ћирилицом. Примењује правила о писању великог слова код личних имена и употребљава основне интерпункцијске знаке.

Средњи ниво

Разуме питања, налоге и информације уколико се говори полако и разговетно и уколико се употребљава претежно позната лексика. Уме да саопшти информације о себи и другима. Уме да искаже своје потребе и планове. Чита наглас краћи познат текст водећи рачуна о интонацији. Чита с разумевањем текст који садржи познате граматичке структуре и лексику. Саставља и записује ћирилицом и латиницом краћи текст.

Напредни ниво

Пише, говори и чита са разумевањем у складу са основним нивоом образовних стандарда предвиђених за крај првог циклуса обавезног образовања за предмет Српски језик.

4.14 МАЂАРСКИ ЈЕЗИК

Általános tantárgyi kompetenciák

Ismeretekkel rendelkezik a magyar nyelvvel, a nemzeti kulturális örökség részét képező, a korának megfelelő magyar irodalmi alkotásokkal, a világirodalom remekműveivel és az irodalmi szövegek elemzésének alapelveivel kapcsolatban. Megismerkedik a kommunikáció alapvető jellemzőivel, tisztában van beszélt és írott változatának szabályaival. A köznyelvi norma elvárásainak tiszteletben tartásával beszél és ír. Összefüggő, szabatos, a stilisztikai szempontoknak megfelelő beszélt és írott nyelvi szöveget alkot, megérti és kritikusan megfontolja azt, amit olvas, szókincese folyamatosan gyarapodik. Elolvassa, átéli és értelmezi a szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű műveket. Az olvasást az ön- és világértés eszközének tekinti. Fokozatosan olvasóvá válik, választani tud olvasásra szánt műveket a saját ízlése alapján, igényévé válik, hogy fejlessze szövegértési és beszédkulturáját egyéni fejlődése és a nemzeti kultúra megőrzése és gyarapítása érdekében. Tiszteli, tudatosan őrzi és ápolja az anyanyelvét.

Alapszint

Érthetően és folyékonyan beszél, tiszteletben tartja a köznyelvi normát, kulturáltan meghallgatja mások véleményét. Összefüggő, nyelvi-stilisztikai szempontból jól formált rövidebb, egyszerűbb beszélt vagy írott nyelvi szöveget alkot. Elsajátítja a gyakorlati írásbeliség magánéleti és közéleti műfajait. Megért rövidebb, egyszerűbb összefüggés-rendszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű szövegeket, és kritikai szemlélettel viszonyul tartalmukhoz. Poétikai szótára fokozatosan kialakul.

Alapismeretekkel rendelkezik a nyelvről, a kommunikáció tényezőiről és funkcióiról, ismeri a nyelvi rétegeket, a különböző nyelvváltozatokat. Alaptudásra tesz szert a magyar nyelv hangtanával, szótanával, mondattanával kapcsolatban, és képes beszédben és írásban alkalmazni a nyelvi, nyelvhelyességi szabályokat. Alapvető szövegtani, stilisztikai ismereteket szerez. Folyamatosan gyarapítja szókincsét, a szókészletből a beszédhelyzetnek megfelelő kifejezéseket válogatja ki. Természetes igényévé válik, hogy tanulja, őrizze és ápolja az anyanyelvét.

Ismeri az iskolai tantervben kötelezően előírányzott irodalmi műveket, és el tudja őket helyezni az alkotói opusban és az irodalomtörténet kontextusában. Tisztában van a korstílusok, irányzatok alapvető poétikai-stilisztikai jellemzőivel a magyar és a világirodalomban. Felismeri a szövegek nyelvi, szerkezeti, stilisztikai jellemzőit, és példákkal támasztja alá megállapításait. Kialakulnak olvasási szokásai, megtapasztalja az olvasás önmegértésben betöltött szerepét.

Megismerkedik a kézikönyvek használatával, a könyvtárhasználat szabályaival, és betekintést nyer az internetes információszerzés formáiba. Tisztában van az e-nyelvhelyességgel, aze-dokumentumok létrehozásához szükséges szabályrendszerrel. Használja a legalapvetőbb szótárakat, a helyesírási szabályzatot, ismeri a szócikkek felépítését.

Középszint

A tanuló helytáll a kommunikáció különböző közéleti színterein. Közönség előtt beszél nyelvi, irodalmi és művelődési témákról. Összetettebb beszélt vagy írott nyelvi szövegek megalkotásakor is szabatosan közli gondolatait. Kialakult olvasói ízlése van. Megért és értelmez hosszabb, egyszerű összefüggés-rendszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket is az élményközpontú és tudományos célokat szolgáló olvasás során. Kritikai szemlélettel viszonyul a szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű szövegekhez.

Szélesebb körű ismeretekkel rendelkezik a nyelv jellegzetességeiről, szerepéről, funkciójáról, alapismeretei vannak a világ nyelveiről. Tájékozódik a tömegkommunikáció világában, megismerkedik a médiaműfajokkal. Tisztában van a magyar nyelv eredetével, történeti korszakaival és a magyar írásbeliség kialakulásának történetével. Megérti, hogy a nyelv változatokban él, felismeri a területi és társadalmi nyelvváltozatokat. Kiterjedtebb ismeretei vannak a nyelvi szintek grammatikájáról (hangtan, szótan, mondattan, szövegtan). Stilisztikai ismereteinek birtokában és a szövegtípusok osztályozásának szempontjait megismerve elemzi a különböző szövegeket, és hozza létre alkotásait.

Szókinccse folyamatosan gazdagodik, nyelvi, nyelvhelyességi tudását a gyakorlatban is alkalmazza, tud élni a szabatos, világos, változatos kifejezésmód lehetőségével.

Gyakorlottan értelmezi az irodalmi szövegek tematikáját, mondanivalóját, szerkezeti, poétikai, stilisztikai, nyelvi és műfaji jellemzőit. Ismeri és alkalmazza az irodalomelméleti fogalmakat az irodalmi művek értelmezésekor. A szöveg értő olvasójává válik. Önállóan felismeri és elemzi az irodalmi művek alapkérdéseit, véleményét meggyőző érvekkel támasztja alá. Átlátja az irodalom és más művészetek közötti kapcsolatok természetét és jellemzőit.

Jártassággal rendelkezik a könyvtárral, a kézikönyvek használatával és az internetes információszerzés szabályaival kapcsolatban. Képes számítógépes szövegszerkesztő segítségével a helyesírási szabályoknak megfelelő szöveget alkotni.

Haladó szint

A tanuló képessé válik a tananyag által előírányzott összetett irodalmi, kulturális és nyelvészeti témák megvitatására. Fejlett retorikai készségekkel rendelkezik. Nyelvi és irodalmi témákat feldolgozó szakszövegeket alkot.

Szövegolvasási, -értelmezési képességei kialakulnak, tudatosodik benne a befogadói (olvasói) szerep. Fejlődik benne a kritikai látásmód, az egyéni véleményformálás vezényli összetettebb szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű szövegek elemzésékor is. A szövegek szerkezeti, stilisztikai jegyeit magabiztosan felismeri. A házi olvasmányokon kívül egyéni választáson alapuló szövegek értelmezésére is képes. Véleményének megfogalmazásában az érett érvelő technika érvényesül. Rendszeres olvasóvá válik,

olvasási stratégiáit az adott irodalmi mű jellemvonásaihoz és az olvasási célhoz idomítja (élmény, kutatás, alkotás). Művészetközi ismereteit kamatoztatva maga is képes intermedialis összefüggések feltárására.

Széleskörű ismeretei vannak a nyelvről és a magyar nyelv rendszeréről, a régi és új kommunikációs műfajokról. Felismeri és összeveti a szövegek poétikai, szerkezeti, stilisztikai jellemzőit. A stílusrétegek nyelvi eszközeiről nyert elméleti tudását a gyakorlatban (szövegek elemzésekor és megalkotásakor is kamatoztatja). Megismeri a modern nyelvészet irányzatait, és ismereteit interdiszciplináris kontextusba helyezi. A szöveg pragmatikai jellemzőivel ismerkedve feltárul előtte a nyelv működési aktusa, kibontakoznak a szövegjelentés elemzésének sokoldalú lehetőségei.

Magabiztosan mozog a könyvtár, a kézikönyvek, az internethasználat világában. Az irodalmi művek elemzésekor rendszeresen használja a széleskörű szakirodalmat. Az új információhordozók használatának etikai követelményeit szem előtt tartva, a digitális média előnyeit és eszközeit felhasználva hozza létre alkotásait. Alkalmazza az e-dokumentumok létrehozásához szükséges, az e-nyelvhelyesség elvárásainak megfelelő szabályrendszert. A tanulónak széleskörű ismeretei vannak a nyelv általános jellemzőiről, funkcióiról és a magyar nyelv rendszeréről (a különböző nyelvi szintekről: hangtan, szótan, mondattan, szövegtan).

Szövegtani ismeretei birtokában alá tudja rendelni a szövegvilág tényezőit a szövegszerkesztés szempontjainak. Betekintést nyer a modern nyelvészet irányzataiba, és ismereteit felhasználja projektumi munkáinak elkészítésekor. Átlátja a nyelvészet és más tudományterületek közötti kapcsolatok természetét.

Speciális tantárgyi kompetenciák: MAGYAR NYELV ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

Alapszint

A tanuló ismereteket szerez a nyelv alapvető szerepéről, a kommunikáció jellemzőiről és funkcióiról. Tisztelettel viseltetik anyanyelve, valamint más népek nyelve és kultúrája iránt. Alapszinten ismeri a magyar nyelv rendszerét (a nyelvi szintek grammatikáját: hangtan, szótan, mondattan, szövegtan).

1 A normatív nyelvváltozatok (irodalmi nyelv, köznyelv) fogalma mellett a regionális köznyelv sajátosságaival is megismerkedik, tisztában van annak jellemzőivel, értékével. Megbecsüli a nyelvjárásokat, megismeri a választékos, igényes nyelvhasználat jellemzőit, és a beszédhelyzetnek megfelelően alkalmazza a különböző nyelvváltozatokat.

Jól tájékozódik a szöveg alsóbb szintjein, hangtani ismeretekre tesz szert, megkülönbözteti a szófajokat, ismeri a magyar nyelv alaktani rendszerét. Képes gondolatait önállóan, a nyelvi normának megfelelő, szabatos mondatokban megfogalmazni, a mondatokat alapszinten elemezni. Ismereteket szerez jel és jelentés viszonyáról, tájékozódik a magyar nyelvtörténetben.

Megismerkedik a szöveg általános jellemzőivel, a stílusrétegekkel, a stilisztika alapfogalmaival, a szövegtípusokkal. Meg tudja határozni a rövid terjedelmű szövegek alkotóelemeit (téma, cím, tagolás, bekezdések), felismeri a szövegösszetartó erőt, kapcsolóelemeket.

Megismeri a helyes kiejtés szabályait, a kulturált nyelvi megnyilatkozás eszköztárát. Kifejezően, szöveghűen mond el rövidebb szövegrészeket, memoriterekét. Használja legfontosabb szótárainkat, a helyesírási szabályzatot, és gyakorlatra tesz szert az internetes információszerzésben. Elsajátítja a nyelvi magatartásformák és az internetes kommunikáció illemszabályait. A tananyaggal, a mindennapi élet kérdéseivel kapcsolatos vitákban kulturáltan fejezi ki és érvekkel támasztja alá véleményét. Vitastratégiája az érvek logikus felsorakoztatására és mások véleményének a meghallgatására épül. Képes az alapvető írásbeli jellegű magánéleti és közéleti szövegtípusok (kérvény, önéletrajz, motivációs levél, fellebbezés), valamint számítógépes prezentációs programok, technikák használatára. Iskoláztatása végén megírja az érettségi dolgozatot tiszteletben tartva a szakdolgozat létrehozásának tematikus, stilisztikai, szerkezeti követelményeit.

Középszint

A tanuló a nyelvi rendszer sajátosságainak alaposabb ismeretéről tesz tanúbizonyságot. Tisztában van a nyelvrokonság fogalmával, a nyelvek közötti rokonság viszonyrendszerével. Ismeri és megnyilatkozásaiban alkalmazza a helyes kiejtés szabályait és a művelt beszéd eszköztárát. Irodalmi szövegek felolvasásakor és elmondásakor, a mindennapi kommunikációban a szövegfonetikai eszközök ismeretének birtokában hozza létre produkcióját. Ismeri és alkalmazza az alapvető helyesírási szabályokat.

A tanulóban kialakul a nyelvi rendszer egységének fogalma. Alaposabb ismeretei vannak a szófajok rendszeréről és a mondat szerkezetéről. Elemzési készségeinek birtokában az anyanyelv morfológiai rendszerét biztonságosan kezeli, a mondat részeit felismeri és megfelelő mondatmodellek révén elemzi. Felismeri a különféle szövegtípusok, szövegműfajok stílusjegyeit, a nyelvi stílus eszközöket. A tömegkommunikáció témakörében magabiztosan eligazodik, megismerkedik a médiaműfajokkal. Kifejezően olvas, gyarapítja szókincsét, a különféle beszédhelyzetekben a kommunikációs körülményeknek megfelelően szólal meg, és a szókészlet megfelelő elemeit alkalmazza szóbeli és írásbeli megnyilatkozásai során. Tájékozódik a nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő források révén. Képes összetettebb szövegtípusok létrehozására, szabatosan és világosan fogalmaz. Önállóan készít különféle tematikájú beszámolókat.

Haladó szint

A tanulóknak széleskörű ismeretei vannak a nyelv általános jellemzőiről, funkcióiról és a magyar nyelv rendszeréről (a különböző nyelvi szintekről: hangtan, szótan, mondattan, szövegtan). Szövegtani ismeretei birtokában alá tudja rendelni a szövegvilág tényezőit a szövegszerkesztés szempontjainak. Ismeri az új netes kommunikációs műfajok, szövegtípusok tartalmi-formai jellemzőit, és önálló

véleményt fogalmaz meg róluk. Tisztában van a szöveg pragmatikai jellemzőivel. Betekintést nyer a modern nyelvészet irányzataiba, és ismereteit felhasználja projektumi munkáinak elkészítésekor. Átlátja a nyelvészet és más tudományterületek közötti kapcsolatok természetét.

Retorikai ismereteit felhasználva képes meggyőző érvelő szöveg létrehozására és előadására a beszéd megszólaltatásának nyelvi és nem nyelvi eszközeinek a tudatos felhasználásával, a hallgatóság elvárásainak a figyelembevételével. A különböző szakszövegeket, publicisztikai műfajú írásokat és irodalmi szövegeket a szövegalkotás állomásainak a figyelembevételével, a beszédhelyzetnek, a műfajnak megfelelő stílusban, a szövegösszefüggést biztosító elemek alkalmazásával alkotja meg és adja elő. Képes könyvtári kutatómunkán, önálló gyűjtésen, rendszerezésen alapuló, egyéni látásmódot tükröző dolgozatok, értekezések, esszék elkészítésére.

Speciális tantárgyi kompetenciák: IRODALOM

Alapszint

Érthetően és folyékonyan olvas. Alkalmassá válik irodalmi és nem irodalmi szövegek értő olvasására, megért és parafrázisra rövidebb, egyszerűbb irodalmi szövegeket. Képes röviden megfogalmazni az irodalmi mű témáját, és felismeri a keresett információkat a nem szépirodalmi szövegben. Ismeri a tantervben előírt irodalmi műveket és alkotók munkásságát és az irodalmi korszakok legfontosabb tartalmi-formai jellemzőit. Különbséget tesz a szóbeli és az írásbeli irodalom között. Ismeri a népköltészet és műköltészet jellemzőit és kapcsolatrendszerét. Felismeri az irodalmi alkotások formai, stilisztikai és műfaji jegyeit, meg tudja fogalmazni a szövegviláguk témáját és jellemzőit. Értelmezi a rövidebb, egyszerűbb irodalmi szövegekhez kötődő kérdéseket. Megérti, miért fontos az olvasás személyiségének formálása, szókincsének gyarapítása szempontjából. Benyomásainak és következtetéseinek kifejtésekor irodalmi és nem irodalmi szövegek példáira hivatkozik. Képes megkülönböztetni a szó szerinti és átvitt értelmű, metaforikus tartalmakat. El tudja helyezni az irodalmat a művészetek rendszerében (zene, film, képzőművészet, színművészet stb.). Interdiszciplináris ismereteket szerez.

Középszint

Ismeri az alapvető olvasási stratégiákat, és alkalmazni tudja őket az adott olvasási helyzetekben. Sokrétűen értelmez és kritikusan átgondol hosszabb terjedelmű, egyszerűbb irodalmi és nem irodalmi szövegeket. A tanterv szerint szerzett ismereteit és más kutatási forrásokat felhasználva értelmezi és megkülönbözteti az irodalmi mű kompozíciójának, jelentésrétegének legfontosabb elemeit, stilisztikai, nyelvi és formai jellemzőit. Ismeri az alapvető irodalmi, irodalomelméleti fogalmakat, kifejezéseket, és a célnak megfelelően alkalmazza őket az irodalmi művek értelmezésekor. Önállóan elemzi az irodalmi alkotásokhoz fűződő kérdéseket, és érvekkel támasztja alá véleményét. Képes feltárni a különböző irodalmi művek, korszakok, stílusirányzatok közötti összefüggéseket.

Felfedezi az irodalmi művek közötti intertextuális és interdiszciplináris kapcsolatokat. Érti és értékeli az irodalom és más művészetek közötti összefüggéseket.

Egyértelműen állást foglal az olvasott szöveggel kapcsolatban. Önállóan választ olvasmányt a korosztályának megfelelő irodalom köréből. Olvasói kíváncsiságot mutat, érti, milyen jelentősége van az olvasásnak a maga műveltsége és tudása fejlesztésében. Kutatói szemlélettel, alkotó módon tesz szert olyan olvasói jártasságra, amit használni tud a különböző irodalmi művek és műfajok tanulmányozása során, és amellyel fejleszti irodalmi, nyelvi, kulturális és nemzeti identitását.

Haladó szint

Élvezettel, kutatói érdeklődéssel és kritikai szemlélettel olvas, értelmez és értékeli összetett, a tanterv által előírt irodalmi és nem irodalmi szövegeket, de ajánlott és önállóan választott műveket is szívesen forgat és értelmez. Önállóan ismeri fel és elemzi az irodalmi alkotásokban felvetődő kérdéseket. Több szempontot érvényesít az irodalmi művek értelmezésekor, és képes őket intermediális és interdiszciplináris kontextusba helyezni: összekötni más művészeti ágakkal és tudományterületekkel. Jártasságot szerez az irodalmi művek kiemelt tematikai, formai-stilisztikai jellemzőiknek összehasonlításában. Fejlett érvelő technikával ismerteti véleményét a szövegről, és fogalmazza meg következtetéseit. A tantervben előírányzott irodalmi művek értelmezésekor behatóan tanulmányozza a nyomtatott és elektronikus szakirodalmat. Az olvasási feladattal összhangban álló olvasási stratégiákat alkalmaz. Fejlett olvasási kultúrája van, az irodalmi mű olvasása élményt jelent számára. Az olvasás révén gyarapítja tudását, szókincsét, fejleszti érvelési készségét, ki tudja fejteni véleményét, meg tudja védeni álláspontját. Tud irodalmi műveket ajánlani másoknak, és megindokolja a választását. Tiszteletet mutat a nemzeti irodalom és kultúra értékei és más népek kultúrája iránt. A fordítási irodalom megismerése révén és más népekkel való kapcsolata során gyarapítja interkulturális ismereteit. Kritikai szemléletet tanúsít az irodalmi alkotásokhoz kötődő szakirodalom internetes forrásaiból való választáskor, előnyben részesíti az értékteremtő folyóiratokat.

4.15 МАТЕМАТИКА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Ученици су усвојили логичку структуру математичких концепата, стекли нова математичка знања и надоградили своја знања и вештине стечене у основној школи у областима алгебре (А), геометрије (Г), анализе (Ф), и вероватноће и статистике (В). Математички су функционално писмени и развили су способност критичког, апстрактног и креативног мишљења, чиме су припремљени за даље образовање и рад. Ученици су унапредили вештине комуникације математичким језиком и симболима. Оспособљени су да анализирају и тумаче проблеме у природним, техничким и друштвеним наукама уз помоћ математичких модела. Истражују, у тиму или самостално, доносе закључке на основу утемељених научних знања и примењују их, поштујући општеприхваћене норме и стандарде. Мотивисано уче, напредују и негују позитивне ставове према математици и науци уопште, разумејући њихов значај за лични и општи напредак. Одговорно користе дигиталне технологије и податке за учење, истраживање,

решавање проблема и доношење одлука. Прикупљају и обрађују податке, изводе закључке уз критичку процену њихове валидности и поузданости и презентују добијене резултате. Математичко-логичким резонувањем доносе личне, друштвене, професионалне, финансијске, еколошке и друге одлуке.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици су на основном нивоу стекли математичка знања из области алгебре, геометрије, анализе, вероватноће и статистике, која им омогућавају спровођење елементарних математичких процедура и поступака, чиме су развили сигурност, брзину и тачност у решавању једноставних математичких задатака. Користе логичке операције и решавају линеарне и квадратне једначине, неједначине и системе. У геометрији процењују и израчунавају мерне величине једноставних облика и користе трансформације и релације између фигура. Уочавају правилности у бројевним низовима, препознају функционалну зависност и користе различите врсте приказа функција. На овом нивоу ученици анализирају податке путем табеларних и графичких приказа, израчунавајући одговарајуће карактеристи скупа података, и одређују вероватноћу у једноставним ситуацијама.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици на основном нивоу интуитивно усвајају математичке концепте, преводе проблеме у математички запис и користе визуелизацију за боље разумевање. Индуктивним закључивањем изводе правила и примењују основне стратегије решавања, као што су методе покушаја и грешке. Умеју да користе интерактивне математичке софтвере за визуелизацију и

израчунавање. Тимски раде на задацима и проблемима. Имају развијене особине уредности и систематичности. Ученици умеју да критички анализирају своје резултате, показујући упорност и логичко мишљење.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици су оспособљени да користе математичке концепте за доношење одлука о еколошким, друштвеним и здравственим питањима, што доприноси одговорном понашању у заједници. Користе математичко-логичко резонување за аргументовану дискусију и решавање реалних изазова, укључујући управљање финансијама и заштиту од преваре. Кроз тимско решавање проблема, коришћењем математичких знања и информационих технологија, ученици развијају сарадљивост, комуникационе вештине, истраживачки дух, предузимљивост, систематичност, упорност, самопоуздање и критичко мишљење, што је важно за успех у личном и професионалном животу.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК1

Ученици:

– МАТ.А.СО.О.1.1. Израчунавају и процењују вредност бројевног израза.

– МАТ.А.СО.О.1.2. Решавају линеарне и квадратне једначине, неједначине и системе.

– МАТ.А.СО.О.1.3. Користе квантификаторе, основне логичке и скуповне операције.

– МАТ.Г.СО.О.1.4. Израчунавају и процењују мерне величине једноставних решавање проблема. геометријских објеката.

– МАТ.Г.СО.О.1.5. Користе геометријске концепте који се заснивају на

СПК 2

Ученици:

– МАТ.СО.О.2.1. Интуитивно усвајају математичке концепте.

– МАТ.СО.О.2.2. Преводе једноставне проблеме у математички запис, и обрнуто.

– МАТ.СО.О.2.3. Користе визуелизацију и превођење апстрактних математичких појмова на конкретне примере за разумевање и

– МАТ.СО.О.2.4. Индуктивним закључивањем изводе једноставнија правила.

СПК 3

Ученици:

– МАТ.СО.О.3.1. Способни су да доносе одлуке о здрављу, еколошким и друштвеним питањима итд., користећи математичке концепте и знања, што доприноси њиховој личној добробити и одговорном понашању у заједници.

– МАТ.СО.О.3.2. Аргументовано дискутују о свакодневним темама користећи математичко-логичко резонување.

– МАТ.СО.О.3.3. Успешно управљају

личним финансијама користећи елементе финансијске математике, што је кључно за управљање новцем.

релацијама између геометријских фигура и трансформацијама у равни.

– МАТ.Г.СО.О.1.6. Представљају тачке, дужи и праве у правоуглом координатном систему у равни.

– МАТ.Ф.СО.О.1.7. Уочавају правилности у низу података.

– МАТ.Ф.СО.О.1.8. Уочавају једноставну функционалну зависност, одређују вредност функције и користе различите врсте приказа функције.

– МАТ.В.СО.О.1.9. Примењују одговарајући табеларни и графички приказ и израчунавају одговарајуће карактеристике у зависности од типа података.

– МАТ.В.СО.О.1.10. Израчунавају вероватноћу догађаја уједноставним ситуацијама.

– МАТ.СО.О.2.5. Примењују основне стратегије решавања, као што су методе покушаја и грешке.

– МАТ.СО.О.2.6. Користе интерактивне математичке софтвере (нпр. GeoGebra) за визуелизацију како би интуитивно разумели математичке концепте.

– МАТ.СО.О.2.7. Користе софтвер (нпр. Excel) за унос података, израчунавање статистичких мера и креирање графова.

– МАТ.СО.О.2.8. Реализују једноставније

пројекте и фокусирају се на примену основних математичких концепата у практичним ситуацијама.

– МАТ.СО.О.2.9. Активно учествују у групном раду где су улоге неформално подељене и

помажу једни другима у разумевању математичких задатка.

– МАТ.СО.О.2.10. Уредно и систематично воде математичке белешке, не одустају лако, чак и када наиђу на једноставне препреке.

– МАТ.СО.О.2.11. Користе критичко и логичко размишљање, анализирајући

– МАТ.СО.О.3.4. Користе математичке вештине за адекватно реаговање на преваре на интернету и у другим

медијима, а посебно на друштвеним мрежама.

– МАТ.СО.О.3.5. Развијају уредност, систематичност, упорност, самопоуздање и предузимљивост кроз самостално,

хијерархијско и тимско решавање проблема.

– МАТ.СО.О.3.6. Поседују позитивне ставове о значају и применљивости математичко-логичког резоновања.

– МАТ.СО.О.3.7. Мотивисано развијају математичка знања и вештине да би одговорили потребама свакодневног и пословног живота.

– МАТ.СО.О.3.8. Изражавају своје мисли јасно и прецизно, што је кључно за успешну комуникацију.

– МАТ.СО.О.3.9. Поседују и користе способност разумевања и визуализације простора, што је основа за

свакодневно сналажење у окружењу.

задатке и проверавајући да ли су резултати тачни.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици проширују знања из алгебре, геометрије, анализе и вероватноће и статистике, што значајно доприноси развоју логичког и критичког мишљења. Трансформишу изразе који садрже елементарне функције и решавају једначине, неједначине и системе, што им омогућава систематичан приступ математичким проблемима. Коришћењем исказног рачуна и комбинаторике, развијају логичку структуру и примену математике, док методе аналитичке геометрије користе за моделирање и решавање ситуација у равни. Надограђују знања са основног нивоа из геометрије и умеју да одређују мерне величине сложенијих геометријских објеката. Усвајају основне концепте анализе, као што су непрекидност, гранична вредност, извод и интеграл. Ученици су оспособљени да дубље анализирају статистичке податке и примене особине вероватноће.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици на средњем нивоу формално усвајају математичке концепте и примењују различите начине закључивања у сложенијим ситуацијама. Користе напредне математичке алате и софтвере за самостално учење, решавање математичких проблема и анализу реалних података. За решавање проблема умеју да пронађу сопствене стратегије и да критички процењују своје резултате. У групном раду преузимају улоге на основу индивидуалних математичких капацитета.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици су оспособљени да користе апстрактно мишљење и анализу за доношење одлука у свакодневним и професионалним ситуацијама. Применом математичких модела и логичког резонувања, аргументовано дискутују о глобалним и друштвеним питањима, као и о феноменима у науци. Умеју да користе статистичку анализу за интерпретацију података и процену ризика у контексту здравља, финансија и јавних политика, мотивисано развијајући знања и вештине за истраживање.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

СПК 2

Ученици:

СПК 3

Ученици:

- МАТ.А.СО.С.1.1. Примењују алгебарски запис комплексног броја.
- МАТ.А.СО.С.1.2. Трансформишу изразе који садрже елементарне функције и решавају једноставне једначине, неједначине и системе.
- МАТ.А.СО.С.1.3. Користе исказни рачун, релације и скуповне операције.
- МАТ.А.СО.С.1.4. Примењују правила комбинаторике.
- МАТ.Г.СО.С.1.5. Примењују методе аналитичке геометрије за решавање проблема у равни.
- МАТ.Г.СО.С.1.6. Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката.
- МАТ.Ф.СО.С.1.7. Примењују основне концепте и методе за рад са низовима и користе их у решавању различитих математичких и практичних проблема.
- МАТ.Ф.СО.С.1.8. Интерпретирају и примењују основне концепте непрекидности, граничне
- МАТ.СО.С.2.1. Формално усвајају већину математичких концепата.
- МАТ.СО.С.2.2. Преводе математички запис на матерњи језик, и обрнуто.
- МАТ.СО.С.2.3. Користе индуктивно закључивање, аналогију, специјализацију и анализу у сложенијим ситуацијама и изводе једноставне директне и индиректне доказе.
- МАТ.СО.С.2.4. Примењују рекурзивне дефиниције и функције.
- МАТ.СО.С.2.5. Развијају сопствене стратегије за решавање сложенијих математичких задатака (разлагање фигура на мање, проблеми процене...).
- МАТ.СО.С.2.6. Користе софтвер за решавање једначина и анализу функција (нпр. WolframAlpha) и онлајн наставне материјале за развој самосталног учења.
- МАТ.СО.С.2.7. Примењују истраживачки приступ за решавање математичких проблема, користећи различите математичке концепте.
- МАТ.СО.С.2.8. Реализују пројекте који укључују решавање проблема кроз комбиновање различитих математичких области (нпр. израда пројеката из геометрије који укључују примену функција и статистике).
- МАТ.СО.С.3.1. Користе апстрактно мишљење и способност анализе у различитим личним и професионалним околностима.
- МАТ.СО.С.3.2. Способни су да доносе одлуке у свакодневном и пословном животу користећи различите математичке моделе.
- МАТ.СО.С.3.3. Аргументовано дискутују о глобалним проблемима, друштвеним и природним феноменима користећи математичко-логичко резоновање.
- МАТ.СО.С.3.4. Решавају проблеме у природним, техничким и друштвеним наукама користећи математичке моделе.
- МАТ.СО.С.3.5. Користе еуклидску геометрију, аналитичку геометрију и тригонометрију за моделовање појава у науци и техници.
- МАТ.СО.С.3.6. Користе математичке концепте за разумевање друштвених питања из економије, демографије, јавне политике итд.

вредности и извода елементарних функција.	– МАТ.СО.С.2.9. Активно учествују у групном раду који функционише по принципу подељених задатака у односу на математичке капацитете (снаге и слабости) ученика.	– МАТ.СО.С.3.7. Мотивисано развијају математичка знања и вештине потребне за истраживање разних природних и друштвених феномена.
– МАТ.Ф.СО.С.1.9. Интерпретирају и примењују концепт неодређеног и одређеног интеграла.	– МАТ.СО.С.2.10. Самостално трагају за грешкама и покушајима за њихово исправљање; свесни су сопствене улоге у учењу математике.	– МАТ.СО.С.3.8. Разумеју структуру аргумената, што је важно за анализу информација у различитим контекстима (нпр. разумевање прописа).
– МАТ.В.СО.О.1.10. Анализирају податке користећи карактеристике скупа података.	– МАТ.СО.С.2.11. Преиспитују сопствене стратегије решавања и анализу резултата, постављајући питања: „Шта је било кључно у поступку решавања?” и „Да ли постоји ефикаснији или бржи начин да се дође до решења?”	– МАТ.СО.С.3.9. Користе резултате статистичке анализе за интерпретацију података у реалним ситуацијама, као што су резултати анкета, истраживања или мерења, и доносе одговарајуће закључке.
– МАТ.В.СО.О.1.11. Примењују особине вероватноће.		– МАТ.СО.С.3.10. Разумеју и процењују ризик у реалном контексту здравља и финансија, као и последице неодговарајућег понашања.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици су оспособљени за решавање сложених математичких проблема користећи напредна знања из алгебре, геометрије, анализе, вероватноће и статистике. Овладали су математичком индукцијом и умеју формално да доказују сложене алгебарске једнакости и неједнакости, показујући висок ниво процедуралног и концептуалног знања. Ученици решавају једначине и системе са параметрима, док у геометрији користе аналитичке методе и изометријске трансформације за доказивање тврдњи и решавање проблема. У области анализе примењују концепте из диференцијалног и интегралног рачуна у сложенијим ситуацијама. Умеју да анализирају сложене статистичке податке и вероватносне моделе, што их припрема за примену математике у савременом друштву и различитим научним

дисциплинама. Ученици умеју да комбинују знања из различитих области математике у решавању сложенијих проблема користећи креативно размишљање и аргументовано математичко резонување.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици користе формални математички језик за решавање сложених реалних проблема и комбинују напредне методе закључивања, укључујући апстракцију, генерализацију и дедукцију. Умеју да примењују рекурзивно мишљење и анализирају математичке теорије, користећи софтвере и програмске језике за решавање комплексних задатака. Активно учествују у пројектима и показују дубоку мотивацију и креативност, као и љубав према математици и њеној примени у стварном свету.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици су оспособљени да примењују напредне методе закључивања и да креативно решавају проблеме у професионалном и научном контексту. Критички анализирају решења и ефикасно комуницирају користећи математички језик. Ученици схватају значај интердисциплинарности и мултидисциплинарности, истражују тимски комплексне проблеме и показују радозналост за истраживање сложенијих проблема и математичких области. Стекли су самопоуздање и оспособљени су да наставе школовање у природно-математичким и техничко-технолошким областима.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

- МАТ.А.СО.Н.1.1. Примењују реалне и комплексне бројеве у решавању математичких проблема, користећи алгебарске и геометријске методе.
- МАТ.А.СО.Н.2.1. Користе математичку реалне проблеме, индукцију и доказују сложене алгебарске једнакости и неједнакости.

СПК 2

Ученици:

- МАТ.СО.Н.2.1. Формално усвајају све математичке концепте.
- МАТ.СО.Н.2.2. Употребљавају математички језик и запис за сложене
- МАТ.СО.Н.2.3. Комбинују различите

СПК 3

Ученици:

- МАТ.СО.Н.3.1. Примењују математичке начине закључивања (аналогију, генерализацију и специјализацију, индукцију и дедукцију, апстракцију, анализу и синтезу) и у другим областима.

- МАТ.А.СО.Н.1.3. Решавају једначине, методе закључивања, а посебно неједначине и системе једначина са или апстракцију, генерализацију, анализу, без параметара. синтезу и
- МАТ.Г.СО.Н.1.4. Доказују геометријска дедукцију при извођењу директних и тврђења користећи аналитичке и индиректних доказа. аксиоматско-
дедуктивне методе.
- МАТ.Г.СО.Н.1.5. Решавају геометријске проблеме користећи изометријске трансформације и тригонометрију у равни и простору.
- МАТ.Ф.СО.Н.1.6. Решавају сложене математичке проблеме користећи својства низова.
- МАТ.Ф.СО.Н.1.7. Користе непрекидност, извод, монотоност, конвексност/конкавност и асимптоте функције за решавање сложених математичких проблема.
- МАТ.Ф.СО.Н.1.8. Решавају математичке проблеме применом интегралног рачуна.
- МАТ.В.СО.Н.1.9. Анализирају, интерпретирају и моделирају статистичке податке.
- МАТ.В.СО.Н.1.10. Анализирају и интерпретирају вероватносне моделе.
- МАТ.СО.Н.2.4. Користе рекурзивно мишљење за сложене математичке проблеме и дубљу анализу алгоритама и модела.
- МАТ.СО.Н.2.5. Анализирају математичке теорије, постављају питања о валидности и применљивости метода и доказа.
- МАТ.СО.Н.2.6. Користе алате, као што је Python, за решавање комплексних математичких проблема, као што су оптимизација, теорија бројева или статистичко моделирање.
- МАТ.СО.Н.2.7. Креирају симулације математичких модела и алгоритме за решавање специфичних задатака, као што су креирање модела раста популације или анализа финансијских података.
- МАТ.СО.Н.2.8. Раде на истраживачким пројектима, користећи математичке моделе, алгоритме и статистичке анализе да би дошли до решења и закључака.
- МАТ.СО.Н.3.2. Креативно решавају проблеме из свакодневног живота, из разних научних и стручних области, користећи математику.
- МАТ.СО.Н.3.3. Критички анализирају предложена решења проблема из свакодневног живота и разних научних и стручних области.
- МАТ.СО.Н.3.4. Комуницирају усмено и писано, усвојеним математичким језиком.
- МАТ.СО.Н.3.5. Схватају значај мултидисциплинарности и интердисциплинарности, тимског истраживања комплексних проблема, као и значај математике за друге области.
- МАТ.СО.Н.3.6. Развијају љубав према математици, укључујући и радозналост да истражују сложеније проблеме и математичке теорије.
- МАТ.СО.Н.3.7. Користе теореме и доказе, што им омогућује да аргументују своје тврдње у различитим професијама и дисциплинама.
- МАТ.СО.Н.3.8. Користе концепте низова, реалних функција, диференцијални и

- MAT.CO.H.2.9. Реализују пројекте који обухватају истраживање и решавање комплексних математичких проблема, при чему користе различите изворе информација и напредне математичке методе.
 - MAT.CO.H.2.10. Конструктивно вреднују и критикују сопствене и туђе резултате.
- интегрални рачун за моделовање сложених проблема из природних и друштвених наука.
- MAT.CO.H.3.9. Имају одговарајуће математичке компетенције за студије из природно-математичких и техничко-технолошких области.

Разрада СПК1

ОСНОВНИ НИВО

АЛГЕБРА

MAT.A.CO.O.1.1. Израчунавају и процењују вредност бројевног израза.

1.1. Користе природне, целе, рационале и реалне бројеве, различите записе тих бројева и преводе их из једног записа у други.

1.2. Израчунавају вредност бројевног израза у коме се појављују сабирање, одузимање, множење, дељење, степеновање и кореновање.

1.3. Примењују правила заокругљивања бројева и процењују вредност израза у једноставним ситуацијама.

1.4. Примењују рачун са пропорцијама и процентни рачун.

MAT.A.CO.O.1.2. Решавају линеарне и квадратне једначине, неједначине и системе.

2.1. Утврђују да ли је дати број решење једначине, односно неједначине, и да ли је дата тачка решење система.

2.2. Користе графичке приказе за процену решења једначине, односно неједначине.

2.3. Решавају линеарне и квадратне једначине и неједначине помажући се графичким приказом.

2.4. Решавају систем две линеарне једначине, графички га представљају и одређују број решења.

MAT.A.CO.O.1.3. Користе квантификаторе, основне логичке и скуповне операције.

- 3.1. Примењују закон искључења трећег.
- 3.2. Одређују истиност исказа у којем се налази једна логичка операција.
- 3.3. Правилно тумаче и користе формулацију ако-тада.
- 3.4. Разликују потребан и довољан услов у једноставним примерима.
- 3.5. Користе квантификаторе „сваки” и „постоји” у реалним ситуацијама.
- 3.6. Користе различите начине задавања скупова.
- 3.7. Одређују унију, пресек и разлику два скупа, као и комплемент скупа.

ГЕОМЕТРИЈА

MAT.G.CO.O.1.4. Израчунавају и процењују мерне величине једноставних геометријских објеката.

- 4.1. Израчунавају и процењују растојања, обиме и површине геометријских фигура користећи формуле.
- 4.2. Израчунавају и процењују површине и запремине геометријских тела користећи формуле.

MAT.G.CO.O.1.5. Користе геометријске концепте који се заснивају на релацијама између геометријских фигура и трансформацијама у равни.

- 5.1. Сабирају и одузимају векторе, множе скаларом вектор.
- 5.2. Уочавају подударност, сличност и симетричност геометријских фигура.
- 5.3. Примењују изометријске трансформације (транслација, ротација, осна и централна симетрија) у равни.

MAT.G.CO.O.1.6. Представљају тачке, дужи и праве у правоуглом координатном систему у равни.

- 6.1. Успостављају бијекцију између тачака у правоуглом координатном систему и уређених парова реалних бројева.
- 6.2. Одређују дужину дужи дате у правоуглом координатном систему.
- 6.3. Алгебарски задату праву цртају у правоуглом координатном систему.

АНАЛИЗА

МАТ.Ф.СО.О.1.7. Уочавају правилности у низу података.

- 7.1. Препознају правилност у низу података и одређују чланове који недостају.
- 7.2. Одређују општи члан аритметичког и геометријског низа.
- 7.3. Код бројевних низова израчунавају суму коначног броја чланова низа.
- 7.4. У правоуглом координатном систему представљају бројевни низ и уочавају особине монотоности.

МАТ.Ф.СО.О.1.8. Уочавају једноставну функционалну зависност, одређују вредност функције и користе различите врсте приказа функције.

- 8.1. Уочавају функционалну зависност и користе појам зависне и независне променљиве, односно аргумента функције.
- 8.2. Одређују вредност функције користећи табеларни, графички или аналитички облик.
- 8.3. Скицирају и користе графике линеарне и квадратне функције.
- 8.4. Користећи дати графички приказ реалних функција, одређују екстреме и ток функције.
- 8.5. Разумеју да функција може имати више аргумената, тј. да зависна променљива може да зависи од више независних променљивих.

БЕРОВАТНОЋА И СТАТИСТИКА

МАТ.В.СО.О.1.9. Примењују одговарајући табеларни и графички приказ и израчунавају одговарајуће карактеристике у зависности од типа података.

- 9.1. Разликују атрибутивне и нумеричке податке.
- 9.2. Разликују номиналну, ординалну и интервалну скалу за мерење података.
- 9.3. Израчунавају апсолутну и релативну учесталост.
- 9.4. Знају да одаберу одговарајући графички приказ: кружни дијаграм, стубични дијаграм, хистограм, линијски дијаграм.
- 9.5. Израчунавају и тумаче узорачку средину, медијану и мод.

MAT.B.CO.O.1.10. Израчунавају вероватноћу у једноставним ситуацијама.

10.1. Разликују сигуран, немогућ, случајан и њему супротан догађај.

10.2. Дефинишу вероватноћу као однос броја повољних исхода и укупног (коначног) броја исхода у ситуацијама у којима има коначно много једнаковероватних исхода.

10.3. Израчунавају вероватноћу једноставних догађаја (бацање коцкице, новчића, извлачење куглица, карата и слично).

СРЕДЊИ НИВО

АЛГЕБРА

MAT.A.CO.C.1.1. Примењују алгебарски запис комплексног броја.

1.1. Одређују реални и имагинарни део комплексног броја датог у алгебарском запису.

1.2. Утврђују да ли су два дата комплексна броја једнака или не.

1.3. Примењују једнакост $i^2 = -1$.

1.4. Изводе операције са комплексним бројевима у алгебарском облику (сабирање, одузимање, множење, дељење).

1.5. Користе геометријску интерпретацију комплексних бројева у алгебарском облику у комплексној равни.

1.6. Решавају једноставне квадратне једначине са комплексним решењима.

MAT.A.CO.C.1.2. Трансформишу изразе који садрже елементарне функције и решавају једноставније једначине, неједначине и системе.

2.1. Примењују основне алгебарске операције за трансформацију израза и доказивање једнакости.

2.2. Трансформишу изразе који укључују степеновање, кореновање и апсолутне вредности.

2.3. Користе својства логаритама и експоненцијалних функција за трансформацију израза.

2.4. Примењују својства тригонометријских функција за трансформацију израза.

2.5. Решавају квадратне једначине и неједначине са једном непознатом користећи различите методе (нпр. Вијетове формуле).

2.6. Решавају једноставне експоненцијалне и логаритамске једначине и неједначине, користећи својства логаритамских и експоненцијалних функција.

2.7. Решавају једначине и неједначине облика $\frac{p(x)}{q(x)} = (> ; <) r(x)$, где су $p(x)$, $q(x)$, $r(x)$ полиноми, и умеју да утврде домен решења.

2.8. Решавају системе линеарних једначина методом по избору (метод замене, Гаусов метод).

2.9. Решавају системе линеарних и квадратних једначина.

МАТ.А.СО.С.1.3. Користе исказни рачун, релације и скуповне операције.

3.1. Умеју да формирају логичке исказе и одреде њихову истинитост.

3.2. Користе исказни рачун за формално доказивање једноставних математичких теорема или решавање логичких проблема.

3.3. Препознају и примењују релације међу скуповима и математичким објектима, односно користе релације једнакости, неједнакости, припадности и садржаности у различитим контекстима.

3.4. Поједностављују сложене логичке изразе, користећи својства логичких операција (асоцијативност, комутативност, дистрибутивност).

3.5. Повезују скуповне и логичке операције и разумеју њихову примену у математици и информатици.

МАТ.А.СО.С.1.4. Примењуј правила комбинаторике.

4.1. Примењују правило збира и правило производа.

4.2. Систематично наводе пермутације и варијације и умеју да објасне разлику између њих са једне и комбинација са друге стране.

4.3. Израчунавају број пермутација, варијација и комбинација у једноставнијим случајевима.

ГЕОМЕТРИЈА

МАТ.Г.СО.С.1.5. Примењују методе аналитичке геометрије за решавање проблема у равни.

5.1. Примењују једначине праве у равни у различитим облицима.

5.2. Израчунавају коефицијент правца праве и испитују паралелност и нормалност две праве.

5.3. Одређују удаљеност тачке од праве.

5.4. Користе општу једначину кружнице и основне облике једначина елипсе, хиперболе и параболе.

5.5. Примењују аналитичку геометрију у задацима који укључују различите геометријске фигуре.

МАТ.Г.СО.С.1.6. Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката.

6.1. Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката (обим, површину или запремину) у задацима који не дају све потребне податке експлицитно.

6.2. Користе теореме и својства геометријских фигура и тела за израчунавање непознатих дужина, углова, површина и запремина (користе теореме попут Питагорине теореме, теореме о односу дужина у сличним троугловима, синусну и косинусну теорему, тригонометрију правоуглог троугла, као и односе међу угловима да би пронашли непознате мерне карактеристике објеката).

6.3. Уочавају пресеке равни и тела у простору и рачунају њихову површину.

6.4. Израчунавају обим, површину или запремину сложених фигура и тела насталих комбиновањем основних фигура и тела.

АНАЛИЗА

МАТ.Ф.СО.С.1.7. Примењују основне концепте и методе за рад са низовима и користе их у решавању различитих математичких и практичних проблема.

7.1. Примењују формуле за збир првих n чланова аритметичког и геометријског низа.

7.2. Користе низове у контексту једноставних рекурзивних односа.

7.3. Процењују или одређују граничну вредност низа у једноставним случајевима. (Ученици треба да буду у стању да разумеју и израчунавају граничну вредност низова у основним случајевима, нарочито за геометријске низове са количником $|q| < 1$.)

МАТ.Ф.СО.С.1.8. Интерпретирају и примењују основне концепте непрекидности, граничне вредности и извода елементарних функције.

8.1. Разумеју појам граничне вредности функције у тачки и израчунавају је у једноставним случајевима (Ученици објашњавају концепт граничне вредности функције у тачки користећи интуитивне примере и графике функција).

8.2. Разумеју и примењују концепт непрекидности функције у тачки и на интервалу. (Ученици објашњавају шта значи да је функција непрекидна у тачки и на интервалу и препознају примере и контрапримере за непрекидност.)

8.3. Објашњавају геометријско значење извода функције у тачки. (Ученици схватају да је извод функције у тачки нагиб тангенте на график функције у тој тачки и објашњавају како се то геометријски тумачи на примерима.)

8.4. Интерпретирају физичко значење извода као брзине промене. (Ученици повезују извод са брзином промене величина у реалним ситуацијама, као што су брзина, убрзање и стопа промене, и решавају једноставне задатке из физике и других наука.)

8.5. Користе извод функције за одређивање минимума и максимума функције.

МАТ.Ф.СО.С.1.9. Интерпретирају и примењују концепт неодређеног и одређеног интеграла.

9.1. Неодређени интеграл интерпретирају као инверзну операцију диференцирању (као антиизвод).

9.2. Разумеју и објашњавају геометријско значење одређеног интеграла.

9.3. Примењују одређени интеграл за израчунавање површине испод графика функције.

ВЕРОВАТНОЋА И СТАТИСТИКА

МАТ.В.СО.С.1.10. Анализирају податке користећи карактеристике скупа података.

10.1. Израчунавају и тумаче мере централне тенденције.

10.2. Израчунавају и тумаче мере варијабилности (ранг, перцентили, квантили, интерквантилни опсег и стандардна девијација).

10.3. Примењују мере централне тенденције и мере варијабилности за поређење скупова података.

10.4. Представљају и анализирају податке графички користећи правоугаони дијаграм (обједињени приказ мера централне тенденције и варијабилности) и хистограм.

10.5. Разумеју значај правилног узорковања и случајности у анализи података. (Ученици треба да разумеју како узорковање и случајност утичу на валидност закључака у статистичкој анализи и како ови фактори могу утицати на резултате истраживања.)

МАТ.В.СО.С.1.11. Примењују особине вероватноће.

11.1. Израчунавају вероватноћу уније два догађаја.

11.2. Израчунавају геометријску вероватноћу у једноставнијим случајевима.

11.3. Повезују појмове из вероватноће и статистике.

НАПРЕДНИ НИВО

АЛГЕБРА

МАТ.А.СО.Н.1.1. Примењују реалне и комплексне бројеве у решавању математичких проблема, користећи алгебарске и геометријске методе.

1.1. Врше операције са комплексним бројевима у алгебарском и тригонометријском облику.

1.2. Геометријски интерпретирају комплексне бројеве у комплексној равни.

1.3. Анализирају комплексне бројеве као решења полиномних једначина (основни став алгебре), пре свега квадратне и биквадратне једначине.

1.4. Решавају сложеније комбинаторне проблеме.

МАТ.А.СО.Н.1.2. Користе математичку индукцију и доказују сложене алгебарске једнакости и неједнакости.

2.1. Доказују алгебарске идентитете користећи различите методе, укључујући разлагање израза, факторизацију (користе Безуов став) и користе својстава операција.

2.2. Примењују математичку индукцију за доказивање алгебарских формула.

2.3. Користе комбинаторне аргументе при доказивању тврђења (нпр. једнакост одговарајућих биномних коефицијената, број елемената партитивног скупа и слично).

МАТ.А.СО.Н.1.3. Решавају једначине, неједначине и системе једначина са или без параметара.

3.1. Примењују својства операција са бројевима и алгебарским изразима у циљу поједностављивања једначина и неједначина које садрже елементарне функције.

3.2. Примењују метод смене променљивих у решавању сложенијих једначина, неједначина и система како би сложене једначине и неједначине претворили у једноставније облике.

3.3. Умеју да идентификују и интерпретирају улогу параметара у једначинама, неједначинама и системима.

3.4. Анализирају скуп решења за различите вредности параметара, и одређују услове под којима једначина, неједначина или систем има једно решење, више решења, бесконачно много решења или нема решење.

ГЕОМЕТРИЈА

МАТ.Г.СО.Н.1.4. Доказују геометријска тврђења користећи аналитичке и аксиоматско-дедуктивне методе.

4.1. Примењују дедукцију у еуклидској геометрији за доказивање својстава геометријских објеката.

4.2. Проблем из еуклидске геометрије преводје у проблем из аналитичке геометрије и обрнуто.

4.3. Примењују аналитичку геометрију за доказивање својстава геометријских објеката. (Ученици користе једначине правих и кривих другог реда у координатној равни за доказивање различитих теорема и својстава.)

4.4. Доказују неједнакости у троуглу користећи класичне теореме као што су неједнакости о угловима и страницама. (Ученици користе теореме и неједнакости за доказивање односа међу страницама и угловима троугла.)

4.5. Примењују својства вектора, скаларни, векторски и мешовити производ вектора за доказивање геометријских својстава. (Ученици користе векторске алгебарске методе, попут скаларног производа и правила паралелограма, за доказивање теорема у равни.)

МАТ.Г.СО.Н.1.5. Решавају геометријске проблеме користећи изометријске трансформације и тригонометрију у равни и простору.

5.1. Примењују изометријске трансформације (транслацију, ротацију, осну и централну симетрију и хомотетију) за доказивање сличности и подударности геометријских фигура у равни и простору.

5.2. Решавају сложене геометријске проблеме користећи аналитичку геометрију и векторе.

5.3. Решавају сложене геометријске проблеме у простору користећи тригонометрију за израчунавање угла, дужина страница и површина.

5.4. Користе тригонометријске функције за доказивање својстава геометријских објеката у равни и простору.

АНАЛИЗА

МАТ.Ф.СО.Н.1.6. Решавају сложене математичке проблеме користећи својства низова.

- 6.1. Примењују концепт граничне вредности низа и разликују конвергентне и дивергентне низове.
- 6.2. Анализирају сложене рекурзивне низове и примењују технике за решавање рекурзивних односа (Фибоначијев низ).
- 6.3. Користе низове за решавање проблема са бесконачним збировима.
- 6.4. Примењују математичку индукцију на низове. (Ученици треба да примењују математичку индукцију за доказивање особина низова, као што су формуле за општи члан или збир низова, и за решавање задатака који укључују низове дефинисане рекурзивно).

МАТ.Ф.СО.Н.1.7. Користе непрекидност, извод, конвексност/конкавност и асимптоте функције за решавање сложених математичких проблема.

- 7.1. Примењују концепт непрекидности и граничне вредности да би анализирали понашање функција у тачкама и на интервалима.
- 7.2. Израчунавају изводе функција и користе изводе за утврђивање монотоности и екстрема функције.
- 7.3. Анализирају и одређују конвексност/конкавност и превојне тачке функција користећи други извод.
- 7.4. Интерпретирају и примењују асимптоте (хоризонталне, вертикалне и косе) у анализи графика функција.
- 7.5. Примењују особине функција при решавању сложених проблема у реалном контексту.
- 7.6. Повезују геометријске и алгебарске аспекте функција помоћу графичке и аналитичке методе.

МАТ.Ф.СО.Н.1.8. Решавају математичке проблеме применом интегралног рачуна.

- 8.1. Правилно користе нотацију и основне интегралне формуле (Њутн-Лајбницова формула).
- 8.2. Израчунавају неодређене интеграле коришћењем основних техника, као што су метода замене и метода парцијалне интеграције.
- 8.3. Користе одређене интеграле за израчунавање површина између графика функција, запремине тела и дужине лука криве.

ВЕРОВАТНОЋА И СТАТИСТИКА

МАТ.В.СО.Н.1.9. Анализирају, интерпретирају и моделирају статистичке податке.

9.1. Анализирају и интерпретирају расподелу података (симетричност и спљоштеност).

9.2. Користе таблице контингенције (табеларни приказ за две променљиве) и сложеније графичке приказе који обухватају две или више променљивих.

9.3. Примењују концепте корелације и регресије за анализу односа између променљивих.

9.4. Разумеју значај етичког коришћења статистичких података и анализа. (Ученици треба да разумеју важност етичког приступа у коришћењу и интерпретацији статистичких података, укључујући избегавање манипулације подацима и поштен приступ истраживању.)

МАТ.В.СО.Н.1.10. Анализирају и интерпретирају вероватносне моделе.

10.1. Примењују условну вероватноћу, формулу тоталне вероватноће и Бајесову теорему.

10.2. Препознају дискретне случајне променљиве (Бернулијева, биномна и геометријска расподела).

10.3. Препознају непрекидне случајне променљиве које имају нормалну расподелу.

4.16 ЛИКОВНА КУЛТУРА

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Учењем Ликовне културе надограђују се основе визуелне писмености, подстиче изражавање и реализација идеја коришћењем различитих уметничких медија и техника, вишемедијских техника и технологија, укључујући и одговорно коришћење дигиталне технологије. Ученици кроз Ликовну културу овладавају елементима и принципима ликовности, утврђују њихову повезаност са научним принципима и налазе примере и сличности са другим врстама уметности. Препознавање, анализа и поређење најважнијих дела културне баштине подстичу отвореност ученика према различитим уверењима и погледима на свет и доприносе изградњи хуманистичких вредности, умећу комуникације и развоју критичког мишљења. Коришћењем традиционалних и дигиталних ресурса домаћих и страних институција културе и уметности, уз комуникацију на матерњем или страном језику, подстичу се активности које доприносе одговорном односу према културној баштини различитог уметничког и историјског порекла. Ученици се кроз наставу Ликовне културе оспособљавају за самостално или групно покретање иницијатива на свим нивоима у циљу афирмисања и вредновања уметности (актуелних уметничких дешавања, развијања интеркултуралности) као и изградње свести о значају очувања или промоције целокупног

културно-уметничког наслеђа. Знања, вештине, ставове и вредности стечене кроз предмет Ликовна култура примењују у личном и друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Набрајају традиционалне и дигиталне уметничке технике и алате које користе у раду и препознају и примењују у свакодневном животу. Знају елементе визуелне комуникације и важност медија у формирању ставова, критичког мишљења и препознавања визуелних порука.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици уочавају сличности у разлике у вредностима уметничког наслеђа сопственог и других народа. Користе појмове визуелне уметности у процесу истраживања радећи индивидуално и тимски. Повезују научена знања са другим просторима човековог деловања, различитим професијама и занимањима у области уметности и науке. Користе одређене технике и апликације у ликовном изражавању.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици идентификују и поштују своје и потребе других, негују разумевање и сензибилност према различитости и мултикултуралности. Разумеју значење задатих појмова и инструкција у креативном изражавању. Познају локалну уметничку сцену и институције културе. Способни су да прате визуелне знакове и симболе у својој и другим срединама. Увиђају значај примењене уметности, дизајна и визуелне идентификације у пољу предузетништва.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК1

Ученици:

- ЛИК.СО.О.1.1. Препознају епоху на основу главних/типичних представника визуелне уметности.
- ЛИК.СО.О.1.2. Објашњавају начин коришћења ликовних средстава у

СПК2

Ученици:

- ЛИК.СО.О.2.1. Бирају и презентују колекцију артефаката и/или уметничких дела на основу одређеног концепта, проблемских задатака или идеја.

СПК3

Ученици:

- ЛИК.СО.О.3.1. Уочавају, разликују и анализирају појаве из свакодневног живота и повезују их са појмовима из ликовне културе, ликовним елементима

делима типичних представника одређених уметничких епоха.

– ЛИК.СО.О.1.3. Дефинишу везу језика ликовне уметности и других уметности (музичке уметности, књижевности, драме, филма ...).

– ЛИК.СО.О.1.4. Наводе примере утицаја уметности у окружењу (дизајн ентеријера, мода, намештај и индустријски дизајн, саобраћај, графички дизајн и комуникација).

– ЛИК.СО.О.2.2. Користе медиј и одговарајућу технику/апликацију да изразе своје идеје, имагинацију, естетске доживљаје, осећања и позитивне ставове, у самосталном и заједничком раду.

– ЛИК.СО.О.2.3. Креирају визуелно дело одговорно се односећи према питањима везаним за интелектуалну својину.

и принципима, визуелним и симболичким значењима.

– ЛИК.СО.О.3.2. Користе визуелни алфабет у читању и објашњавању различитих сликовних порука и начина пласирања порука препознајући намеру аутора и утицај порука на обликовање стварности.

– ЛИК.СО.О.3.3. Објашњавају значај локалних културно-историјских споменика и институција културе повезујући усвојена теоријска знања са визуелним.

– ЛИК.СО.О.3.4. Стечена знања и естетско искуство успешно примењују у различитим ситуацијама процењујући, анализирајући и резимирајући сопствени рад и друга уметничка дела и активности.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици користе доступне изворе информација на матерњем и страном језику (уџбеници, литература из области уметности, филмове, интернет, итд). Прате нове информације из области савремене уметности, анализирају и повезују са контекстом и друштвеним приликама. Учећи и развијајући етику и естетику, разумеју и прихватају одговорност за сопствено делање и слање визуелних порука.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Проучавајући и освешћујући повезаност природе и човека, ученици идентификују, комбинују и примењују геометријске, ергономске и антрополошке аспекте уметности и дизајна. Радећи у различитим уметничким техникама и користећи постојеће алате, ученици исказују сопствену креативност, имагинацију и стваралачке идеје, развијајући специјалне и

моторичке способности и вештине. Процењујући сопствене и туђе радове стичу директан увид у естетске постулате, поетике изражавања, ставове и стилове.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици обилазе галерије, музеје, културно-историјске споменике и активно учествују у културном животу свог окружења. Раде индивидуално и/или групно у различитим културним, хуманитарним и другим пројектима – и уносећи сопствени креативни печат јачају самосвест о могућностима позитивног утицаја на различита друштвена питања. Информацију се о различитим професијама и занимањима освешћујући значај и примену визуелног идентитета сваке делатности.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК1

Ученици:

- ЛИК.СО.С.1.1. Идентификују утицај друштвених прилика на развој уметничких епоха.
- ЛИК.СО.С.1.2. Представљају основне карактеристике уметничких стилова кроз репрезентативна дела њихових представника.
- ЛИК.СО.С.1.3. Демонстрирају на одговарајућем примеру ликовног дела начин коришћења изражајних ликовних и визуелних средстава у епохи.
- ЛИК.СО.С.1.4. Образлажу међусобну повезаност ликовне уметности са другим

СПК2

Ученици:

- ЛИК.СО.С.2.1. Самостално анализирају културно наслеђе истражујући и користећи различите поуздане изворе информација.
- ЛИК.СО.С.2.2. Користе одабрани појам, текст, визуелне, аудитивне и аудио-визуелне информације као подстицај за стварање оригиналног рада.
- ЛИК.СО.С.2.3. Кроз естетску анализу, посматрањем и поређењем разматрају и преиспитују ставове и увиде вршњака у ликовном стваралаштву.
- ЛИК.СО.С.2.4. Изражавају запажања, идеје, имагинацију, искуство, естетске доживљаје, осећања и ставове различитим медијима, средствима и техникама визуелних уметности, самостално и у сарадњи са другима.

СПК3

Ученици:

- ЛИК.СО.С.3.1. Кроз стваралачки рад развијају машту, интуицију, инвентивност, предузимљивост, истрајност, емпатију, самопоуздање, радозналост и нова интересовања.
- ЛИК.СО.С.3.2. У комуникацији на матерњем и страном језику јасно перципирају, разликују, анализирају и тумаче најзначајнија уметничка дела националне и светске културне баштине, смештајући их у контекст, простор, време и околности настанка.
- ЛИК.СО.С.3.3. Бирају и користе различите технике и средства визуелних уметности и адекватне дигиталне алате за истраживање, концепирање и реализацију идеја индивидуално и у групи.

уметностима, науком и технологијом.

– ЛИК.СО.С.1.5. Образлажу значај очувања културног наслеђа свог и других народа ради очувања националног идентитета и развоја друштва.

– ЛИК.СО.С.1.6. Повезују начине коришћења традиционалних и савремених ликовних техника и материјала у визуелном изражавању.

– ЛИК.СО.С.1.7. Познају различите изворе и могућности ИКТ-а у визуелном стваралаштву.

– ЛИК.СО.С.2.5. Користе могућности информационо-комуникационе технологије (ИКТ), различитих софтвера и ресурса за креирање дигиталне уметности и дигиталних садржаја доприносећи формирању дигиталне баштине и њеној доступности.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици су способни да самостално анализирају, повезују и смештају у контексте различита уметничка дела, правце и уметнике. Визуелно описмењени, способни су да разумеју, тумаче, читају и конципирају сликовне поруке које су саставни део свакодневног живота. Захваљујући визуелној писмености у савременој, доминантно визуелној култури, ученици су у могућности да именују појмове које виде, комуницирају са другима и развијају критичко мишљење.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици демонстрирају стечена знања кроз различите видове креативног изражавања и активизма у локалној заједници. Распознају различите приступе визуелне писмености кроз природне и хуманистичке науке и разноврсне уметничке дисциплине. Користе стечена знања креирајући и примењујући естетски приступ у личном и ширем окружењу, чинећи сопствени простор, као и градску средину естетизованим и уређеним.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици имају развијену свест о значају културно-историјске баштине сопственог и других народа, у окружењу и глобално. Негују здрав однос и повезаност са природом и њеним ресурсима. Чисте, уређују и штите животну средину кроз ученички и грађански активизам, еколошку свест и одрживи развој, користећи различите алате, технике и материјале у свом креативном изражавању. Препознају личне компетенције у пројектима самозапошљавања. Износе ставове и вредности стечене кроз предмет Ликовна култура и примењују их у личном и друштвеном животу и даљем стручном усавршавању. Усвајају опште хуманистичке вредности, развијају толеранцију, поштовање различитости и мултикултуралност.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК1

Ученици:

- ЛИК.СО.Н.1.1. Анализирају дела визуелне уметности користећи ликовну терминологију.
- ЛИК.СО.Н.1.2. Полемичу о разликама у делима визуелне уметности у погледу стилског јединства, хармоније, композиције и сл.
- ЛИК.СО.Н.1.3. Аргументовано износе своје ставове о делима визуелне уметности, њиховим ауторима и епохи у којој је дело настало.

СПК2

Ученици:

- ЛИК.СО.Н.2.1. Истражују могућности оригиналне примене изражајних особина материјала, техника и принципа компоновања (дизајна).
- ЛИК.СО.Н.2.2. Критички просуђују и изражавају своја опажања о утицају визуелне уметности на доживљај себе, других и друштва у усменој, писаној, визуелној или аудио- визуелној форми.
- ЛИК.СО.Н.2.3. Комбинују релевантне критеријуме, заједничке повратне информације и личну уметничку визију, размишљају о свом раду, ревидирају га и усавршавају.

СПК3

Ученици:

- ЛИК.СО.Н.3.1. Одговорно сарађују са другима, истражују и учествују активно у културном животу заједнице уз позитиван и негујући однос према културној баштини и животној средини.
- ЛИК.СО.Н.3.2. Користе модерне алате, дигиталне платформе, електронске медије константно унапређујући своју креативност.
- ЛИК.СО.Н.3.3. Анализирају и објашњавају сопствено и туђе културолошко наслеђе, критички посматрају свет кроз визуелне поруке у свом окружењу.

4.17 СТРАНИ ЈЕЗИЦИ – ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Општа предметна компетенција, или вишејезична комуникативна компетенција, обухвата поседовање свести о језицима као комуникационим средствима, стицање и континуирано развијање језичке писмености и способности коришћења најмање два страна језика, схватање повезаности између језика и културних идентитета и уважавање језичке и културне разноликости. Она омогућава ученицима да реализују активности користећи језичка средства за писану и усмену комуникацију, у приватном, јавном, образовном и професионалном контексту, у формалним и неформалним комуникативним ситуацијама. Поседовање вишејезичне комуникативне компетенције ученицима омогућава проналажење, прикупљање, обрађивање, критичку обраду и коришћење извора и садржаја информација. Знања, умења и ставови који чине вишејезичну комуникативну компетенцију ученике оспособљавају за учешће у разноврсним активностима у националном и интернационалном окружењу, за развој критичког мишљења и расуђивања, креативности, иновативности и естетичког осећаја, као и за сарадњу са другима уз поштовање културних различитости и развијање толерантности, емпатије и друштвено одговорног деловања. Учењем страних језика, користећи различита медијска средства, ученици унапређују стратегије учења и рада, развијају функционалну и дигиталну писменост и оспособљавају се за целоживотно учење и употребу страних језика у даљем образовању, у професионалном окружењу и приватном контексту.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици углавном правилно изговарају све гласове и гласовне групе, уз поштовање акценатско-интонацијских правила, уз евентуална одступања која не ометају суштински комуникацију. Записују речи и изразе и примењују фреквентна правописна правила уз повремена одступања од норме која углавном не доводе до неспоразума. Углавном исправно користе једноставне граматичке елементе и конструкције; познају и са извесном тачношћу користе и ограничени репертоар сложенијих граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке. Разумеју и користе најчешће једноставан и фреквентан вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији у свакодневним ситуацијама и на теме из приватног, јавног и образовног домена, уз грешке, омашке и непрецизности које повремено ремете комуникацију. Уочавају главне сличности и разлике међу фреквентнијим лексичким елементима и морфосинтаксичким конструкцијама матерњег и страног језика. Познају и разумеју основне сличности и разлике између своје културе и културе (култура) језика који уче; препознају најкритичније осетљиве теме и у тематски познатим и узрасно блиским ситуацијама отклањају неспоразуме у комуникацији. Поседују општа знања о специфичностима свакодневног живота, друштва и развоја циљне културе, разумеју утицај основних природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури, као и положај

земаља и заједница циљног језика у свету и њихову везу са властитом културом. Познају кључне стратегије и средства комуникације и поседују развијене основе функционалне и дигиталне писмености.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици уочавају, разумеју и интерпретирају вербалне и невербалне садржаје порука на страном језику и процењују релевантност језичких елемената у комуникативном чину. Ради остваривања комуникативне намере примењују различите стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју појмове, идеје и информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова у вези са блиским и познатим темама и тумаче њихова експлицитна и имплицитна значења. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема у образовним и ваншколским ситуацијама користе страни језик, повезујући га са знањима и вештинама из матерњег и других језика које користе. Претражују, идентификују по релевантности и селективно користе текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у разноврсним активностима, укључујући и оне у дигиталном окружењу, у циљу решавања задатака и повезивања знања у приватном, образовном и стручном домену.

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици углавном правилно изговарају све гласове и гласовне групе, уз поштовање акценатско-интонацијских правила, уз евентуална одступања која не ометају суштински комуникацију. Записују речи и изразе и примењују фреквентна правописна правила уз повремена одступања од норме која углавном не доводе до неспоразума. Углавном исправно користе једноставне граматичке елементе и конструкције; познају и са извесном тачношћу користе и ограничени репертоар сложенијих граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке. Разумеју и користе најчешће једноставан и фреквентан вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији у свакодневним ситуацијама и на теме из приватног, јавног и образовног домена, уз грешке, омашке и непрецизности које повремено ремете комуникацију. Уочавају главне сличности и разлике међу фреквентнијим лексичким елементима и морфосинтаксичким конструкцијама матерњег и страног језика. Познају и разумеју основне сличности и разлике између своје културе и културе (култура) језика који уче; препознају најкритичније осетљиве теме и у тематски познатим и узрасно блиским ситуацијама отклањају неспоразуме у комуникацији. Поседују општа знања о специфичностима свакодневног живота, друштва и развоја циљне културе, разумеју утицај основних природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури, као и положај земаља и заједница циљног језика у свету и њихову везу са властитом културом. Познају кључне стратегије и средства комуникације и поседују развијене основе функционалне и дигиталне писмености.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК 1

Ученици:

– СЈ1.СО.О.1.1. Исправно изговарају већину гласова и гласовних група, уз евентуалне утицаје других језика које користе, првенствено матерњег, и одступања од артикулационих и прозодијских правила (акцената,

акцентатских дужина, интонације), што повремено утиче на разумљивост

порука и комуникацију.

– СЈ1.СО.О.1.2. Познају правописна правила и примењују их у писаној продукцији уз неправилности које суштински не ремете разумевање.

– СЈ1.СО.О.1.3. Познају и користе ограничен репертоар правила и образаца за грађење граматичких облика који укључују и најфреквентнија одступања од морфолошких правила и правила творбе речи, уз грешке и омашке које повремено отежавају комуникацију у искуствено блиским свакодневним ситуацијама.

– СЈ1.СО.О.1.4. Познају и користе ограничени репертоар основних и фреквентних правилно формираних синтаксичких структура у циљу кохерентне комуникације, уз грешке и омашке које повремено отежавају комуникацију.

– СЈ1.СО.О.1.5. Разумеју и користе ограничен вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног,

СПК 2

Ученици:

– СЈ1.СО.О.2.1. Примењују важније стилове и стратегије рецепције усмених, писаних и мултимодалних текстова, у складу са текстуалном врстом и комуникативном намером, у приватном, јавном и образовном домену (у вези са садржајем школских предмета).

– СЈ1.СО.О.2.2. Користе страни језик у усменој и писаној комуникацији примењујући различите стратегије планирања излагања и саопштавања,

организације текста и самопровере, уз употребу релевантних дигиталних алата.

– СЈ1.СО.О.2.3. Претражују, идентификују по релевантности и селективно користе текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост за потребе информисања, естетског

СПК 3

Ученици:

– СЈ1.СО.О.3.1. Разумеју општи смисао и најважније појединости усмених објава, упутстава, налога и инструкција, краћих монолошких излагања, једноставних информативних, медијских и поједностављених текстова савремене музике, на познате, друштвено и индивидуално (лично) релевантне теме, у приватном, јавном и образовном домену, уколико се користи стандардни језик и

разговетан изговор уз одговарајући број понављања и/или успорени темпо говора. Сажимају општи смисао/главну поруку и класификују суштинске појединости у

тексту.

– СЈ1.СО.О.3.2. Разумеју општи смисао и основне елементе садржаја (укључујући околности комуникативне ситуације, заплет и епилог, хронологију дешавања у најједноставнијим цртама, међусобне односе актера и њихове основне жеље, потребе, мишљења и аргументе) у директној интеракцији двоје или више саговорника или у краћим медијски подржаним аудио и аудио-

јавног и образовног домена, уз грешке и омашке које повремено отежавају комуникацију.

– CJ1.CO.O.1.6. Познају основне принципе функционисања језичких система и језичког раслојавања, улогу језика у језичкој заједници, важније сличности и разлике између заједница које користе циљни и матерњи језик.

– CJ1.CO.O.1.7. Поседују знања у вези са властитом и културама језика које уче, разумеју, тумаче и пореде појаве и процесе из свакодневне културе и традиције, о којима сазнају усменим, писаним и дигиталним путем.

доживљаја, забаве и решавања проблема и задатака.

– CJ1.CO.O.2.4. Интерпретирају значења једноставне усмене и писане поруке у вези са блиским и узрасно примереним темама; постављају хипотезе и изводе закључке о комуникативној намери у складу са њеним друштвеним, културним, временским и просторним контекстом.

– CJ1.CO.O.2.5. Успостављају интеркултурну комуникацију, размењују релевантне информације и ставове, као и лична уверења у вези са културом свакодневице, уз примену вишејезичних ресурса и уважавање правила учтивости.

– CJ1.CO.O.2.6. Идентификују, анализирају и тумаче значајније појаве и процесе у контексту (властите) културе и култура заједница чији језик уче, у оквиру личних интересовања и садржаја школских предмета, уз примену традиционалних и

визуелним формама у којима се обрађују блиске и познате теме, уколико се користи стандардни језик и разговетан изговор уз одговарајући број понављања и/или успорени темпо говора. Интерпретирају главне поруке и преносе сопствене

ставове као и ставове саговорника у вези са познатим темама из приватног домена.

– CJ1.CO.O.3.3. Разумеју општи смисао и најважније појединости кратких, стилски и лексички једноставних информативних, инструкционих, рекламних, научно-популарних, књижевних текстова и преписки на конкретне и блиске теме (из свакодневног живота) и распознају основну нит аргументације, у приватном, јавном и образовном домену. Сажимају општи смисао/главну поруку и класификују појединости према значају.

– CJ1.CO.O.3.4. Разумеју општи смисао и важније појединости једноставнијих текстова са интернета, пратећи по потреби и линкове који упућују на евентуалне додатне информације уз употребу релевантних дигиталних алата.

– CJ1.CO.O.3.5. Описују људе, појаве и предмете из непосредног окружења и домена личног интересовања, на једноставан и претежно конвенционалан начин, дају једноставнија објашњења о

савремених видова комуникације.

– CJ1.CO.O.2.7. Промишљају улогу језикâ у разноврсним активностима и користе страни језик за проучавање важнијих природних и друштвених феномена и за релативно успешно решавање задатака у приватном, јавном и образовном домену.

дешавањима у садашњости, прошлости и будућности, на блиске теме, уз претходну припрему и помоћ визуелне презентације.

– CJ1.CO.O.3.6. Изражавају на једноставан начин утиске и осећања, постављају и одговарају на питања, исказују и бране сопствено мишљење и ставове и реагују на мишљење и ставове других у вези с познатим и блиским темама из приватног, јавног и образовног домена. Препознају и поштују лако препознатљиве културолошке условљености ставова, вредности и идеја уважавајући вредности људског достојанства, једнакости и права.

Критички приступају анализи једноставних и тематски познатих материјала (текстова, аргумената, проблема, догађаја и искустава из области уметности, других предмета природних и друштвених наука). Износе опште анализе према задатим смерницама организујући их у логичну целину уз претходне припреме и евентуалну помоћ.

– CJ1.CO.O.3.7. Пишу једноставне текстове према моделу (уз помоћ илустрација,

табела, слика, графикона и детаљних упутстава) и резимирају прочитани текст или медијски приказ о блиским темама

из приватног, јавног и образовног домена, износећи сопствене утиске, планове, очекивања, осећања, личне ставове и мишљења, уз употребу релевантних дигиталних алата. Из личних потреба и побуда стварају једноставније текстуалне жанрове, развијајући сопствене стваралачке способности и креативност.

– СЈ1.СО.О.3.8. Попуњавају формуларе, упитнике и различите обрасце у приватном, јавном и образовном домену; пишу краће белешке и једноставније поруке, мејлове, СМС поруке, краћа формална и неформална писма у којима траже и преносе релевантне информације, мишљења, утиске, планове, осећања и идеје користећи адекватан регистар и језичка средства, уважавајући културне различитости, показујући емпатију и спремност на сарадњу.

– СЈ1.СО.О.3.9. Учествују у једноставној комуникацији на интернету (друштвене мреже, форуми итд.) у вези са познатим и блиским темама, износе своје мишљење и одговарају на мишљења других постављајући кратке и једноставне садржаје и коментаре, уз помоћ доступних језичких алата (електронски преводац, речник); учествују у једноставним колаборативним активностима (рад на

заједничким документима попут Wiki, Google docs).

– СЈ1.СО.О.3.10. Преносе с једног језика на други у усменом и писаном облику суштину поруке и најважније појединости текстова (медијација) у вези с блиским темама из приватног, јавног и образовног контекста, користећи компензационе стратегије ради превазилажења комуникационих потешкоћа и недостатка одговарајућих језичких средстава. Посредују у неформалној интеракцији двоје или више саговорника уз одређени напор и учестало коришћење компензационих стратегија, на поједностављени начин преносећи и тумачећи културно условљене вредности и ставове.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици углавном правилно изговарају све гласове и гласовне групе, укључујући и комплексније комбинације гласова, уз поштовање акценатско- интонацијске природе, или уз евентуалне мање упадљиве неправилности које не угрожавају комуникацију. Познају и уз приличну ортографску тачност примењују већину правописних правила, уз повремена одступања која не доводе до неспоразума у комуникацији. Исправно користе једноставне граматичке елементе и конструкције; познају и са приличном тачношћу користе и одређени број сложенијих граматичких елемената и конструкција, укључујући и фреквентније изузетке. Разумеју и углавном адекватно користе једноставнији вокабулар и одређени број фреквентнијих сложених форми у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији, на познате теме из приватног, јавног и образовног домена, уз ситније грешке и омашке које углавном не ремете комуникацију. Уочавају главне сличности и разлике међу фреквентнијим лексичким елементима и морфосинтаксичким конструкцијама матерњег и страног језика. Разумеју, прихватају и знају да објасне разлике између властите културе и културе (културâ) језика који уче и знају да прилагоде своје вербално и невербално понашање основним конвенцијама. Ученици поседују детаљнија и специфичнија знања о свакодневном животу, друштву и развоју стране културе, разумеју утицај природних и друштвених појава на

процесе у властитој и култури страног језика, као и положај земаља и заједница циљног језика у свету и њихову везу са властитом културом и другим најближим културама. Поседују релативно развијену функционалну и дигиталну писменост.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици уочавају, схватају и интерпретирају вербалне и невербалне садржаје сложенијих порука на страном језику и процењују релевантност језичких елемената у комуникативном чину. Ради остваривања комуникативне намере примењују разноврсне стилове, стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју и примењују различите стратегије учења и критички анализирају и планирају сопствени напредак. Разумеју појмове, идеје и информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова, критички их тумаче и изводе закључке о њиховом експлицитном и имплицитном значењу. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема у образовним и ваншколским ситуацијама функционално примењују страни језик, повезујући га са знањима и вештинама из матерњег и других језика које користе. Претражују, идентификују по релевантности, парафразирају уз помоћ смерница и селективно користе текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у новим ситуацијама, укључујући и оне у дигиталном окружењу, у циљу решавања задатака и повезивања знања у приватном, јавном, образовном и стручном домену.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици учествују у разноврсним комуникационим ситуацијама, разумеју усмене, писане и мултимодалне поруке о различитим темама, појавама и догађајима. Користе језик у разноврсним активностима усмене и писане продукције и интеракције (давање и тражење, тј. размена информација о личностима, догађајима, појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења) у приватном, јавном и образовном домену уз успостављање ефикасног социјалног контакта. Ученици прихватају разлике које постоје између властите и културе циљног језика и умеју да прилагоде понашање комуникативним конвенцијама. Негују став отворености према култури циљног језика и показују вештине за критичко истраживање и разумевање властите културе и културе циљног језика. Ученици учествују у комуникацији на интернету помоћу примерених језичких алата и у раду на заједничким документима који се користе у приватном, јавном и образовном домену.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

– CJ1.CO.C.1.1. Исправно изговарају гласове и гласовне групе уз

СПК 2

Ученици:

– CJ1.CO.C.2.1. Примењују углавном адекватне стилове и стратегије

СПК 3

Ученици:

– CJ1.CO.C.3.1. Разумеју општи садржај и важније појединости усмених објава,

повремена минимална одступања од прозодијских правила (акцената, акценатских дужина, интонације) која не угрожавају комуникацију.

– CJ1.CO.C.1.2. Познају и у писаној продукцији углавном исправно примењују већину правописних правила и разумеју принципе правописних норми, њихових подударања и одступања у

матерњем језику и различитим језицима које користе.

– CJ1.CO.C.1.3. Познају и системски исправно користе основна и учестала правила и обрасце за грађење

граматичких облика променљивих врста речи, укључујући и фреквентне изузетке као и фреквентне неправилне облике или мање фреквентне правилне обрасце уз повремене грешке и омашке које

углавном не ремете комуникацију у узрасно блиским свакодневним, јавним или образовним контекстима.

– CJ1.CO.C.1.4. Познају и исправно користе важније и фреквентније синтаксичке структуре у циљу кохерентне, логичне и сврсисходне комуникације која се одвија у приватном, јавном и образовном

рецепције усмених, писаних и мултимодалних текстова, у складу са текстуалном врстом и комуникативном намером, у приватном, јавном, образовном и стручном домену (у складу са контекстом и садржајем општеобразовних и стручних предмета).

– CJ1.CO.C.2.2. Користе страни језик у усменој и писаној комуникацији, углавном успешно примењујући разноврсне

стратегије планирања излагања и саопштавања, организације текста и самопровере и уз употребу различитих дигиталних алата.

– CJ1.CO.C.2.3. Претражују, идентификују по релевантности, парафразирају уз помоћ смерница и селективно користе

текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост за потребе информисања, естетског доживљаја, забаве и решавања проблема и задатака.

– CJ1.CO.C.2.4. Интерпретирају значења усмене и писане поруке, постављају и проверавају хипотезе и изводе закључке о комуникативној намери у складу са њеним друштвеним,

упутстава, налога и инструкција, краћих монолошких излагања, једноставнијих информативних, коментаторских/аргументационих, рекламних медијских прилога и текстова савремене музике различитих жанрова, на друштвено и индивидуално (лично) релевантне теме, у приватном, јавном, образовном и стручном домену, уколико се користи стандардни језик, говори споријим темпом и добром дикцијом. Сажимају општи смисао и класификују важније појединости, интерпретирају садржај и поруку текста.

– CJ1.CO.C.3.2. Разумеју општи садржај и најважније појединости (укључујући околности комуникативне ситуације, заплет и епилог, хронологију дешавања у једноставнијим цртама, основне узрочно-последичне аспекте, међусобне односе, ставове и мишљења и аргументацију актера) у директној интеракцији двоје или више саговорника или у краћим медијски подржаним аудио и аудио- визуелним формама у којима се исказују ставови и мишљења, прате нит аргументације, уколико се користи стандардни језик, говори разговетно, споријим темпом и

добром дикцијом. Интерпретирају главне поруке и преносе сопствене ставове као и ставове саговорника у вези са блиским

<p>контексту, уз повремене грешке и омашке које не ометају разумевање.</p>	<p>културним, временским и просторним контекстом.</p>	<p>темама из приватног, јавног, образовног и стручног домена.</p>
<p>– CJ1.CO.C.1.5. Разумеју и користе адекватан вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног, јавног, образовног и стручног домена, уз ограничену могућност</p>	<p>– CJ1.CO.C.2.5. Успостављају интеркултурну комуникацију у циљу размене информација, ставова и вредности, уз примену вишејезичних ресурса, уважавајући културну условљеност и</p>	<p>– CJ1.CO.C.3.3. Разумеју општи садржај и појединости стилски и лексички једноставнијих информативних, аргументационих, рекламних, епистоларних, научно-популарних и књижевних текстова на различите конкретне и поједине</p>
<p>варирања и повремене грешке и омашке.</p>	<p>примењујући углавном адекватне норме језичког и нејезичког понашања.</p>	<p>апстрактне теме у приватном, јавном и образовном домену. Сажимају општи смисао и класификују појединости према значају, интерпретирају садржај и поруку текста у складу са задатим смерницама.</p>
<p>– CJ1.CO.C.1.6. Разумеју основне принципе функционисања језичких система и језичког раслојавања, улоге језика у језичкој заједници, важније сличности и разлике између заједница које користе циљни и матерњи језик.</p>	<p>– CJ1.CO.C.2.6. Идентификују, анализирају и критички тумаче појаве и процесе у контексту (властите) културе и култура заједница чији језик уче, у оквиру личних интересовања и садржаја општеобразовних и стручних предмета, уз примену</p>	<p>– CJ1.CO.C.3.4. Разумеју општи садржај и појединости једноставнијих текстова са интернета, пратећи по потреби и линкове који упућују на додатна једноставнија објашњења и нове, релевантне аспекте одабраних елемената текста уз употребу</p>
<p>– CJ1.CO.C.1.7. Поседују знања у вези са властитом и културама језика које уче, разумеју, тумаче и анализирају појаве и</p>	<p>традиционалних и савремених видова комуникације.</p>	<p>различитих дигиталних алата. Критички процењују релевантност, поузданост, веродостојност извора.</p>
<p>процесе из свакодневне културе, баштине и традиције, о којима сазнају усменим, писаним и дигиталним путем.</p>	<p>– CJ1.CO.C.2.7. Промишљају улогу језика у разноврсним активностима и користе</p>	<p>– CJ1.CO.C.3.5. Причају и излажу, на једноставан и систематичан начин, о догађајима, сопственим искуствима и доживљајима, препричавају туђе, стварне и фикционалне приказе, описују људе, појаве, предмете, чињенице из ужег личног и друштвеног окружења и домена интересовања, уз претходну припрему и евентуалну помоћ визуелне презентације,</p>
	<p>страни језик за проучавање природних и друштвених феномена и за релативно успешно решавање задатака у приватном, јавном, образовном и стручном домену.</p>	

дајући, уколико је потребно, додатна једноставнија објашњења, информације, примере.

– CJ1.CO.C.3.6. Комуницирају, уз релативну спонтаност, у једноставној интеракцији са једним саговорником или више саговорника у оквиру дијалога, дебата, дискусија, изражавају и бране сопствено мишљење и ставове, пружајући додатна једноставнија објашњења, аргументацију и коментаре у вези с темама које су им познате и блиске из приватног, јавног и образовног домена. Препознају и поштују културолошке условљености ставова, вредности и идеја уважавајући вредности људског достојанства, једнакости и права. Критички приступају анализи једноставнијих материјала (текстова, аргумената, проблема, догађаја и искустава из области уметности и других предмета, природних и друштвених наука). Износе анализе на организован и кохерентан начин организујући их у логичну целину уз претходну припрему.

– CJ1.CO.C.3.7. Пишу једноставније текстове о блиским темама из приватног, јавног, образовног и стручног домена, с предлошком или без њега (једноставније есеје, сажетке књига, филмова, описе табела и графикона), износећи, на креативан начин, сопствене утиске, планове, очекивања, личне ставове, мишљења, релевантне информације и објашњења; разрађују, систематизују, интерпретирају садржаје из неколико

извора, користећи адекватан регистар и језичка средства у односу на врсту текста који пишу и уз употребу различитих дигиталних алата. Развијају сопствене стваралачке способности и креативност у једноставнијим текстуалним жанровима.

– CJ1.CO.C.3.8. Пишу једноставније поруке, мејлове, СМС поруке, извештаје, формална и неформална писма, у приватном, јавном, образовном и стручном домену, у којима траже или преносе релевантне информације и мишљења, идеје, осећања, ставове, саопштавају новости, реагују адекватно на ставове и мишљења других, користећи адекватан регистар и језичка средства, уважавајући културне различитости, показујући емпатију и спремност на сарадњу.

– CJ1.CO.C.3.9. Учествују у комуникацији на интернету (друштвене мреже, форуми итд.) у вези с познатим и блиским темама (дискусије, четови, дебате,

коментари), износе своје мишљење и одговарају на мишљења других, уз помоћ доступних језичких алата (електронски преводац, речник); учествују у једноставнијим колаборативним активностима (рад на заједничким документима попут Wiki, Google docs).

– CJ1.CO.C.3.10. Преносе с једног језика на други у писаном и усменом облику главну идеју и релевантне детаље из усмених и писаних извора (медијација) у вези с

блиским темама из приватног, јавног, образовног и стручног домена, примењујући креативно различите компензационе стратегије. Посредују у неформалној интеракцији двоје или више саговорника уз повремене потешкоће и коришћење компензационих

стратегија, углавном адекватно преносећи и тумачећи културно условљене вредности и ставове.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици исправно изговарају све гласове и гласовне групе поштујући прозодијска правила у складу са говорном ситуацијом, несметано одржавајући комуникацију. Познају и исправно примењују правописна правила уз уважавање фреквентнијих изузетака и разумеју и анализирају основне принципе правописних норми, њихових подударача и одступања у матерњем и циљном језику. Познају и исправно користе већину правила и образаца за грађење граматичких облика променљивих врста речи и творбу лексема, укључујући и важније изузетке од правила и мање фреквентне облике, уз повремене омашке које не ремете успешно и несметано одвијање комуникације како у једноставним и познатим тако и у непредвидивим и мање познатим ситуацијама. Познају и исправно користе и варирају сложеније синтаксичке структуре у циљу постизања кохезије исказа и текста уз повремене омашке које не ремете комуникацију. Разумеју и користе богат и разноврстан вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на познате и мање познате теме из приватног, јавног, образовног и стручног домена, функционално и креативно варирајући формулације уз повремене омашке. Разумеју принципе функционисања језичких система и језичког раслојавања, улоге језика у језичкој заједници, сличности и разлике заједница које користе циљни и матерњи језик. Поседују знања у вези са властитом и културама језика које уче, разумеју, анализирају и критички промишљају појаве, процесе, догађаје и личности из свакодневног, културног, научног и друштвеног савременог контекста, о којима сазнају путем различитих медија и које доводе у везу са савременим друштвом. Ученици поседују специфична знања везана за свакодневни живот, друштво и развој културе (културâ) циљног језика; критички разумеју и пореде утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и култури (културама) циљног језика, као и положај земаља и заједница циљног језика у свету и њихову везу са властитом културом и другим културама.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици уочавају, схватају и интерпретирају вербалне и невербалне садржаје сложених порука на страном језику и владају већином језичких елемената у комуникативном чину. Ради остваривања комуникативне намере ефикасно примењују

разноврсне стилове, стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју појмове, идеје и информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова, постављају и ревидирају хипотезе и изводе закључке о њиховом експлицитном и имплицитном значењу. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема у школском и ваншколском контексту користе страни језик креативно примењујући знања и вештине из матерњег и других језика које користе. Претражују, идентификују по релевантности, парафразирају и селективно користе текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у новим ситуацијама, укључујући и оне у дигиталном окружењу, у циљу решавања задатака и повезивања знања из различитих области у приватном, јавном, образовном и стручном домену.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици ефикасно учествују у разноврсним комуникационим ситуацијама, разумеју комплексније усмене, писане и мултимодалне поруке о различитим темама, појавама и догађајима. Користе језик у разноврсним активностима усмене и писане продукције и интеракције у приватном, јавном, образовном и стручном домену, уз успостављање ефикасног социјалног контакта. Ученици прихватају разлике које постоје између властите и културе циљног језика и умеју да прилагоде понашање конвенцијама у комуникацији. Негују став отворености према култури циљног језика и показују вештине за критичко и самостално истраживање и разумевање властите културе и културе циљног језика. Ученици самостално учествују у комуникацији на интернету, користе доступне језичке алате и ефикасно учествују у раду на заједничким документима која се користе у приватном, јавном, образовном и стручном домену.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

- CJ1.CO.H.1.1. Исправно изговарају све гласове и гласовне групе поштујући прозодијска правила (акценте, акценатске дужине, интонацију), те несметано одржавају комуникацију.
- CJ1.CO.H.1.2. Познају и у писаној продукцији исправно примењују правописна правила и разумеју и

СПК 2

Ученици:

- CJ1.CO.H.2.1. Примењују разноврсне и адекватне стилове и стратегије рецепције усмених, писаних и мултимодалних текстова, у складу са текстуалном врстом и комуникативном намером, у приватном, јавном, образовном и стручном домену (у складу са контекстом и садржајем општеобразовних и стручних предмета).

СПК 3

Ученици:

- CJ1.CO.H.3.1. Разумеју општи садржај и већину појединости усмених објава, упутстава, налога и инструкција, монолошких излагања, информативних, аргументационих, рекламних медијских прилога и текстова савремене музике различитих жанрова, на друштвено и индивидуално (лично) релевантне теме, у приватном, јавном, образовном и

анализирају принципе правописних норми, њихових подударања и одступања у матерњем језику и у различитим језицима које користе.

– CJ1.CO.H.1.3. Познају и исправно користе већину правила и образаца за грађење граматичких облика променљивих врста речи и творбу

лексема, укључујући и важније изузетке од правила и мање фреквентне облике, уз повремене омашке које не ремете успешно и несметано одвијање комуникације

како у једноставним и познатим тако и у непредвидивим и мање познатим ситуацијама.

– CJ1.CO.H.1.4. Познају и исправно користе сложеније синтаксичке структуре у циљу постизања кохезије исказа и текста уз повремене омашке које не ремете комуникацију, која се успешно и несметано одвија како у једноставним и познатим тако и у непредвидивим и мање познатим ситуацијама.

– CJ1.CO.H.1.5. Разумеју и користе богат вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног, јавног, образовног и стручног домена, функционално и креативно варирајући формулације уз повремене омашке.

– CJ1.CO.H.2.2. Користе страни језик у усменој и писаној комуникацији, креативно и адекватно примењујући

разноврсне стратегије планирања излагања и саопштавања, организације текста и самопровере и уз употребу различитих дигиталних алата.

– CJ1.CO.H.2.3. Претражују, идентификују по релевантности, парафразирају и селективно користе текстуалне, визуелно- текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост, за потребе информисања, естетског доживљаја, забаве и решавања проблема и задатака.

– CJ1.CO.H.2.4. Интерпретирају значења усмене и писане поруке, постављају, проверавају и ревидирају хипотезе и изводе закључке о комуникативној намери, циљу и ефектима, у складу са њеним друштвеним, културним, временским и просторним контекстом.

– CJ1.CO.H.2.5. Успостављају и одржавају интеркултурну комуникацију у циљу размене информација, ставова и вредности, уз функционалну примену вишејезичних ресурса, уважавајући културну условљеност и примењујући адекватне норме језичког и нејезичког понашања.

стручном домену, уколико се користи претежно стандардни језик или фреквентни и познати варијетет. Сажимају, интерпретирају и парафразирају главне поруке и појединачне делове аудио текста.

– CJ1.CO.H.3.2. Разумеју општи садржај и важније појединости (укључујући околности комуникативне ситуације, заплет и епилог, хронологију дешавања у општим цртама, узрочно-последичне аспекте, међусобне односе, ставове, мишљења и аргументацију актера) у директној интеракцији двоје или више саговорника или у краћим медијски подржаним аудио и аудио-визуелним формама у којима се образлажу ставови и мишљења и прате нит аргументације и евентуалних противаргументата, уколико се користи претежно стандардни језик или фреквентни и познати варијетет. Интерпретирају главне поруке и преносе сопствене ставове као и ставове саговорника у вези са темама из приватног, јавног, образовног и стручног домена.

– CJ1.CO.H.3.3. Разумеју општи садржај и појединости дужих и сложенијих, лексички богатијих и стилски разноврснијих информативних, аргументационих, инструкционих, рекламних, епистоларних, научно-популарних и књижевних текстова различитих жанрова на конкретне и једноставније апстрактне теме, у приватном, јавном, образовном и

– CJ1.CO.H.1.6. Разумеју принципе функционисања језичких система и језичког раслојавања, улоге језика у језичкој заједници, сличности и

разлике заједница које користе циљни и матерњи језик.

– CJ1.CO.H.1.7. Поседују знања у вези са властитом и културама језика које уче, разумеју, анализирају и критички промишљају појаве и процесе из свакодневне, савремене и културне историје, о којима сазнају усменим, писаним и дигиталним путем, и које доводе у везу са савременим друштвом.

– CJ1.CO.H.2.6. Идентификују, анализирају и критички тумаче појаве и процесе у контексту (властите) културе и културâ заједница чији језик уче, у оквиру личних, образовних и професионалних

интересовања и друштвено релевантних тема, уз примену традиционалних и савремених видова комуникације.

– CJ1.CO.H.2.7. Промишљају улогу језика у разноврсним активностима и користе

страни језик за проучавање природних и друштвених феномена и углавном успешно решавање задатака у приватном, јавном, образовном и стручном домену.

стручном домену. Сажимају, интерпретирају и парафразирају главну поруку и поједине делове писаног текста.

– CJ1.CO.H.3.4. Разумеју општи садржај и важније појединости сложенијих текстова са интернета, пратећи по потреби и линкове који упућују на додатна

објашњења и нове, релевантне аспекте одабраних елемената текста уз употребу различитих дигиталних алата. Критички процењују релевантност, поузданост и веродостојност извора.

– CJ1.CO.H.3.5. Извештавају релативно систематично и детаљно о догађајима, сопственим искуствима и доживљајима и препричавају туђе, стварне и фикционалне приказе, описују људе, појаве, предмете, чињенице из ширег личног и друштвеног окружења и домена интересовања, излажу пред публиком на различите теме, уз претходну припрему и уз евентуалну помоћ визуелне презентације, објашњавајући и разрађујући своје идеје и износићи по потреби додатна образложења, информације и примере.

– CJ1.CO.H.3.6. Комуницирају релативно спонтано, флуентно и коректно у оквиру дијалога, дискусија и дебата с двоје и више учесника, исказују и бране своје мишљење пружајући објашњења, аргументацију и коментаре, излажу ставове и идеје, разматрају различите

опције широког спектра тема из приватног, јавног, образовног и стручног домена и изражавају слагање или неслагање са саговорником или медијским и другим приказом теме. Препознају и уважавају културолошке условљености ставова, вредности и идеја уважавајући принципе људског достојанства, једнакости и права. Критички приступају анализи сложенијих материјала (текстова, аргумената, проблема, догађаја и искустава из области уметности, природних и друштвених наука). Изводе анализе на организован и кохерентан начин организујући их у логичну целину.

– СЈ1.СО.Н.3.7. Пишу прегледне текстове (есеје, извештаје, фикционалне и нефикционалне приче, описе табела, слика, графикона, сажетке књига, филмова и сл.) о разноврсним темама из приватног, јавног, образовног и стручног домена, износећи на креативан начин релевантне информације и објашњења; приказују, анализирају, систематизују, тумаче,

интерпретирају и процењују садржаје из различитих извора, износе сопствено мишљење и аргументују ставове, користећи одговарајући регистар и језичка средства у складу са врстом текста који пишу уз употребу различитих дигиталних алата. Развијају сопствене стваралачке

способности и креативност у различитим текстуалним жанровима.

– CJ1.CO.H.3.8. Пишу формална и неформална писма и електронску пошту, у приватном, јавном, образовном и стручном домену, у којима успешно преносе и образлажу информације, идеје, осећања, мишљења, ставове и новости, траже информације и мишљење других и реагују на прикладан начин на новости и ставове других користећи адекватан регистар и језичка средства, уважавајући културне различитости, показујући емпатију и спремност на сарадњу.

– CJ1.CO.H.3.9. Учествују у комуникацији на интернету (друштвене мреже, форуми итд.) износећи своје мишљење и одговарајући на мишљење других у вези са темама које их занимају, успешно повезујући своје објаве са претходним објавама у низу, поштују конвенције овог вида комуникације, препознају и решавају евентуалне неспоразуме и неслагања који се јављају приликом те интеракције, користећи по потреби доступне језичке алате (електронски преводац, речник); учествују у колаборативним активностима (рад на заједничким документима попут Wiki, Google docs).

– CJ1.CO.H.3.10. Преносе с једног језика на други, у усменом и писаном виду, сажето и структурисано, важне информације, мишљења и намере актера и њихову аргументацију, у приватном,

	јавном, образовном и стручном домену, креативно примењујући различите компензационе стратегије. Посредују у неформалној интеракцији уз адекватно преношење и тумачење различитих културно условљених вредности и ставова.
--	---

4.18 СТРАНИ ЈЕЗИЦИ – ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК

Стандарди образовних постигнућа за крај средњег образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Општа предметна компетенција, или вишејезична комуникативна компетенција, обухвата поседовање свести о језицима као комуникационим средствима, стицање и континуирано развијање језичке писмености и способности коришћења најмање два страна језика, схватање повезаности између језика и културних идентитета и уважавање језичке и културне разноликости. Она омогућава ученицима да реализују активности користећи језичка средства за писану и усмену комуникацију, у приватном, јавном, образовном и професионалном контексту, у формалним и неформалним комуникативним ситуацијама. Поседовање вишејезичне комуникативне компетенције ученицима омогућава проналажење, прикупљање, обрађивање, критичку обраду и коришћење извора и садржаја информација. Знања, умења и ставови који чине вишејезичну комуникативну компетенцију ученике оспособљавају за учешће у разноврсним активностима у националном и интернационалном окружењу, за развој критичког мишљења и расуђивања, креативности, иновативности и естетичког осећаја, као и за сарадњу са другима уз поштовање културних различитости и развијање толерантности, емпатије и друштвено одговорног деловања. Учењем страних језика, користећи различита медијска средства, ученици унапређују стратегије учења и рада, развијају функционалну и дигиталну писменост и оспособљавају се за целоживотно учење и употребу страних језика у даљем образовању, у професионалном окружењу и приватном контексту.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици разумљиво изговарају већину гласова и гласовних група страног језика, уз могућу интерференцију и друга одступања од артикулационих и прозодијских правила, што повремено може отежати разумљивост порука и комуникацију. Познају правописна правила и примењују их у писаној продукцији уз грешке и одступања која повремено могу да ометају разумевање. Познају и користе најфреквентније правилне основне облике и обрасце за грађење граматичких облика

променљивих врста речи, уз грешке и омашке које повремено ремете комуникацију. Разумеју и користе једноставан и фреквантан меморисан вокабулар и познају и користе основне и једноставне синтаксичке структуре у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији у рутинским и искуствено блиским ситуацијама у приватном, јавном и образовном домену, уз грешке и омашке које повремено ремете комуникацију. Уочавају главне сличности и разлике најфреквентнијих лексичких елемената и морфосинтаксичких правила матерњег и страних језика. Познају и разумеју прототипске сличности и разлике између своје културе и културе (културa) језика који уче и уочавају најупадљивије културолошке узроке потенцијалних неспоразума у комуникацији. Поседују најопштија знања о свакодневном животу, друштву и развоју културе (културa) језика који уче, разумеју утицај основних природних и друштвених појава на процесе у властитој и култури (културама) језика који уче, као и положај земаља и заједница циљног језика у свету и њихову везу са властитом културом. Поседују базичну функционалну и дигиталну писменост.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици препознају, разумеју и тумаче вербалне и невербалне елементе једноставнијих порука на страном језику и процењују релевантност језичких елемената у комуникативном чину. Ради остваривања комуникативне намере примењују кључне стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју и примењују основне стратегије учења језика и анализирају и планирају сопствени напредак. Разумеју појмове, идеје и информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова у вези са блиским и познатим темама и разликују њихова експлицитна и имплицитна значења. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема у образовним и ваншколским ситуацијама користе страни језик, примењујући по потреби знања и вештине из матерњег и других језика које користе. Претражују, идентификују по релевантн ости и на једноставан начин користе текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у познатим ситуацијама и свакодневним активностима, укључујући и оне у дигиталном окружењу, у циљу решавања задатака и повезивања знања у приватном и образовном домену.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици учествују у уобичајеним, свакодневним комуникационим ситуацијама, разумеју једноставније усмене, писане и мултимодалне поруке о познатим и блиским темама, појавама и догађајима. Користе језик у једноставним активностима усмене и писане продукције и интеракције (размена информација о личностима, догађајима, појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења) уз успостављање основног, али ефикасног социјалног контакта. Ученици прихватају разлике које постоје између властите и културе циљног језика и умеју да прилагоде понашање основним конвенцијама у комуникацији. Негују став отворености према културама циљног језика и показују основне вештине за критичко истраживање и разумевање властите културе и културе циљног језика.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Основни ниво

СПК 1

Ученици:

- CJ2.CO.O.1.1. Разумљиво изговарају већину гласова и гласовних група, уз могућу интерференцију и друга одступања од артикулационих и прозодијских правила (акцената, акценатских дужина, интонације), што повремено отежава разумљивост порука и комуникацију.
- CJ2.CO.O.1.2. Познају правописна правила и примењују их у писаној продукцији уз неправилности које повремено могу да ометају разумевање.
- CJ2.CO.O.1.3. Познају и користе ограничен репертоар најфреквентнијих основних правила и образаца за грађење граматичких облика променљивих врста речи (нпр. облике правилне множине именица или основне просте облике за време код глагола), уз грешке и омашке које повремено ремете комуникацију.
- CJ2.CO.O.1.4. Познају и користе ограничени репертоар основних и једноставних синтаксичких структура, као што су просте и независно сложене реченице, уз грешке и

СПК 2

Ученици:

- CJ2.CO.O.2.1. Примењују основне стилове и стратегије рецепције једноставнијих усмених, писаних и мултимодалних текстова, у складу са текстуалном врстом и комуникативном намером, у приватном, јавном и образовном домену (у вези са садржајем школских предмета).
- CJ2.CO.O.2.2. Користе страни језик у усменој и писаној комуникацији примењујући основне стратегије планирања излагања и саопштавања, организације текста и самопровере, уз употребу релевантних дигиталних алата.
- CJ2.CO.O.2.3. Претражују, идентификују по релевантности и на једноставан начин користе текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијске изворе и садржаје и процењују њихов значај и поузданост за потребе информисања, естетског доживљаја, забаве и решавања проблема и задатака.
- CJ2.CO.O.2.4. Интерпретирају значења једноставне усмене и писане поруке у вези са блиским и познатим темама, постављају основне хипотезе и изводе закључке о комуникативној намери

СПК 3

Ученици:

- CJ2.CO.O.3.1. Разумеју и у најопштијим цртама сажимају смисао и поједине најупадљивије појединости усмених објава, упутстава, налога и инструкција, кратких монолошких излагања, најједноставнијих, по потреби делимично адаптираних информативних, медијских прилога и поједностављених текстова савремене музике, на познате и блиске друштвено и индивидуално (лично) релевантне теме, у приватном, јавном и образовном домену, уколико се користи стандардни језик и разговетан изговор уз већи број понављања и/или успорени темпо говора.
- CJ2.CO.O.3.2. Разумеју најопштији смисао и суштинске елементе садржаја (укључујући околности комуникативне ситуације, хронологију дешавања у најједноставнијим цртама, актере и њихове основне жеље и ставове) у директној интеракцији двоје или више саговорника или у кратким медијски подржаним аудио и аудио-визуелним формама у којима се обрађују блиске и познате теме, уколико се користи стандардни језик и разговетан изговор уз већи број понављања и успорени темпо говора.

омашке које повремено ремете комуникацију.

– CJ2.CO.O.1.5. Разумеју и користе једноставан и фреквентан вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног, јавног и образовног домена, уз грешке и омашке које повремено ремете комуникацију.

– CJ2.CO.O.1.6. Препознају основне принципе функционисања језичких система и језичког раслојавања, улоге језика у језичкој заједници,

најмаркантније сличности и разлике између заједница које користе циљни и матерњи језик.

– CJ2.CO.O.1.7. Поседују знања у вези са властитом и културама језика које уче, разумеју и објашњавају појаве и процесе из свакодневне културе и

традиције, о којима се обавештавају усменим, писаним и дигиталним путем.

ослањајући се на невербалну комуникацију, односно карактеристике текста (нпр. интерпункција, емотикони, одабир лексике и сл.).

– CJ2.CO.O.2.5. Успостављају интеркултурну комуникацију и размењују једноставне информације и ставове, као и лична уверења у вези са културом свакодневице, уз примену једноставних вишејезичних ресурса и уважавање основних правила учтивости.

– CJ2.CO.O.2.6. Идентификују, анализирају и пореде значајне појаве и процесе у контексту (властите) културе и културâ заједница чији језик уче, у оквиру личних интересовања и садржаја школских предмета, уз примену традиционалних и савремених видова комуникације и одговарајућу подршку.

– CJ2.CO.O.2.7. Промислљају улогу језика у свакодневним активностима и користе страни језик за проучавање важнијих природних и друштвених феномена и релативно успешно решавање задатака у приватном, јавном и образовном домену.

– CJ2.CO.O.3.3. Разумеју и сажимају најопштији смисао и суштинске појединости кратких, стилски и лексички сасвим једноставних информативних, инструкционих, рекламних, књижевних

текстова и преписки на конкретне и блиске теме (из свакодневног живота) у приватном, јавном и образовном домену.

– CJ2.CO.O.3.4. Разумеју најопштији смисао и суштинске појединости једноставних

текстова са интернета, пратећи по потреби и линкове који упућују на евентуалне додатне информације уз употребу основних дигиталних алата.

– CJ2.CO.O.3.5. Описују људе, појаве и

предмете из непосредног окружења и домена личног интересовања, на најједноставнији конвенционалан начин, дају једноставна објашњења о дешавањима у садашњости, прошлости и будућности, на познате и блиске теме, уз претходну припрему и помоћ визуелне презентације.

– CJ2.CO.O.3.6. Изражавају на најједноставнији начин утиске и осећања, на конвенционалан начин постављају и одговарају на питања, исказују мишљење и ставове и реагују на мишљење и ставове других у вези с познатим и блиским темама из приватног, јавног и образовног домена. Препознају упадљиве и лако

препознатљиве културолошке условљености ставова, вредности и идеја, уважавајући вредности људског достојанства, једнакости и права. Критички приступају анализи једноставних и тематски познатих материјала (текстова, догађаја и искустава из области уметности, природних и друштвених наука). Изводе опште анализе према задатим смерницама организујући их у логичну целину уз претходне припреме и евентуалну помоћ.

– CJ2.CO.O.3.7. Пишу најједноставније текстове према моделу (уз помоћ визуелних елемената – илустрација, табела, слика, графикона и детаљних упутстава) и на конвенционални начин резимирају прочитани текст или медијски приказ о познатим и блиским темама из приватног, јавног и образовног домена, износећи планове, осећања, личне ставове и мишљења, по потреби уз употребу основних дигиталних алата. Из личних потреба и побуда стварају најједноставније текстуалне жанрове, развијајући сопствене стваралачке способности и креативност.

– CJ2.CO.O.3.8. Попуњавају формуларе, упитнике и различите обрасце у приватном, јавном и образовном домену; пишу кратке белешке и једноставне поруке, мејлове, СМС поруке, кратка формална и неформална писма у којима траже и преносе суштинске информације, мишљења, утиске, планове, осећања и

идеје користећи углавном адекватан регистар и једноставна језичка средства, уважавајући културне

различитости, исказујући емпатију и спремност на сарадњу.

– CJ2.CO.O.3.9. Учествоју у најједноставнијој комуникацији на интернету (друштвене

мреже, форуми итд.) у вези са познатим и блиским темама, на конвенционалан начин износе мишљење и одговарају на мишљења других постављајући кратке и једноставне садржаје и коментаре, уз помоћ доступних језичких алата (електронски преводилац,

речник); учествују у најједноставнијим колаборативним активностима (рад на заједничким документима попут Wiki, Google docs).

– CJ2.CO.O.3.10. Преносе с једног језика на други у усменом и писаном облику глобални садржај и најважније појединости текстова (медијација) у вези с познатим и блиским темама из приватног, јавног и образовног контекста, користећи компензационе стратегије ради превазилажења комуникационих потешкоћа и недостатка одговарајућих језичких средстава. Посредују у неформалној интеракцији двоје или више саговорника уз видљив напор и учестало коришћење компензационих стратегија, на поједностављени начин преносећи и

тумачећи културно условљене вредности и ставове.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици углавном правилно изговарају све гласове и гласовне групе, уз поштовање акценатско-интонацијских правила, уз евентуална одступања која не ометају суштински комуникацију. Записују речи и изразе и примењују фреквентна правописна правила уз повремена одступања од нормe која углавном не доводе до неспоразума. Углавном исправно користе једноставне граматичке елементе и конструкције; познају и са извесном тачношћу користе и ограничени репертоар сложенијих граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке. Разумеју и користе углавном једноставан и фреквентан вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији у свакодневним ситуацијама и на теме из приватног, јавног и образовног домена, уз грешке, омашке и непрецизности које повремено ремете комуникацију. Уочавају главне сличности и разлике међу фреквентнијим лексичким елементима и (морфосинтаксичким) конструкцијама матерњег и страног језика. Познају и разумеју основне сличности и разлике између своје културе и културе (културâ) језика који уче; препознају најкритичније табуе и у тематски познатим и узрасно блиским ситуацијама отклањају неспоразуме у комуникацији. Ученици поседују општа знања о специфичностима свакодневног живота, друштва и развоја циљне културе, разумеју утицај основних природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури, као и положај земаља и заједница циљног језика у свету и њихову везу са властитом културом. Поседују поуздану функционалну и дигиталну писменост.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици уочавају, разумеју и интерпретирају вербалне и невербалне садржаје порука на страном језику и процењују релевантност језичких елемената у комуникативном чину. Ради остваривања комуникативне намере примењују различите стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју и примењују важније стратегије учења језика и критички анализирају и планирају сопствени напредак. Разумеју појмове, идеје и информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова у вези са блиским и познатим темама и тумаче њихова експлицитна и имплицитна значења. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема у образовним и ваншколским ситуацијама користе страни језик, повезујући га са знањима и вештинама из матерњег и других језика које користе. Претражују, идентификују по релевантности и селективно користе текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у разноврсним активностима, укључујући и оне у дигиталном окружењу, у циљу решавања задатака и повезивања знања у приватном, јавном, образовном и стручном домену.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици учествују у једноставнијим комуникационим ситуацијама, разумеју усмене, писане и мултимодалне поруке о блиским темама, појавама и догађајима. Користе језик у једноставнијим активностима усмене и писане продукције и интеракције (садржајна размена информација о личностима, догађајима, појавама, исказивање ставова, идеја и мишљења, допадања и недопадања), уз релативно спонтано успостављање ефикасног социјалног контакта. Прихватају и поштују разлике које постоје између властите и културе циљног језика и умеју да прилагоде вербално и невербално понашање основним комуникативним конвенцијама. Негују став отворености и радозналости према култури циљног језика и показују вештине за критичко истраживање и разумевање властите културе и културе циљног језика.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

- CJ2.CO.C.1.1. Исправно изговарају већину гласова и гласовних група, уз евентуалне утицаје других језика које користе, првенствено матерњег, и одступања од артикулационих и прозодијских правила (акцената, акценатских дужина, интонације), што повремено утиче на разумљивост порука и комуникацију.
- CJ2.CO.C.1.2. Познају правописна правила и примењују их у писаној продукцији уз неправилности које суштински не ремете разумевање.
- CJ2.CO.C.1.3. Познају и користе ограничен репертоар правила и образаца за грађење граматичких облика који укључују и најфреквентнија одступања од морфолошких правила и правила творбе речи, уз грешке и

СПК 2

Ученици:

- CJ2.CO.C.2.1. Примењују важније стилове и стратегије рецепције усмених, писаних и мултимодалних текстова, у складу са текстуалном врстом и комуникативном намером, у приватном, јавном и образовном домену (у вези са садржајем школских предмета).
- CJ2.CO.C.2.2. Користе страни језик у усменој и писаној комуникацији примењујући различите стратегије планирања излагања и саопштавања, организације текста и самопровере, уз употребу релевантних дигиталних алата.
- CJ2.CO.C.2.3. Претражују, идентификују по релевантности и селективно користе текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијалне

СПК 3

Ученици:

- CJ2.CO.C.3.1. Разумеју општи смисао и најважније појединости усмених објава, упутстава, налога и инструкција, краћих монолошких излагања, једноставних информативних, медијских прилога и поједностављених текстова савремене музике, на познате, друштвено и индивидуално (лично) релевантне теме, у приватном, јавном и образовном домену, уколико се користи стандардни језик и разговетан изговор уз одговарајући број понављања и/или успорени темпо говора. Сажимају општи смисао/главну поруку и класификују суштинске појединости у тексту.

омашке које повремено отежавају комуникацију у искуствено блиским свакодневним ситуацијама.

– CJ2.CO.C.1.4. Познају и користе ограничени репертоар фреквентних синтаксичких структура у циљу

кохерентне комуникације, уз грешке и омашке које повремено отежавају комуникацију.

– CJ2.CO.C.1.5. Разумеју и користе фреквентни вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног,

јавног и образовног домена, уз грешке и омашке које повремено отежавају комуникацију.

– CJ2.CO.C.1.6. Познају основне принципе функционисања језичких система и језичког раслојавања, улоге језика у језичкој заједници, важније сличности и разлике између заједница које користе циљни и матерњи језик.

– CJ2.CO.C.1.7. Поседују знања у вези са властитом и културама језика које уче, разумеју, тумаче и пореде појаве и процесе из свакодневне културе и

традиције, о којима сазнају усменим, писаним и дигиталним путем.

изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост, за потребе информисања, естетског доживљаја, забаве и решавања проблема и задатака.

– CJ2.CO.C.2.4. Интерпретирају значења једноставније усмене и писане поруке у вези са блиским и узрасно примереним темама, постављају хипотезе и изводе закључке о комуникативној намери у складу са њеним друштвеним, културним, временским и просторним контекстом.

– CJ2.CO.C.2.5. Успостављају интеркултурну комуникацију, размењују релевантне информације и ставове, као и лична уверења у вези са културом свакодневице, уз примену вишејезичних ресурса и уважавање правила учтивости.

– CJ2.CO.C.2.6. Идентификују, анализирају и тумаче значајније појаве и процесе у контексту (властите) културе и културâ заједница чији језик уче, у оквиру личних интересовања и садржаја школских

предмета, уз примену традиционалних и савремених видова комуникације.

– CJ2.CO.C.2.7. Промишљају улогу језика у разноврсним активностима и користе и

– CJ2.CO.C.3.2. Разумеју општи смисао и основне елементе садржаја (укључујући околности комуникативне ситуације, заплет и епилог, хронологију дешавања у најједноставнијим цртама, међусобне односе актера и њихове основне жеље, потребе, мишљења и аргументе) у директној интеракцији двоје или више саговорника или у краћим медијски подржаним аудио и аудио-визуелним формама у којима се обрађују блиске и познате теме, уколико се користи стандардни језик и разговетан изговор уз одговарајући број понављања и/или успорени темпо говора. Интерпретирају главне поруке и преносе сопствене ставове као и ставове саговорника у вези са познатим темама из приватног домена.

– CJ2.CO.C.3.3. Разумеју општи смисао и најважније појединости кратких, стилски и лексички једноставних информативних, инструкционих, рекламних, научно-

популарних, књижевних текстова и

преписки на конкретне и блиске теме (из свакодневног живота) и распознају основну нит аргументације, у приватном, јавном, образовном и стручном домену.

страни језик за проучавање важнијих природних и друштвених феномена и за релативно успешно решавање задатака у приватном, јавном и образовном домену.

Сажимају општи смисао/главну поруку и класификују појединости према значају.

– CJ2.CO.C.3.4. Разумеју општи смисао и важније појединости једноставнијих текстова са интернета, пратећи по потреби и линкове који упућују на евентуалне додатне информације, уз употребу релевантних дигиталних алата.

– CJ2.CO.C.3.5. Описују људе, појаве и предмете из непосредног окружења и домена личног интересовања, на једноставан и претежно конвенционалан начин, дају једноставнија објашњења о дешавањима у садашњости, прошлости и будућности на блиске теме, уз претходну припрему и помоћ визуелне презентације.

– CJ2.CO.C.3.6. Изражавају на једноставан начин утиске и осећања, постављају и одговарају на питања, исказују и бране сопствено мишљење и ставове и реагују на мишљење и ставове других у вези с познатим и блиским темама из приватног, јавног, образовног и стручног домена. Препознају и уважавају лако препознатљиве културолошке условљености ставова, вредности и идеја, уважавајући вредности људског достојанства, једнакости и права. Критички приступају анализи једноставних и тематски познатих материјала (текстова, аргумената, проблема, догађаја и искустава из области уметности, других предмета природних и друштвених наука). Изводе опште анализе према задатим

смерницама, организујући их у логичну целину уз претходне припреме и евентуалну помоћ.

– CJ2.CO.C.3.7. Пишу једноставне текстове према моделу (уз помоћ илустрација, табела, слика, графикона и детаљних упутстава) и резимирају прочитани текст или медијски приказ о блиским темама из приватног, јавног и образовног домена, износећи сопствене утиске, планове, очекивања, осећања, личне ставове и мишљења, уз употребу релевантних дигиталних алата. Из личних потреба и побуда стварају једноставније текстуалне жанрове, развијајући сопствене

стваралачке способности и креативност.

– CJ2.CO.C.3.8. Попуњавају формуларе, упитнике и различите обрасце у приватном, јавном и образовном домену; пишу краће белешке и једноставније

поруке, мејлове, СМС поруке, краћа формална и неформална писма у којима траже и преносе релевантне информације, мишљења, утиске, планове, осећања и идеје користећи адекватан регистар и језичка средства, уважавајући културне различитости, показујући емпатију и спремност на сарадњу.

– CJ2.CO.C.3.9. Учествују у једноставној комуникацији на интернету (друштвене мреже, форуми итд.) у вези са познатим и блиским темама, износе своје мишљење и

одговарају на мишљења других постављајући кратке и једноставне садржаје и коментаре, уз помоћ доступних језичких алата (електронски преводилац, речник); учествују у једноставним колаборативним активностима (рад на заједничким документима попут Wiki, Google docs).

– CJ2.CO.C.3.10. Преносе с једног језика на други у усменом и писаном облику суштину поруке и најважније појединости текстова (медијација) у вези с блиским темама из приватног, јавног и образовног контекста, користећи компензационе стратегије ради превазилажења комуникационих потешкоћа и недостатка одговарајућих језичких средстава. Посредују у неформалној интеракцији двоје или више саговорника уз одређени напор и учестало коришћење компензационих стратегија, на поједностављени начин преносећи и тумачећи културно условљене вредности и ставове.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици углавном правилно изговарају све гласове и гласовне групе, укључујући и комплексније комбинације гласова, уз поштовање акценатско- интонацијске природе, или уз евентуалне мање упадљиве неправилности које не угрожавају комуникацију. Познају и уз приличну ортографску тачност примењују већину правописних правила, уз повремена одступања која не доводе до неспоразума у комуникацији. Исправно користе једноставне граматичке елементе и конструкције; познају и са приличном тачношћу користе и одређени број сложенијих граматичких елемената и конструкција, укључујући и фреквентније изузетке. Разумеју и углавном адекватно користе једноставнији вокабулар и одређени број

фреквентнијих сложених форми у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији, на познате теме из приватног, јавног и образовног домена, уз ситније грешке и омашке које углавном не ремете комуникацију. Уочавају главне сличности и разлике међу фреквентнијим лексичким елементима и (морфосинтаксичким) конструкцијама матерњег и страног језика. Разумеју, прихватају и знају да објасне разлике између властите културе и културе (културâ) језика који уче и знају да прилагоде своје вербално и невербално понашање основним конвенцијама. Ученици поседују детаљнија и специфичнија знања о свакодневном животу, друштву и развоју стране културе, разумеју утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и култури страног језика, као и положај земаља и заједница циљног језика у свету и њихову везу са властитом културом и другим најближим културама. Поседују релативно развијену функционалну и дигиталну писменост.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици уочавају, схватају и интерпретирају вербалне и невербалне садржаје сложенијих порука на страном језику и процењују релевантност језичких елемената у комуникативном чину. Ради остваривања комуникативне намере примењују разноврсне стилове, стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју и примењују разноврсне стратегије учења језика и критички анализирају и планирају сопствени напредак. Разумеју појмове, идеје и информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова, критички их тумаче и изводе закључке о њиховом експлицитном и имплицитном значењу. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема у образовним и ваншколским ситуацијама функционално примењују страни језик, повезујући га са знањима и вештинама из матерњег и других језика које користе. Претражују, идентификују по релевантности, парафразирају уз помоћ смерница и селективно користе текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у новим ситуацијама, укључујући и оне у дигиталном окружењу, у циљу решавања задатака и повезивања знања у приватном, јавном, образовном и стручном домену.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици учествују у разноврсним комуникационим ситуацијама, разумеју усмене, писане и мултимодалне поруке о различитим темама, појавама и догађајима. Користе језик у разноврсним активностима усмене и писане продукције и интеракције (давање и тражење, тј. размена информација о личностима, догађајима, појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења) у приватном, јавном и образовном домену уз успостављање ефикасног социјалног контакта. Ученици прихватају разлике које постоје између властите и културе циљног језика и умеју да прилагоде понашање комуникативним конвенцијама. Негују став отворености према култури циљног језика и показују вештине за критичко истраживање и разумевање властите културе и културе циљног језика. Ученици учествују у комуникацији на интернету помоћу примерених језичких алата и у раду на заједничким документима који се користе у приватном, јавном и образовном домену.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај средњег образовања:

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

– CJ2.CO.H.1.1. Исправно изговарају

гласове и гласовне групе уз повремена минимална одступања од прозодијских правила (акцената, акценатских дужина, интонације) која не угрожавају комуникацију.

– CJ2.CO.H.1.2. Познају и у писаној продукцији углавном исправно примењују већину правописних правила и разумеју принципе правописних норми, њихових подударана и одступања у матерњем језику и у различитим језицима које користе.

– CJ2.CO.H.1.3. Познају и системски исправно користе основна и учестала правила и обрасце за грађење

граматичких облика променљивих врста речи, укључујући и фреквентне изузетке као и фреквентне неправилне облике или мање фреквентне правилне обрасце уз повремене грешке и омашке које

СПК 2

Ученици:

– CJ2.CO.H.2.1. Примењују углавном адекватне стилове и стратегије рецепције усмених, писаних и мултимодалних текстова, у складу са текстуалном врстом и комуникативном намером, у приватном, јавном, образовном и стручном домену (у складу са контекстом и садржајем општеобразовних и стручних предмета).

– CJ2.CO.H.2.2. Користе страни језик у усменој и писаној комуникацији, углавном успешно примењујући разноврсне стратегије планирања излагања и саопштавања, организације текста и самопровере и уз употребу различитих дигиталних алата.

– CJ2.CO.H.2.3. Претражују, идентификују по релевантности, парафразирају уз помоћ смерница и селективно користе текстуалне, визуелно-текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост за потребе информисања, естетског доживљаја, забаве и решавања проблема и задатака.

СПК 3

Ученици:

– CJ2.CO.H.3.1. Разумеју општи садржај и важније појединости усмених објава, упутстава, налога и инструкција, краћих монолошких излагања, једноставнијих информативних, коментаторских/аргументационих, рекламних медијских прилога и текстова савремене музике различитих жанрова, на друштвено и индивидуално (лично) релевантне теме, у приватном, јавном, образовном и стручном домену, уколико се користи стандардни језик, говори споријим темпом и добром дикцијом. Сажимају општи смисао и

класификују важније појединости, интерпретирају садржај и поруку текста.

– CJ2.CO.H.3.2. Разумеју општи садржај и најважније појединости (укључујући околности комуникативне ситуације, заплет и епилог, хронологију дешавања у једноставнијим цртама, основне узрочно-последичне аспекте, односе, ставове и мишљења и аргументацију актера) у директној интеракцији двоје или више саговорника или у краћим медијски подржаним аудио и аудио-визуелним формама у којима се исказују ставови и мишљења, прате нит аргументације, уколико се користи стандардни језик, говори разговетно споријим темпом и добром дикцијом. Интерпретирају главне поруке и преносе сопствене ставове као и ставове саговорника у вези са блиским темама из приватног, јавног, образовног и стручног домена.

– CJ2.CO.H.3.3. Разумеју општи садржај и појединости стилски и лексички једноставнијих

углавном не ремете комуникацију у узрасно блиским свакодневним, јавним или образовним контекстима.

– CJ2.CO.H.1.4. Познају и исправно користе важније и фреквентније синтаксичке структуре у циљу кохерентне, логичне и сврсисходне комуникације која се одвија у приватном, јавном и образовном контексту, уз повремене грешке и омашке које не ометају разумевање.

– CJ2.CO.H.1.5. Разумеју и користе адекватан вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног, јавног, образовног и стручног домена, уз ограничену могућност варирања и повремене

грешке и омашке.

– CJ2.CO.H.1.6. Разумеју основне принципе функционисања језичких система и језичког раслојавања, улоге језика у језичкој заједници, важније сличности и разлике између заједница које користе циљни и матерњи језик.

– CJ2.CO.H.1.7. Поседују знања у вези са властитом и културама

– CJ2.CO.H.2.4. Интерпретирају значења усмене и писане поруке, постављају и проверавају хипотезе и изводе закључке о комуникативној намери у складу са њеним друштвеним, културним, временским и просторним контекстом.

– CJ2.CO.H.2.5. Успостављају интеркултурну комуникацију у циљу размене информација, ставова и вредности, уз примену вишејезичних ресурса, уважавајући културну условљеност и примењујући углавном адекватне норме језичког и нејезичког понашања.

– CJ2.CO.H.2.6. Идентификују, анализирају и критички тумаче појаве и процесе у контексту (властите) културе и културâ заједница чији језик уче, у оквиру личних интересовања и садржаја општеобразовних и стручних предмета, уз примену традиционалних и савремених видова комуникације.

– CJ2.CO.H.2.7. Промишљају улогу језика у разноврсним активностима и користе страни језик за проучавање природних и друштвених феномена и релативно успешно решавање задатака у приватном, јавном, образовном и стручном домену.

информативних, аргументационих, рекламних, епистоларних, научно-популарних и књижевних текстова на различите конкретне и поједине апстрактне теме у приватном, јавном и образовном домену. Сажимају општи смисао и

класификују појединости према значају. Интерпретирају садржај и поруку текста у складу са задатим смерницама.

– CJ2.CO.H.3.4. Разумеју општи садржај и појединости једноставнијих текстова са интернета, пратећи по потреби и линкове који упућују на додатна једноставнија објашњења и нове, релевантне аспекте одабраних елемената текста уз употребу различитих дигиталних алата. Критички процењују релевантност, поузданост и веродостојност извора.

језика које уче, разумеју, тумаче и анализирају појаве и процесе из свакодневне културе, баштине и традиције, о којима се обавештавају усменим, писаним и дигиталним путем.

– CJ2.CO.H.3.5. Причају и излажу, на једноставан и систематичан начин, о догађајима, сопственим искуствима и доживљајима, препричавају туђе стварне и фикционалне приказе, описују људе, појаве, предмете, чињенице из ужег личног и друштвеног окружења и домена интересовања, уз претходну припрему и евентуалну помоћ визуелне презентације, дајући, уколико је потребно, додатна једноставнија објашњења, информације, примере.

– CJ2.CO.H.3.6. Комуницирају, уз релативну спонтаност, у једноставној интеракцији са једним саговорником или више саговорника у оквиру дијалога, дебата, дискусија, изражавају и бране сопствено мишљење и ставове, пружајући додатна једноставнија објашњења, аргументацију и коментаре у вези с темама које су им познате и блиске из приватног, јавног и образовног домена. Препознају и уважавају културолошке условљености ставова, вредности и, уважавајући вредности људског достојанства, једнакости и права, критички приступају анализи једноставнијих материјала (текстова, аргумената, проблема, догађаја и искустава из области уметности и других предмета природних и друштвених наука). Изводе анализе на организован и кохерентан начин организујући их у логичну целину уз претходне припреме.

– CJ2.CO.H.3.7. Пишу једноставније текстове о блиским темама из приватног, јавног и образовног домена, с предлошком или без њега (једноставније есеје, сажетке књига, филмова, описе табела и графикона), износећи, на креативан начин, сопствене утиске, планове, очекивања, личне ставове, мишљења, релевантне информације и објашњења; разрађују, систематизују, интерпретирају садржаје из неколико извора, користећи

адекватан регистар и језичка средства у односу на врсту текста који пишу и уз употребу различитих дигиталних алата. Развијају сопствене стваралачке способности и креативност у једноставнијим текстуалним жанровима.

– CJ2.CO.H.3.8. Пишу једноставније поруке, мејлове, СМС поруке, извештаје, формална и неформална писма, у приватном, јавном и образовном домену, у којима траже или преносе релевантне информације и мишљења, идеје, осећања, ставове, саопштавају новости, реагују адекватно на ставове и мишљења других, користећи адекватан регистар и језичка средства, уважавајући културне различитости, показујући емпатију и спремност на сарадњу.

– CJ2.CO.H.3.9. Учествују у комуникацији на интернету (друштвене мреже, форуми итд.) у вези с познатим и блиским темама (дискусије, четови, дебате, коментари), износе своје мишљење и одговарају на мишљења других, уз помоћ доступних језичких алата (електронски преводилац, речник); учествују у једноставнијим колаборативним

активностима (рад на заједничким документима попут Wiki, Google docs).

– СЈ2.СО.Н.3.10. Преносе с једног језика на други у писаном и усменом облику главну идеју и релевантне детаље из усмених и писаних извора (медијација) у вези с блиским темама из приватног, јавног и образовног домена, примењујући креативно различите компензационе стратегије. Посредују у неформалној интеракцији двоје или више саговорника уз повремене потешкоће и коришћење компензационих стратегија, углавном адекватно преносећи и тумачећи културно условљене вредности и ставове.

4.19 СТАНДАРДИ ОПШТИХ МЕЂУПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА КРАЈ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА

Компетенције као исходи учења које се формирају и подржавају заједничким радом више појединачних школских дисциплина релевантне су за лични, професионални и социјални развој и функционисање појединца, у којима се компетентност стиче флексибилним и динамичним интегрисањем и применом предметних знања. Издвојене су следеће опште и међупредметне компетенције као најрелевантније за адекватну припрему ученика за активну партиципацију у друштву и целоживотно учење:

1. Компетенција за целоживотно учење
2. Комуникација
3. Рад с подацима и информацијама
4. Дигитална компетенција
5. Решавање проблема
6. Сарадња

7. Одговорно учешће у демократском друштву
8. Одговоран однос према здрављу
9. Одговоран однос према околини
10. Естетичка компетенција
11. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

Опште и међупредметне компетенције дефинисане су као обавезне али, због специфичног положаја у наставном процесу, очекивани исходи одређени су само на основном, базичном нивоу.

1. Компетенција за целоживотно учење

Лични и професионални развој појединца превасходно почива на његовој способности да управља процесом учења. Ученик треба да буде оспособљен да иницира учење, да изабере стратегије учења и дизајнира контекст у којем учи, да прати и контролише напредак током учења, да управља учењем у складу са намерама и циљем који има. Ученик уме да пронађе и асимилује нова знања и вештине, користећи претходно учење и ваншколско искуство. Свестан је процеса учења, могућности и тешкоћа у учењу; уме да превазиђе тешкоће и да истраје у учењу. Примењује знања у различитим ситуацијама у зависности од карактеристика ситуације и сопствених циљева.

- Ученик уме да планира време за учење и да организује процес учења и управља њим.
- Активно конструише знање; уочава структуру градива, активно селекује познато од непознатог, битно од небитног; уме да резимира и елаборира основне идеје.
- Ефикасно користи различите стратегије учења, прилагођава их природи градива и циљевима учења.
- Познаје различите врсте текстова и уме да изабере адекватну стратегију читања.
- Разликује чињенице од интерпретација, ставова, веровања и мишљења; препознаје и продукује аргументацију за одређену тезу, разликује аргументе према снази и релевантности.
- Уме да процени сопствену успешност у учењу; идентификује тешкоће у учењу и зна како да их превазиђе.

2. Комуникација

Ученик влада различитим модалитетима комуникације и користи их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницира у приватном, јавном, образовном и професионалном контексту. Ученик прилагођава начин и средства комуникације карактеристикама ситуације (сврси и предмету комуникације, комуникационим капацитетима и карактеристикама партнера у

комуникацији итд.). Користи на одговарајући и креативан начин појмове, језик и стил комуникације који су специфични за различите научне, техничке и уметничке дисциплине. У комуникацији са другима уме да изрази себе (своје мишљење, осећања, ставове, вредности и идентитете) и да оствари своје циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин поштујући и уважавајући другог. Критички процењује садржај и начин комуникације у различитим комуникативним ситуацијама. Ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога у заједницама којима припада.

- Активно доприноси неговању културе дијалога, уважавању и неговању различитости и поштовању основних норми комуникације.
- Ученик познаје специфичне карактеристике различитих модалитета комуникације (усмена и писана, непосредна и посредована комуникација, нпр. телефоном, преко интернета).
- Уме јасно да искаже одређени садржај, усмено и писано, и да га прилагоди захтевима и карактеристикама ситуације: поштује жанровске карактеристике, ограничења у погледу дужине, намену презентације и потребе аудиторијума.
- Уважава саговорника – реагује на садржај комуникације, а не на личност саговорника; идентификује позицију (тачку гледишта) саговорника и уме да процени адекватност аргументације и контрааргументације за ту позицију.
- У ситуацији комуникације, изражава своје ставове, мишљења, осећања, вредности и идентитете на позитиван, конструктиван и аргументован начин како би остварио своје циљеве и проширио разумевање света, других људи и заједница.
- Ученик користи на одговарајући и креативан начин језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне, техничке и уметничке дисциплине.

3. Рад с подацима и информацијама

Ученик разуме значај коришћења поузданих података за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме. Ученик користи различите изворе информација и података (библиотеке, медије, интернет, личну комуникацију, итд.) и критички разматра њихову поузданост и ваљаност. Ефикасно проналази, селекује и интегрише релевантне информације из различитих извора.

- Зна да је за разумевање догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке.
- Уме да пореди различите изворе и начине добијања података, да процењује њихову поузданост и препозна могуће узроке грешке.
- Користи табеларни и графички приказ података и уме да овако приказане податке чита, тумачи и примењује.
- Користи информационе технологије за чување, презентацију и основну обраду података.

- Зна разлику између података и њиховог тумачења, зна да исти подаци, у зависности од контекста, могу имати различита тумачења и да тумачења могу да буду пристрасна.
- Разуме разлику између јавних и приватних података, зна које податке може да добије од надлежних институција и користи основна правила чувања приватности података.

4. Дигитална компетенција

Ученик је способан да користи расположива средства из области информационо-комуникационих технологија (уређаје, софтверске производе, електронске комуникационе услуге и услуге које се користе путем електронских комуникација) на одговоран и критички начин ради ефикасног испуњавања постављених циљева и задатака у свакодневном животу, школовању и будућем послу. Познаје основне карактеристике расположивих информационо-комуникационих технологија (у даљем тексту: ИКТ) и могућности њихове примене у свакодневном животу, раду и образовању, односно њихов утицај на живот и рад појединца и заједница. Имајући у виду сврху постављених циљева и задатака уме да одабере одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговоран и креативан начин у активностима које ради тога спроводи (комуникација; сарадња; учешће у животу заједница; учење; решавање проблема; трансакције; планирање, организација и управљање самосталним и заједничким активностима; стварање, организација, обрада и размена информација), а да истовремено приступ решавању проблема прилагоди могућностима технологије. Приликом коришћења ИКТ-а свестан је ризика за сопствену и туђу сигурност и добробит и одговорним поступањем себе и друге штити од нежељених последица.

- Уме да претражује, процењује релевантност и поузданост, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа ИКТ средства (уређаје, софтверске производе и електронске услуге).
- Изражава се у електронском облику коришћењем одговарајућих ИКТ средстава, укључујући мултимедијално изражавање и изражавање са елементима формално дефинисаних нотација карактеристичних за коришћена ИКТ средства (нпр. адресе, упити, команде, формуле, процедуре и сл. изражене у одговарајућој нотацији).
- Помоћу ИКТ уме да представи, организује, структурира и форматира информације користећи на ефикасан начин могућности датог ИКТ средства.
- Приликом решавања проблема уме да одабере одговарајућа ИКТ средства, као и да прилагоди начин решавања проблема могућностима тих ИКТ средстава.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.
- Препознаје ризике и опасности при коришћењу ИКТ и у односу на то одговорно поступа.

5. Решавање проблема

Ученик ангажује своје индивидуалне капацитете (знање из различитих предмета, искуство стечено изван школе, као и интелектуалне, емоционалне и социјалне способности) и друге ресурсе који му стоје на располагању (различити извори информација, алати, књиге, искуство других ученика, наставника и других особа из школског и ваншколског окружења, итд.), селективно и сврсисходно их користи, истрајава у решавању проблема и проналази/осмишљава делотворно решење за јасно или релативно јасно дефинисане проблемске ситуације за које не постоји очигледно решење, а које се јављају током учења и приликом учешћа у животу школе.

– Испитујући проблемску ситуацију, ученик идентификује ограничења и релевантне карактеристике проблемске ситуације и разуме како су оне међусобно повезане.

– Ученик проналази/осмишљава могућа решења проблемске ситуације.

– Ученик упоређује различита могућа решења проблемске ситуације преко релевантних критеријума, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење.

– Ученик припрема примену изабраног решења, прати његову примену усклађујући се са новим сазнањима које стиче током примене датог решења и успева да реши проблемску ситуацију.

– Ученик вреднује примену датог решења, идентификује његове добре и слабе стране и формулише препоруке за наредно искуство са истим или сличним проблемским ситуацијама.

6. Сарадња

Ученик је способан да се у сарадњи са другима или као члан групе ангажује на заједничком решавању проблема или реализацији заједничких пројеката. Учествује у заједничким активностима на конструктиван, одговоран и креативан начин афирмишући дух међусобног поштовања, равноправности, солидарности и сарадње. Активно, аргументовано и конструктивно доприноси раду групе у свим фазама групног рада: формирање групе, формулисање заједничких циљева, усаглашавање у вези са правилима заједничког рада, формулисање оптималног начина за остварење заједничких циљева на основу критичког разматрања различитих предлога, подела улога и дужности, преузимање одговорности за одређене активности, надгледање заједничког рада и усклађивање постигнутих договора са новим искуствима и сазнањима до којих се долази током заједничког рада и сарадње. У процесу договарања уме да изрази своја осећања, уверења, ставове и предлоге. Подржава друге да изразе своје погледе, прихвата да су разлике у погледима предност групног рада и поштује друге који имају другачије погледе. У сарадњи са другима залаже се да се одлуке доносе заједнички на основу аргумената и прихваћених правила заједничког рада.

– Конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе, усаглашавању и остварењу заједничких циљева.

– Доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и придржава их се током заједничког рада.

– Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући саговорнике и сараднике, а дискусију заснива на аргументима.

- Конструктивно доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима и при томе поштује друге као равноправне чланове групе.
- Ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групног рада на одговоран, истрајан и креативан начин.
- Учествоје у критичком, аргументованом и конструктивном преиспитивању рада групе и доприноси унапређењу рада групе.

7. Одговорно учешће у демократском друштву

Ученик је способан да активно, компетентно, критички и одговорно учествује у животу школе, заједница којима припада, као и у ширем демократском друштву, руководећи се правима и одговорностима које има као припадник заједнице и као грађанин. Прихвата и поштује друге као аутономне и једнако вредне особе. Својим активностима у заједници доприноси заштити и неговању људских и мањинских права, хуманистичких вредности и основних демократских вредности и принципа. Користи право избора културе, субкултуре и традиције које ће неговати и афирмисати, поштујући право других да негују и афирмишу другачије културе, субкултуре и традиције. Поштује равноправност различитих заједница и њихових традиција и идентитета. Посебно води рачуна о могућој маргинализацији или дискриминацији своје или других заједница и активно изражава солидарност са онима који су дискриминисани или маргинализовани. Уме да се удружује са другима како би ангажовано, толерантно, аргументовано и критички заступали одређене ставове, интересе и политике поштујући права оних који заступају супротстављене иницијативе, као и правила и процедуре за доношење одлука.

- Активно учествује у животу школе и заједнице тако што поштује друге учеснике као једнако вредне аутономне особе и њихова људска и мањинска права и тако што се супротставља различитим формама насиља и дискриминације.
- Својим активностима у школи и заједници афирмише дух толеранције, равноправности и дијалога.
- Критички и аргументовано учествује у разматрању отворених питања за која је заинтересован поштујући разлике у мишљењу и интересима и даје лични допринос постизању договора.
- Има осећање припадности одређеним културним заједницама, локалној заједници, региону у којем живи, ширем друштву, држави Србији и међународним организацијама у које је Србија укључена.
- Изражава на афирмативан начин свој идентитет и поштује другачије културе и традиције и тако доприноси духу интеркултуралности.
- На изборима уме да се определи за политичке идеје и програме за које сматра да на најбољи начин доприносе остварењу личне и друштвене добити и поштује право других на другачије опредељење.
- Залаже се за солидарност и учествује у хуманитарним активностима.

8. Одговоран однос према здрављу

Ученик прикупља информације о темама у вези са ризицима, очувањем и унапређењем психофизичког здравља. Просуђује релевантне околности и, по потреби, доноси одлуке и/или се укључује у активности значајне за превенцију болести и очување здравља. Свестан је свих димензија здравља (физичко, ментално, социјално, емоционално здравље). Познаје факторе који доприносе здрављу или га угрожавају и импликација њиховог деловања по појединца, групу или заједницу. Својим понашањем, као појединац и део различитих група и заједница, промовише здравље, заштиту здравља и здраве стилове живота.

- Познаје основне састојке хране и промене које утичу на њен квалитет; разуме значај правилне исхране и адекватне прераде хране за очување здравља.
- Познаје карактеристике основних заразних болести, њихове изазиваче и мере превенције.
- Разуме значај лекова и правилног начина њихове употребе за очување здравља.
- Познаје могуће последице коришћења никотина, алкохола и других психоактивних супстанци.
- Бира стил живота имајући на уму добре стране и ризике тог избора (нпр. активно бављење спортом, вегетаријанска исхрана).
- Уме да пружи прву помоћ.

9. Одговоран однос према околини

Одговоран однос према околини подразумева познавање и непосредан доживљај природе; увиђање значаја који природа има за одржавање живота на Земљи; разумевање међузависности живог света, природних ресурса и климатских услова за одржавање живота; очување његове разноврсности, еколошких станишта и климатских услова; активно учествовање у неговању здравих заједница. Ученик познаје како људске активности могу да унапреде или угрозе животну средину и одржив развој. Спреман је да се укључи у активности усмерене ка очувању окружења у којем живи, ради и учи.

- Разуме концепт здравог и безбедног окружења (вода, ваздух, земљиште) за живот људи и спреман је да се активно ангажује у заштити и унапређењу квалитета живота у заједници.
- Показује разумевање и спремност за ангажовање у заштити природе и управљању ресурсима тако да се не угрожава могућност будућих генерација да задовоље своје потребе.
- Процењује ризике и користи од употребе неких супстанци по околину и здравље људи и одговорно поступа са њима (правилно их складишти и одлаже отпад).
- Познаје факторе који утичу на загађење земљишта, воде и ваздуха, разуме и предвиђа последице њихове употребе.
- Увиђа предности и недостатке коришћења различитих извора енергије.
- Разуме значај и користи могућности рециклирања.

10. Естетичка компетенција

Ученик је упознат са културним наслеђем људске заједнице, има свест о вредности уметничких и културних дела и њиховог значаја за развој друштва. Естетичка компетенција иде корак даље од тога, ка препознавању међуповезаности различитих форми и средстава уметничког изражавања. Свестан је значаја естетске димензије у свакодневном животу, има критички однос према употреби и злоупотреби естетике. Ученик се оспособљава да исказује опажања, осећања и идеје у вези са уметничким изразима у различитим медијима, да култивише културне навике, да изграђује аутономне естетске критеријуме и преференције и суди у складу с њима.

- Позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице; свестан је међусобних утицаја културе, науке, уметности и технологије.
- Показује осетљивост за естетску димензију у свакодневном животу и има критички однос према употреби и злоупотреби естетике.
- Има изграђене преференције уметничких и културних стилова и користи их за обогаћивање личног искуства.
- Повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка.
- Уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха, као и дела која одступају од карактеристика доминантних праваца.
- Вреднује алтернативне уметничке форме и изразе (субкултурна дела).

11. Предузимљивост и предузетничка компетенција

Кроз образовање за предузетништво, ученик се учи организационим вештинама и способностима, укључујући различите интерперсоналне вештине, као и организацију простора, управљање временом и новцем. Ученик је оспособљен за комплексно планирање и одлучивање које подразумева поштовање више услова истовремено. Уме да осмишљава пројекте у складу са унапред постављеним захтевима. Зна како да се упозна са карактеристикама одређених послова и радних места, спреман је на волонтерско ангажовање и коришћење различитих могућности за стицање радног искуства.

- Ученик разуме важност личне активације и показује иницијативу у упознавању са карактеристикама тржишта рада (захтеви појединих радних места, начин функционисања институција, позиционирање у свету бизниса).
- Разуме принципе функционисања тржишта рада и схвата неопходност сталног усавршавања у складу са развојем тржишта и захтевима послодаваца.
- Уме да идентификује и адекватно представи своје способности и вештине („јаке стране”); уме да напише CV и мотивационо писмо.
- Уме да исказе и заступа своје идеје, и да утиче на друге, кроз развој вештине јавног говора, преговарања и решавања конфликта.

- Има способност постављања адекватних и реалних циљева процењујући и прихватајући ризике; планира ресурсе и управља њима (знања и вештине, време, новац, технологије и други ресурси) и усредсређен је на постизање циљева.
- Зна да комуницира с послодавцима; уме да преговара; спреман је да обавља праксу и волонтира поштујући договор.

5 НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА, ПРОГРАМА ДРУГИХ ОБЛИКА СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

Образовно-васпитни рад обухвата наставне и ваннаставне активности школе којима се остварује школски програм и постижу прописани циљеви, исходи, стандарди постигнућа и компетенције, у складу са Законом. Обавезни облици образовно-васпитног рада за редовног ученика су: настава – теоријска, практична и вежбе, додатна, допунска настава и пракса када су одређени планом и програмом наставе и учења, припремна настава и друштвено-корисни рад ако се у току школске године укаже потреба за њим.

Наставни план и програм јесте основа за доношење школског програма и доноси се у складу са утврђеним принципима, циљевима и стандардима постигнућа. Наставни план и програм се остварује кроз:

- редовне и обавезне облике образовно-васпитног рада (кроз обавезне наставне предмете – општеобразовни предмети; стручне предмете – теорија, вежбе, настава у блоку, практична настава, професионална пракса и изборне наставне предмете),
- остале обавезне облике образовно-васпитног рада (час одељењског старешине, додатна настава, допунска настава),
- факултативни облици образовно-васпитног рада су: настава језика националне мањине са елементима националне културе, другог, односно трећег страног језика и предмета потребних за даље школовање, стручно оспособљавање или развој ученика и ваннаставни облици – хор, оркестар, позориште, екскурзија, културно-уметничке, техничке, проналазачке, хуманитарне, спортивно-рекреативне и друге активности.

Часови редовне наставе, осталих обавезних облика образовно-васпитног рада, факултативне ваннаставне активности се изводе у учионицама школе, школским радионицама, лабораторијама, специјализованим кабинетима у школи и ван школе, фабрикама и предузећима. Наставни програм обухвата и два изборна предмета – верска настава и грађанско васпитање – од којих ученик обавезно бира један предмет према својим склоностима.

Обавезни облици образовно-васпитног рада за ванредног ученика могу бити: настава, припремни и консултативно-инструктивни рад.

5.1 ВРСТЕ АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

Активности наставника су многе и разноврсне, јер произилазе из наставничке сложене улоге у образовном процесу.

Наставник: организује наставни процес (усклађује циљеве и исходе, планира садржаје, средства, методе рада и друго што ће увести у наставни процес у одређеном сегменту времена...); реализује наставни процес у свим његовим сегментима (ствара прилике за учење, излаже садржаје, води циљани разговор, омогућује примену стечених вештина, даје повратне информације...); партнер је у педагошкој комуникацији (одговара на ученичка питања, поставља питања, помаже ученику да организује своја размишљања и да прецизира своје исказе...); партнер је у афективној комуникацији са децом (помаже им да упознају и прихвате своје и емоције других, разговара са децом када им је потребна помоћ, сарађује са родитељима, педагогом и другим релевантним особама када је то у интересу детета...); мотивише ученике, подржава и подстиче развој њихових интересовања; прати напредовање сваког ученика и оцењује постигнуће; учествује у регулисању социјалних односа у одељењу; прати ефекте сопственог рада, истражује нове могућности унапређивања сопственог рада; има и друге улоге и активности.

5.2 ВРСТЕ АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

Образовни процес у коме ученик није пасивни прималац унапред припремљеног наставног садржаја и готове образовне и васпитне поруке, већ активни и сразмерни учесник у процесу њене конструкције, ставља ученика у различите положаје и разноврсне улоге које се међусобно преплићу, допуњавају, смењују.

То је један од начина да се образовни процес прилагоди потребама ученика и да њихова активност дође до изражаја. Разноврсност улога ученика, њихова заступљеност и учесталост јављања зависиће у великој мери и од тога на који начин наставници организују свој рад. Неопходно је да све улоге третирају с једнаким поштовањем и да свакодневно, од самог почетка школовања, креирају разноврсне ситуације учења и рада са ученицима да би се они испробали у што више улога.

У образовном процесу ученици треба да буду: мислиоци (размишљају о својим поступцима, повезују претходно стечена знања са новим); решаваоци проблема (изналазе алтернативна решења за препреке на које наилазе, на проблеме гледају као на истраживачки изазов); активни посматрачи (развијају способности и вештине да опажају и јасно саопштавају и преносе своја опажања и идеје); активни слушаоци (знају да усмере своју пажњу, да буду активни, емпатични слушаоци); активни учесници у комуникацији (формулишу и размењују своје идеје и мишљења са другима и изражавају их кроз различите медије); организатори (организују свој рад и рад у учioniци, организују и простор и време и преузимају одговорност за одлуке које доносе); планери (планирају своје учење и преузимају одговорност за одлуке које доносе); самопроцењивачи (прате свој рад и напредак, процењују чиме су задовољни, чиме не, и доносе одлуке шта би волели да промене); партнери (знају да сарађују и са одраслима и са вршњацима, узимају у обзир и туђе мишљење); пријатељи (верују једни другима, воде рачуна једни о другима, свесни су повезаности са својим вршњацима и наставницима).

5.3 НАСТАВА ЗА УЧЕНИКЕ НА КУЋНОМ И БОЛНИЧКОМ ЛЕЧЕЊУ, НАСТАВА КОД КУЋЕ И НАСТАВА НА ДАЉИНУ

Школа може да организује образовно-васпитни рад као посебан облик рада за ученике на дужем кућном и болничком лечењу уз сагласност Министарства. За ученике који због већих здравствених проблема или хроничних болести не могу да похађају наставу дуже од три недеље, настава се организује у кућним условима, односно у здравственој установи.

Родитељ, односно други законски заступник дужан је да о потреби организовања наставе за ученика на дужем кућном и болничком лечењу обавести школу. Родитељ, односно други законски заступник има право да свом детету омогући стицање средњег образовања и васпитања код куће, уз обезбеђивање стварних трошкова образовања и васпитања. Родитељ, односно други законски заступник дужан је да до краја наставне године писмено обавести школу у коју је ученик уписан о намери да за своје дете од следеће школске године организује наставу код куће.

Школа је дужна да организује полагање разредних испита из свих предмета у складу са планом и програмом наставе и учења.

Средње образовање и васпитање код куће мора да обезбеди остваривање прописаних циљева, исхода и стандарда образовних постигнућа.

За ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом који стиче средње образовање и васпитање код куће остваривањем ИОП-а 2, образовање и васпитање код куће обезбеђује остваривање прилагођених циљева и исхода. Родитељ, односно други законски заступник може да поднесе писмени образложени захтев за организовање наставе на даљину, за сваку школску годину. О настави на даљину школа одлучује на основу свих услова потребних за овај вид образовања и васпитања. За организовање наставе на даљину школа подноси захтев Министарству за добијање сагласности за организовање наставе на даљину. Настава на даљину мора да обезбеди остваривање прописаних циљева, исхода и стандарда образовних постигнућа.

За ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом за кога је организована настава на даљину, а стиче средње образовање и васпитање остваривањем ИОП-а 2, настава на даљину обезбеђује остваривање прилагођених циљева и исхода. Школа води евиденцију о образовању и васпитању ученика на кућном и болничком лечењу, који стичу средње образовање и васпитање код куће и који стичу средње образовање и васпитање наставом на даљину.

6 ПРОГРАМ ДОДАТНЕ, ДОПУНСКЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ

Програм допунске, додатне и припремне наставе обухвата следеће активности:

- упућивање ученика на допунску наставу и праћење напредовања упућених на седницама одељењских већа на класификационим периодима,
- упућивање и праћење ученика упућених на додатну наставу на седницама одељењских већа на класификационим периодима,
- упућивање ученика на полагање разредних испита.
- организовање припремне наставе за ученике који се упућују на полагање разредног испита,
- утврђивање успеха ученика након обављених разредних испита,
- организовање припремне наставе за ученике који су упућени на полагање поправног испита,
- утврђивање успеха ученика након обављених поправних испита,
- организовање припремне наставе за све ученике за полагање матурских и завршних испита,
- праћење резултата након завршених матурских и завршних испита.

6.1 ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

За ученике који показују интересовање за продубљивање знања или постижу добре резултате из одређеног предмета школа организује додатну наставу. На школском сајту се налази распоред одржавања додатне наставе.

Циљ додатног рада је да омогући одабраним и талентованим ученицима да прошире и продубе своја знања и вештине из неких наставних области и предмета у складу са својим интересовањима, способностима и склоностима, као и да подстиче ученике на самосталан рад, развој логичког, стваралачког и критичког мишљења и да допринесе њиховом оспособљавању за даље самообразовање.

Задаци су:

- задовољавање индивидуалних особености ученика, склоности, интересовања, способности за учење,
- подстицање индивидуалног развоја ученика, пре свега њихових интелектуалних карактеристика, што омогућава брже напредовање ученика,
- проширивање и продубљивање обима и садржаја појединих предмета за које ученици показују интересовање и способности,
- груписање ученика према способностима и интересовањима чиме се стварају услови за идентификацију додатног рада,
- идентификовање обдарених и талентованих ученика.

Организација и извођење ове наставе обављаће се са садржаји предвиђеним редовним наставним планом и програмом, али сходно интересовањима и потребама ученика се ти садржаји проширују, продубљују и допуњују новим садржајима одређених наука, и као такви важе само за ученике обухваћене овим обликом рада. Наставник треба да упућује ученике да самостално истражују разне појаве, да се служе литературом, приручницима, користе Интернет, да помаже у истраживању.

Активности	Начин реализације	Носиоци
Израда плана додатне наставе	Усаглашавање термина са распоредом часова и календаром такмичења Избор садржаја, начина остваривања садржаја	Предметни наставници
Организација часова додатне наставе	Усаглашавање динамике часова са календаром	Стручно веће
Организација школског такмичења	За општестручне предмете у сарадњи са Министарством просвете или самостално за стручне предмете	Предметни наставници, помоћници директора, координатор практичне наставе
Наставни материјал за ученике	Припрема наставног материјала и упућивање на другу литературу	Предметни наставници
Едукација за истраживачки рад	Упућивање ученика у истраживачку станицу Петница	Предметни наставници, стручна већа
Вођење евиденције	Ес дневник, педагошка евиденција	Предметни наставници

6.2 ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

За ученике који стално или повремено имају потешкоћа у савладавању програма из појединих наставних предмета и самим тим не постижу задовољавајући успех школа организује допунску наставу. Потреба за организовање допунског рада утврђује се током школске године чим се испоље тешкоће и уочи заостајање појединих ученика у савлађивању садржаја неких наставних предмета. На школском сајту се налази распоред одржавања допунске наставе.

Активности	Начин реализације	Носиоци
Израда плана допунске наставе	Усаглашавање термина са распоредом часова Избор садржаја, начина остваривања садржаја	Предметни наставници
Организација часова допунске наставе	Одређивање фонда часова и усаглашавање са календаром рада	Стручно веће
Спремање наставног материјала за ученике	Наставни материјал	Предметни наставници
Час одељењског старешине и родитељски састанци	Објаснити ученицима и родитељима начин остваривања допунске наставе и термин одржавања	Одељењски старешина

Вођење евиденције	Ес дневник, пдегошка евиденција	Предметни наставници
-------------------	---------------------------------	----------------------

6.3 ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ

Припремну наставу школа организује за:

- редовне ученике који се упућују на полагање разредног испита,
- ученике који се упућују на полагање поправног испита,
- све ученике за полагање матурских и завршних испита.

6.3.1 ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА ПОПРАВНИ ИСПИТ

Активности	Начин реализације	Носиоци
Израда плана допунске наставе	Усаглашавање термина са распоредом часова Избор садржаја, начина остваривања садржаја	Предметни наставници
Организација часова допунске наставе	Одређивање фонда часова и усаглашавање са календаром рада	Стручно веће
Спремање наставног материјала за ученике	Наставни материјал	Предметни наставници
Час одељењског старешине и родитељски састанци	Објаснити ученицима и родитељима начин остваривања допунске наставе и термин одржавања	Одељењски старешина
Вођење евиденције	Ес дневник, педогошка евиденција	Предметни наставници

6.3.2 ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ

Активности	Начин реализације	Носиоци
Израда плана припремне наставе	Избор садржаја и начина остваривања садржаја	Предметни наставници
Организација припремних часова и испита	Анализа Правилника о испитима у Хемијско-технолошкој школи, Преглед и избор радних задатака из Приручника за	Директор, помоћници директора, председници стручног већа

	полагање завршног испита и одређивање фонда часова, Израда распореда у складу са календаром рада	
Спремање наставног материјала за ученике и за ученике који наставу похађају по ИОП-у	Наставни материјал	Предметни наставници
Састанци са родитељима ученика који наставу похађају по ИОП-у	Објаснити родитељима начин организације и реализације завршног испита, припремне наставе, прилагођавање материјала	Одељењске старешине, предметни наставници, стручна служба, Тим за инклузију
Родитељски састанак	Објаснити родитељима начин и организацију завршног испита Упознати родитеље са календаром рада школе	Одељењски старшина, предметни наставник
Часови одељењског старешине	Објаснити ученицима начин и организацију завршног испита Упознати ученике са календаром рада школе и заједничко попуњавање образаца и пријављивање	Одељењски старешина
Практични део завршног испита	Упознавање ученика са радним задацима Обрада садржаја за радне задатке	Предметни наставници
Анализа резултата	Упоредна анализа у односу на претходне периоде	Стручни актив за развојно планирање

6.3.3 ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА МАТУРСКИ ИСПИТ

Активности	Начин реализације	Носиоци
Израда плана припремне наставе	Избор садржаја и начина остваривања садржаја	Предметни наставници
Организација припремних часова и испита	Анализа Правилника о испитима у Хемијско-зехнолошкој школи, Списак предмета и тема које су ученици изабрали и одређивање фонда часова	Директор, помоћници директора, председници стручног већа

	Израда распореда у складу са календаром рада	
Спремање наставног материјала за ученике	Наставни материјал	Предметни наставници
Часови одељењског старешине	Објаснити ученицима начин и организацију матурског испита Изјашњавање ученика за изборни предмет Упознати ученике са календаром рада школе и заједничко попуњавање образаца и пријављивање	Одељењски старешина
Часови матерњег језика	Израда пробног матурског рада Исправка пробног матурског рада	Наставници српског језика
Матурски практични део са усменом одбраном	Избор теме за матурски практичан рад, техничка обрада матурског рада Обрада садржаја	Предметни наставници
Часови изборног предмета	Избор теме за обраду Обрада садржаја	Предметни наставници
Анализа резултата	Упоредна анализа у односу на претходне периоде	Стручни актив за развојни планирање

6.3.4 ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА МАТУРСКИ ИСПИТ СА ПРОВЕРОМ СТРУЧНО ТЕОРИЈСКИХ ЗНАЊА

Активности	Начин реализације	Носиоци
Организација припремних часова и испита	Анализа Правилника о испитима у Хемијско-технолошкој школи и Приручника за полагање матурских испита Израда распореда у складу са календаром рада	Директор, помоћници директора, председници стручног већа
Израда плана припремне наставе	Избор садржаја и начина остваривања садржаја	Предметни наставници

Спремање наставног материјала за ученике и за ученике који наставу похађају по ИОП-у	Наставни материјал	Предметни наставници
Састанци са родитељима ученика који наставу похађају по ИОП-у	Објаснити родитељима начин организације и реализације матурског испита, припремне наставе, прилагођавање материјала	Одељењске старешине, предметни наставници, стручна служба, Тим за инклузију
Родитељски састанак	Објаснити родитељима начин и организацију матурског испита Упознати родитеље са календаром рада школе	Одељењски старешина, предметни наставник
Часови одељењског старешине	Објаснити ученицима начин и организацију матурског испита Упознати ученике са календаром рада школе и заједничко попуњавање образаца и пријављивање	Одељењски старешина
Часови матерњег језика	Израда пробног матурског рада Исправка пробног матурског рада	Наставници матерњег језика
Матурски практични рад	Преглед радних задатака Сачињавање листе радних задатака Припрема материјала за радне задатке Обрада садржаја	Предметни наставници
Припрема за проверу стручно-теоријског знања из групе стручних предмета	Припрема садржаја из стручних предмета и пробних тестова Обрада садржаја	Предметни наставници
Анализа резултата	Упоредна анализа у односу на претходне периоде	Стручни актив за развојно планирање

Реализација програма допунске, додатне и припремне наставе пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.

Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са председницима стручних већа, стручним активом за развојно планирање,

стручним активном за развој школског програма и тимом за обезбеђивање квалитета и развоја установе.

7 ПРОГРАМИ КОЈИМА СЕ РАЗВИЈАЈУ СПОСОБНОСТИ ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА, КОМУНИКАЦИЈА, ТИМСКИ РАД, САМОИНИЦИЈАТИВА И ПОДСТИЦАЊЕ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ДУХА

Школа у оквиру својих обавезних и изборних наставних предмета, као и кроз ваннаставне активности развија способност за препознавање проблема, вештине планирања акција за решавање проблема, удруживање и тимски рад, подстиче самоиницијативу и предузетнички дух ученика.

Активности се реализују у сарадњи са тимом за координацију рада са Ученичким парламентом, тимом за КВиС, тимом за културну и јавну делатност школе, тимом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, тимом за обезбеђивање квалитета и развој установе, тимом за међупредметне компетенције и предузетништво.

Циљ	Активност	Носилац реализације
Развијање способности за препознавање проблема	Анализа поштовања права ученика на ЧОС-у и у овиру седница Ученичког парламента	Одељењске старешине, координатор Ученичког парламента, стручни сарадници, ученици
	Дебате о друштвеним проблемима на ЧОС-у и у овиру седница Ученичког парламента	Одељењске старешине, координатор Ученичког парламента, стручни сарадници, ученици
	Анкетирање ученика о интересовањима и предлозима секција чији рад треба покренути у школи	Предметни наставници, стручни сарадници, ученици
Развијање вештина планирања акција за решавање одређених проблема	Ученички пројекти	Предметни наставници, Тим за КВиС, ученици
	Рад Ученичког парламента	Координатор Ученичког парламента, ученици
Развијање вештине за тимски рад, комуникацију, толеранцију	Групни облик рада у оквиру наставних и ваннаставних активности	Предметни наставници, ученици
	Организовање тимова вршњачке подршке на различите теме	Тим за ЗУНЗЗ, Тим за КВиС, предметни наставници, стручни сарадници, ученици

	Размене ученика у земљи и иностранству	Руководство школе, одељењске старешине, ученици, тим за екскурзије
	Активности кроз рад у секцијама	Предметни наставници, ученици
	Учешће у пројектној настави	Тим за међупредметне компетенције и предузетништво, предметни наставници, ученици
Подстицање самоиницијативе ученика	Подршка акцијама Ученичког парламента	Тим за ЗУНЗЗ, руководство школе, одељењске старешине, координатор Ученичког парламента, стручни сарадници, ученици
	Похвалјивање ученика који покрећу иницијативе школске акције	Тим за обезбеђивање квалитета и развоја установе и пројекте, руководство школе, одељењске старешине, координатор Ученичког парламента, стручни сарадници, Тим за културну и јавну делатност
Подстицање предузетничког духа	Формирање и функционисање ученичких компанија	Тим за КВиС, предметни наставници, послодавци, ученици
	Учешће у такмичењима „Пословни изазов“ – писање пословног плана	Тим за КВиС, предметни наставници, ученици
	Ученичка задруга	Тим за КВиС, запослени школе, родитељи, послодавци, ученици
<p>Начини праћења реализације програма којима се развијају способности за решавање проблема, комуникација, тимски рад, самоиницијатива и подстицање предузетничког духа и носиоци праћења:</p> <p>Реализација програма пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.</p> <p>Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом за обезбеђивање квалитета и развој установе и стручним активом за развој школског програма.</p>		

8 ФАКУЛТАТИВНИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

Факултативни облици образовно-васпитног рада имају за циљ да допринесу развоју личности на образовном, сазнајном, креативном, друштвеном и личном плану.

Задаци су:

1. проширивање и продубљивање као и стицање нових знања и умења, а према интересовањима ученика,
2. задовољавање специфичних интересовања ученика уз активно усмеравање њихових склоности, способности интересовања и подстицање професионалног развоја,
3. мотивисање и оспособљавање ученика за самосталан и креативан рад,
4. организовање забава и рекреација као и других услова за организовање слободног времена и организовање духовног, културног и друштвеног живота у средини у којој раде.

Факултативни облици образовно-васпитног рада организују се као:

- настава језика националне мањине са елементима националне културе,
- екскурзија,
- ученички парламент,
- ученичка задруга,
- стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције)
- културна и јавна делатност школе,
- остале активности.

Реализација факултативних облика образовно-васпитног рада пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.

Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи стручним већима, тимом за обезбеђивање квалитета и развој уставнове и стручним активом за развој школског програма.

Укупан број сати, односно дана (по ученику) за реализацију ових активности приказан је у следећој табели:

Назив		I разреде	II разред	III разред	IV разред
Екскурзије	разреди који нису завршни	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	-
	завршни разреди	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе		2 часа недељно	2 часа недељно	2 часа недељно	2 часа недељно

Стваралачке и слободне активности ученика	30-60 часова	30-60 часова	30-60 часова	30-60 часова
Друштвене активности – Ученички парламент, ученичка задруга	15-30 часова	15-30 часова	15-30 часова	15-30 часова
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана	2 радна дана	2 радна дана	2 радна дана

8.1 НАСТАВА ЈЕЗИКА НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

У Хемијско-технолошкој школи ученици имају прилику да похађају наставу у оквиру факултативног наставног предмета ***Буњевачки језик са елементима националне културе***.

Циљ наставе Буњевачког језика са елементима националне културе јесте проширивање и продубљивање знања о буњевачком језику, националној култури и историји Буњеваца стечених у основној школи, стално богаћење речника изворним буњевачким речима, унапређивање писмености на матерњем језику кроз разне форме писменог изражавања, проширивање и продубљивање знања о буњевачкој и светској књижевности кроз књижевне епохе, развијање љубави према књизи и читању, оспособљавање за интерпретацију уметничких текстова, проширивање и продубљивање књижевних знања и читалачких вештина, образовање и васпитање ученика као слободне, креативне и културне личности, као и неговање мултикултуралности и толеранције.

8.2 ЕКСКУРЗИЈЕ

Екскурзија је факултативна ваннаставна активност која се остварује ван школе. Циљ екскурзије је непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која се у вези са делатношћу школе.

Задаци екскурзије су:

- проучавање објеката и феномена у природи,
- уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима,
- развијање интересовања за природу и изграђивање еколошких навика,
- упознавање начина живота и рада људи појединих крајева,

- развијање позитивног односа према: националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима, као и схватање значаја здравља и здравих стилова живота,
- подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја,
- савлађивање и продубљивање дела наставног програма непосредним упознавањем садржаја наставних предмета.

Садржаји екскурзије се остварују на основу наставног плана и програма образовно-васпитног рада и у складу са Правилником о времену и организовању ученичких екскурзија и Правилником о календару за АП Војводину и саставни су део годишњег плана рада школе.

Програм екскурзије садржи:

- образовно-васпитне циљеве и задатке,
- садржаје којима се постављени циљеви остварују,
- планирани обухват ученика,
- носиоце предвиђених садржаја и активности,
- време трајања екскурзије,
- путне правце,
- техничку организацију,
- начин финансирања.

Школа ће у складу са потребама образовних профила организовати стручне посете које ће бити детаљније уређене годишљим планом рада школе.

9 ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Циљ културних активности школе је да се кроз организовано деловање унутар школе и према локалној заједници, ученицима омогући свестран развој, активно и квалитетно коришћење слободног времена, као и афирмација вредности образовања и стваралаштва. Посебан акценат ставља се на неговање културне баштине, развијање креативности, друштвене одговорности и представљање школе као културног центра средине.

Кроз културне активности, ученици имају прилику да се ангажују, изразе своје таленте, промовишу достигнућа школе и допринесу обогаћивању културног и друштвеног живота заједнице.

ОБЛИЦИ И РЕАЛИЗАЦИЈА КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ

Културне активности школе реализују се кроз следеће облике:

- Промоција образовних профила у основним школама;
- Учешће на сајмовима образовања и професионалне оријентације;
- Учествовање у културним и јавним манифестацијама у граду: свечане академије, трибине, дебате, промоције, музичко-сценски наступи;
- Учешће на јавним конкурсима (литерарним, ликовним, фотографским и сл.);
- Организација и учешће у обележавању: Школске славе, Дана школе, Дана отворених врата;
- Учествовање на спортским такмичењима и манифестацијама;
- Посете позориштима, изложбама, биоскопима, музејима и другим културним институцијама;
- Организација и учешће на књижевним вечерима, поетским сусретима и тематским радионицама;
- Сарадња са локалним културним установама, удружењима и организацијама;
- Учешће у радионицама и пројектима у оквиру школских тимова;
- Реализација пројеката из области медијске и дигиталне писмености (нпр. школски лист, блог, видео презентације);
- Друге активности које се укаже прилика да се организују.

ХУМАНИТАРНЕ И ДРУШТВЕНО-КОРИСНЕ АКТИВНОСТИ

- Организовање и учешће у хуманитарним акцијама (помоћ социјално угроженим, акције прикупљања средстава, сарадња са Црвеним крстом и другим хуманитарним организацијама);
- Куповина и продаја половних уџбеника и школског прибора;
- Волонтерске активности ученика у заједници;
- Акције уређења и очувања школског и локалног окружења;

- Учествовање у акцијама поводом важних датума (Дан планете Земље, Дан толеранције, Дан без дуванског дима итд.);
- Остале активности друштвено-корисног и хуманог карактера у складу са могућностима и потребама.

КООРДИНАЦИЈА И САРАДЊА

Културне активности школе реализује Тим за културну и јавну делатност (подтим за промоцију), у сарадњи са:

- Тимом за школски спорт и здравствену превенцију;
- Тимом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања;
- Тимом за еколошки програм и заштиту животне средине;
- Тимом за координацију рада Ученичког парламента;
- Тимом за каријерно вођење и саветовање (КВиС);
- Тимом за промоцију и сарадњу са широм заједницом.

Културне активности школе имају велики значај у васпитно-образовном процесу. Оне доприносе развоју личности ученика, изградњи осећаја припадности, толеранције и уважавања различитости. Школа, као активан чинилац друштва, кроз ове активности успоставља снажну везу са локалном заједницом и представља модел здраве, креативне и ангажоване средине.

Активност	Начин реализације	Носиоци активности
Организовање спортске недеље	Међуразредна такмичења у фудбалу, стоном тенису и кошарци	Стручно веће наставника физичког васпитања, тим за школски спорт и здравствену превенцију
Ноћ истраживача	Интерактивна изложба	Сва стручна већа
Генерацијско окупљање	Крајем септембра окупљање прве године на Лудашком језеру. Организује се еколошко предавање, обилазак	Сва стручна већа

	специјалног резервата, реализује се „Игра без граница“	
Промоција образовних профила у Основним школама	Презентација Радионица	Наставници стручних предмета, тим за промоцију, тим за КВиС
Одлазак на Сајам књига у Београд	Сајам	Сви запослени и ученици, тим за координацију ученичког парламента
Реализација програма “За чистије и зеленије школе Војводине”	Озелењавање школског дворишта и његово одржавање	Тим за еколошки програм и заштиту животне средине
Присуство књижевним вечерима, промоцијама књига у Градској библиотеци	Литерарна секција школе	Стручно веће наставника српског и мађарског језика
Посета позоришним представама	Позоришна представа	Стручно веће наставника српског и мађарског језика
Прослава школске славе	Припрема представе	Стручно веће наставника српског и мађарског језика, стручно веће друштвених наука, тим за културну и јавну делатност
Промоција ваннаставних активности у школи	Радионице - изложбе	Сва стручна већа, тим за промоцију, тим за КВиС, тим за координацију ученичког парламента
Дан школе	Радионице – изложбе – спортска такмичења	Сва стручна већа, тим за координацију Ученичког парламента, тим за културну и јавну делатност
Дан Отворених врата школе	Радионице, занимљиви огледи, изложбе	Сва стручна већа, тим за КВиС, тим за координацију Ученичког парламента, тим за промоцију
Пројектна недеља	Занимљиви огледи, истраживачки рад изложбе, презентације,	Сва стручна већа, Тим за промоцију
Сајам образовања	Различите активности	Сва стручна већа, тим за координацију Ученичког парламента, тим за КВиС, тим за промоцију
Ноћ музеја	презентација школе	Сва стручна већа
Испраћај матураната	Свечани програм	Стручно веће наставника српског и мађарског језика, тим за

		координацију ученичког парламента, тим за културну и јавну делатности школе
Вече талената	Различите активности	Сва стручна већа српског и мађарског језика и књижевности
Хуманитарне активности	Акције, пројекти, активности	Тим за координацију Ученичког парламента, тим за ЗУНЗЗ
Сајам половних књига	Продајна изложба	Тим за координацију Ученичког парламента, библиотекат
<p>Реализација програма културних активности школе пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.</p> <p>Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом за културну и јавну делатност, тимом обезбеђивање квалитета и развој установе и стручним активном за развој школског програма.</p>		

10 ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ КОЈЕ РЕАЛИЗУЈУ У ШКОЛИ

Слободне активности ученика – секције представљају ваннаставни факултативни облик рада школе, а циљ им је да допринесу развоју личности на образовном, сазнајном, креативном, друштвеном и личном плану. Распоред реализације истакнут је на школском сајту.

Научно-истраживачке активности

Посебни задаци научно-истраживачких слободних активности су:

1. развијање склоности и способности ученика у одговарајућој дисциплини, посебно стваралачких способности и сазнајних могућности;
2. развијање логичког и критичког мишљења;
3. навикавање и оспособљавање ученика на коришћење научно-популарне и стручне литературе, приручника и лексикона;
4. увођење ученика у методе научног истраживања и упознавање ученика са мултидисциплинарним и интердисциплинарним приступом у решавању научних проблема;
5. развијање спретности ученика за експериментални и практични рад.

Редни број	Врста слободних активности
1	Секција из Опште и неорганске хемије
2	Секција из Аналитичке хемије
3	Биолошка секција
4	Рачунарство и информатика
5	Еколошка секција
<p>Радно-производне-креативне слободне активности</p> <p>Ове активности припремају младе за способност да се брзо оријентишу у условима савремене производње које се под утицајем научно-техничког програма стално мења. Посебни задаци радно-производних слободних активности су:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. развијање способности за стваралаштво, рационализацију и проналазаштво на континуирани и стваралачки рад; 2. оспособљавање са успешно повезивање теоријских и практичних знања; 3. оспособљавање за примену прибора и алата, апарата, машина и уређаја, за примену мера заштита на раду, примену стечених знања у свакодневном животу и раду, као и оспособљавање за самообразовање; 4. навикавање на тимски рад и заједничко решавање техничких и радно-производних проблема. 	
1	Секција органске хране
2	Секција посластичарства
3	Секција за биологију и микробиологију
4	Секција из каријерног вођења и саветовања
<p>Слободне културно - уметничке активности</p> <p>Поред циља и задатка које имају слободне активности, у активностима уметничког и језичког подручја остварују се и посебни задаци:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. развијање и неговање радозналости и отворености за нове актуелне појаве у језику, уметности и култури уопште; 2. развијање опажања, критичког мишљења и слободног креативног истраживања ученика. 	
1	Секција из мађарског језика
2	Литерарна секција
3	Драмска секција

4	Рецитаторска секција
5	Секција из историје
6	Секција из енглеског и немачког језика
7	Ликовна секција
<p>Спортско - рекреативне активности:</p> <p>Основни циљ спортско-рекреативних активности је да се у слободном времену ученицима обезбеди здрава и културна забава и разонода, да се задовоље њихове посебне жеље, да им се помогне да развијају позитиван однос према физичкој култури и формирају сталне навике за телесне вежбе. У оквиру спортско-рекреативних активности остварују се следећи конкретни задаци:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. обухватити што већи број ученика посебним програмом физичког вежбања, који заједно са општим програмом чини јединствену целину; 2. задовољити нове и све разноврсније интересе и жеље школске омладине за бављењем разним областима физичког вежбања у слободно време. 	
1	Одбојка
2	Кошарка
3	Фудбал
4	Атлетика
5	Планинарска секција

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ КОЈЕ СЕ РЕАЛИЗУЈУ ВАН ШКОЛЕ

Назив активности	Разред	Носиоци активности
Посете позоришним представама	Сви разреди	Стручно веће српског и мађарског језика
Учешће у активностима Градске библиотеке	Сви разреди	Стручно веће српског и мађарског језика
Обележавање Светског дана хране	Сви разреди	Стручно веће пољопривреде, производње и прераде хране, тим за школски спорт и здравствену превенцију

Учешће ученика у обележавању Светског дана борбе против сиде	Сви разреди	Тим за координацију ученичког парламента, тим за ЗУНЗЗ, тим за школски спорт и здравствену превенцију
Књижевне вечери	Сви разреди	Стручно веће српског и мађарског језика
Ноћ музеја	Сви разреди	Стручно веће текстилства и кожарства
Ноћ истраживача	Сви разреди	Сва стручна већа
Сајам здраве хране „Биофест“	Сви разреди	Стручно веће пољопривреде, производње и прераде хране, тим за КВиС
Сајам привреде у Суботици	Сви разреди	Сва стручна већа, тим за КВиС
Активности које организује Канцеларија за младе, Едукативни центар Рома, Став + и остале невладине и владине организације	Сви разреди	Канцеларија за младе, Едукативни центар Рома, Став + и остале невладине и владине организације, тим за КВиС, тим за координацију Ученичког парламента
Организовање излета са ученицима	Сви разреди	Одељењске старешине, наставници, тим за екскурзије

11 ПРОГРАМ КАРИЈЕРНОГ ВОЂЕЊА И САВЕТОВАЊА

У циљу подстицања каријерног вођења и саветовања ученика и пружања помоћи појединцу да формира реалну слику о својим способностима, особинама личности, интересовањима и да у односу на садржај, услове и захтеве појединих образовних профила и занимања што успешније планира свој професионални развој, током школске године у школи ће бити организован континуиран и систематски рад на каријерном вођењу и саветовању ученика.

Школа омогућава формирање зреле и одговорне личности, способне да доноси добро промишљене и одговорне одлуке о властитој професионалној будућности и да их спроводи у дело.

У школи је формиран тим за каријерно вођење и саветовање у чијем саставу су стручни сарадници и наставници. Тим ће сваке школске године предложити начине реализације програма.

Програм каријерног вођења и саветовања реализоваће се кроз наставне и ваннаставне активности, као и путем предавања, саветовања, разговора и радионица са ученицима. Школа је спремна да пружи помоћ у виду предавања на тему професионалне оријентације за подручја рада за која се образују ученици.

Циљ каријерног вођења и саветовања је подстицање професионалног развоја ученика и пружање помоћи појединцу да формира реалну слику о својим способностима, особинама личности, интересовањима, успостављању комуникације и сарадње, и да у односу на садржај, услове и захтеве појединих образовних профила и занимања што успешније планира свој развој усмерених ка целоживотном учењу.

Програм тежи да код ученика развије компетенције управљања каријером и то:

- Истраживање себе у контексту личног и професионалног развоја;
- Формирање слике о себи у односу на образовне и каријерне могућности;
- Избор релевантних извора информисања о образовним и каријерним могућностима;
- Активно и континуирано информисање о образовним и каријерним могућностима;
- Коришћење релевантних информација ради доношења одлука;
- Планирање каријерног развоја;
- Праћење и вредновање каријерног развоја;
- Управљање каријерним развојем у условима прелазних периода и неочекиваних промена.

Циљ оријентације ка општим међупредметним компетенцијама и кључним компетенцијама је динамичније и ангажованије комбиновање знања, вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену. Опште међупредметне компетенције заснивају се на кључним компетенцијама, развијају се кроз наставу свих предмета, примењиве су у различитим ситуацијама и контекстима при решавању различитих проблема и задатака, неопходне су свим ученицима за лично оставарење и развој, као и укључивање у друштвене токове и запошљавање и чине основу за целоживотно учење. Опште међупредметне компетенције за крај средњег образовања и васпитања у Републици Србији су: компетенције за целоживотно учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња, одговорно учешће у демократском друштву, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини, естетичка компетенција, предузимљивост и предузетничка компетенција.

Активности Програма за каријерно вођење и саветовање су усмерене на пружање помоћи ученицима и родитељима у истраживању могућности за даље учење и запошљавање, односно идентификовање, избор и коришћење бројних информација о професијама, каријери, даљем учењу и образовању и објективном разликовању и формирању сопственог става о томе. Активности доприносе формирању зреле и одговорне личности, оспособљавању да доносе одговорне одлуке о властитој будућности и да их спроводе у дело. У том циљу школа прати развој ученика и информиса их о занимањима, образовним профилима, условима студирања и потребама на тржишту рада.

Програм каријерног вођења и саветовања за ученике који похађају наставу по дуалном моделу образовања

Хемијско-технолошка школа у циљу унапређивања образовно-васпитног рада и задовољавања потреба послодаваца имплементира дуално образовање у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Законом о дуалном образовању који дефинишу, Дуално образовање је модел реализације у систему средњег стручног образовања и васпитања у коме се кроз теоријску наставу и вежбе у школи и учење кроз рад код послодавца, стичу, усавршавају и изграђују знања, вештине, способности и ставови у складу са стандардом квалификације и планом и програмом наставе и учења.

Школа истраживањем тржишта рада и захтева локалне привреде успоставља сарадњу са разним привредним субјектима на локалном нивоу. Циљ школе је успостављање и неговање сарадње са социјалним партнерима усмереним ка континуираним подизању исте на виши ниво, како у међуљудским односима, тако и пружању подршке школи у било којој форми. На основу истраживања интереса, потреба и захтева локалне заједнице и послодаваца, а у циљу унапређивања образовно-васпитног рада и промоције струке и занимања, Школа је усмерена ка увођењу дуалног образовања. Послодавци су исказали спремност да се укључе у образовни систем путем учења кроз рад где би ученици стицали знања, вештине и стручне компетенције радећи у реални условима.

Реализација дуалног образовања у Школи је у складу са Правилником о ближим условима, начину рада, активностима и саставу Тима за каријерно вођење и саветовање у средњој школи која реализује образовне профиле у дуалном образовању и Правилником о начину распоредиђивања ученика за учење кроз рад.

Чланове под тима чине координатори учења кроз рад, стручни сарадници, организатор практичне наставе и вежби, инструктори, представници Удружења предузетника, представници Регионалне привредне коморе.

Хемијско-технолошка школа је препознала значај развоја предузетничких компетенција код младих људи и своје снаге усмерила у реализацију истих. У Школи је основан Предузетнички кабинет. Простор је подељен на два сегмента, производи погон где су се инсталиране разне машине и опрема за производњу, апаратура и прибор за контролу квалитета сировина и готовог производа, лабораторијски сто, санитарни чвор, а други део кабинета се користи за истраживање и анализу тржишта, израду бизнис плана, маркетинг, вођење пословне документације, дизајнирање етикете, итд. Циљ оформљивања Предузетничког кабинета је да ученици заједно са наставником-ментором, дефинишу пројектни задатак и да на тај начин стичу знања и вештине кроз учење у реалним условима (мини производњи). Приступ настави је интегративни где се тежи томе да се границе између различитих дисциплина изгубе и да ученици сагледају целовит контекст при решавању неког проблема. Ученик у наставном процесу игра главну улогу и активни су учесници у образовном процесу.

Ученици у Школи стичу предузетничке компетенције кроз:

- Наставне активности у оквиру општеобразовних и стручних предмета, наставе у блоку, практичне наставе и вежби у складу са Планом и програмом наставе и учења,
- Проширене делатности Школе,
- Секције као што су Ученичке компаније, Ученичке задруге, секције из струке,

- Школска такмичења у изради пословног плана за решавање пословног проблема и Ученичких компанија,
- Сајам предузетништва, смотри,
- Сајам образовања,
- Пројектне задатке и Пројектну недељу,
- Израде презентација, студија случаја,
- Пратим те на пракси и испробавање занимања,
- ИНФО дан – Прича предузетника, бивших ученика студената, итд.

Циљ каријерног вођења и саветовања јесте да се ученик оспособи да сам планира, управља и води своју каријеру. Професионалним васпитањем ученици током реализације учења кроз рад, практичне наставе, професионалне праксе и наставе у блоку најнепосредније стичу знања, вештине из области свог будућег занимања и технолошких поступака при извршавању радних задатака, упознавају се са захтевима појединих технолошких процеса везаних за тачност и прецизност у раду. Такође стичу потребна знања о одржавању личне хигијене, хигијене погона и свесног манипулисања са производима поготово ако се ради о прехранбеним и фармацеутским производима. Професионални развој прати се кроз рад одељењских заједница и одељењских старешина, као и кроз редован програм грађанског васпитања.

Програм каријерног вођења и саветовања треба да помогне младим људима да разумеју и интерпретирају информације о свету рада и будућој каријери, да могу да разјасне недоумице које имају у погледу професија или послова, да разумеју своје способности и дефинишу своје ставове у погледу понуђених или жељених избора. Каријерно саветовање и вођење треба да пружи подршку младима да боље разумеју себе и своје потребе, да превазиђу могуће баријере у погледу учења, напредовања у будућим професијама. Програм каријерног вођења и саветовања намењен младим талентима и младима из осетљивих друштвених група треба да у оквиру основних стандарда уважи специфичности које важе за ове групације младих. Програм каријерног вођења и саветовања обухвата информисање, образовање за каријеру, саветовање и тестирање, вођење и доношење одлука о професији код ученика.

КАРИЈЕРНО ИНФОРМИСАЊЕ. Циљ информисања јесте превенција погрешног избора правца образовања или избора занимања. Реално планирање каријере утиче на смањење незапослености. Информације се односе на мрежу образовних установа, дужину школовања, образовне профиле, наставне планове и програме, актуелне информације о свету рада – занимањима, могућностима и перспективама запошљавања и развоја каријере. Активности којима се може реализовати каријерно информисање су:

- Упознавање са свим релевантним подацима о ученицима, посебно ученицима првог разреда у циљу потпунијег праћења развоја, напредовања, понашања, способности, интересовања и адаптације ученика;
- Упознавање ученика са организацијом и пословима у предузећима у којима реализују практичну и блок наставу из одређених предмета;
- На часовима одељенског старешине и одељењске заједнице ученици ће дискутовати о избору будућег занимања, наставку школовања и укључивању у свет рада;
- Ученицима завршних разреда биће омогућено да се упознају са условима уписа и студирања кроз презентације факултета и виших школа које организују овај вид професионалног информисања ученика;

- Информисање ученике о тренутним кадровским потребама привреде, проходности и условима уписа на поједине виши школе и факултете и о другим релевантним питањима;
- Радионице на теме каријерног вођења за ученике;
- Презентација школе и образовних профила које уписујемо у наредну школску годину ученицима основних школа;
- Организација Дана отворених врата.

ОБРАЗОВАЊЕ ЗА КАРИЈЕРУ. Циљ образовања је да помогне ученицима да разумеју своје мотиве, вредности и начин како могу допринети друштву у коме живе. Обезбеђује им знање о тржишту рада, вештине које их оспособљавају да врше изборе у сфери образовања, рада и живота, а такође их оспособљава да планирају каријеру и припреме се за рад. Образовање за каријеру промовише разумевање света рада кроз школске наставне програме где наставници директно интегришу у предметне области, или где се стицање одређених вештина потребних за запошљавање организује као посебан сегмент образовног рада, који је такође укључен у школски курикулум. Активности којима се може реализовати ова област каријерног вођења су:

- Упознавање ученика са организацијом и пословима у предузећима у којима реализују практичну и блок наставу из одређених предмета;
- Предметни наставници ће наставне садржаје појединих предмета користити за ближе и потпуније упознавање ученика са подручјима рада и занимањима у којима се стечена знања из одређених предмета практично примењују;
- Наставници у оквиру секција ће у раду слободних активности пратити рад и ангажовање ученика, упознавати се са посебним способностима ученика и другим карактеристикама њихове личности и деловати подстицајно на ученике;
- На часовима одељенског старешине и одељењске заједнице ученици ће дискутовати о избору будућег занимања, наставку школовања и укључивању у свет рада;
- Оспособљавање ученика завршних разреда за писање професионалних биографија (CV) и вођење разговора при запошљавању.

САВЕТОВАЊЕ И ТЕСТИРАЊЕ. Циљ јесте оснаживање појединца и мотивисање за доношење утемељених одлука приликом планирања каријере (избор одговарајућег занимања, радног места, школе, факултета, додатног образовања и обуке). Приликом психолошког саветовања и тестирања појединцу се предочавају начини доношења одлуке сагледавањем реалних могућности у односу на способности, особине личности, интересовања итд. Саветовања се могу комбиновати

са тренинга ради ефикаснијег прихватања активне улоге у планирању каријере. Активности којима се може реализовати саветовање и тестирање су следеће:

- Праћење индивидуалних склоности ученика, као и усклађености развоја личности ученика и испољених професионалних жеља и професионалног напредовања;
- Испитивање професионалних опредељења заинтересованих ученика ТПО тестом и другим психолошким тестовима;
- Професионално информисање ученика завршних разреда - упознавање ученика са могућностима даљег школовања на вишим школама и факултетима, као и могућностима доквалификације и преквалификације, запошљавања;
- Индивидуални саветодавни рад са ученицима и родитељима на тему професионалне оријентације.

КАРИЈЕРНО ВОЂЕЊЕ. Каријерно вођење обухвата активности које имају за циљ да оспособе ученике да идентификују своје способности, компетенције, интересовања и да

донесу одлуке о професији и да науче да управљају токовима свог живота у области учења и рада и након завршетка средње школе. Активности којима се може реализовати каријерно вођење

су

следеће:

- наставници у оквиру секција ће у раду слободних активности пратити рад и ангажоване ученика, упознавати се са посебним способностима ученика и другим карактеристикама њихове личности и деловати подстицајно на ученике;
- Подстицање ученика свих разреда да сопственим активностима и залагањем проналазе потребне информације о раду и занимањима у систему образовања, кадровским потребама у систему запошљавања, као и о својим могућностима, способностима и интересовањима, и да на основу тога доносе зреле професионалне одлуке;

- Радионице на теме каријерног вођења за ученике.

ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКА О ПРОФЕСИЈИ КОД УЧЕНИКА. Има за циљ оспособљавање ученика да изврше најбољи могући избор професије или даљег школовања сагледавајући реалне могућности у односу на своје способности, особине личности, интересовања итд. Као резултат свих активности које се у школи реализују у оквиру програма каријерног вођења и саветовања и других активности које ученик самостално предузима, ученик ће бити

усмерен да донесе одлуку о избору професије, а школа ће наставити да прати даљи професионални развој ученика и након завршетка школовања. У том смислу се у школи могу реализовати следеће активности:

- Подстицање ученика свих разреда да сопственим активностима и залагањем проналазе потребне информације о раду и занимањима у систему образовања, кадровским потребама у систему запошљавања, као и о својим могућностима, способностима и интересовањима, и да на основу тога доносе зреле професионалне одлуке;
- Испитивање професионалних намера ученика завршних разреда;
- Прикупљање података о упису на факултете и високе школе или запошљавању ученика који су завршили школу.

План реализације програма каријерног вођења и саветовања ће се детаљно планирати Годишњим планом рада школе где ће се дефинисати активности, начин реализације, време реализације и носиоци реализације за текућу школску годину.

Активности везане за каријерно вођење и саветовање, а у складу са Правилником о стандардима услуга каријерног вођења и саветовања су откривање и разумевање себе, сагледавање могућности света образовања и света рада и креирање каријере које ће организовати Тим за каријерно вођење и саветовање у чијем саставу су стручни сарадници и наставници. Континуирани и систематски рад на каријерном вођењу и саветовању школе се реализује кроз следеће **садржаје**:

Откривање и разумевање себе:

1. Истраживање себе у контексту личног и професионалног развоја
2. Формирање слике о себи у односу на образовне и каријерне могућности

Сагледавање могућности света образовања и света рада

1. Избор релевантних извора информисања о образовним и каријерним могућностима
2. Активно и континуирано информисање о образовним и каријерним могућностима
3. Коришћење релевантних информација ради доношења одлука

Креирање каријере

1. Планирање каријерног развоја
2. Праћење и вредновање каријерног развоја
3. Управљање каријерним развојем у условима прелазних периода и неочекиваних промена

Корисници услуга КВиС-а су ученици од првог до четвртог одељења, потенцијални ученици, родитељи, даровити ученици и ученици из осетљивих група.

Партнери у спровођењу активности КВиС-а су високошколске установе, Мађарски национални савет, Канцеларија за младе, Привредна комора, Едукативни центар Рома, омладинске задруге, социјални партнери, Амерички кутак, Rotaract Club Суботица, Тим за професионалну оријентацију града Суботице, ГИЗ, Основне школе, Удружење просветних радника Мађара северне Бачке, предшколске установе, Национална служба за запошљавање, Фондација Темпус, Београдска отворена школа, Достигнућа младих у Србији, Покрајински секретаријат за образовање, Центар за образовне политике, послодавци и друге НВО.

Тима за КВиС у реализацији активности сарађује са тимом за културну и јавну делатност (под тим за промоцију), тимом за међупредметне компетенције и предузетништво, тимом за обезбеђивање квалитета и развоја установе, тимом за координацију Ученичким парламентом, тимом за инклузивно образовање, тимом за професионални развој, тимом за безбедности и заштиту на раду, стручним активном за развојно планирање.

ПРОГРАМ ЗА КАРИЈЕРНО ВОЂЕЊЕ И САВЕТОВАЊЕ

ОБЛАСТ	Дуално образовања у складу са захтевима локалне привреде				
Активности	Начин и време реализације	Носиоци активности	Сарадници у реализацији	Циљна група	Исход активности
Задатак 1.	Распоређивање ученика за учење кроз рад код послодавца				
Родитељски састанак	<p>Родитељски састанак</p> <p style="text-align: center;">Август</p> <p>Упознавање родитеља са завршним испитом и дуалним образовањем</p> <p>Током другог полугодишта</p>	<p>Одељењске старешине, стручни сарадници, помоћник директора, координатор практичне наставе</p>		<p>Родитељи ученика првих одељења</p>	<p>Родитељи информисани о завршном испиту и дуалном образовању</p>
<p>Интервју послодавца са ученицима за учење кроз рад, сачињавање Записника, распоређивање ученика на учење кроз рад код послодавца</p>	<p>Интервју</p> <p>Преглед листе жеља ученика и послодавца, поређење, усклађивање жеља, сачињавање листе распоређивања ученика</p>	<p>Тим за КВиС, директор, стручни сарадници, ученици, родитељи/стара тељи</p>	<p>Послодавци, Привредна комора</p>	<p>Родитељи, ученици</p>	<p>Реализовани интервјуи</p> <p>Израђен Записник распоређивања ученика код послодавца</p>

	До друге недеље септембра				
Потписивање Уговора о дуалном образовању и Уговора о учењу кроз рад	Потписивање уговора до краја септембра	Директор Школе	Послодавци	Родитељ/стараатељ, ученик	Потписан Уговор послодавца са Школом и ученицима/родитељима
Распоређивање ученика код послодаваца и ученика који похађају наставу по ИОП-у	Израда ходограма Израда плана по ИОП-у, договор са послодавцима, родитељима, инструкторима, стручним сарадницима До 15 септембра	Тим за КВиС, стручни сарадници, тим за инклузивно образовање	Послодавци	Ученици Ученици који наставу похађају по ИОП-у, родитељи	Распоређени ученици
Задатак 2.	Праћење реализације дуалног образовања				
Састанци Тима за КВиС	Дискусија, договор, закључци Током школске године	Чланови тима за КВиС	Послодавци, Привредна комора, Удружење предузетника, Локална заједница		Одржани састанци и информисани чланови Тима
Обиласци послодаваца	Посете, обиласци, договор, закључци Током школске године	Координатор практичне наставе	Послодавци		Посећени послодавци

Праћење напредовања ученика на практичној наставни код послодавца и праћење ученика по ИОП-у	Израда документа праћења напредовања ученика, анализа постигнућа ученика, ученички портфлио Преглед и корекција ИОП плана Током школске године	Координатор практичне наставе, наставници практичне наставе, стручни сарадници, стручна већа, тим за инклузивно образовање	Послодавци	Ученици родитељи	Израђен документ праћења напредовања ученика Извршено поређење плана и постигнућа
Истраживање о задовољству практичном наставном/дуалним образовањем и дефинисање мера за унапређење квалитета учења кроз рада код послодаваца	Дискусија, договор, анекте, истраживање, сачињавање извештаја и дефинисање мера, израда плана На крају првог и другог полугодишта	Координатор практичне наставе, наставници практичне наставе, тим за Квис, стручни актив за развојно планирање, тим за обезбеђивање квалитета и развоја установе	Послодавци, Привредна комора, Удружење предузетника, Локална заједница	Ученици, родитељи, наставници, инструктори	Сачињен је извештај о истраживањеу и дефинисане су мере за унапређење квалитета учења кроз рад
ОБЛАСТ	Оснаживање и подршка ученицима у планирању каријерног развоја				
Задатак 1.	Оснивање Ученичког тима за КВиС				
Ученички тима за КВиС	Договор, онлине група, избор координатора Ученичког тима Септембар - октобар	Одељењске старешине, тим за КВиС		Ученици 2,3 и 4 одељења	Одабран по један представник одељења у Тим, формирана онлине група и изабран

	Током школске године				координатор Ученичког тима
Информисање ученика о активностима КВиС и анкетање ученика о интересовањима и професионалним потребама	Електронска пошта и комуникација Током школске године Анкета, обрада, извештај Октобар	Чланови тима, чланови Ученичког тима, одељењске старешине, тим за обезбеђивање квалитета и развоја установе, стручни актив за развојно планирање		Ученици	Информисани о активностима које се реализују Идентификоване потребе ученика
Праћење каријере бивших ученика	Анкета Обрада Извештај Подношење Наставничком већи До марта	Одељењске старешине, чланови тима, тим за обезбеђивање квалитета и развоја установе, стручни актив за развојно планирање		Бивши ученици матуанти	Идентификовани ученици који су се запосл, наставили школовање, итд.
Евалуација рада Тима	Анкетирање ученика Обрада Извештај Подношење извештаја а Наставничком већу	Одељењске старешине, координатор Тима, тим за обезбеђивање квалитета и развоја установе,		Ученици	Процењен рад Тима и корекција плана за наредни период

	Мај – јун	стручни актив за развојно планирање			
Задатак 2.	Откривање и разумевање себе				
Истраживање себе у контексту личног и професионалног развоја	Радионице и тестови особина, личности, вештина, ставова и способности, интересовања и вредности, индивидуални и групни разговори, дискусија, папри оловка тестови и онлине тестови Током школске године	Тим за КВиС, наставници грађанског васпитања, одељењске старешине, стручни сарадници	КЗМ НСЗ БОШ	Ученици	Разуме значај процене сопствених карактеристика за професионални развој Идентификује знања и вештине стечене кроз образовање и радно искуство Издваја сопствена претходна образовна, радна и животна искустава са циљем разумевања мотива и баријера за лични и професионални развој Анализира сопствена карактеристична понашања у различитим окружењима ради разумевања вредности, интересовања, стилова учења
Саветодавни рад са ученицима	Индивидуални разговори, групни разговори, тестови Током школске године	Стручни сарадници	Национална служба за запошљавањ е	Сви ученици, ученици који наставу похађају по ИОП-у,	Ученици су или наставили школовање или су извршили избор професије

				талентовани ученици, из осетљивих друштвених група и њихови родитељи	
Формирање слике о себи у односу на образовне и каријерне могућности	Радионице SMART, SWOT анализа, анкете о интересовањима, занимањима, сенке на послу, пословни интервју, израда ЦВ-а, мотивационог писма, индивидуални и групни рад, дискусија, размена искуства, портфолио ученика Током школске године	Одељењске старешине, наставници грађанског васпитања, наставници стручних предмета, стручни сарадници, наставници језика	КЗМ НСЗ Социјални партнери	Ученици	Разуме значај континуираног учења и унапређивања сопствених карактеристика за лични и професионални развој Процењује ниво развијености сопствених карактеристика у односу на захтеве образовних и каријерних опција Препознаје своје јаке стране и приоритетне области за даљи лични и професионални развој Представља сопствене карактеристике у различитим образовним и каријерним ситуацијама
Радионице КВиС на ЧОС	Прва година (4 радионице): Појам каријере, портфолио, процењивање себе. Друга година (4 радионице): Ученички	Одељењске старешине, чланови тима за КВиС		Ученици	Развој каријерног пута ученика од упознавања сопствених могућности, преко прикупљања информација, доношења

	<p>портфолио, процењивање себе.</p> <p>Трећа година (7 радионица): Ученички портфолио, процењивање себе, генерисање могућности, прикупљање информација.</p> <p>Четврта година (7 радионица): Ученички портфолио, доношење одлука, план каријере.</p> <p>Током школске године</p>				одлука до израде плана каријере.
Разговори са ученицима - портфолио	<p>Сачињавање и вођење портфолиа ученика, разговор, дискусија, праћење ученика</p> <p>Друго полугодиште</p>	Стручни сарадници, одељењски старешина, Тим за КВиС, координатор практичне наставе		Ученици	Оснажени ученици
Пружање подршке и разговори са родитељима ученика	<p>Разговор</p> <p>Дискусија</p> <p>Током школске године</p>	Стручни сарадници, одељењски старешина, координатор практичне наставе		Родитељи	Оснажени родитељи

Задатак 3.	Сагледавање могућности света образовања и света рада				
Избор релевантних извора информисања о образовним и каријерним могућностима	<p>Радионице за развој дигиталних компетенција и рад са подацима и информацијама, начинима процене и вредновања прикуљених информација, технике учења, индивидуални и групни рад</p> <p>Током школске године</p>	<p>Наставници информатике и рачунарства, наставници предузетништва, стучни сарадници, одељењске старешине</p>		Ученици	<p>Познаје различите изворе информисања о образовним и каријерним могућностима</p> <p>Разуме важност ажурних, тачних и поузданих извора информација</p> <p>Критички процењује различите изворе информисања о образовним и каријерним могућностима</p>
Активно и континуирано информисање о образовним каријерним могућностима	<p>Посете компанијама, ангажовање у проширеним делатностима Школе, пројектној недељи, сенке на послу, пратим те на пракси, радионице за активно тражење посла, радионице за развој меких вештина, индивидуални и групни рад</p> <p>Током школске године</p>	<p>Наставници стручних предмета, стручни сарадници, одељењске старешине, наставници грађанског васпитања, тим за КВиС</p>	Привредна комора, социјални партнери	Ученици	<p>Увиђа значај свеобухватног информисања о променама у свету образовања и на тржишту рада</p> <p>Прикупља информације кроз сусрете са представницима света рада и образовања као и директним укључивањем у свет рада</p> <p>Користи информационо-комуникационе технологије за прикупљање и праћење информација о свету</p>

					образовања и тржишту рада
Коришћење релевантних информација ради доношења одлука	Радионица управљања временом, технике за савладавање стреса, радионица о доношењу одлуке о избору запослења/ наставаку школовања процена донете одлуке у зависности од разних фактора Преглед портфолиа и доношење закључака Индивидуални и групни рад Током школске године	Стручни сарадници, одељењске старешине, наставници грађанског васпитања, чланови тима за КВиС		Ученици	Увиђа значај благовременог доношења одлука заснованих на прикупљеним информацијама Бира информације узимајући у обзир сопствене карактеристике и приоритете даљега развоја Доноси одлуке разматрајући прикупљене информације и сопствене животне околности
Професионално васпитање	Упознавање са кодексом понашања у компанијама и школским радионицама, технолошког процеса, одржавања хигијене, стандардима квалитета, радионице, предавања, тестови Септембар - октобар	Наставници стручних предмета, координатор практичне наставе, тим за безбедност и заштиту на раду	Социјални партнери	Сви ученици	Оспособљеност ученика за заштиту и безбедност на раду

<p>Сарадња са Тимовима у оквиру школе</p>	<p>Састанци, дискусије, закључци</p> <p>План рада</p> <p>Током школске године</p>	<p>Чланови Тима за КВиС, директор</p>	<p>Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и заменаривања, Ученички парламент, Тим за самовредновање, Тим за инклузивно образовање, Тим за међупредметне компетенције, Тим за заштиту и безбедност, Тим за школски спорт и здравствену превенцију, Стручни актив за развојно планирање, тим за обезбеђивање квалитета и развој установе</p>		<p>Размена информација и планова, подела задужења</p>
---	---	---------------------------------------	---	--	---

Сајам образовања и сајам запошљавања	Посете сајмовима образовања у Новом Саду „Путокази“ и Суботици и сајму запошљавања у Суботици Март	Наставници стручних предмета, одељењске старешине, чланови Тима, тим за координацију Ученичког парламента		Ученици	Информисани ученици да лакше донесу одлуку
Успостављање сарадње са високошколским установама	Радиоцице, презентације, посете, обиласци, Дан отворених врата Током школске године	Стручни сарадници, чланови Тима за КВиС	Високошколске установе	Ученици	Информисани ученици да лакше донесу одлуку
ИНФО дани	ИНФО дани бивши ученици, предузетници, представници појединих занимања Трибине Током школске године	Стручни сарадници, чланови Тима за КВиС	Одељењске старешине	Ученици	Информисање да лакше донесе одлуку
Подршка и припрема ученика за полагање пријемног испита	Додатна настава Припремна настава Тестови Друго полугодиште	Наставници		Ученици матуранти	Припремљени за полагање пријемног испита

Информисање родитеља	Родитељски састанци Индивидуални и групни разговори Током школске године	Одељењске старешине, стручни сарадници, тим за КВиС		Родитељи матураната Родитељи ученика из осетљиве групе	Упознати са могућностима наставка школовања или запошљавања
Задатак 4.	Креирање каријере				
Планирање каријерног развоја	Радионица развоја индивидуалног плана каријере – дефинисање циљева, начина њиховог остварења, потенцијални изазови и начини њиховог превазилажења користећи SWOT анализу, индивидуални рад Током школске године	Одељењске старешине, наставници грађанског васпитања, стручни сарадници, чланови Тима за КВиС		Ученици	Увиђа важност постављања циљева и истрајавања у њиховом остваривању Одређује дугорочне и краткорочне циљеве личног и професионалног развоја Идентификује различите начине за остваривање постављених циљева и превазилажење баријера Препознаје различите прилике за учење (формалне, неформалне, информалне) ради остваривање сопствених каријерних циљева
Праћење и вредновање каријерног развоја	Радионица управљање промена, анализа ризика и потенцијални проблема, сенке а послу, пратим те на пракси, корекција	Одељењске старешине, наставници грађанског васпитања, стручни сарадници,		Ученици	Проверава применљивост сопствених вештина у различитим улогама, образовним и радним окружењима

	<p>индивидуланог плана развоја каријере, пословни интервју, игра улога, групни рад</p> <p>Током школске године</p>	чланови Тима за КВиС			<p>Користи повратне информације из образовног и радног окружења за даљи лични и професионални развој</p> <p>Анализира донете одуке, њихову реализацију и сопствену одговорност у томе</p> <p>Прилагођава и мења циљеве на основу нових увида стечених кроз учење и радно искуство</p>
Управљање каријерним развојем у условима прелазних периода и неочекиваних промена	<p>Радионица играње улога постављем ученика у разне ситуације, идентификовање проблема у каријерном развоју и на основу тога дефинише стратегију за њихово превазилажење</p> <p>Током школске године</p>	Одељењске старешине, наставници грађанског васпитања, стручни сарадници, чланови Тима		Ученици	<p>Идентификује потенцијалне проблеме/ризике у каријерном развоју</p> <p>Разуме и прихвата неочекиване промене као саставни део каријерног развоја</p> <p>Бира стратегије и осмишљава могућа решења проблема у циљу адаптације у условима прелазних периода и неочекиваних промена</p> <p>Мобилише сопствене когнитивне и емоционалне капацитете при доношењу одлука у</p>

					<p>ситуацијама прелазних периода и неочекиваних промена</p> <p>Препознаје различите видове социјалне подршке и по потреби их користи</p>
Задатак 5.	Промоција образовних профила и дуалног образовања				
Успостављање сарадње са тимом за професионалну оријентацију у Основним школама	Састанци, договор, размена планова Друго полугодиште	Стручни сарадници, директор	Стручни сарадници Основне школе		Информисани о занимањима повећан број уписаних ученика
Одржавање инфо дана са родитељима и ученицима у Основним школама	Посете ЧОС-а, родитељских састанака Друго полугодиште	Стручни сарадници, наставници стручних предмета, тим за промоцију	Основне школе	Потенцијалн и ученици и родитељи	Информисани о занимањима, повећан број уписаних ученика
Одржавање угледних часова и подела промотивног материјала	Угледни часови, радионице, испробавање занимања и пратим те на пракси, упознавање заната, рад са талентованим ученицима Друго полугодиште	Стручни сарадници, наставници стручних предмета, тим за промоцију	Основне школе	Потенцијалн и ученици и родитељи	Информисани о занимањима, повећан број уписаних ученика

Дан отворених врата школе	Радионице, експерименти, пратимте на пракси Март - април	Запослени, ученици, Ученички парламент, тим за промоцију		Потенцијалн и ученици и родитељи	Информисани о занимањима, повећан број уписаних ученика
Сајам образовања	Посете сајмовима образовања у Суботици, Бачкој Тополи, Темерину, Кањижи Друго пологодиште	Помоћник директора, координатор практичне наставе, наставници стручних предмета, тим за промоцију	Локална самоуправа, Основне школе	Потенцијалн и ученици и родитељи	Информисани о занимањима, повећан број уписаних ученика
Промовисање образовних профила и дуалног образовања	Различити медијски формати (новински чланци, телевизијске емисије, електронски медији) Током школске године	Директор Школе, помоћници директора, стручни сарадници, координатор практичне наставе, тим за културу и јавну делатност школе, тим за промоцију	Привредна комора, послодавци, медији	Ученици	Локална и шира заједница је упозната са дуалним образовањем
ОБЛАСТ	Подстицање и афирмација предузетничких вештина ученика				
Задатак 1.	Ангажовање ученика и наставника у наставним и ваннаставним активностима				
Оснивање и управљање Ученичким компанијама	Радионице - истраживање тржишта, конкуренције и	Чланови тима за КВиС,		Ученици	Представљени продукти ученичких компанија

	<p>купаца, SWOT анализа, технолошки процес производње производа/пужања услуга, израда финансијског дела, калкулација, плана набавке и произвођење, биланса стања, успеха, плана промотивних активности, сарадње са другима, продаја производа</p> <p>Током школске године</p>	наставници - ментори			
Презентовање УК и производа / такмичења	<p>Припрема ученика за такмичења – регионално, Пријава на такмичење, презентовање рада, промоција струке и занимања</p> <p>Март - јун</p>	Наставници - ментори	Социјални партнери школе, Достигнућа младих у Србији	Ученици	Радови ученика Сајт Школе, медији, извештаји на Наставничком већу, Ученичком парламенту
Промоција активности УК	<p>Кроз презентације примера добре праксе, писани и електронски медији, похвалнице</p> <p>Током школске године</p>	Директор Школе, одељењске старешине, ментори ученика, тим за културну и јавну делатност школе	Медији	Ученици	Примери добре праксе, похвалнице, презентације, Сајт Школе, Локални медији, писани и електронски

Израда пословних планова Припрема за такмичење Пословни изазов Промоција ученичких радова	На часовима предузетништва и организације послодавања - израда свих сегмената пословног плана Октобар - мај	Наставници стручних предмета	Достигнућа младих Медији	Ученици	Ученички радови, сајт Школе, Локални медији, писани и електронски
Ученичке задруге	Покретање Ученичке задруге, укључивање ученика и наставника, реализација од идеје преко производње до промоције и пласмана производа на тржиште Током школске године	Наставници - ментори		Ученици	Ученички радови, сајт Школе, локални медији
Учестовање на смотрема и такмичењима	Представљање резултата рада струке и занимања, јавна презентација и промоција Друго полугодиште	Наставници - ментори		Ученици	Ученички радови, сајт Школе, локални медији
ОБЛАСТ	Повећање компетенција наставника стручних предмета за успешнији образовно-васпитни рад кроз стручно усавршавање и кроз примену савремених наставних средстава				
Задатак 1.	Обезбедити стручно усавршавање наставника				
Организација и учествовање на обукама, семинарима, конференцијама,	Обуке, семинари, конференције,	Директор школе, тим за КВиС, стручни сарадници,	МПНТР Покрајински секретаријат		Реализоване обуке, семинари, конференције

<p>Заједницама, итд. и успостављање сарадње са разним институцијама и другим школама у земљи и иностранству</p>	<p>радионице, округли столови</p> <p>Посете, радионице, предавања презентације, теренска истраживања, стручне екскузије, пројекти</p> <p>Током школске године</p>	<p>помоћници директора, наставници, тим за професионални развој</p>	<p>за образовање</p> <p>ШУ</p> <p>БОШ</p> <p>Темпус</p> <p>ЕЦР</p> <p>Регионална Привредна комора</p> <p>НСЗЗ</p> <p>Тим за професионалну оријентацију</p>		<p>Успостављена сарадња и размењена искуства и примери добре праксе</p>
<p>Размена искустава и примера добре праксе на нивоу школе</p>	<p>Предавање на стручном већу</p> <p>Током школске године</p>	<p>Наставници, тим за КВиС, тим за професионални развој</p>			<p>Размењена искуства и примери добре праксе</p>
<p>Реализација програма каријерног вођења и саветовање пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.</p> <p>Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом за КВиС, тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.</p>					

12 ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Савремени начин живота све више утиче на деградацију животне средине. Увођењем систематског и иновативног еколошког програма у школу, тежимо да код ученика развијемо одговорност, еколошку свест и навике које доприносе очувању и унапређењу природе, школске и шире друштвене заједнице. Школа постаје простор у коме се животна средина поштује, одржава и обогаћује, а ученици постају њени активни чувари.

Циљеви програма:

- Развијање еколошке свести и одговорности код ученика и запослених;
- Подстицање навика личне и колективне хигијене;
- Активно учешће у уређивању и унапређењу школског простора;
- Стварање амбијента који подстиче заједништво, сарадњу и еколошки активизам;
- Повезивање еколошких тема са редовним и ваннаставним активностима;
- Упознавање ученика са појмом одрживог развоја и применом еколошких принципа у свакодневном животу.

Кључне активности:

1. ЕКО-ПАТРОЛА

Формирање ученичке еко-патроле која прати стање чистоће школског дворишта и унутрашњих просторија, два пута годишње. Извештаји се представљају путем паноа или школског сајта, инстаграма или фејсбука.

2. УРЕДИМО НАШУ ШКОЛУ

Колективна акција уређивања школског дворишта: сакупљање отпада, садња биљака, уређење зелених површина, фарбање клупа, израда кућица за птице.

3. РЕЦИКЛАЖНИ ДАН

Један дан у години посвећен селективном прикупљању отпада: папир, пластика, чепови, батерије. Ученици доносе материјал и уче о значају рециклаже. Обезбедити обележене контејнере.

4. ЕКО-ПАНО И ИНФО ТАБЛА

Креативни пано у холу школе са еколошким порукама, саветима или е-пано на сајту школе, е-постери објављени на сајту школе, плакатима и радовима ученика. Инфо-табла се редовно ажурира и уређује од стране еко-секције.

5. ПРИЈАТЕЉИ ПРИРОДЕ – ШЕТЊЕ И ИСТРАЖИВАЊА

Организују се еколошке шетње и посматрања природе у близини школе или на излетима..

6. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ЗНАЧАЈНИХ ДАТУМА

Дан планете Земље, Светски дан хране, Дан вода и други датуми се обележавају тематским радионицама, презентацијама, конкурсима и изложбама ученичких радова.

7. МАЛИ БОТАНИЧКИ ВРТ

Формирање едукативног кутка са лековитим и украсним биљкама у дворишту или школском холу. Ученици воде рачуна о садницама, праве описе и табле са називима.

Сарадња у реализацији:

- Тим за екологију и заштиту животне средине;
- Тим за културну и јавну делатност;
- Тим за инклузивно образовање;
- Тим за координацију Ученичког парламента;
- Наставници биологије, географије, хемије, ликовне и техничке културе.

Мотивација и промоција:

- Најактивнијим ученицима, на крају године додељују се захвалнице и симболичне награде;
- Акције се промовишу на сајту школе и друштвеним мрежама.

РАСПОРЕД АКТИВНОСТИ У ЦИЉУ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПРОГРАМА:

Редни број	Тема	време реализације	начин реализације
1.	Еко патрола	једном у полугодишту	једна од активности еко-секције
2.	Уређење школе и школског дворишта	септембар, октобар, март, април	кампање
3.	Обележавање значајних датума 16. октобар - „Светски дан хране”	октобар	израда паноа, е-плаката

4.	Садња биљака (украсног цвећа и дрвећа)	новембар	кампања
5.	Обележавање значајних датума 22. март - „Светски дан воде”	март	израда паноа, презентације
6.	Пријатељи природе, шетње, истраживања	октобар, април, мај,	кроз блок наставу
7.	Одржавање цвећа и биљака унутар школске зграде	током школске године	кампања
8.	Кампање прикупљања старе хартије, ПЕТ- амбалаже и батерије	Од септембра до маја месеца	кампања
9.	Акције селективног сакупљања отпада секундарних сировина	током школске године	кампања
10.	Енергија, људске потребе и животна средина	током школске године	изложба радова ученика, панои и презентације
<p>Реализација еколошког програма пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.</p> <p>Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом за еколошки програм и заштиту животне средине, тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.</p>			

13 ПРОГРАМ ЗА ЗАШТИТУ УЧЕНИКА ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Програм заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања усмерен је на обезбеђивање услове за сигурно и подстицајно одрастање и развој ученика, заштиту од свих облика дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и социјалну реинтеграцију ученика који је извршио, односно био изложен дискриминацији насиљу, злостављању или занемаривању. У свим поступцима који се тичу ученика, приоритетни принцип поступања је најбољи интерес детета. Забрана дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у школи односи се на сваког – децу, ученике, запослене, родитеље, односно друге законске заступнике и трећа лица. Под простором школе подразумева се простор у седишту и ван седишта школе у ком се остварује образовно-васпитни и васпитни рад, као и друге активности школе. Превенција дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, као један од приоритета у остваривању образовно-

васпитног рада планира се развојним планом и саставни је део годишњег плана рада. Школа програмом заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања одређује мере и активности које обезбеђују развијање и неговање позитивне атмосфере и безбедно окружење (у даљем тексту: програм заштите). Програм заштите утврђује се на основу анализе стања безбедности, односно свих аспеката школске средине, присутности различитих облика и интензитета насиља, злостављања и занемаривања, специфичности установе и резултата самовредновања и вредновања квалитета рада установе. Програмом заштите дефинишу се превентивне и интервентне активности, одговорна лица и временска динамика њиховог остваривања.

Тим је израдио Програм за заштиту ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације у Школи који је саставни део Годишњег плана рада школе, Школског програма и Развојног плана школе. План рада Тима је посебан документ којим се сваке школске године планира рад Тима на остварењу заштите ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације.

Програмом заштите су дефинисани превентивни активности, као и кораци и процедуре у поступању у заштити ученика. Такође је дефинисано шта се сматра насиљем, као и које све врсте и облике обухвата.

Реализација програма за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривање пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.

Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривање, тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.

Стални чланови Тима су:

- Директор школе
- Помоћник директора
- Секретар школе
- Педагог школе
- Психолог школе
- Школски полицајац
- Председник Школског одбора
- Председник Савета родитеља
- Председник Ученичког парламента
- Представник одељенских старешина првих разреда
- Представник одељенских старешина других разреда
- Представник одељенских старешина трећих разреда
- Представник одељенских старешина четвртих разреда
- Чланови стручног већа физичког васпитања
- Наставници информатике

ЗНАЧЕЊЕ ПОЈМОВА

Свако насиље над ученицима се може спречити у атмосфери која:

1. развија и негује културу понашања
2. не толерише насиље и не ћути о њему
3. развија одговорност свих
4. обавезује на поступање све који имају сазнање о насиљу

Програмом заштите ученика су дефинисане превентивне активности, као и кораци и процедуре у поступању у заштити ученика од насиља. Такође је дефинисано шта се сматра насиљем, као и које све врсте и облике обухвата

Насиље се дефинише као сваки облик једанпут учињеног или поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавања здравља, развоја и достојанства ученика.

Насиље и злостављање сматра се насиље запосленог према ученику, другом запосленом, родитељу, односно другом законском заступнику; ученика према другом ученику ил и запосленом; родитеља према свом детету, другом детету и ученику, запосленом као и према трећем лицу.

ПОДЕЛА НАЈЧЕШЋИХ ОБЛИКА НАСИЉА

У табели су приказани нивои реаговања и различити облици насиља. У зависности од интензитета, учесталости и последица које насиље оставља, поједини облици се понављају на више различитих нивоа.

ПРВИ НИВО

Ове облике насиља решава самостално наставник /одељењски старешина у оквиру саветодавно-васпитног рада са ученицима – појединцима, групама и одељењем у сарадњи са родитељима ученика у смислу појачаног васпитног рада.

<i>Физичко насиље</i>	<i>Емоционално/психичко насиље</i>	<i>Социјално насиље</i>	<i>Сексуално насиље и злоупотреба</i>	<i>Електронско насиље (злоупотреба информационих технологија)</i>
ударање чврга, гурање, штипање, гребане, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари...	исмејавање, омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, „прозивање“...	добацивање, подсмевање, игнорисање, искључивање из групе или фаворизовање на основу социјалног статуса, националности, верске припадности, насилно дисциплиновање,	добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално додиривање, гестикулација..	узнемиравајуће „зивкање“, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта...

		ширење гласина...		
--	--	-------------------	--	--

Изузетно, ако се насилно понашање понавља, ако васпитни рад није био делотворан, ако су последице теже, ако је у питању насиље и злостављање од стране групе према појединцу или ако исти ученик трпи поновљено насиље и злостављање за ситуације првог нивоа, школа интервенише активностима предвиђеним за други, односно трећи ниво.

ДРУГИ НИВО

У решавању ових облика насиља, наставник /одељењски старешина укључује Тим, педагога, психолога и директора школе, уз обавезно учешће родитеља, у смислу појачаног васпитног рада. У табели су приказани нивои реаговања и различити облици насиља. Уколико појачан васпитни рад није делотворан, директор покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру, у складу са законом.

Физичко насиље	Емоционално/психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Електронско насиље (злоупотреба информационох технологија)
шамарање, ударање, гажење, цепање одела, „шутке“, затварање, пљубање, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за уши и косу...	уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, одбацивање, манипулисање...	сплеткарење, игнорисање, неукључивање, неприхватање манипулисање, експлоатација, национализам..	сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење...	огласи, клипови, блогови, злоупотреба форума и чествовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика..

ТРЕЋИ НИВО

Ако ученици чине или трпе неки од следећих облика насиља активности предузима директор са тимом за заштиту, уз обавезно укључивање родитеља и надлежних органа, организација и служби, односно активирање спољашње заштитне мреже. Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу ученика, тј. Може да му штети, угрози

његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава ЦСР, односно полицију или јавног тужилаца. На овом нивоу обавезни су васпитни рад и покретање васпитно-дисциплинског поступака и изрицање мере, у складу са законом.

Физичко насиље	Емоционално/психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Електронско насиље (злоупотреба информационих технологија)
туча, дављење, бацање, проузроковање опекотина, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оруђем...	заstraшивање, уцењивање, рекетирање, ограничавање кретања, навођење на коришћење психоактивних супстанци, укључивање у секте, занемаривање...	претње, изолација, одбацивање, терор групе над појединцем/групом, дискриминација, организовање затворених група (кланова), национализам, расизам...	завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест...	снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија...

Осим горе наведених облика, насиље и злостављање препознаје се и кроз: злоупотребу ученика, насилни екстремизам, трговину људима, експлоатацију детета и ученика и др.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА СУ:

- **превенција** насиља да се ствара безбедна средина за живот и рад ученика, и
- **интервенција** у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање у Школи.

Оквир за деловање је у складу са **основним принципима**, који су дефинисани у Посебном протоколу и то:

- Право на живот, опстанак и развој
- Најбољи интерес ученика
- Недискриминација
- Учешће ученика

Програм заштите ученика од насиља има као **општи циљ** унапређивање квалитета живота ученика у школи применом *мера превенције*, ради стварања безбедне средине, и *мера интервенције* у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање ученика.

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА У ПРЕВЕНЦИЈИ СУ СЛЕДЕЋИ:

- Подстицање и развијање климе прихватања, толеранције и међусобног уважавања
- Идентификација безбедносних ризика у школи увидом у документацију, непосредно окружење евидентирањем критичних места у школи, анкетирањем ученика, наставника и родитеља
- Повећање осетљивости свих који су укључени у живот и рад школе, на препознавање насиља и злостављања
- Унапређење способности свих учесника у школском животу наставног и ваннаставног особља, ученика, родитеља, лок. заједнице- за уочавање, препознавање и решавање проблема насиља
- Оспособљавање свих запослених и родитеља за рано препознавање знакова у понашању деце који указују на потенцијално насилно понашање
- Пружање помоћи ученицима у савладавању личних проблема и проблема у учењу
- Изграђивање и примена норми понашања, информисање о правилима и кућном реду
- Дефинисање процедура и поступака реаговања на насиље и информисање свих ученика у школском животу о томе
- Омогућавање свим ученицима који имају сазнања о могућем насилном акту да без излагања опасности врше пријављивање насиља, унапређивање познавање процедура за пријављивање и поступање код ученика, родитеља и свих запослених у случају сумње или сазнања о свим облицима насиља, злостављања и занемаривања.
- Остваривање упознавање ученика са видовима и стратегијама пружања одговарајуће подршке и разумевања различитих облика комуникација и понашања ученика са тешкоћама и сметњама у развоју и инвалидитетом.
- Спровођење психосоцијалног програма превенције кроз обуку за ненасилну комуникацију, самоконтролу реаговања и понашања, превазилажење стреса, учење социјалних вештина, развијање социоемоционалне компетенције ученика, родитеља, ученика и запослених.
- Унапређивање знања, вештине и ставова који су потребни за креирање безбедног и подстицајног окружења и конструктивно реаговање на насиље.
- Подстицање усвајање позитивних норми и облика понашања, учење вештина, конструктивне комуникације и развијање емпатије.
- Сарадња са родитељима путем Савета, родитељских састанака, индивидуалних и групних разговора
- Сарадња са службама ван школе које посредно и непосредно могу помоћи на превазилажењу проблема насиља у школи

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ У ИНТЕРВЕНЦИЈИ

1. Спровођење процедура и поступака реаговања у ситуацијама насиља
2. Праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности спровођења Програма заштите

3. Рад на отклањању последица насиља и интеграција ученика у заједницу вршњака
4. Саветодавни рад са ученицима који трпе насиље, врше насиље или су посматрачи насиља

ПРОЦЕДУРЕ У СИТУАЦИЈАМА НАСИЉА

ПРОЦЕНА БЕЗБЕДНОСТИ

У школи и око школе нису идентификована посебно ризична места. Учесталост насиља највећа је тамо где ученици и проводе највећи део радног дана (учионице, ходници, школско двориште). Резултати истраживања су у прилогу Школског развојног плана.

ПРОЦЕДУРА У ИНТЕРВЕНЦИЈИ

Ближе објашњење **процедуре интервенције** према редоследу поступака приликом појаве насиља у школи, из угла улога и одговорности:

Процедуре у интервенцији су различите с обзиром на три ситуације – да ли се насиље јавља *међу децом*, од стране *одраслог у школи* или од стране *одраслог ван школе*.

Кораци у интервенцији су следећи:

1. Сазнање о насиљу или откривање насиља, злостављања, занемаривања одвија се непосредним увидом да је насиље у току или посредно, препознавањем спољашњих знакова или поверавањем самог детета или треће особе.
2. Прва реакција треба да буде заустављање насиља, која је обавеза свих запослених у школи, а нарочито најближег присутног запосленог и дежурног наставника да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике у акту насиља. У случају да запослени процени да је сукоб високо ризичан и да не може сам да га заустави, одмах ће тражити помоћ.
3. Обавештавање родитеља, надлежне особе: дежурног наставника, чланове Тима, директора или помоћника, одељ.старешину, стручну службу, а који ће даље проценити да ли треба позвати МУП или здравствену службу. Уколико родитељ није доступан или његово обавештавање није у најбољем интересу ученика, школа одмах обавештава ЦСР.
4. Консултације у установи се врши ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа насиља и злостављања, нивоа ризика и предузимања одговарајућих мера, активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције, односно ради успостављања и развијања усклађеног и ефикасног поступања. У консултације у установи укључују се: одељењски старешина, дежурни наставник, психолог, педагог, тим за заштиту, директор, ученички парламент, односно у одреженим случајевима надлежну школску управу, ЦСР, полицију, правосудне органе, здравствену службу.
5. Мере активности: предузимају се за све нивое насиља и злостављања. Оперативни план заштите сачињава се за конкретну ситуацију другог и трећег нивоа за сваког ученика – учеснике насиља и злостављања (оне које трпе, који чине и који су сведоци насиља и злостављања). План заштите зависи од: врсте и тежине насилног понашања, последица насиља по појединца и колектив, броја учесника и слично. Мере и активности се планирају на основу сагледавања карактеристика ученика, потреба за подршком и уз учешће ученика и родитеља, осим када се ради о насиљу у породици, када је нужно укључити надлежни орган ЦСР. Мере и активности треба да буду предузете уз учешће ученика и да буду у складу са његовим развојним могућностима. Када тим за заштиту процени да постоји

потреба да се, осим појачаног васпитног рада, који у интензитету одговара потребама ученика, прилагоди и образовни рад, предложиће тиму за пружање додатне подршке ученицима припрему ИОП-а.

За трећи ниво насиља и злостављања директор школе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство, односно надлежну школску управу, у року од 24 сата. Процена нивоа насиља у року од 24 сата утврђује се на састанку тима за заштиту.. Уколико ученици бораве у дому, обавештава се и одељење надлежно за послове ученичког и студентског стандарда. Пре пријаве обавља се разговор са родитељима, осим ако тим за заштиту процени да тиме може да буде угрожен најбољи интерес ученика, о чему обавештава полицију или надлежног јавног тужиоца и надлежни ЦСР. Уколико је комуникација са медијима неопходна, одговоран је директор, осим ако је директор учесник насиља, злостављања или занемаривања. У том случају комуникацију са медијима остварује председник органа управљања. Установа је дужна да о комуникацији са медијима одмах обавести надлежну школску управу и службу надлежну за односе са јавношћу Министарства. Директор школе је прекршајно одговоран уколико одмах по сазнању не пријави насиље у породици или непосредно опасност од насиља, омета пријављивање или не реагује на њега.

6. Праћење ефеката предузетих мера и активности врши установа ради провере успешности, даљег планирања заштите и других активности установе, водећи рачуна о интеграцији свих актера у заједницу и успостављању односа сарадње и толеранције.

СПОЉАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА

Спољашњу заштитну мрежу чине следеће институције:

1. Центар за социјални рад
2. МУП
3. Дом здравља
4. Културне институције
5. Локална самоуправа
6. Спортски клубови

Циљ сарадње : стручна помоћ и сарадња у решавању проблема и задовољавање културних и спортских потреба ученика.

УНУТРАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА

Унутрашњу заштитну мрежу чине сви запослени и ученици школе.

Школа је прописала улоге и одговорности запослених и ученика у школи:

(ко шта ради када постоји сумња на насиље или се насиље догоди)

ДЕЖУРНИ НАСТАВНИК

- дежура у складу са распоредом;
- уочава и пријављује случај;
- покреће процес заштите детета (реагује одмах у случају насилног понашања, користећи неку од стратегија;
- обавештава одељењског старешину о случају;
- евидентира случај у књигу дежурстава
- сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља.

ОДЕЉЕЊСКИ СТАРЕШИНА

- уочава случајеве насилног понашања и реагује одмах;
- учествује у процесу заштите деце;
- разговара са учесницима насиља;
- информише родитеље и сарађује са њима;
- по потреби, сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља;
- прати ефекте предузетих мера;
- евидентира случај и води документацију;
- по потреби, комуницира са релевантним установама.

ТИМ, ПСИХОЛОГ, ПЕДАГОГ

- уочава случајеве насилног понашања;
- покреће процес заштите детета, реагује одмах;
- обавештава одељењског старешину и сарађује са њим;
- по потреби, разговара са родитељима;
- пружа помоћ и подршку деци/ученицима, наставницима;
- разматра случај (2. и 3. ниво) и осмишљава мере заштите;
- обавља консултације, предлаже заштитне мере, прати ефекте предизетих мера;
- по потреби, сарађује са другим установама;
- евидентира случај.

ПОМОЋНО-ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ

- дежура по распореду;
- прекида насиље;
- уочава и пријављује случајеве насилног понашања.

УЧЕНИЦИ

- уочавају случајеве насилног понашања;
- траже помоћ одраслих;
- пријављују одељењском старешини
- за теже случајеве консултују чланове школског Тима;
- учествују у мерама заштите

Школа поседује **ВИДЕО НАДЗОР** на ходницима, у дворишту и у Ученичком клубу и од маја 2016. године **ШКОЛСКИ ПОЛИЦАЈАЦ** дежура унутар установе.

ЕВИДЕНЦИЈА И НАЧИНИ ПРАЋЕЊА СЛУЧАЈЕВА НАСИЉА

Сваки акт насиља евидентира се код одељењских старешина у посебним фасциклама, у педагошким дневницима. Анализа бележака врши се периодично (квартално) на нивоу тима, одељењског и наставничког већа и педагошког колегијума. Периодична анализа служи за планирање превентивних активности са одељењем, а Тиму школе за унапређење програма заштите деце од насиља.

Евиденција у случајевима насиља води наставник, а Тим уколико се укључује у интервенисање. Анализиране укупне податке (број, облик насилног понашања и предузете мере) доставља се стручној служби, тиму и директору установе користећи обрасце из Приручника за примену посебног протокола за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

ПРОЦЕЊИВАЊЕ ЕФЕКТА ПРЕВЕНЦИЈЕ/ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

На основу евиденције које воде одељенске старешине и Тим праћење ефеката ће ивршит педагошка-психолошка служба школе преко следећих **индикатора**:

1. броја и нивоа облика насилног понашања
2. број случајева насилног понашања са позитивним ефектима у односу на укупан број пријављених у току школске године
3. однос пријављених облика насилног понашања текуће и претходне школске године
4. однос броја случајева насилног понашања са позитивним ефектима текуће и претходне школске године
5. анализа упитника проведеног међу ученицима о степену безбедности у школи

Аспекти примене програма ће бити видљиви преко ефеката предузетих превентивних и интервентних активности.

АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ ПРОГРАМА

Примену Програма прати и анализира Тим два пута годишње преко евиденције о реализованим активностима које су планиране Програмом. Овим путем се утврђују и узроци уколико неке планиране активности нису реализоване.

ИЗВЕШТАВАЊЕ О ПРИМЕНИ ПРОГРАМА

Тим подноси извештај директору два пута годишње, директор извештава орган управљања, савет родитеља и Ученички парламент.

13.1 ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДИСКРИМИНАТОРНОГ ПОНАШАЊА И ВРЕЂАЊА УГЛЕДА, ЧАСТИ ИЛИ ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ

Законски оквир и значење појмова

Полазне основе Програма заштите од дискриминације су Устав Републике Србије, Стратегија превенције и заштите од дискриминације („Сл. гласник РС“, бр. 60/2013), Закон о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“, бр. 22/2009), Закон о основама система образовања и васпитања („Сл. Гласник РС“ 88/2017-3, 27/2018-3 (др. закон), 27/2018-22 (др. закон), 10/2019-5, 6/2020-20) и Закон о средњем образовању и васпитању („Сл. Гласник РС“ 55/2013-15, 101/2017-19, 27/2018-3 (др. закон), 6/2020-24).

Устав Републике Србије прописује заштиту од дискриминације сваког физичког лица, те утврђује да су пред уставом и законом сви једнаки. Устав такође описује људска и мањинска права (члан 1. и члан 21.), забрањује изазивања расне, националне и верске мањине (члан 22. и 49.) и регулише уређеност права припадника националних мањина. Одредбе члана 71. Устава републике Србије прописују једнако право на образовање.

У јуну 2013. године, Србија је усвојила Стратегију превенције и заштите од дискриминације ради спречавања односно смањења свих облика и посебних случајева дискриминације посебно према одређеним лицима односно групама лица с обзиром на њихово својство – осетљиве друштвене групе („Сл. гласник РС“, бр. 60/2013). Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2013. до 2018. године односи се на спречавање и забрану свих облика, врста и посебних случајева дискриминације. Закон о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“, бр. 22/2009, у даљем тексту Закон) тачно дефинише појмове дискриминација и дискриминаторско понашање, облике дискриминације и посебне случајеве дискриминације.

Значење појмова

Закон тачно дефинише појмове „дискриминација“ и „дискриминаторско поступање“, који по Закону означавају свако неоправдано прављење разлике и неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање и давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном или породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима (члан 2.).

Једноставније дискриминација је неједнако поступање према једнакима и једнако поступање према неједнакима – на основу личног својства. Према Закону свако је дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације (члан 4.).

У Закону су одређени облици дискриминације, то су:

- **Непосредна дискриминација** – постоји ако лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом,

радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољни положај (члан 6.).

- **Посредна дискриминација** – постоји ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства, ставља у неповољнији положај актом, радњом или пропуштањем које је привидно засновано на начелу једнакости и забране дискриминације, осим ако је то оправдано законитим циљем, а средства за постизање тог циља су примерена и нужна (члан 7.).

- **Повреда начела једнаких права и обавеза** – постоји ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободe или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не усраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, ако и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује (члан 8.).

- **Забрана позивања на одговорност** – према Закону дискриминација постоји ако се према лицу или групи лица неоправдано поступа лошије него што се поступа или би се поступало према другима, искључиво или углавном због тога што су тражили, односно намеравају да траже заштиту од дискриминације или због тога што су понудили или намеравају да понуде доказе о дискриминаторском поступању (члан 9.).

- **Удруживање ради вршења дискриминације** – према Закону забрањено је деловање организација или група које је усмерено на кршење уставом, правилима међународног права и законом зајамчених слобода и права или на изазивање националне, расне, верске и друге мржње, раздора и нетрељивости (члан 10.).

- **Говор мржње** – Законом је забрањено изражавање идеја, информација и мишљење којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности, исписивањем и приказивањем порука или симбола и на други начин (члан 11.).

- **Узнемиравање и понижавајуће поступање** – Законом је забрањено узнемиравање и понижавајуће поступање које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара страх и непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење (члан 12.).

Закон одређује и тешке облике дискриминације. То су (члан 13.):

1. изазивање и подстицање неравноправности, мржње и нетрељивости по основу националне, расне или верске припадности, језика, политичког одређења, пола, родног идентитета, сексуалног одређења и инвалидитета;
2. пропагирање или вршење дискриминације од стране органа јавне власти и у поступцима пред органима јавне власти;
3. пропагирање дискриминације путем јавних гласила;
4. ропство, трговина људима, апартхејд, геноцид, етничко чишћење и њихово пропагирање;
5. дискриминација лица по основу два или више личних својстава (вишеструка или укрштена дискриминација);

6. дискриминација која је извршена више пута (поновљена дискриминација) или која се чини у дужем временском периоду (продужена дискриминација) према истом лицу или групи лица;

7. дискриминација која доводи до тешких последица по дискриминисаног, друга лица или имовину, а нарочито ако се ради о кажњивом делу кога је претежна или искључива побуда за извршење била мржња, односно нетрпељивост према оштећеном која је заснована на његовом личном својству.

Поред тога у Закону је одређено да се не сматрају дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица односно групе лица која се налазе у неједнаком положају (члан 14.).

Закон описује случајеве дискриминације у области рада (члан 16.). Према Закону забрањена је дискриминација у области рада, односно нарушавање једнаких могућности за заснивање радног односа или уживање под једнаким условима свих права у области рада, као што су право на рад, на слободан избор запослења, на напредовање у служби, на стручно усавршавање и професионалну рехабилитацију, на једнаку накнаду за рад једнаке вредности, на правичне и задовољавајуће услове рада, на одмор, на образовање и ступање у синдикат, као и на заштиту од незапослености.

Заштиту од дискриминације из става 1. члана 16. између осталих ужива лице у радном односу, лице које обавља привремене и повремене послове или послове по уговору о делу или другом уговору, лице на допунском раду, лице које обавља јавну функцију, лице које тражи посао, студент и **ученик на пракси**, лице на стручном оспособљавању и усавршавању без заснивања радног односа, волонтер и свако друго лице које по било ком основу учествује у раду.

Према Закону не сматра се дискриминацијом прављење разлике, искључење или давање првенства због особености одређеног посла код кога лично својство лица представља стварни и одлучујући услов обављања посла, ако је сврха која се тиме жели постићи оправдана, као и предузимање мера заштите према појединим категоријама лица из става 2. горе наведеног члана (жене, труднице, породилје, родитељи, малолетници, особе са инвалидитетом и други).

Законом је забрањена и **дискриминација у пружању јавних услуга и коришћењу објеката и површина**, која постоји ако правно или физичко лице, у оквиру своје делатности, односно занимања, на основу личног својства лица или групе лица, одбије пружање услуге, за пружање услуге тражи испуњење услова који се не траже од других лица или групе лица, односно ако у пружању услуга неоправдано омогући првенство другом лицу или групи лица.

Свако има право на једнак приступ објектима у јавној употреби (објекти у којима се налазе седишта органа јавне власти, објекти у области образовања, здравства, социјалне заштите, културе, спорта, туризма, објекти који се користе за заштиту животне средине, за заштиту од елементарних непогода и сл.), као и јавним површинама (паркови, тргови, улице, пешачки прелази и друге јавне саобраћајнице и сл.), у складу са законом (члан 17.).

Закон забрањује и верску дискриминацију која постоји ако се поступа противно начелу слободног испољавања вере или уверења, односно ако се лицу или групи лица ускраћује право на стицање, одржавање, изражавање и промену вере или уверења, као и право да приватно или јавно изнесе или поступи сходно својим уверењима.

Не сматра се дискриминацијом поступање свештеника, односно верских службеника које је у складу са верском доктрином, уверењима или циљевима цркава и верских заједница уписаних у регистар верских заједница, у складу са посебним законом којим се уређује слобода вероисповести и статус цркава и верских заједница (члан 18.).

Закон такође забрањује дискриминацију у области образовања и стручног оспособљавања. Члан 19. говори о томе да свако има право на предшколско, основно, средње и високо образовање и стручно оспособљавање под једнаким условима, у складу са законом.

Забрањено је лицу или групи лица на основу њиховог личног својства, отежати или онемогућити упис у васпитно-образовну установу, или искључити их из ових установа, отежати или ускратити могућност праћења наставе и учешћа у другим васпитним, односно образовним активностима, разврставати ученике по личној својству, злостављати их и на други начин неоправдано правити разлику и неједнако поступати према њима.

Забрањена је дискриминација васпитних и образованих установа које обављају делатност у складу са законом и другим прописом, као и лица која користе или су користили услуге ових установа у складу са законом.

Према Закону **забрањена је дискриминација и на основу пола**, која постоји ако се поступа противно начелу равноправности полова, односно начелу поштовања једнаких права и слобода жена и мушкараца у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота.

Забрањено је ускраћивање права или јавно или прикривено признавање погодности у односу на пол или због промене пола. Забрањено је и физичко и друго насиље, експлоатација, изражавање мржње, омаловажавање, уцењивање и узнемиравање с обзиром на пол, као и јавно заговарање, подржавање и поступање у складу са предрасудама, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања који су засновани на идеји подређености или надређености полова, односно стереотипних улога полова (члан 20.).

Такође је **забрањена дискриминација на основу сексуалне оријентације**. Закон каже да је сексуална оријентација приватна ствар и нико не може бити позван да се јавно изјасни о својој сексуалној оријентацији. Свако има право да се изјасни о својој сексуалној оријентацији, а дискриминаторско поступање због таквог изјашњавања је забрањено (члан 21.).

Закон забрањује и дискриминацију деце (члан 22.). Према закону свако дете, односно малолетник има једнака права и заштиту у породици, друштву и држави, без обзира на његова или лична својства родитеља, старатеља и чланова породице. Забрањено је дискриминисати дете, односно малолетника према здравственом стању, брачном, односно ванбрачном рођењу, јавно позивање на давање предности деци једног пола у односу на децу другог пола, као и прављење разлике према здравственом стању, имовном стању, професији и другим обележјима друштвеног положаја, активностима, израженом мишљењу или уверењу дететових родитеља, односно старатеља и чланова породице.

Члан 24. истог Закона **забрањује дискриминацију националних мањина и њихових припадника** на основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика. Начин остваривања и заштита права припадника националних мањина уређује се посебним законом (Закон о заштити права и слобода националних мањина, „Сл. лист СРЈ“, бр. 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, бр. 72/2009- - др. закон и 97/2013 – одлука УС).

Дискриминација је забрањена и због политичке и синдикалне припадности (Закон о забрани дискриминације, „Сл. гласник РС“, бр. 22/2009, члан 25.). Према Закону

забрањена је дискриминација због политичких убеђења лица или групе лица, односно припадности или неприпадности политичкој странци односно синдикалној организацији. Дискриминацијом из става 1. овог члана не сматрају се ограничења која се односе на вршиоце одређених државних функција, као и ограничења неопходна ради спречавања заговарања и вршења фашистичких, нацистичких и расистичких активности, прописана у складу са законом.

Дискриминација је забрањена и према особама са инвалидитетом (члан 26.), која постоји ако се поступа противно начелу поштовања једнаких права и слобода особа са инвалидитетом у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота. Начин остваривања и заштита права особа са инвалидитетом уређује се посебним законом (Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом („Сл. гласник РС“, бр. 33/2006 и 13/2016).

Затим **забрањена је дискриминација лица или групе лица с обзиром на њихово здравствено стање**, као и чланова њихових породица. Дискриминација постоји нарочито ако се лицу или групи лица због њихових личних својстава неоправдано одбије пружање здравствених услуга, поставе посебни услови за пружање здравствених услуга који нису оправдани медицинским разлозима, одбије постављање дијагнозе и ускрате информације о тренутном здравственом стању, предузетим или намераваним мерама лечења или рехабилитације, као и узнемиравање, вређање и омаловажавање у току боравка у здравственој установи (члан 27.).

Законом су прописани и поступци заштите од дискриминације и успостављен је и независни државни орган, Повереник за заштиту равноправности. Повереник на основу Закона има овлашћења да прима и разматра притужбе због повреде одредаба закона о забрани дискриминације, те да даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима.

У Закону о основама система образовања и васпитања прописано је да за сву децу, ученике и одрасле мора да се обезбеди *„једнако право и доступност образовања и васпитања без дискриминације и издвајања по основу пола, социјалне, културне, етничке, религијске или друге припадности, месту боравка, односно пребивалишта, материјалног или здравственог стања, тешкоћа и сметњи у развоју и инвалидитета, као и по другим основима“*.

У Закону о основама система образовања и васпитања посебно се обраћа пажња на забрану дискриминације у образовању. Према **члану 110. Закона о основама система образовања и васпитања забрањена је свака дискриминација ученика у васпитно-образовном процесу по било ком основу**. Члан 110. забрањује дискриминацију на следећи начин: „У установи су забрањене дискриминација и дискриминаторско поступање, којим се на непосредан или посредан, отворен или прикривен начин, неоправдано прави разлика или неједнако поступа, односно врши пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лице или групе лица, као и на чланове њихових породица или њима блиска лица на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, статусу мигранта, односно расељеног лица, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, социјалном и културном пореклу, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним,

односно претпостављеним личним својствима, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације.“

Према ЗОСОВ-у не сматрају се дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају. Установа је дужна да предузме све мере прописане овим законом када се посумња или утврди дискриминаторно понашање у установи.

Чланом 79. Закона прописано је и право детета на заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања. Установа, односно сви запослени дужни су да обезбеде остваривање права детета/ученика а пријаву у случају повреде и кршења права детета/ученика или непримерног понашања запослених према детету/ученику се подноси директору установе. Директор је у обавези да пријаву размотри и да, уз консултацију са дететом/учеником, родитељем, односно старатељем детета/ученика и запосленим одлучи о њој и предузме одговарајуће мере, и то у року од 15 дана од дана пријема пријаве.

Са учеником који врши повреду правила понашања, односно који својим понашањем угрожава друге у остваривању њихових права, школа је дужна да, уз учешће родитеља, односно старатеља ученика, појача васпитни рад активностима: у оквиру одељењске заједнице, стручним радом одељењског старешине, педагога, психолога, посебних тимова, а када је то неопходно да сарађује са одговарајућим установама социјалне, односно здравствене заштите на промени понашања ученика.

Уколико је ученик извршио повреду забране дискриминације (члан 110. ЗОСОВ) директор против њега покреће васпитно-дисциплински поступак, најкасније у року од 30 дана, утврђује све чињенице које су од значаја и доноси решење. За учињену повреду забране чл. 110. предвиђене су васпитно-дисциплинске мере: укор директора или укор наставничког већа, премештај ученика од петог до осмог разреда основне школе у другу основну школу на основу одлуке наставничког већа, уз сагласност родитеља и школе у коју прелази и за ученика средње школе – искључење ученика из школе.

Запослени се привремено удаљава са рада због учињене повреде забране из члана 110. Директор установе покреће и води дисциплински поступак, доноси одлуку и изриче меру у дисциплинском поступку против запосленог. Дисциплински поступак покреће се писменим закључком на који приговор није допуштен. Запосленом који изврши повреду забране, прописане чланом 110. Закона, престаје радни однос када одлука директора о утврђеној повреди забране постане коначна и одузима се лиценца.

Хемијско-технолошка школа у Суботици је у складу са Законом донето Правила понашања у циљу неговања односа међусобног разумевања и уважавања личности ученика, запослених и родитеља и којима ће запослени својим радом и укупним понашањем доприносити развијању позитивне атмосфере у установи и то на индиректан начин штити од дискриминације. У школи такође у складу са Законом формиран је Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације.

АКЦИОНИ ПЛАН ПРЕВЕНТИВНИХ АКТИВНОСТИ

Време реализације	Активности / теме	Начин реализације	Носиоци реализације	Исходи/ критеријуми успеха
септембар	Извештавање Тима за заштиту ученика од дискриминације, насиља,	Извештавање, анализирање, дискусија	Директор школе	Наставничко веће, школски одбор и Савет родитеља је упознат са

	злостављања и занемаривања о свом раду у прошлој школској години на састанцима: Школског одбора, Савета родитеља и Ученичког парламента.			активностима Тима у прошлој школској години
септембар	Састанак Тима за заштиту ученика од дискриминације, насиља, израда плана рада за наредну школску годину	Разговор, договор, анализа	Тим за заштиту	План Тима за текућу школску годину је састављен
септембар	Упознавање запослених, ученике и родитеље са појмом дискриминације, видовима дискриминаторног понашања и поступања и мерама којима се спречава или санкционише дискриминација и усклађивање постојећа подзаконска акта установе у циљу заступања културе толеранције, међусобног уважавања и опхођења и забране понашања која толеришу и подстичу дискриминацију, употребу неприхватљивог језика комуницирања итд.	предавање, дискусија	Одењењске старешине, Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације, правник школе	септембар
септембар	Избор представника Савета родитеља, и представника Ученичког	Договор, избор	Тим за заштиту, Савет родитеља, Ученички парламент	Представник Савета родитеља и Ученичког парламента је изабран

	парламента за члана Тима			
септембар	Упознавање нових чланова Тима, Наставничког већа, Ученичког парламента и Савета родитеља са Посебним протоколом и Програмом	Презентација, упознавање	Тим за заштиту	Нови чланови Тима, Наставничког већа, Ученичког парламента и Савета родитеља су упознати са Посебним протоколом и Програмом
септембар	Час одељењског старешине посвећен програму превенције дискриминације и насиља и упознавање ученика са шемом интервентних активности постављеним у ходницима школе	Презентација, излагање, упознавање	Тим за заштиту и одељењске старешине	Ученици су упознати са Програмом заштите и са шемом интервентних активности
октобар	Родитељски састанци посвећени програму заштите ученика од дискриминације, насиља	Презентација, излагање	Тим за заштиту, одељењске старешине	Родитељи су упознати са програмом заштите
септембар	Састанак председника стручних већа у циљу коришћења садржаја наставних предмета у превенцији дискриминације и насилништва и предлагање програма корелације наставних предмета са програмом заштите – нове идеје	Радни састанак	Тим за заштиту, педагошки колегијум	Наставни планови су у корелацији са програмом заштите
Током школске године	Сарадња са институцијама и организацијама (Центар за социјални рад,	Консултације, разговор, договор	Тим за заштиту, директор школе	Сарадња са институцијама и организацијама је реализована

	Саветовалиште за младе, МУП)			
Током школске године	Предлажење мера за превенцију и заштиту, организација консултације и учествовање у процени ризика и доношењу одлука о поступцима у случајевима сумње или дешавања насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације	Дискусије, разговори	Тим за заштиту,	Предложене су мере за заштиту, консултације су организовани, ризик је процењен, одлуке су донети
Током школске године	Едукација ученика: дебата, трибине, радионице за ученике у области превенција дискриминације и насиља	Дебата, трибине, радионице	Тим за координацију ученичког парламента, Ученички парламент, Стручни сарадници школе	Едукације ученика су реализовани у области превенције насиља
Током школске године	Интерне онлајн обуке наставног и ненаставног особља у области превенције дискриминације и насиља у оквиру Националне платформе за превенцију насиља у школама “Чувам те”	Семинари	Интерна обука, стручни сарадници школе	Обука наставног и ненаставног особља у области превенције насиља је реализована са циљем унапређивања васпитног рада школе
Током школске године	Екстерне обуке наставног и ненаставног особља у области превенције дискриминације и насиља	Радионице, семинари	Екстерна обука, стручни сарадници школе	Обука наставног и ненаставног особља у области превенције насиља је реализована са циљем унапређивања васпитног рада школе
Јануар	Извештавање Тима за заштиту ученика од дискриминације,	Извештавање, анализирање, дискусија	Тим за заштиту	Директор школе је упознат са активностима Тима

	насиља, злостављања и занемаривања о свом раду у првом полугодшту директору школе			у првом полугодшту школске 2020/2021. године
Друго полугодиште	Школска спортска такмичења / спортски дан посвећен безбедном и сигурном школском окружењу (фудбал, кошарка, одбојка, стони тенис, рукомет)	спортске активности	Тим за заштиту, професори физичког васпитања, ученички парламент	Школска спортска такмичења / спортски дан посвећен безбедном и сигурном школском окружењу је реализован
Током школске године	Праћење и процењивање ефеката предузетих мера за заштиту деце и ученика, давање одговарајуће предлоге директору	Праћење, разговор, договор	Тим за заштиту	Ефекти предузетих мера су праћени и процењивани, предлози су дати директору школе
Током школске године	Вођење и чување документације	Вођење и чување документације	Тим за заштиту	Документација је уредно вођена и на одговарајући начин се чува
Друго полугодиште	Истраживање о учесталости и врстама дискриминације и насиља у школи	Испитивање, анализа	Тим за заштиту, Стручни сарадници школе	Истраживање о учесталости и врстама насиља је реализована, резултати су полазна основа за планирање активности Програма заштите за наредну школску годину
Јун, јул	Евалуација Програма прегледом документације и резултатима истраживања, измене у програму	Анализа	Тим за заштиту	Извештај о раду Тима за заштиту ученика је састављен

АКЦИОНИ ПЛАН ИНТЕРВЕНТНИХ АКТИВНОСТИ

Интервентне активности			
Насиље међу ученицима	Насиље се дешава	Сумња се да насиље постоји	
	<ul style="list-style-type: none"> • Насиље прекида запослени који приметити да је насиље у току • Пријава дежурном наставнику, одељењском старешини, психолошко - педагошкој служби • Уколико је потребна интервенција полиције и здравствене службе позива их дежурни наставник или ППС • Обавештавање родитеља, директора и тима за заштиту - одељењски старешина и ППС • Консултације у установи - Тим, директор, ППС, одељењски старешина, секретар • Прикупљање података – одељењски старешина • Информисање родитеља – одељењски старешина • Информисање надлежних служби (по потреби) • Договор о заштитним мерама – тим • Праћење ефеката предузетих мера – тим <p>Вођење евиденције, попуњавање ОПЕРАТИВНОГ ПЛАНА ЗАШТИТЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Прикупљање информација (анкета, разговори) – одељењски старешина у сарадњи са стручном службом школе • Сумња је потврђена – поступа се по корацима у случају када се насиље дешава • Сумња је неоснована – праћење понашања потенцијалних учесника • Сумња је непотврђена – појачан рад одељењског старешине, педагога, психолога и тима, праћење понашања <p style="text-align: center;">Евиденција – Тим за заштиту, дежурни наставници, стручни сарадници школе</p>	
Током школске године			
Јул - август	Евалуација Програма	Анализа, разговор, договор	Тим за заштиту од насиља

Ако постоји сумња или сазнање о насиљу, злостављању и занемаривању ученика у породици, директор без одлагања, обавештава полицију или јавног тужиоца, који предузимају даље мере у складу са законом и у року од 24 сата обавештава Министарство, односно надлежну школску управу. Пре пријаве обавља се разговор са родитељима, осим ако тим за заштиту, надлежни јавни тужилац, полоција или ЦСР процене да тиме може да буде угрожен најбољи интерес ученика.

Ако постоји сумња да насилни догађај може да има елементе кривичног дела или прекршаја, директор обавештава родитеља и подноси кривичну пријаву надлежном јавном тужилаштву, односно захтев за покретање прекршајног поступка надлежном прекршајном суду.

Уколико постоји сумња или сазнање да је ученик укључен у промовисање, заговарање и подржавање идеолошки мотивисаног насиља, односно у насилни екстремизам, директор

школе сазива тим за заштиту који разматра ситуацију и на основу прикупљених информација одлучује о даљем поступању.

Уколико постоји сумња или сазнање да ученик припрема и/или учествује у идеолошки мотивисаном насиљу, односно у насилном екстремизму које има елементе кривичног дела и када тај догађај очигледно захтева неодложно поступање, директор одмах обавештава родитеља, јавног тужиоца и полицију.

Уколико постоји сумња или сазнање да је дете, односно ученик укључен у било који облик трговине људима, директор се обраћа служби надлежној за идентификацију и подршку жртава трговине људима, односно Центру за заштиту жртава трговине, надлежном центру за социјални рад и полицији.

Увек када је запослени починилац насиља, злостављања и занемаривања према детету и ученику у установи, директор предузима мере према запосленом, у складу са законом, а према детету и ученику мере за заштиту и подршку (план заштите) на основу Правилника о протоколу.

Када је родитељ починилац насиља и злостављања према запосленом, директор је дужан да одмах обавести јавног тужиоца и полицију.

Када је ученик починилац насиља према запосленом, директор је дужан да обавести родитеља и центар за социјални рад; да покрене васпитно-дисциплински поступак, и да изрекне васпитно-дисциплинску меру, у складу са Законом, а ако постоје елементи кривичног дела или прекршаја, пријаву поднесе надлежном јавном тужилаштву односно прекршајном суду.

Уколико постоји сумња да је починилац насиља, злостављања и занемаривања треће одрасло лице (укључујући пунолетног ученика) према детету и ученику, директор је обавезан да истовремено обавести родитеља детета које је изложено насиљу, злостављању и занемаривању, надлежни центар за социјални рад и поднесе кривичну пријаву надлежном јавном тужилаштву, односно захтев за покретање прекршајног поступка надлежном прекршајном суду.

Када се насиље и злостављање дешава у установи између одраслих лица (запослени – запослени; запослени – родитељ; запослени, родитељ – треће лице), директор предузима мере, у складу са законом.

Уколико је комуникација са медијима неопходна, одговоран је директор, осим ако је директор учесник насиља, злостављања или занемаривања. У том случају комуникацију са медијима остварује председник органа управљања.

ПОЈАЧАН ВАСПИТНИ РАД

Учесници насиља (жртве, сведоци и чиниоци насиља) су укључени у **ПОЈАЧАН ВАСПИТНИ** рад ради развијања самоодговорног и друштвено одговорног понашања - На основу члана 83. Закона о основама система образовања и васпитања према ученику који:

- врши повреду правила понашања у школи или
- не поштује одлуке директора и органа школе,
- неоправдано изостане са наставе пет часова, односно
- који својим понашањем угрожава друге у остваривању њихових права, школа уз учешће родитеља, односно другог законског заступника, појача васпитни рад активностима:
 - у оквиру одељењске заједнице,
 - стручним радом одељењског старешине,
 - стручним радом педагога, психолога,

- радом посебних тимова, а када је то неопходно да сарађује са одговарајућим установама социјалне, односно здравствене заштите са циљем дефинисања и пружања подршке ученику у вези са променом његовог понашања.

Појачан васпитни рад остварује се са учеником након указивања на његово непримерено понашање. Појачан васпитни рад подразумева низ планираних активности свих учесника у образовно-васпитном процесу којима руководи одељењски старешина. Циљ појачаног васпитног рада је да ученик покаже позитивне промене у свом понашању и прихвати одговорност за своје поступке.

Уколико школа има сазнање да се насиље у које су укључени ученици догодило ван установе, дужна је да појача васпитни рад са ученицима уз обавезно укључивање родитеља, осим када се ради о насиљу у породици, када је нужно укључити надлежни центар за социјални рад.

Уколико се насилно понашање догоди у простору установе и/или у време образовно-васпитног рад и других активности установе предузимају се мере појачаног васпитног рада, а у складу са проценом нивоа води и окончава васпитно-дисциплински поступак у роковима и на начин утврђен законом. Школа обавештава друге институције у зависности од процењеног нивоа насиља.

Одељењски старешина прави план појачаног васпитног рада, континуирано прати, анализира, благовремено предузима мере и води евиденцију на посебно израђеним обрасцима. Након појачаног васпитног рада оцена из владања поправља се на предлог одељењског старешине најкасније на крају првог или другог полугодишта када ученик показује позитивне промене у свом понашању и прихвата одговорност за своје поступке. Уколико појачан васпитни рад није довнео позитивне промене и након изречене васпитне, односно васпитно-дисциплинске мере смањује се оцена из владања.

УЛОГА ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ :

- Разговара са учеником о проблему и прави договор о будућем понашању ученика.
- Разговара са одељењском заједницом и по потреби реализује часове ОС у вези са актиелним проблемом
- Позива родитеље и са њима обавља разговор уз или без присуства ученика (зависно од личне процене). Са родитељима такође прави договор о будућим активностима. Уколико се родитељи не одазивају позивима, потребно је позвати их службеним позивом. Уколико нису мотивисани за сарадњу, затражити подршку психолога/педагога.
- Извесно време, а најмање три недеље, одељенски старешина прати понашање ученика и о томе обавештава родитеље. Ако не дође до позитивних промена у учениковом понашању или ако се настави са неоправданим изостајањем, поново разговара са родитељима, процењује будућу ситуацију и по потреби укључује психолога/педагога у рад, претходно обавестивши родитеље о даљем току процедуре.
- Психолога/педагога извештава о свему што је предузео, са каквим последицама и о сопственој прогнози. Са психологом/педагогом прави даљи план рада, договара се о позивању ученика и родитеља и следећим корацима. И након укључивања психолога/педагога одељенски старешина прати ученика и учествује у свим договорима и плановима.
- Све о раду са ученицима одељенски старешина бележи у својој свесци одељења и попуњава обрасце сачињене за ту сврху.

- Ако рад са учеником и његовим родитељима не да резултат позитивне промене понашања ученика, покреће процедуру изрицања васпитне или васпитно-дисциплинске мере и смањивања оцене из владања.
- Ученику указује на његово понашање. Обавештава родитеља/старатеља.
- Прати, анализира и предузима мере: разговара са учеником, вршњацима, родитељима/старатељима, наставницима, увид у Књигу евиденције васпитно-образовног рада
- Прави план појачаног васпитног рада са учеником и при томе укључује остале у рад са циљем да ученик покаже позитивне промене у свом понашању и прихвати одговорност за своје поступке.
- Води документацију о ученику било у виду одређених образаца или у својој педагошкој свесци.
- Појачани васпитни рад нема временско ограничење, оцена из владања може да се поправи или смањи тек после појачаног васпитног рада.
- О исходу појачаног васпитног рада обавештава ученика, родитеља/старатеља, одељењско веће, стручног сарадника, директора.

Одељењски старешина практикује позитивну дисциплину, која захтева пуно **разговора са децом и уважавање њихове тачке гледишта**. ОС који практикује позитивну дисциплину као приступ у васпитавању, одупире се импулсу придиковања, држања лекција или моралисања, слуша шта/како ученици говоре о себи и догађајима; сазнаје праве разлоге понашања; разговара са ученицима о свему, подстиче говор осећања и тако смањује вербалну агресивност; води дијалог јер жели да разуме да ли је ученик свестан свог неадекватног понашања, последица, развија код ученика емпатију и разумевање за другачије виђење исте ситуације

ФАЗЕ ИНДИВИДУАЛНОГ РАДА ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ СА УЧЕНИКОМ:

- Одељењски старешина и ученик заједнички дефинишу проблем
- Одељењски старешина упућује ученика које су последице за прихватљиво и неприхватљиво понашање и о потреби да сарађује са другим службама у школи и изван ње
- Договор одељењског старешине и ученика о исходима појачаног васпитног рада односно начинима њиховог остваривања (прављење незваничног уговора са учеником)
- Одељењски старешина и ученик заједнички одређују критеријуме и начин мерења напредовања, као и начин праћења тог напредовања
- Договор о динамици и начину праћења промене од стране одраслих (одељењског старешине, психолога/педагога, родитеља) и од стране ученика
- Примена последица од стране одељењског старешине и преузимање одговорности од стране ученика (похвала и подршка за позитивну промену понашања, односно васпитна или васпитно дисциплинска мера и наставак појачаног васпитног рада са учеником)

УЛОГА РОДИТЕЉА:

- Заједничко планирање плана појачаног васпитног рада
- Родитељ треба да буде доследан, упоран, треба инсистирати на развијању одговорности родитеља
- Укључивање родитеља у образовне програме, тематске трибине, фокус групе ради размене мишљења, индивидуални разговори, групни разговори са 2-3 родитеља чија деца имају заједничке проблеме

УЛОГА ВРШЊАКА

- Одељењски старешина и стручни сарадници у оквиру часова одељењског старешине сарађује са одељењском заједницом ради стварање климе која подржава позитивну промену понашања ученика.
- Вршњаци се укључују у планове појачаног васпитног рада (питани су о другу/другарици, помоћ у учењу, укључивање у ваннаставне активности, у “друштво”...)

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИНОСТИ У СЛУЧАЈУ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Сви запослени у школи су дужни да:

- не толеришу неприхватљиво комуницирање, понашања или симболе за које се подразумева да шире подсмех, мржњу, предрасуде и слично, те да адекватно реагују.
- Пруже помоћ и подршку ученику који је доживео дискриминацију.
- Обавесте о догађају одговорно лице – разредну старешину, стручног сарадника и директора школе.

Директор заједно са Тимом за заштиту утврђује испољавање дискриминације на основу анализе релевантних чињеница и одлучује о даљим корацима.

Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације има задатак да:

- Утврди чињенице да ли је недвосмислено дошло до дискриминације или само постоји сумња на њу.
- Утврди на који начин се дискриминација испољава, где и у којим ситуацијама се дешава.
- Утврди који су учесници/актери дискриминације.
- Утврди који је интензитет и вид испољавања дискриминације.
- Уради анализу облика дискриминације и утврди мере за решавање проблема и елиминисање дискриминације.
- Достави све податке и предлог директору.

Уколико је дискриминација испољена у односу ученик-ученик, потребно је да се:

- Пружи адекватна подршка ученицима које трпи дискриминацију.
- Обави педагошки рад са ученицима који су вршили дискриминацију.
- Ради на оснаживању ученика на конструктивно реаговање у ситуацијама када су сведоци дискриминаторног понашања.
- Укључе родитеље у заједничке разговоре са ученицима и осталим учесницима образовања.

Ако је дискриминација испољена у односу одрасли-дете, потребно је да се:

- Пружи адекватна подршка ученицима која трпе дискриминацију.
- Хитно покрене дисциплински поступак против запосленог.
- Ради на оснаживању ученика на конструктивно реаговање у ситуацијама када су сведоци дискриминаторног понашања.
- Сарађује и са релевантним службама које могу помоћи у решавању проблема.

Процедура реаговања у случају дискриминације:

Када се открије или пријави дискриминација над учеником

- Сазнање и откривање дискриминације је први корак у заштити ученика од истог.
- Прекидање, заустављање – одмах предузети мере да се заустави и прекине дискриминаторно поступање према ученику, а у случају потребе затражи помоћ других радника О-В установе или по потреби позвати родитеље или надлежну институцију.
- По пријави о дискриминацији што хитније пружити помоћ и подршку ученику који доживљава или је раније био изложен дискриминацији, затим обавити разговор са учеником које је жртва дискриминације поступајући посебно пажљиво, поштујући дететово достојанство и пружајући му подршку.
- Родитеље, старатеље ученика које је жртва дискриминације обавестити о ситуацији у којој се ученик налази и о могућим облицима саветодавне и стручне помоћи ученику у О-В установи и изван ње, а с циљем подршке и оснаживања ученика у превазилажењу трауматског доживљаја.
- Консултације – прикупити информације о дискриминацији утврдити све околности везане уз облик, интензитет, тежину и временско трајање поступања које се односи на дискриминацију. Консултације су важне да би се избегла конфузија и спречиле неусаглашене акције, које могу водити поновном проживљавању искуства жртве.
- Израдити детаљан, објективан опис дискриминације, без процена и тумачења, водити рачуна о приватности ученика и других учесника у дискриминације: донети одлуку о начину реаговања и праћења, проценити ницо ризика, направити план заштите.
- Уколико је дискриминација настала у односу одраслог према ученицима, директор установе покреће и води дисциплински поступак, доноси одлуку и изриче меру у дисциплинском поступку против запосленог.
- Смиривање ситуације – уколико се ради о посебно тешком облику, интензитету или дужем временском трајању дискриминаторског поступања које може изазвати негативне последице и код друге деце, која су била присутна, потребно је посаветовати са надлежном стручном службом ради помоћи деци и сведоцима дискриминације.
- Што хитније започети педагошки рад са учеником које је дискриминаторски поступио, указати ученику на неприхватљивост и штетност таквог понашања, одговарајућим поступцима подстаћи промену таквог понашања. Предузети све мере за помирење и стварање толерантног, пријатељског понашања у О-В установи.
- О предузетим активностима, разговорима, изјавама, својим запажањима направити службене белешке, као и водити одговарајуће евиденције заштићених података које ће доставити на захтев другим надлежним телима.

У случају да дискриминацију чини родитељ или нека друга одрасла особа изван школе, школа је дужна да о томе обавести друге надлежне институције, а да ученику, односно жртви дискриминације пружи адекватну подршку на превазилажењу трауматског доживљаја.

13.2 ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Програм превенције од других облика ризичног понашања подразумева изграђивање телесно, психички и социјално здраве и зреле личности оспособљене да се брине за очување, заштиту и унапређење сопственог здравља и здравља других људи. При том се мора имати у виду да је школа само један од многобројних фактора који дају допринос развоју личности ученика.

Под другим облицима ризичног понашања нарочито се издвајају употреба алкохола, дувана, психоактивних супстанци и малолетничка делинквенција. У циљу спречавања појаве ризичних понашања код ученика кроз подршку и едукацију о облицима ризичног понашања као што су: употреба алкохола, дувана, психоактивних супстанци и малолетничка делинквенција, школа ће остваривати наставне и слободне активности са ученицима, активности са запосленима, родитељима/другим законским заступницима у сарадњи са јединицом локалне самоуправе, у складу са утврђеним потребама.

Циљеви програма су: побољшање свеукупне безбедности у школи, као и у њеној непосредној близини, превенција асоцијалног и антисоцијалног понашања деце, подстицање прихватања друштвено-пожељних облика понашања, учвршћивање позитивних ставова о основним стандардима друштвеног живота и развој моралних квалитета, развијање односа поверења и одговарајуће комуникације путем решавања многобројних дилема и пружања адекватних одговора на сва постављена питања ученика како би развили свест о негативним последицама ризичног понашања како по себе тако и по друштво у целини.

Школа ће остварити овај циљ реализацијом следећих задатака:

- Укључивање ученика у здравствено – васпитне акције, као и подстицање на усвајање знања о чувању здравља, болести и могућностима лечења;
- Развијање свести и одговорности појединца за сопствено здравље, о значају личне хигијене, хигијене исхране и хигијенског начина живота;
- Јачање међупредметне компетенције одговоран однос према здрављу кроз садржаје предмета и планиране исходе;
- Упознавање са потребом планирања породице и успостављањем хуманијих међуљудских односа, као и очување и унапређење менталног здравља;
- Подизање здравствене културе ученика тако да брига о здрављу буде саставни део свакодневних навика, потреба и поступања;
- Спровођење примарне превенције од болести зависности;
- Учешће ученика у унапређењу животне средине и хигијенско – естетског очувања школе.

Превенција болести зависности и малолетничке делинквенције реализоваће се у складу са Стручним упутством МПНТР за планирање превенције употребе дрога код ученика, и у сарадњи психолошко – педагошке службе, одговарајућих тимова, одељењских старешина, Ученичког парламента, Савета родитеља, вршњачких едукатора и релевантних институција (ПУ, Дом здравља, Центар за социјални рад и др.).

Програм ће се реализовати кроз следеће активности:

- Приликом обраде појединих наставних јединица у редовној настави наставници ће обратити пажњу на остваривање здравствено – васпитне функције свог рада и остваривање међупредметне компетенције – одговорно за сопствено здравље
- Одељењске старешине ће на часови одељењског старешине/одељењске заједнице реализовати активности везане за здравствену заштиту ученика, превенцију болести зависности и превенцију малолетничке делинквенције.
- У оквиру рада појединих секција посебна пажња ће се посветити развијању личних потенцијала ученика и јачању самопоуздања, као и подстицању ученика на квалитетније провођење слободног времена
- Школа ће у сарадњи са Школским диспанзером у Саветовалишту за младе организовати упознавање ученика са мерама здравствене превенције
- Индивидуални саветодавни рад са ученицима и родитељима и повезивање ученика са специјализованом здравственом и социјалном службом
- Организовање предавања, трибина и хуманитарних акција у сарадњи са Ученичким парламентом
- Обележавање значајних датума везаних за здравствену превенцију и превенцију болести зависности
- Израда пано и едукативних постера ради промовисања стила здравог живота
- Вршњачка едукација на тему превенције болести зависности
- Предавања за родитеље везано за оснаживање родитеља и породице у превенцији ризичног понашања код ученика
- Организовање предавања за ученике на тему превенције болести зависности,
- Организовање предавања за ученике на тему трговине људима у сарадњи са ПУ
- Организовање предавања за ученике на тему превенције насиља
- Спортски турнири посвећени сигурном и безбедном школском окружењу.

14 ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА

Основни циљ спортско-рекреативних активности је да се у слободном времену организује активност ученика у овој области, тако да им обезбеди здраву и културну забаву и разоноду, да задовољи њихове посебне жеље, да им помогне да развију позитиван однос према физичкој култури, формирају чврсте навике за редовним телесним вежбањем.

У оквиру спортско-рекреативних активности се остварују следећи конкретни задаци:

- обухват што већег броја ученика посебним програмом физичког вежбања, који заједно са општим програмом чини јединствену целину, односно јединствен систем школсом физичког васпитања,
- задовољење нових и све разноврснијих жеља и интереса школске омладине за бављење разним гранама физичког вежбања у слободном времену,
- подстицање ученика да науче како да физичко вежбање интегришу у свој свакодневни живот и да активности у овој области развију као своју трајну потребу и обавезу,
- развијање такмичарског духа код ученика,
- развијање здравих навика и стилова живота код ученика.

Спорт је један од основних фактора развоја ученика у периоду адолесценције. Школски спорт је неопходно прилагодити развојним потребама ученика, њиховим интересовањима и најважније је да се ученици што више укључују у спортске активности. Спорт треба популарисати и презентовати ученицима.

Активности кроз које ће се реализовати програм школског спорта су:

- спортске секције за ученике (фудбал, кошарка, одбојка, стони тенис, атлетика ит.),
- организовање активности током спортске недеље,
- рекреација за запослене,
- припрема и одлазак ученика на КРОС РТС-а,
- додатна настава са талентованим ученицима,
- промоција спортских клубова,
- организација пријатељских утакмица са другим школама.

Бављење спортом представља важно средство превенције ризичних понашања младих, попут пушења, злоупотребе алкохола и дрога, и малолетничке деликвенције. Ангажовање у спорту може кориговати факторе који доприносе деликвентном понашању. План школског спорта је базиран на потребама ученика, као и праћењу Календара такмичења ученика Републике Србије.

Тим за школски спорт и здравствену превенцију у реализацији активности сарађује са тимом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, тимом за инклузивно образовање, тимом за координацију рада са Ученичким парламентом.

Реализација програма школског спорта пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.

Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом за школски спорт и здравствену превенцију, тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.

15 ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Хемијско-технолошка школа, као стручна школа са својим подручијима рада, представља веома значајан део нашег града и локалне заједнице. Због тога је изузетно важно да има добру сарадњу са привредом, градском управом, као и са осталим институцијама са којима се остварује сарадња школе.

Школа сарађује са Министарством просвете, Заводом за унапређивање образовања и васпитања, Школском управом, Покрајинским секретаријатом, Градском управом, као и са Службом за друштвене делатности Градске управе Града Суботица. На предлог Министарства просвете, а у сарадњи са патронажном службом Здравственог центра у Суботици, те психолошко-педагошком сужбом начиниће се оперативни програм рада на превенцији наркоманије и осталих болести зависности.

Постоји добра сарадња и са Патронажном службом Здравственог центра у Суботици, уз чију помоћ се врши едукација ученика из области контрацепције, АИДС-а, алкохолизма и болести зависности уопште. Такође се остварује добра сарадња са Општинским центром за социјални рад, Полицијском управом, Домом ученика средњих школа, Општинском организацијом црвеног крста, Диспанзером, Службом за трансфузију крви, Центром за јавно здравље и другим установама по потреби, у циљу развијања свести ученика о значају здравља и здравог начина живота, превенцијом болести и развој хуманости.

Такође, школа сарађује са Канцеларијом за дуално образовање и Национални оквир квалификација, Националном службом за запошљавање, Регионалном Привредном комором, социјалним партнерима ради оспособљавања ученика за свет рада.

Доношењем Закона о дуалном образовању сарадња са послодавцима је значајно унапређена, не само на формалан начин, него је овакав облик реализације учења кроз рад значајно допринео афирмацији заната и бољој заинтересованости ученика за упис на дефицитарна занимања. Хемијско-технолошка школа је прва у Републици Србији потписала Уговоре о реализацији наставе по дуалном моделу образовања.

Добру сарадњу школа има са Заједницама стручних школа у циљу унапређивања образовно-васпитног рада, размени искуства и примера добре праксе, планирања и организације такмичења, увођењу нових или иновирању постојећих образовних профила, итд.

Школа сарађује са Канцеларијом за младе, Градском библиотеком и учествује у пројектима којима се унапређује положај младих у друштву. Сарађује са Едукативним

центром Рома и другим удружењима грађана који се баве васпитно-образовним проблемима младих и деце.

Школа сарађује са Народним позориштем, Савременом галеријом, Музејом и Историјским архивом и другим установама (у Суботици и шире), организујући посету позоришних представа, изложби, радионица, предавања, итд. са циљем да се продуби и развије љубав према историји и уметности.

У циљу упознавање локалне и шире заједнице о реализованим активностима и подизању имиџа школа сарађује такође са различитим електронским медијима, РТС, РТВ, ТВ Суботица, YUECO, Панон ТВ, subotica.com.

Посебно је значајно истаћи да је школа кроз пројекат Министарства просвете намењен унапређењу Ученичких задруга, прибавила део средстава за набавку дигиталног билборда, док је остатак неопходан за израду конструкције и неопходних инсталација, школа самостално обезбедила. На овај начин школа има у свом власништву најсавременији алат за промоцију својих активности и афирмацију вредности знања и вештина које се стичу у школи, а не сме се занемарити и планирани финансијски ефекат изнајмљивања рекламног простора.

Добром сарадњом са другим школама и то не само из наше државе него и из иностранства, прикупљаће се потребна искуства и знања за учешћа у различитим пројектима који треба да послуже за повећање квалитета садржаја и услова рада школе.

Хемијско-технолошка школа настоји да својим ученицима обезбеди стицање потребних знања и вештина које им омогућавају да могу наставити своје школовање на факултетима или се запослити по завршетку школе. Практична настава, знања и вештине које се тако стичу су од изузетне важности, а самим тим се добра сарадња са привредом сматра проритетом у функционисању школе.

Кроз добру сарадњу са градском управом се много лакше решавају питања везана за образовање на локалном нивоу.

Посебна пажња се мора обратити на сарадњу са ПУ Суботица, са школским полицајцем, као и Центром за социјални рад у циљу што боље безбедности ученика или решавања питања која се тичу ученика која долазе из друштвено осетљивих средина.

Кроз сарадњу са установама културе се могу значајно обогатити садржаји ваннаставних активности. Присуство школе у средствима информисања је од изузетног значаја за промоцију школе.

Овај програм треба да буде интерактиван и укључује активно учешће ученика. Ове активности оснажују ученике, пружају им прилику да стекну практична знања и вештине и развију свест о важности сарадње и одговорности према својој заједници. Програм сарадње средње школе са локалном самоуправом и друштвеном средином је веома користан како за школу, тако и за локалну заједницу. Овај програм има неколико циљева, као што су:

1. Побољшање квалитета образовања - Заједнички рад школе, локалне самоуправе и заједнице доприноси унапређењу образовног система и подизању квалитета наставе, кроз сарадњу у увођењу нових образовних профила, у заједничком планирању буџетских средстава школе, организују се додатне обуке и радионице за наставнике, континуираном унапређивању сарадње са послодавцима.

2. Обезбеђивање практичне наставе за ученике – Локална заједница кроз структуру привреде пружа могућности за реализацију класичне практичне наставе и дуалног модела образовања у различитим предузећима у локалној средини. Ово омогућава ученицима да стекну конкретна знања и вештине које су релевантне за њихово даље образовање и запошљавање.

3. Активно укључивање ученика у локалну заједницу - Сарадња са локалном самоуправом омогућава ученицима да се активно укључе у активности које се одвијају у њиховој заједници. Могу се организовати волонтерске акције, пројекти за заштиту животне средине, учешће наших ученика у манифестацијама и активностима које доприносе развоју локалне заједнице.

4. Промоција сарадње и дијалога - Ова сарадња може допринети бољем разумевању између свих учесника и јачању веза међу њима.

5. Развој предузетничких вештина - Кроз сарадњу са локалном самоуправом и заједницом, средња школа може пружити ученицима могућност да развијају предузетничке вештине и стичу практична искуства у покретању сопствених пројеката или бизниса. Локална самоуправа може пружити подршку у виду менторства, едукација и финансијских ресурса.

Институција са којом се сарађује	Садржај сарадње	Облик сарадње	Време реализације	Реализатори
Управа града Суботице – Градско веће за образовања, секретаријатом за друштвене делатности	Спровођење одлука Градског већа од значаја за рад школе. Предлози Градском већу за подршку и помоћ успешнијем функционисању школе и остваривању циљева образовања Додељивање стипендија за дефицитарна	Договор, разговор	Током школске године	Директор школе

	занимања, бесплатног превоза за ученике			
Школска управа Сомбор	Спровођење одлука, инструкција и упутства ШУ Сомбор	Договор, разговор	Током школске године	Директор школе
Регионална привредна комора	Реализација активности на промоцији дуалног образовања, учешће у тиму за КВиС, организовање предавања, презентација и трибина	Договор, разговор, размена информација, округли столови, презентације	Током школске године	Директор школе, организатор практичне наставе и вежби, тим за КВиС, инструктори, координатори учења кроз рад
Предузећа у којима се реализује практична настава и учење кроз рад	Реализација практичне наставе, учења кроз рад и наставе у блоку, популаризација занимања, унапређење наставе	Практична настава, учење кроз рад, посете погонима предузећа, изложбе, округли сто	Током школске године	Наставници стручних предмета, координатор учења кроз рад, организатор практичне наставе и вежби, тим за КВиС
Национална служба за запошљавање	Организовање предавања, презентација, радионица, истраживања за ученике	Посете НСЗ, радионице, предавање, трибине	Током школске године	Директор школе, помоћник директора, тим за КВиС, одељењске старешине
Завод за јавно здравље	Организовање санитарног прегледа, пројеката, радионица, хуманитарних акција	Прегледи, предавање, трибине, радионице	Током школске године	Организатор практичне наставе и вежби, наставници стручних предмета, тим за школски спорт и здравствену превенцију

Школски диспанзер	Систематски прегледи, предавања, саветовања, хуманитарне акције	Посете Дому здравља, посете лекара школе, саветовања, трибине	Током школске године	Ученици – вршњачки едукатори, социјални радник у диспанзеру, лекари, специјалисти, наставници, стручни сарадници, тим за школски спорт и здравствену превенцију
Црвени крст	Обуке прве помоћи, здравствена превенција, хуманитарне акције, квиз, летњи камп	Едукације, предавања	Током школске године	Тим за школски спорт и здравствену превенцију, тим за безбедност и здравље на раду, Ученички парламент, ученици, наставници
Центар за социјални рад	Социјални статус ученика, проблеми	Информисање, посете, заједничке акције	Током школске године	Одељењске старешине, стручни сарадници, радници ЦЗСР
ПУ „Наша радост“ Суботица	Организација посете поводом обележавања Дана детета	Радионица	Новембар	Наставници и ученици са подручја рада текстилство и кожарство
Полицијска Управа Суботица	Организација стручних предавања на тему безбедности	Предавања, едукација	Током школске године	Наставници и ученици, школски полицајац, тим за ЗУНЗЗ
Локалне телевизијске и радио станице	Промоција школских активности, План уписа	Презентација	Јануар - мај	Директор школе, помоћници директора, стручни сарадници, тим за културну и јавну делатност, тим за промоцију,

				наставници, ученици
	Примери добре праксе	Интервју са успешним ученицима	Током школске године	Ученици, ментори, новинари, директор и помоћници директора, тим за културну и јавну делатност, тим за промоцију
Народно позориште, Градски музеј, Градска галерија, Градска библиотека	Организоване посете, едукативне радионице	Посете	Током школске године	Тим за културу и јавну делатност школе
Канцеларија за младе	Едукације и предавања за ученике и наставнике	Презентација	Током школске године	Ученички парламент, тим за координацију Ученичког парламента, стручни сарадници, тим за КВиС
Факултети и високо школске уставнове	Упознавање и промоција студијских програма, организовање предавање из струке	Презентације, предавања	Током школске године	Стручна служба, тим за КВиС, одељењске старешине
Основне школе	Промоција струке и занимања, Дан отворених врата, угледни часови, организовање радионица за ученике Основних школа, предавања	Предавања, радионице, огледи, презентације	Током школске године	Стручни сарадници, предметни наставници, ученици, тим за КВиС, тим за промоцију, Ученички парламент

Средње школе	Организовање заједничких пројеката, предавања, радионица, трибина, хуманитарни и спортских активности	Презентације, предавања, радионице, округли столови	Током школске године	Директор школе, Ученички парламент, тим за координацију Ученичким парламентом, тим за КВиС, ученици едукатори, стручни сарадници, одељењске старешине, тим за промоцију, тим за школски спорт и здравствену превенцију
Друге школе	Електро – економска школа, Бијело Поље, Црна Гора	Посете	септембар - март	Директор школе, тим за екскурзије, наставници, ученици
	Средња струковна школа Антуна Хорвата	Посете	јануар - март	Директор школе, тим за екскурзије, наставници, ученици
	Хемијско – прехранбена технолошка школа, Београд	Посете	Ти+оком године	Директор школе, тим за екскурзије, наставници, ученици
	Гимназија и средња школа, Руше, Словенија	Посете	Током године	Директор школе, тим за екскурзије, наставници, ученици
Комуникација између култура у Карпатској регији	Комуникација између култура Карпатског региона	Међународно одељење	септембар - октобар	Директор школе, тим за екскурзије, наставници, ученици

	Комуникација између култура Карпатског региона	Летњи камп	јун - јул	Директор школе, тим за екскурзије, наставници, ученици
Дом ученика средњих школа Суботица, Дом ученика Школског центра „Доситеј Обрадовић“	Смештај и праћење успеха и понашања ученика	Договор, разговор, размена информација	Током школске године	Директор школе, помоћници директора, стручни сарадници, одељењске старешине
Невладине организације, спортски клубови	Едукације, предавања	Едукације, предавања	Током школске године	Директор школе, стручни сарадници, НВО, спортски клубови, наставници, ученици, тим за школски спорт и здравствену превенцију
<p>Реализација програма сарадње са локалном самоуправом и друштвеном средином пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.</p> <p>Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.</p>				

16 ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

У школи постоје три облика сарадње са родитељима, односно законским заступницима ученика:

- Савет родитеља
- Родитељски састанци и
- Индивидуални састанци са родитељима.

Школа подстиче и негује партнерски однос са родитељима, односно старатељима ученика и тај однос је заснован на принципима међусобног разумевања, поштовања и поверења. Родитељи су битни носиоци квалитета васпитно-образовног рада школе и они су укључени у поједине сегменте функционисања и руковођења. У току школске године родитељи активно могу да учествују у функционисању школе путем Савета родитеља а председник Савета родитеља је један од чланова Школског одбора.

На основу члана 20. Закона о средњој школи Хемијско-технолошка школа је саставила програм сарадње са породицом. Школа овим програмом дефинише садржај и облике сарадње са родитељима – старатељима ученика. Програм у области сарадње са породицом усмерен је пре свега на јачање родитељске компетенције и има социо-едукативни и саветодавни карактер. Активностима које се овим програмом планирају, школа ће настојати да родитеље-старатеље што више укључи у рад и функционисање школе. Сарадња са породицом одвијаће се плански и систематски током целе године укључујући родитеље-старатеље у планирање, реализацију и евалуацију те сарадње. Да би се што боље одговорило потребама деце, породице и средине сарадња ће се реализовати применом и комбинацијом различитих облика сарадње.

Циљ:

Организовати облике активности који ће:

- покренути партнерство између родитеља – старатеља и да се та сарадња подигне на виши ниво;
- пружити помоћ и подршку родитељима при обављању своје родитељске и васпитне функције.

Задаци :

- допринос складном деловању породице и школе у образовању и васпитању ученика;
- обезбеђивање и инсистирање на континуираној и квалитетној сарадњи родитеља-старатеља и школе;
- остваривање позитивне интеракције наставник- родитељ-старатељ;
- обезбедити информисаност родитеља о променама у образовању које се остварују у школи и код ученика.

Очекивани исходи:

Овим програмом очекујемо да ће се побољшати сарадња са породицом и да ће родитељи-старатељи бити више укључени у живот и функционисање школе и да ће доприносити подизању квалитета васпитно-образовног рада.

Евалуација:

Ради праћења успешности програма, школа ће на крају сваког полугодишта школске године да организује анкетање родитеља у погледу њиховог задовољства сарадњом и у погледу њихових сугестија за наредно полугодиште. Мишљење родитеља-старатеља, добијено као резултат анкетања, ће се узимати у обзир при вредновању квалитета рада школе.

ВРЕМЕ	АКТИВНОСТИ/ТЕМЕ	НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ	НОСИОЦИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ
Септембар	<p>Прикупљање података:</p> <ul style="list-style-type: none"> • о изјашњавању за изборне предмете, • о психофизичким способности детета, • о социјалним, здравственим и породичним приликама, • о деци путницима • о мишљењу и ставовима родитеља о васпитно-образовном раду школе 	Разговор, упитници, анкете	Одељенске старешине, стручни сарадници, директор школе, пом. директора	Прикупљене информације о ученицима, ставовима и мишљењу родитеља
Септембар	Упознавање са школом на првом родитељском састанку	разговор	Директор, пом. директора, стручни сарадници	Информисаност родитеља о документацији школе
Септембар	Упознавање родитеља-старатеља са увођењем инклузивног образовања, са остваривањем Програма заштите ученика од насиља	разговор	Одељенски старешина, стручни сарадници, директор школе, пом. директора, тим за ЗУНЗЗ, тим за инклузивно образовање	Информисаност родитеља
Новембар или по потреби	Предавања на тему „Кризе у адолесценцији“ за родитеље-старатеље ученика 2. и 3. разреда	Предавање	Стручни сарадници	Едукација и информисаност родитеља
Април, мај или по потреби	Предавања на тему „Професионална оријентација“ за родитеље - старатеље ученике 4. разреда	предавање	Одељењске старешине, стручни сарадници, тим за КВиС	Едукација и информисаност родитеља

Друго полугодиште или по потреби	Предавања на тему „Принципи успешног учења“ за родитеље-старатеље	радионица	Стручни сарадници	Едукација и информисаност родитеља
Током школске године	Партиципација родитеља-старатеља на уређењу школског простора	Радне акције, радионице	Одељенске старешине, предметни наставници, тим за еколошки програм и заштиту животне средине	Уређенији школски простор и блискија сарадња са род.-старатељима
Током школске године	Учешће родитеља-старатеља у традиционалним и новим школским манифестацијама, пројектима	Договор, тимски рад	Одељенске старешине, предметни наставници, стручни сарадници, тим за културну и јавну делатност	Укљученост родитеља у дате активности
Током школске године	Учешће родитеља – старатеља у програмима слободних активности, одељењских заједница	Радионице, тимски рад	Одељенске старешине, руководиоци секција, предметни наставници, стручни сарадници	Укљученост родитеља у дате активности
Током школске године	Подстицање активног учешћа родитеља – старатеља у Савету родитеља, Школском одбору, стручном активу за Школско развојно планирање, Тиму за самовредновање	Разговор, консултовање, информисање	Одељењске старешине, стручни сарадници, директор, пом. директора, стручни актив за развојно планирање, тим за самовредновање	Укљученост родитеља у дате активности

Током школске године	Укључивање родитеља – старатеља у израду програма за ученика са посебним потребама, израда ИОП-а	Разговор	Одељенски старешина, тим за додатну подршку, тим за инклузивно образовање	Укљученост родитеља у дате активности
Током школске године	Саветодавни рад са родитељима-старатељима чија деца имају проблеме у развоју, учењу и понашању	Разговор, консултације, радионице, предавања	Одељењски старешина, стручни сарадници	Родитељи су охрабрени и посаветовани како да решавају проблеме у развоју, учењу и понашању
Током школске године	Подстицање родитеља – старатеља да долазе на родитељске састанке и да активно учествују у њима	Разговор, информације путем огласне табле	Одељенски старешина, стручни сарадници, директор, пом. директора	Укљученост родитеља у дате активности
Током школске године	Учешће родитеља – старатеља у изради програма за екскурзије и школске излете	Разговор	Одељенски старешина, директор, пом. директора, Савет родитеља, тим за екскурзије	Укљученост родитеља у дате активности
Током школске године	Партиципација родитеља у изради плана заштите чије дете врши насиље или је жртва насиља	Разговор	Одељенски старешина, директор, пом. директора, тим за ЗУНЗЗ, стручни сарадници	Укљученост родитеља у дату активност
Током школске године	Подршка педагошко психолошког образовања родитеља – старатеља даровите деце	Разговор, консултације, радионице, предавања	Стручни сарадници	Подигнут ниво пед.- псих. образовањ а род.-стар. даровите деце

Током школске године	Сарадња са Центром за Социјални рад у Суботици	Разговор	Стручни сарадници, директор, одељенски старешина, Тим за ЗУНЗЗ	Тимски рад у приступу решавања проблема
Друго полугодиште	Упознавање родитеља – старатеља о реформама у образовању, са уписном политиком школа	Разговор, информације путем огласне табле,	Директор, пом. директора, секретар, стручни сарадници	Информисаност родитеља
Током школске године	Учешће родитеља – старатеља са истраживањима васпитно-образовног рада школе и унапређивањима у наставној пракси и накнадно извештавање о добијеним резултатима	Разговор, информације путем огласне табле, веб сајт	Стручни сарадници, директор, пом. директора, одељенске старешине, тим за самовредновање, стручни актив за развојно планирање, тим за ЗУНЗЗ, Тим за КВиС	Унапређивање и истраживање наставне праксе кроз тимски рад породице и школе

РОДИТЕЉСКИ САСТАНЦИ

Родитељски састанци ће се одвијати путем следећих облика:

ИНДИВИДУАЛНИ КОНТАКТИ СА РОДИТЕЉИМА

Индивидуални контакти са родитељима имају за циљ међусобно информисање о напредовању и укупном психофизичком и социјалном развоју ученика. Сваки одељењски старешина прима родитеље у време које сам одреди и о томе води посебну документацију. На огласној табли за родитеље налази се распоред индивидуалних састанака одељенског старешине са родитељима. Посебно је важно интензивирати рад са родитељима ученика који показују изузетно напредовање или стагнирање у раду. Такође родитељи имају могућност за индивидуалне састанке са стручним сарадницима у циљу решавања

проблема застоја у учењу, развоју, понашању, саветовању у вези каријерног пута ученика, итд.

На школском сајту родитељи могу да виде распоред индивидуалних састанака одељењског старешине и наставника са родитељима, ради што бољег информисања родитеља.

САСТАНЦИ СА РОДИТЕЉИМА

Сваки одељењски старешина својим програмом рада утврђује број и садржај родитељских састанака који ће бити одржани током године (најмање четири, а по потреби и више). Одељењски старешина може реализовати и групне родитељске састанке уколико процени да су они сврсисходнији. На родитељским састанцима поред утврђених садржаја који се тичу анализе успеха и владања, реализације наставе, организације излета, екскурзија, рада ваннаставних активности биће реализоване и неке од педагошко-психолошких и здравствених тема, затим тема које сте односе на дуални модел образовања, каријерног вођења и саветовања, итд. У организацији родитељских састанака и избору садржаја разговора велико учешће ће узети психолог, педагог и директор школе.

Обавеза сваког одељенског старешине је да на време пријаве одржавање родитељског састанка и поделе позивнице за исти. Тако ће на време све потребне информације стизати до родитеља а руководство школе биће у прилици да непосредно одговара на питања родитеља о свим актуелним дешавањима у школи, уколико се укаже потреба, организоваће се и ванредни родитељски састанци за поједина одељења – разреде током трајање школске године. Овим састанцима често присуствују и стручни сарадници.

САВЕТ РОДИТЕЉА

Савет родитеља чини по један представник из сваког одељења у школи. У току школске године Савет родитеља разматра питања из своје надлежности, а која су планирана Годишњим планом рада школе, а то су:

- Остварује чвршћу сарадњу између породице и школе ради постизања јединства образовно-васпитног утицаја на ученике;
- Предлаже представнике родитеља ученика у Школски одбор;
- Предлаже своје представнике у тиму за развојно планирање и у друге стручне тимове школе;
- Предлаже мере за осигурање квалитета и унапређивање образовно-васпитног рада;
- Разматра предлог програма образовања и васпитања, развојног плана, годишњег плана рада, извештаје о њиховом остваривању, вредновању и о самовредновању;
- Разматра намену коришћења средстава прикупљених од родитељаи од проширене делатности школе;
- Разматра и прати услове за рад школе, услове за одрастање и учење, безбедност и заштиту ученика;

- Учествује у поступку прописивања мера заштите и безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организује школа;
- Даје сагласност на програм, цену екскурзије и избор агенције и организовање екскурзије и разматра извештај о њиховом остваривању;
- Разматра и друга питања утврђена статутом.

Савет родитеља има право да своје предлоге, питања и ставове упућује Школском одбору, директору и стручним органима Школе.

Родитељи су, кроз Савет родитеља упознати са садржајем и начином реализације актуелних пројеката у школи као што су самовредновање, школско развојно планирање, као и са резултатима истраживачко – аналитичког рада стручне службе.

Значајна је и подршка родитеља у обезбеђивању услова за успешнији рад школе, уређењу, опремању, обезбеђивању награда. Родитељи су присутни и радо виђени на бројним манифестацијама школе, завршној матурској свечаности, и другим активностима из културне и јавне делатности школе.

Реализација програма сарадње са породицом пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.

Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, одељењске старешине, психолог и педагог у сарадњи са тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.

17 ПРОГРАМ ИЗЛЕТА И ЕКСКУРЗИЈА

Опште одредбе

Екскурзије и излети представљају посебан облик образовно-васпитног рада који се реализује ван школске учионице, са циљем непосредног проучавања наставних садржаја који се не могу у потпуности обрадити у учионици, као и ради повезивања теорије и праксе. Школа планира извођење екскурзија и излета у складу са наставним планом и програмом, а они чине саставни део Годишњег плана рада школе.

Посебна пажња приликом реализације ових активности посвећује се безбедности и заштити ученика. Програм екскурзија се на почетку сваке школске године представља Савету родитеља. Све екскурзије и излети имају изразито едукативни карактер.

У циљу бољег повезивања теорије и праксе у области стручног образовања, изводе се и стручне екскурзије у оквиру предметних актива.

Програм излета

Излети су једнодневни и организују се на почетку школске године, у оквиру територије Републике Србије. Њихов циљ је обogaћивање знања и разумевања природних и друштвених појава, уметничких дела, као и подстицање интересовања за науку, културу и уметност. Излети су усклађени са наставним програмима обавезних и изборних предмета и омогућавају непосредно искуствено учење.

Програм екскурзија

Екскурзије и студијска путовања омогућавају остваривање образовних исхода кроз алтернативни облик наставе (нпр. посете културно-историјским споменицима, природним ресурсима, компанијама, школама и разговоре са мештанима). Овај облик наставе пружа наставницима прилику да упознају ученике у неформалном окружењу, стекну увид у социо-емоционалне компетенције ученика, њихов статус у вршњачкој групи и динамику односа у одељењу, што је значајно за превенцију насиља и неговање вредности сарадње и солидарности.

Екскурзије се организују у складу са **Правилником о организацији и реализацији екскурзија у средњим школама**.

Услови за реализацију екскурзије

Екскурзија се организује уз писмену сагласност родитеља/старатеља и то по правилу за најмање 60% ученика истог разреда. Изузетно, екскурзија може бити реализована и уколико је писмену сагласност дало 60% родитеља ученика једног одељења. Екскурзије за ученике истог разреда организују се са истим садржајем и, по правилу, у исто време. Уколико нису испуњени наведени услови, одлуку о неодржавању екскурзије доноси директор школе.

Циљ и задаци екскурзије

Циљ: Непосредно упознавање природних и друштвених појава, културног наслеђа и привредних достигнућа, у функцији образовно-васпитне улоге школе.

Задаци:

- Проучавање објеката и феномена у природи
- Уочавање узрочно-последичних односа у природним и друштвеним условима
- Развијање интересовања за природу и еколошке навике
- Упознавање начина живота и рада људи у различитим крајевима
- Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима
- Унапређивање социјалних вештина ученика

Садржај и реализација екскурзије

Садржај екскурзије је усклађен са планом и програмом наставе и учења и чини део Годишњег плана рада школе. Носиоци припреме и реализације су директор школе, стручни

вођа путовања (члан Тима за екскурзије), одељењски старешина или наставник кога директор одреди. Вођа путовања одговара за спровођење програмских активности, као и за координацију са старешином и безбедност ученика.

Екскурзија се, по правилу, реализује у Републици Србији. Једном током школовања може се организовати и у Републици Српској, а за ученике завршних разреда и у иностранству. Студијска путовања у циљу учења језика и културе, сарадње у пројектима и сл. могу се планирати уз сагласност надлежне школске управе.

Уколико се екскурзија одржава у време наставе, настава се надокнађује у складу са календаром и планом рада. Директор одговара за законитост реализације свих путовања.

Избор агенције

Избор туристичке агенције врши се у складу са Законом о јавним набавкама. Екскурзију може реализовати само агенција која поседује важећу лиценцу. Комисију за избор агенције образује директор школе, а чине је најмање три члана: представник Савета родитеља, наставник који учествује у екскурзији и још један члан по потреби. Стручну подршку дају секретар и финансијско-административно лице школе. Директор доноси одлуку о избору понуђача на основу предлога комисије.

Родитељи се благовремено обавештавају о програму, цени и условима путовања. Једнодневна путовања могу бити организована без obroка, а вишедневна се уговарају најмање на бази полупансиона.

Безбедност путовања

Пре путовања, директор школе организује консултативни састанак са свим релевантним учесницима, о чему се води записник. У случају друмског превоза, директор је дужан да обезбеди поштовање свих прописа који се односе на безбедност деце. Уколико се утврде неправилности у вези са возилом или возачем, путовање се одлаже до отклањања недостатака.

Забрањена је конзумација алкохола и опојних средстава за све учеснике путовања. Ученици који се недолично понашају и наруше углед школе биће враћени са екскурзије на терет родитеља, уз њихово претходно обавештавање.

План дежурства наставника током екскурзије је саставни део програма. Све дневне активности морају бити окончане до 24 часа.

За путовања дужа од једног дана, уколико у месту боравка нема здравствене службе, агенција је дужна да обезбеди пратиоца – лекара. За екскурзије дужег трајања, родитељ је у обавези да достави податке о здравственом стању ученика, које издаје изабрани лекар. Тајност ових података мора бити обезбеђена, а за то су одговорни директор школе, одељењски старешина и лекар.

Извештај о извођењу екскурзије

По завршетку екскурзије, стручни вођа путовања, у сарадњи са представником туристичке

агенције, сачињава забелешку о току путовања. У року од три дана након повратка, стручни вођа путовања доставља директору школе писани извештај који садржи:

- оцену реализације екскурзије,
- квалитет пружених услуга од стране туристичке агенције,
- податке о стеченим знањима и искуствима ученика,
- начине интеграције тих искустава у наставни процес,
- утиске ученика, добијене на основу анкетних листова,
- преглед планираних активности које ће наставници реализовати са ученицима у настави и ваннаставним програмима (на пример: пројекти, презентације, изложбе и сл.).

Извештај се доставља Савету родитеља и Наставничком већу ради разматрања, а Школском одбору на усвајање. Одељењски старешина на родитељском састанку упознаје родитеље са садржајем извештаја. Извештај о изведеном путовању чини саставни део Годишњег извештаја о раду школе. Уколико се, приликом разматрања извештаја, утврди да планирани програм није у потпуности реализован или да туристичка агенција није испоштовала уговорене обавезе, школа је у обавези да поднесе званичну рекламацију туристичкој агенцији. Тим за екскурзије и излете остварује блиску сарадњу са Тимом за професионални развој, Тимом за координацију рада са Ученичким парламентом и Тимом за каријерно вођење и саветовање (КВиС), како би се омогућио што већи педагошки ефекат свих активности и интегрисала искуства са путовања у целовит васпитно-образовни процес.

Активност	Начин реализације	Носиоци реализације	Очекивани исходи
Екскурзија	Ученике упознати са општом културом земље, историјом, обичајима, практично упознавање са радом и начином производње у индустријама које се односе на образовне профиле	Одељењски старешина, предметни наставници, тим за екскурзије, тим за координацију Ученичког парламента, тим за КВиС	Приближавање и унапређење комуникације, подела искуства и мишљења, повећање заинтересованост и за начин живота у другим срединама
Излети са одељењем	Шетња, разговор, дискусија	Одељењски старешина, тим за екскурзије	Приближавање и унапређење комуникације у одељењској заједници

Екскурзије и излети у оквиру стручних актива	Упознати наставнике са сегментима рада, производње везаних за њихову струку	Чланови стручних већа, тим за екскурзије, тим за професионални развој	Усклађивање односа личности и знања са жељама наставника
Реализација програма излета и екскурзија пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.			

Извештај о извођењу екскурзије

После изведеног путовања, стручни вођа путовања и представник туристичке агенције сачињавају забелешку о извођењу путовања, након чега стручни вођа путовања у року од три дана сачињава извештај, који подноси директору, са оценом о извођењу и квалитету пружених услуга. Након изведеног путовања ученици попуњавају анкетни лист. Извештај садржи и информацију о стеченим знањима и искуствима са путовања, начин њихове интеграције у наставни процес, утиске ученика о реализованом путовању, као и планиране обавезне активности које ће наставници са ученицима осмислити и реализовати у настави и ваннаставним активностима (нпр. пројекти, презентације за родитеље, изложбе и сл.). Извештај доставља се савету родитеља и наставничком већу ради разматрања, а школском одбору ради разматрања и усвајања. Одељењски старешина на родитељском састанку упознаје родитеље са извештајем. Извештај о путовању је саставни део годишњег извештаја о раду школе. Ако се приликом разматрања извештаја о остваривању путовања оцени да предвиђени програм није остварен у целости или да туристичка агенција није испоштовала уговорне обавезе, школа подноси рекламацију агенцији.

18 ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

Програм безбедности и здравља на раду обухвата заједничке активности школе, родитеља, локалне самоуправе, усмерене на развој свести за спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду и током боравка у школи.

Школа ће остварити овај циљ реализацијом следећих задатака:

- Развијање свести и одговорности појединца за сопствено здравље, о значају примене заштитних мера правилника о процени ризика за сва радна места у складу са систематизацијом радних места;
- Упознавање са одредбама акта о процени ризика, могућим опасностима, штетностима као и безбедносним мерама;
- Периодичној контроли примене правилника и предузимању мера у случају одступања од безбедносних мера;
- Активности везане за пређење примене Правилника о безбедности и Акта о процени ризика за сва радна места у складу са систематизацијом радних места;
- Едукација запослених о значају Правилника о безбедности као и Акта о процени ризика, изменама у области безбедности и здравља на раду;

- Обука запослених за пружање прве помоћи и провера теоријске и практичне оспособљености;
- Реализација обука за ученике од стране предметних наставника из безбедности и заштите на раду;
- Обука помоћног особља о правилном и безбедном коришћењу средстава за хигијену;
- По потреби ће се вршити периодична контрола електричних инсталација ниског напона, пп апарата, машина и опреме;
- Вођење евиденције о извршеним периодичним контролама;
- Обележавање значајних датума везаних за безбедност и здравља на раду;
- Процена ризика при извођењу екскурзија и излета.

Реализација програма безбедности и здравља на раду пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.

Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом за безбедност и заштиту на раду, тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.

19 ПРОГРАМ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

ИОП је писани документ установе, којим се планира додатна подршка у образовању и васпитању детета, односно ученика ако претходно прилагођавање и отклањање физичких и комуникацијских препрека нису довеле до остваривања општих исхода образовања и васпитања, односно до задовољавања образовних потреба ученика са изузетним способностима.

ИОП садржи:

- 1) податке о детету, ученику односно одраслом и податке о тиму за додатну подршку (Образац 1);
- 2) педагошки профил детета, ученика, односно одраслог (Образац 2);
- 3) план мера индивидуализације (Образац 3);
- 4) персонализовани програм наставе и учења (Образац 4);
- 5) податке о праћењу вредновању ИОП-а (Образац 5);
- 6) сагласност родитеља (Образац 6).

ИОП може да садржи и:

- 1) план транзиције – план подршке детету и ученику при укључивању у образовање, при преласку на други ниво образовања или при преласку у другу образовну установу; (Образац 7);
- 2) план превенције раног напуштања образовања за децу и ученике у ризику од раног напуштања школе (Образац 8)

ИОП може да се донесе за део или област у оквиру наставног предмета, један наставни предмет, групу наставних предмета или за све садржаје, односно наставне предмете за разред који ученик похађа, као и за ваннаставне активности.

ВРСТЕ ИОП-А ИОП може да буде:

– по **прилагођеном програму** у коме се прецизно планира циљ пружања подршке која се односи на прилагођавање и обогаћивање простора и услова у којима се учи, прилагођавање метода рада, уџбеника и наставних средстава током образовно-васпитног процеса; активности и њихов распоред као и лица која пружају подршку - ИОП1

– по **измењеном програму** у коме се, осим већ наведеног, прецизно планира прилагођавање општих исхода образовања и васпитања, прилагођавање посебних стандарда постигнућа ученика у односу на прописане и прилагођавање садржаја за један, више или за све предмете - ИОП2

– **обогаћен и проширен програм** који се примењује за ученике са изузетним способностима - ИОП3 Доношењу ИОП-а са измењеним програмом, односно прилагођеним посебним стандардима постигнућа, претходи доношење, примена и вредновање ИОП-а са прилагођеним програмом, као и мишљење интерресорне комисије за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком детету и ученику

НАЧИН ИЗРАДЕ ИОП-А

Испитивање детата уписаног у школу

У поступку испитивања детата уписаног у школу, школа може да утврди потребу за доношењем индивидуалног образовног плана или додатном подршком за образовање. Ако додатна подршка захтева финансијска средства, упућује писмени захтев изабраном лекару надлежног дома здравља за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке које утврђује интерресорна комисија.

Прикупљање података и формирање документације о ученику

Сви запослени у образовно-васпитним и васпитно-образовним установама имају обавезу да прете развој и напредовање деце и ученика у току учења и развоја вештина за учење, социјалног развоја, развоја комуникације и самосталности. Ако се у том поступку утврди да дете или ученик не остварује очекиване исходе образовања и васпитања или су резултати које ученик остварује значајно изнад нивоа општих и посебних стандарда, приступа се прикупљању података, ради формирања неопходне документације за пружање одговарајуће подршке у образовању и васпитању.

Ти подаци се прикупљају из различитих извора (од родитеља, односно старатеља детета или ученика, стручњака ван образовне установе који добро познаје дете, односно ученика, од вршњака и самог детета, односно ученика, на начин на који је то могуће), при чему се користе различите технике (систематско посматрање активности детета, односно ученика у различитим ситуацијама, тестирање, као и интервјуисање и попунавање упитника од стране ученика и других који познају дете, односно ученика). Медицински налази су, по потреби, саставни део документације. На основу прикупљених података и документације стручни сарадник координира израду и у сарадњи са наставником, одељењским старешином израђује педагошки профил ученика.

Педагошки профил

Педагошки профил садржи опис образовне ситуације ученика и основ је за планирање индивидуализованог начина рада са дететом, односно учеником. Полазна основа за израду образовног или педагошког профила јесте Закон о основама образовања и васпитања. Овим и сличним члановима Закона дефинисана су постигнућа ученика која се могу разврстати у четири категорије:

- Вештине учења како се учи.
- Социјалне вештине.
- Комуникацијске вештине.

- Самосталност и брига о себи.

Педагошки профил је концизан и прецизан опис ученика који ће обезбедити да се идентификују и процене јаке стране ученика и његове потребе за подршком у образовању. Идентификовање јаких и слабих страна ученика помажу тиму за пружање додатне подршке да планира потребе за подршком, као и врсте интервенција и ресурсе који ће омогућити напредак у образовању. Подаци у профилу се износе јасним, концизним и разумљивим језиком објективних чињеница, и морају се избегавати претпоставке, интерпретације, стручни термини и сл.

У оквиру одељка о вештинама учења и како се учи, прикупљају је подаци о:

- општим школским постигнућима – на пример: Има ли области/предмета где су ученикова постигнућа добра или изнад просечна?; Да ли је учениково напредовање видно спорије или да ли су његова постигнућа значајно нижа од постигнућа вршњака која се очекују у области коју посматрамо? Да ли се потребе ученика значајно разликују од типичних вршњачких потреба?
- текућем владању вештинама мишљења – на пример: разумевање прочитаног текста, аритметичко мишљење, решавање проблема у односу на свој узраст / стандарде; интересовања, посебне вештине и компетенције и сл.
- мотивацији ученика, представи о себи као особи која учи или ученику, ставови према школовању.
- да ли ученик има сметње и да ли уочена сметња(е) лоше утиче на ученикова образовна постигнућа?

У области социјалних вештина, прикупљају се информације о:

- учениковим односима са другим људима - на пример: развој и одржавање социјалних контаката и односа, понашање према вршњацима и одраслима, поштовање општих правила и сл.
- о способност личног прилагођавања различитим социјалним контекстима (слика о себи, ставови, сналажење и сл.)
- школска пријатељства, као и врсте и начини игре/забаве са вршњацима (однос према заједничким правилима, специфичне реакције и сл.)
- (у појединим ситуацијама) социјалне вештине/компетенције могу да укључе и начин поздрављања других особа, начин узимања речи током разговора, вештине одржавања разговора и сл.

У области комуникације, прикупљају се подаци о:

- модалитетима (каналима) комуникације које ученик користи да прими информације од других и да да информације другима;
- евентуалном постојању сметњи везаних за слух, вид, говор или други вид комуникације (укључујући и невербалну), које утичу на његово укључивање и учешће у образовању;
- да ли ученик у потпуности влада језиком на коме се школује (и језиком већинске групе) или има тешкоће које утичу на његово укључивање у образовни процес?

Кад је у питању самосталност и брига о себи, прикупљају се подаци о:

- начину обављања дневних обавеза и активности које се тичу учениковог учествовања у образовању;
- евентуалном постојању сметњи везаних за самостално кретање и обављање дневних обавеза и да ли уочене моторичке, физичке и/или чулне сметње утичу на његово укључивање и учешће и напредовање у образовању.

- укупном здравственом стању ученика тј. да ли ученик има текућих здравствених тешкоћа (постојање адекватне медицинске документације) и да ли оне утичу на укључивање у образовни процес или напредак у савладавању редовног школског програма?

Као последња област, прикупљају се подаци о утицају спољашњег окружења за учење, односно подаци о породичним и другим условима који могу да утичу на учење и напредовање ученика. На основу педагошког профила, идентификују се приоритетне области и потребе за подршком детету у образовно-васпитној установи. Стручни сарадник координира израду и у сарадњи са васпитачем, односно наставником и родитељем израђује педагошки профил детета, ученика.

На основу педагошког профила ученика утврђују се:

- а) подручја у којима постоји потреба за додатном подршком у образовању и васпитању и
- б) планира се отклањање физичких и комуникацијских препрека (индивидуализован начин рада) у образовно-васпитном, односно васпитно-образовном раду.

Мере индивидуализације остварују се путем:

1) разумног прилагођавања простора и услова у којима се одвија активност у предшколској установи, односно настава у школи (отклањање физичких баријера, осмишљавање додатних и посебних облика активности, израде посебног распореда активности итд.

2) прилагођавања метода рада, наставних средстава и дидактичког материјала, начина давања инструкције и задавања задатака, праћења напредовања, начина усвајања садржаја, провере знања, организације ситуација учења, постављања правила понашања и комуникације и др.

3) измена садржаја активности у васпитној групи, односно садржаја учења и исхода образовања и васпитања.

Планиране мере за отклањање физичких и комуникацијских препрека (индивидуализован начин рада) у установи, уписују се у Образац 3 који је одштампан уз Правилник о ближимпутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање. Право на ИОП има свако дете и ученик које има потребу за додатном подршком у образовању и васпитању због тешкоћа у приступању, укључивању, учествовању или напредовању у васпитно-образовном или образовно-васпитном раду, ако те тешкоће утичу на остваривање општих исхода образовања и васпитања, а нарочито ако дете, односно ученик:

- има тешкоће у учењу (због специфичних сметњи учења, или проблема у понашању и емоционалном развоју);
- има сметње у развоју или инвалидитет (телесне, моторичке, чулне, интелектуалне или вишеструке сметње);
- потиче, односно живи у социјално нестимулативној средини (социјално, економски, културно, језички сиромашној средини или дуготрајно борави у здравственој, односно социјалној установи);
- из других разлога остварује право на подршку у образовању.

Овај предлог може да покрене стручни тим за инклузивно образовање, а на основу порцене потреба за ИОП-ом коју може да да:

- одељењски старешина

- наставник/ица
- стручни сарадник/ица
- родитељи

Када покретач иницијативе није родитељ, школа је дужна да писаним путем обавести родитеље или старатеље да је овај предлог покренут. Стручни тим за инклузивно образовање покреће предлог за доношење ИОП-а ако дете, односно ученик не постиже исходе образовања, односно опште и посебне стандарде постигнућа због сметњи у развоју и инвалидитета, или ако би ученик, због његових изузетних способности, могао да постигне или већ постиже резултате који су изнад нивоа општинских и посебних стандарда. Предлог садржи образложене разлоге за покретање предлога за утврђивање права на ИОП, као и доказе о претходно организованом индивидуализованом начину рада са дететом, односно учеником. Родитељ, односно старатељ својим потписом потврђује да је у потпуности упознат са покретањем предлога за утврђивање права на ИОП, разлозима за његово покретање и да јесагласан да се приступи изради ИОП-а.

ИОП је писани документ установе, којим се планира додатна подршка у образовању и васпитању детета, односно ученика ако претходно прилагођавање и отклањање физичких и комуникацијских препрека нису довеле до остваривања општих исхода образовања и васпитања, односно до задовољавања образовних потреба ученика са изузетним способностима.

ИОП садржи:

- 1) податке о детету, ученику односно одраслом и податке о тиму за додатну подршку ;
- 2) педагошки профил детета, ученика, односно одраслог;
- 3) план мера индивидуализације;
- 4) персонализовани програм наставе и учења;
- 5) податке о праћењу и вредновању ИОП-а;
- 6) сагласност родитеља.

ИОП може да садржи и:

- 1) план транзиције – план подршке детету и ученику при укључивању у образовање, при преласку на други ниво образовања или при преласку у другу образовну установу;
- 2) план превенције раног напуштања образовања за децу и ученике у ризику од раног напуштања школе.

ИОП може да се донесе за део или област у оквиру наставног предмета, један наставни предмет, групу наставних предмета или за све садржаје, односно наставне предмете за разред који ученик похађа, као и за ваннаставне активности.

ИОП може да буде:

- **по прилагођеном програму** у коме се прецизно планира циљ пружања подршке која се односи на прилагођавање и обогаћивање простора и услова у којима се учи, прилагођавање метода рада, уџбеника и наставних средстава током образовно-васпитног процеса; активности и њихов распоред као и лица која пружају подршку - **ИОП1**;
- **по измењеном програму** у коме се, осим већ наведеног, прецизно планира прилагођавање општих исхода образовања и васпитања, прилагођавање посебних стандарда постигнућа ученика у односу на прописане и прилагођавање садржаја за један, више или за све предмете - **ИОП2**;
- **обогачен и проширен програм** који се примењује за ученике са изузетним способностима - **ИОП3**;

Доношењу ИОП-а са измењеним програмом, односно прилагођеним посебним стандардима постигнућа, претходи доношење, примена и вредновање ИОП-а са прилагођеним програмом, као и мишљење интерресорне комисије за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком детету и ученику.

Након добијања писане сагласности родитеља, а на основу предлога стручног тима за инклузивно образовање директор установе формира тим за пружање додатне подршке детету или ученику. У школи, тим за пружање додатне подршке ученику чине:

- одељењски старешина,
- предметни наставник,
- стручни сарадник,
- родитељ, односно старатељ детета,
- у складу са потребама детета и педагошки асистент, односно стручњак ван школе, на предлог родитеља, односно старатеља.

Овај тим израђује ИОП. **Родитељ, односно старатељ даје сагласност заспровођење ИОП-а.** Стручни тим за инклузивно образовање установе доставља ИОП педагошком колегијуму на усвајање.

Уколико родитељ неоправдано одбије учешће у изради или давању сагласности на ИОП, установа је дужна да о томе обавести надлежну установу социјалне заштите у циљу заштите најбољег интереса детета, односно ученика.

ИОП се остварује у оквиру заједничких активности у одељењу школе. Наставник при планирању свог рада у одељењу, укључује мере и активности предвиђене ИОП-ом. ИОП садржи:

- 1) податке о детету, ученику односно одраслом и податке о тиму за додатну подршку ;
- 2) педагошки профил детета, ученика, односно одраслог;
- 3) план мера индивидуализације;
- 4) персонализовани програм наставе и учења;
- 5) податке о праћењу и вредновању ИОП-а;
- 6) сагласност родитеља.

ИОП може да садржи и:

- 1) план транзиције – план подршке детету и ученику при укључивању у образовање, при преласку на други ниво образовања или при преласку у другу образовну установу;
- 2) план превенције раног напуштања образовања за децу и ученике у ризику од раног напуштањашколе.

ИОП може да се донесе за део или област у оквиру наставног предмета, један наставни

предмет, групу наставних предмета или за све садржаје, односно наставне предмете за разредкоји ученик похађа, као и за ваннаставне активности.

Изузетно, према потребама детета, односно ученика, а на основу одлуке тима за пружањедодатне подршке ученику, ИОП може да се остварује и ван одељења у школи. У току примене ИОП-а у установи активно учествују сви чланови тима за пружање додатне подршке детету, односно ученику.

Ако примена ИОП-а захтева финансијска средства, установа упућује писмени захтев интерресорној комисији за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком детету или ученику.

ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА ЗА КОЈЕ ЈЕ ИЗРАЂЕН ИОП

Ученик који стиче образовање у току примене ИОП-а оцењује се према ИОП-у, а у складу сапрописом о оцењивању ученика у основном и средњем образовању и васпитању. Завршни испит, односно матуру полаже у складу са прописом о програму завршног испита, односно матуре, уз неопходна прилагођавања која предлаже и образлаже тим за пружање додатне подршке ученику, а у складу са ИОП-ом.

ВРЕДНОВАЊЕ И ИЗМЕНА ИОП-А

Вредновање ИОП-а врши се ради процене остварености циљева утврђених ИОП-ом. Оно може бити:

- **спољашње** кога врши просветни саветник, односно саветник – спољни сарадник у току стручнопедагошког надзора. У оквиру вршења стручно-педагошког надзора утврђује се испуњеност услова у поступку доношења ИОП-а, вреднује се садржај и примена ИОП-а.

- **вредновање ИОП-а унутар установе** врши се кроз самовредновање стручног тима за инклузивно образовање и тима за пружање додатне подршке детету, односно ученику, према унапред утврђеној динамици у ИОП-у и према указаној потреби, **у првој години уписа тромесечно**, а у свим **наредним годинама на почетку сваког полугодишта, односно радне године**. Резултати вредновања обавезно се достављају стручном тиму за инклузивно образовање и педагошком колегијуму.

На основу резултата вредновања ИОП-а тим за пружање додатне подршке детету односно ученику израђује предлог измене и допуне односно прилагођавања ИОП-а потребама детета односно ученика. Измена ИОП-а врши се у складу са напретком и развојем детета, односно ученика: ако постигне планиране резултате пре очекиваног рока или не постиже очекиване резултате, односно у другим случајевима када настану промене у понашању детета и његовом окружењу.

Подаци о резултатима вредновања ИОП-а саставни су део документације која прати ИОП. На основу вредновања, уз сагласност стручног тима за инклузивно образовање, педагошки колегијум доноси одлуку о даљој примени, изменама и допунама ИОП-а или престанку потребе за ИОП-ом, на предлог тима за пружање додатне подршке.

Одлука о наставку спровођења ИОП-а доноси се ако се утврди да планиране активности одговарају потребама детета, односно ученика, или да се резултати могу очекивати наредног периода рада. Време спровођења ИОП-а може се продужити, уз сагласност родитеља, односно старатеља детета, или ученика.

Одлука о престанку потребе за ИОП-ом доноси се ако се утврди да се даљи напредак детета, односно ученика може остваривати применом индивидуализованог начина рада.

Покретање васпитно-дисциплинског поступка

Када се васпитно-дисциплински поступак покреће за ученика који се образује по ИОП-у, тим за инклузивно образовање и тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања заједно анализирају да ли је школа спровела мере које су предвиђене ИОП-ом.

Овом анализом се утврђује ефекат планираних и предузетих мера и, по потреби, уводе нове мере подршке и мењају стратегије рада са учеником.

За ученика који се образује по ИОП-у, тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у сарадњи са тимом за инклузивно образовање сачињава план појачаног васпитног рада, односно план заштите уколико ученик трпи насиље. Том приликом води се рачуна о областима из педагошког профила ученика у којима је ученику потребна подршка.

Тим за инклузивно образовање сарађује у реализацији активности са тимом за самовредновање, тимом за КВиС, тимом за школски спорт и здравствену превенцију, тимом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, тимом за обезбеђивање квалитета и развоја установе, тимом за професионални развој.

Реализација програма инклузивног образовања пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.

Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом за инклузивно образовање, тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.

20 ДРУГИ ПРОГРАМИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА РАД ШКОЛЕ

20.1 ПРОГРАМ УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА

Ученички парламент чине по два представника сваког одељења у школи. Чланове парламента бирају ученици одељењске заједнице сваке школске године, а чланови парламента бирају председника. Сва питања везана за функционисање Ученичког парламента су детерминисана у Пословнику УП дефинисаног на основу Закона о основама система образовања и васпитања, а у складу са Статутом Хемијско-технолошке школе у Суботици. Председник Ученичког парламента је члан Тима за самовредновање и присуствује седницама Школског одбора. Све активности УП се воде двојезично, на српском и мађарском језику (Пословник, седнице, радионице, акције, итд).

Ученички парламент обавља послове давања мишљења и предлога стручним органима, школском одбору, савету родитеља и директору о: правилима понашања у школи, мерама безбедности ученика, годишњем плану рада, школском развојном плану, школском програму, начину уређивања школског простора, избору учбеника, слободним активностима, учешћу на спортским и другим такмичењима и организацији свих манифестација ученика у школи и ван ње и другим питањима од значаја за њихово образовање. Такође, разматра односе и сарадњу ученика и наставника, стручног сарадника и атмосфере у школи. Парламент се бави пословима обавештавања ученика о питањима од посебног значаја за њихово школовање и о активностима ученичког парламента.

Парламент бира два представника ученика који учествују у раду школског одбора. Ученици активно учествују у процесу планирања развоја школе и у самовредновању, представници парламента су чланови Стручног актива за развојно планирање, Тима за самовредновање и Тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања. Програм рада парламента саставни је део годишњег плана рада школе. Ученици активно учествују у доношењу одлука које се њих непосредно тичу. Представници Ученичког парламента школе чланови су Општинског Ученичког парламента Суботице.

Руководство школе, Тим за подршку ученицима и Ученички парламент баве се заступањем интереса свих ученика у школи, као и подржавањем иницијатива ученика ради јачања самопоуздања и развоја одговорних личности. Школа пружа подршку активном укључивању ученика у остале организације и дешавања у циљу развоја позитивних вредности и сарадње.

Циљ рада Ученичког парламента се односи на развијање осећаја за живот у демократском друштву и стицање вештина демократског одлучивања, заштиту права и интереса ученика, иницирање и промовисање иницијативности и активизма ученика у изградњи школе као најприродније демократске средине, иницирање и реализација сопствених акција, развијање сарадње са разним организацијама, развијање свести о правим друштвеним вредностима, развијање културе дијалога, подизање свести и опште

културе код ученика, побољшање стања у школи како би међу ученицима промовисала сарадња, разумевање, толеранција, поштовање различитости, солидарност, ненасилје, доприносе решавању проблема ученика у школи и унапређење васпитно-образовог рада и културно-забавног живота Школе.

Исходи Ученичког парламента односе се на оспособљавање ученика да самостално или тимски преузму одговорност за добијена задужења, од саме припреме, планирања, организовања и реализовања одређених активности, успостављања сарадње са Локалном самоуправом и разним НВО ради унапређења личних компетенција које су потребне за целоживотно учење, оспособљавање за комуникацијске и организационе вештине, оспособљавање за живот у демократском друштву уз доношење демократских одлука и њихово спровођење, ширење социјалне мреже познанстава ради будуће опремљености и спремности за живот и рад у сарадњи и хармонији са другим људима, бити спреман да преузме иницијативу за решавање проблема у заједници који живи уз свесност о правим друштвеним вредностима и општој култури уз поштовање права других људи.

Тим за координација рада са Ученичким парламентом сарађује у реализацији активности са тимом за самовредновање, тимом за КВиС, тимом за школски спорт и здравствену превенцију, тимом за еколошки програм и заштиту животне средине, тимом за културну и јавну делатност, тимом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, тимом за инклузију, тимом за обезбеђивање квалитета и развоја установе, тимом за развој међупредметних компетенција и предузетништва, стручни актив за развојно планирање.

Време реализације	Активности/ теме	Начин и место реализације	Носиоци реализације	Очекивани исходи
Септембар/Октобар	-конституисање Парламента и упознавање са радом УП и избором представника из одељења, Пословник о раду УП, -избору председника и заменика УП и записничара -избор представника за Школски одбор -избор представника за Стручни актив за развојно планирање, Тима за самовредновање и Тима за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања	Дискусија Учионица	Директор Школе, одељ. стар., тим за координацију УП, тим за самовредовање, тим за ЗУНЗЗ, стручни актив за развојно планирање, стручни сарадници,	Оспособљеност за демократско одлучивање и суживот у заједници на нивоу Школ

	<ul style="list-style-type: none"> - разматрање извештаја о раду школе у претходној школској години - презентовање Извештаја о самовредновању рада школе за претходну школску годину и мера за побољшање квалитета - разматрање извештаја Тима за ЗУНЗЗ - извештај о раду УП - разматрање предлога Годишњег плана рада школе - доношење плана рада УП - правилник о васпитној, васпитно-дисциплинској и материјалној одговорности и Правилима понашања у ХТШ 		секретара школе	
Током школске године	Радионице на одређене теме: комуникација, сарадња, каријерно вођење и саветовање, превенција насиља, итд.	Радионица Учионица	Тим за координацију УП, тим за КВиС, стручни сарадници, тим за ЗУНЗЗ	Унапређене вештине ученика
Октобар	<ul style="list-style-type: none"> - Упознавање чланова Парламента са законским оквиром деловања парламента, са правима и дужностима чланова; упознавање са нормативним актима школе (Статут; Школски програм и Развојни план школе); Законом о основама система система образовања и васпитања; Протоколом о заштити ученика од насиља, злостављања и занемаривања - предлог мера за побољшање безбедности ученика у школи 	Дискусија Предавање Учионица	Тим за координацију УП, тим за ЗУНЗЗ, секретар школе, стручни активн за развојно планирање	Усвајање појмова из Закона, Правилника и Пословника и правилна примена
Током школске године	-радионице Каријерно вођење и саветовање	Радионица учионица	Тим за каријерно вођење и саветовање,	Преузимање иницијативе и одговорности за сопствени

			одељењске старешине	развој каријере
Током године	-добровољно давање крви	Школа	Тим за школски спорт и здравствену превенцију	Свесност о важности хуманости
Новембар	- информације о успеху и дисциплини на крају првог тромесечја и предлози ученика за унапређење истих - расправа, анализа и организације допунске и додатне наставе -расправа и анализа организација слободних и ваннаставних активности -спортска дешавања, изложбе, акције, представе, утакмице -анализа и расправа о понашању ученика у школи -расправа и предлог мера за побољшање безбедности ученика у школи	Дискусија учионица	Тим за координацију УП, тим за ЗУНЗЗ, тим за школски спорт и здравствену превенцију, тим за културну и јавну делатност, стручни сарадници	Преузимање одговорности за сопствене поступке, преузимање иницијативе за решавање проблема и изношење сопственог мишљења
Децембар	- анализа рада УП - предлози за побољшање - организовање хуманитарне акције	Дискусија Учионица	Тим за координацију УП, тим за самовредновање, тим за ЗУНЗЗ, стручни актив за развојно планирање	Оспособљеност за анализу и процену сопственог и туђег рада уз могућност реалног сагледавања могућих унапређења истих, свест о важности хуманости
Током целе године	-учешће на радионицама које организују НВО, Локална самоуправа, Црвени крст и разна удружења - презентације факултета и високих струкових школа	Радионице Семинари Предавања Презентац . Учионица	Школски тимови за поједине области	Оспособљеност за успостављање сарадње и ширење социјалне

				мреже познанстава
Јануар	<ul style="list-style-type: none"> - информације о успеху и дисциплини на крају првог полугодишта и предлози ученика за унапређење истих - анализа посећености допунске и додатне наставе наставе - анализа остваривања развојног плана - извештај тима за ЗУНЗЗ - избор председника и заменика УП - прослава Савиндана 	Дискусија Учионица	Тим за координацију УП, тим за ЗУНЗЗ, тим за школски спорт и здравствену превенцију, тим за културну и јавну делатност, стручни сарадници, стручни актив за развојно планирање	Преузимање одговорности за сопствене поступке и изношење сопственог мишљења
Током другог полугод.	<ul style="list-style-type: none"> - учешће на радионицама које организују НВО, Локална самоуправа, Црвени крст и разна удружења - презентације факултета и високих струкових школа - спортска активности - Организовање и реализација заједничких пројеката и активности ученика, наставника и родитеља 	Радионице Семинари Предавања Презентац . Учионица	Школски тимови за поједине области	Преузимање одговорности за сопствене поступке и изношење сопственог мишљења
Фебруар - март	<ul style="list-style-type: none"> - припрема и организовање Дана школе и Дана отворених врата – презентација, спортска дешавања, дружење и размена искуства са гостима, обилазак града 	Дискусија Презентац ија	Школски тимови за поједине области	Оспособљеност за планирање, организовање и реализацију активности
Април	<ul style="list-style-type: none"> - информације о успеху и дисциплини на крају трећег квартала и предлози ученика за унапређење истих 	Дискусија Анализа	Тим за координацију УП, тим за ЗУНЗЗ, тим за школски спорт и здравствену	Преузимање одговорности за сопствене поступке и изношење сопственог мишљења

	<ul style="list-style-type: none"> -расправа, анализа и организације допунске и додатне наставе -расправа и анализа организација слободних и ваннаставних активности -спортска дешавања, изложбе, акције, представе, утакмице -анализа и расправа о понашању ученика у школи -расправа и предлог мера за побољшање безбедности ученика у школи 		<ul style="list-style-type: none"> превенцију, тим за културну и јавну делатност, стручни сарадници 	
Април - мај	<ul style="list-style-type: none"> - припрема и организовање Сајма образовања - припрема и организовање Дана отворених врата - припрема и организовање испраћаја матураната 	<ul style="list-style-type: none"> Дискусија Презентац . Учионица 	<ul style="list-style-type: none"> Школски тимови за поједине области 	<ul style="list-style-type: none"> Оспособљеност за припрему, планирање, организацију и реализацију активности
Јун	<ul style="list-style-type: none"> -анализа успеха и дисциплине на крају школске године - коментарисање остварене сарадње, планираних, договорених и остварених активности - идеје за наредну школску годину - евалуација рада УП и предлог за побољшање и унапређење рад 	<ul style="list-style-type: none"> Дискусија Упитници Учионица 	<ul style="list-style-type: none"> Тим за координацију УП, тим за самовредновање, стручни сарадници 	<ul style="list-style-type: none"> Процена планираних са оствареним активностима уз осврт на критичко мишљење ради унапређења рада УП наредне године
<p>Реализација програма рада Ученичког парламента пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године. Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом за координацију Ученичког парламента, тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.</p>				

20.2 ПРОГРАМ ВАСПИТНОГ РАДА ШКОЛЕ

Програм васпитног рада школе обухвата елементе који се односе на васпитно осмишљавање садржаја, облика и метода рада у настави, као и планирање и програмирање ваннаставних активности, друштвено-корисног рада, културне и јавне делатности школе, рада одељењског старешине, сарадње са родитељима, активности ученика у одељењима и мањим групама и рада стручних органа, а све у циљу подстицања развоја ученика као здраве личности.

Реализација програма васпитног рада школе пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.

Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, одељењске старешине, психолог и педагог у сарадњи са тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.

Циљеви васпитног рада Школе

Основни циљ васпитног рада у школи је изграђивање ученика као здраве личности. Школа, поред знања, треба да пружи ученицима основе интелектуалног, моралног, физичког, емоционалног, здравственог, професионалног (каријерног) и естетског васпитања. Средња школа има посебну улогу и одговорност у васпитању младих, пре свега због узраста ученика, који се налазе у периоду психосоцијалног сазревања и формирања личности. Као основни циљеви васпитног рада истичу се:

ЦИЉ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ
Развијање способности и интересовања ученика у различитим људским делатностима	Наставници, одељењске старешине, стручни сарадници, школски тимови за поједине области	Редовна настава, факултативна настава, додатна настава, рад секција, друштвено-користан рад, културна и јавна делатност школе
Изграђивање стваралачког односа према раду, материјалним и духовним добрима	Наставници, одељењске старешине, стручни сарадници, школски тимови за поједине области	Редовна настава, факултативна настава, додатна настава, рад секција, друштвено-користан рад, културна и јавна делатност школе
Оспособљавање за укључивање младих у активан друштвени живот	Наставници, одељењске старешине, стручни сарадници, школски тимови за поједине области	Редовна настава, факултативна настава, додатна настава, рад секција, друштвено-користан рад, културна и јавна делатност школе
Оспособљавање за примену	Наставници, одељењске	Редовна настава, факултативна

стеченог знања и вештина	старешине, стручни сарадници, школски тимови за поједине области	настава, додатна настава, рад секција, друштвено-користан рад, културна и јавна делатност школе
Правилно коришћење слободног времена	Наставници, одељењске старешине, стручни сарадници, школски тимови за поједине области	Редовна настава, факултативна настава, додатна настава, рад секција, друштвено-користан рад, културна и јавна делатност школе
Развијање интелектуалних и физичких способности	Наставници, одељењске старешине, стручни сарадници, школски тимови за поједине области	Редовна настава, факултативна настава, додатна настава, рад секција, друштвено-користан рад, културна и јавна делатност школе
Стицање и развијање свести о потреби чувања здравља и заштити природе и човекове средине	Наставници, одељењске старешине, стручни сарадници, школски тимови за поједине области	Редовна настава, факултативна настава, додатна настава, рад секција, друштвено-користан рад, културна и јавна делатност школе
Развијање хуманости, истинољубивости, патриотизма и других етичких својстава личности	Наставници, одељењске старешине, стручни сарадници, школски тимови за поједине области	Редовна настава, факултативна настава, додатна настава, рад секција, друштвено-користан рад, културна и јавна делатност школе
Васпитање за хумане и културне односе међу људима, без обзира на пол, расу, веру, националност, уверење	Наставници, одељењске старешине, стручни сарадници, школски тимови за поједине области	Редовна настава, факултативна настава, додатна настава, рад секција, друштвено-користан рад, културна и јавна делатност школе
Јачање компетенција ученика које доприносе социјалној интеграцији	Наставници, одељењске старешине, стручни сарадници, школски тимови за поједине области	Редовна настава, факултативна настава, додатна настава, рад секција, друштвено-користан рад, културна и јавна делатност школе

20.3 ПРОГРАМ УВОЂЕЊА ИНОВАЦИЈА

ИНОВАЦИЈА	ОПИС ИНОВАЦИЈЕ	НОСИОЦИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ
Увођење интерактивних облика рада у наставни процес (групни и индивидуални облик рада)	<ul style="list-style-type: none"> - теоријска обрада теме, - израда неколико варијанти припреме за час, - примена групног рада (демонстрација у одељењу) 	Наставници, стручни сарадници
Увођење пројектне наставе	<ul style="list-style-type: none"> - одабир наставне теме - корелација међу наставним предметима - подела дужности - извођење часа по принципима пројектне наставе 	Наставници, стручни сарадници
Примена савремених наставних средстава	<ul style="list-style-type: none"> - развој улога и могућности савремене наставе, - рад и могућност примене појединих средстава у настави, - демонстрација наставног часа, 	Наставници
Развијање дигиталних компетенција наставника	<ul style="list-style-type: none"> - све већи број наставника има развијене дигиталне компетенције 	Директор, помоћник директора, координатори практичне наставе, наставници, стручни сарадници, тим за професионални развој
Обука наставника за примену Google учионице и платформе Teams	<ul style="list-style-type: none"> - наставници су едуковани да користе онлајн платформе за наставу 	Директор, помоћник директора, координатори практичне наставе, наставници, стручни сарадници, тим за професионални развој
Примена дигиталних алата у циљу квалитетније наставе	<ul style="list-style-type: none"> - наставници и ученици користе апликације и платформе које унапређују процес наставе и учења 	Наставници, ученици
Наставници користите онлајн платформе за реализацију наставе	<ul style="list-style-type: none"> - наставници унапређују квалитет наставе уз помоћ онлајн платформи 	Наставници

Примена усвојених знања стечених на семинарима	<ul style="list-style-type: none"> - предавање на седницама - припрема наставног садржаја - извођење угледног часа 	Наставници, тим за професионални развој
Праћење примене знања стечених током стручног усавршавања Праћење реализације годишњег плана стручног усавршавања	<ul style="list-style-type: none"> - извештавање о стручном усавршавању на састанку стручног већа или седници Наставничког већа - евиденција о похађању семинара 	Стручна већа, наставници који су били на стручном усавршавању, тим за професионални развој
Осмишљавање пројеката који ће допринети побољшању образовног-васпитног рада у школи	<ul style="list-style-type: none"> - договор, разговор, дискусија - писање пројеката 	Сви наставници, тим за обезбеђивање квалитета и развој установе, директор, помоћник директора, координатори практичне наставе, стручни сарадници
<p>Реализација програма увођења иновација пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.</p> <p>Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.</p>		

20.4 ПРОГРАМ ВОЈНЕ ОБУКЕ

Чланом 79а Закона о војној, радној и материјалној обавези ученици средњих школа су дефинисани као категорија грађана грађана која се стицањем практичних знања и вештина кроз систем образовања и васпитања обучава за потребе одбране земље у условима ванредног и ратног стања.

Министарство одбране уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја је покренуло Иницијативу за увођење садржаја обуке у школски систем Републике Србије. Одредбама Закона о војној, радној и материјалној обавези прописано је да и ученици средњих школа припадају оној категорији грађана који треба да стекну знања и вештине „за потребе одбране земље у условима ванредног и ратног стања“. Програм војне обуке има за циљ да се створе услови да ученици завршних разреда средње школе стекну основна знања о систему одбране, да се упознају са својим правима и обавезама, као и да развију свест о потреби одбране земље и значају неговања патриотских осећања.

Предвиђено је да се теме реализују током четири часа одељењског старешине и да буду груписане на следећи начин:

час бр. 1	Место, улога и задаци Војске Србије у систему безбедности и одбране Републике Србије
	Војна обавеза у Републици Србији
	Радна и материјална обавеза у Републици Србији
час бр. 2	Како постати официр Војске Србије
	Како постати професионални војник
	Физичка спремност – преуслов за војни позив
час бр. 3	Служба осматрања и обавештавања
	Облици неоружаног отпора
	Бојни отрови, биолошка и запаљива средства
	Цивилна заштита
час бр. 4	Тактичко-технички зборови

Час Тактичко-технички збор треба да се реализује на тај начин да ученици посећују команде, јединице и установе Војске Србије.

Реализација програма војне обуке пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.

Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.

20.5 ПРОГРАМ РАДА СА ТАЛЕНТОВАНИМ И НАДАРЕНИМ УЧЕНИЦИМА

Да бисмо могли да саставимо план рада са талентованим и надареним ученицима важно је нагласити разлику између та два појма и прегледати најпопуларније дефиниције на ову тему.

ДЕФИНИЦИЈА ДАРОВИТОСТИ И ТАЛЕНТА:

Гагне (1985) сматра да је разлика између појма талента и појма даровитости та, што је даровитост природна урођено способност која омогућава спонтаност и лакоћу извођења успеха „од прве“, без потребе за вежбањем. То је значајно надпросечна компетентност у једном или више подручја људских способности/склоности, док таленат представља изузетно овладавање неком вештином уз системски тренинг у подстицајном окружењу. Гагне каже да је то значајно натпросечно постигнуће у једном или више подручја људске активности.

Диференцијални модел даровитости и талента према Гагне-у:

Постоји велики број дефиниција које описују даровитост и таленат. Темељи нашег плана су теорије Гарднера, Голмана, Рензулија и Стернберга.

ГАРДНЕРОВА теорија вишеструких интелигенција одређује седам типова интелигенције: лингвистичку (разумевање појмова, читање, писање текстова), логичко-математичку (математички проблеми, логичко закључивање), спацијалну (тумачење мапа, сналажење у простору), музичку (певање, компоновање, свирање инструмента), телесно-кинестетичку (плесање, спорт), интраперсоналну (разумевање себе – ко смо, како се можемо променити), интерперсоналну (разумевање других људи и односа). Гарднер сматра да школа наглашава лингвистичку и математичко-логичку интелигенцију док остале занемарује. Према Гарднеру постоји тенденција да ученици са другим способностима буду запостављени, зато је важно пронаћи начин да се у наставни процес укључе јаке стране ученика и сматрамо да је такође важно развијати и интерперсоналну и интраперсоналну интелигенцију која према **ГОЛМАНУ** чине емоционалну интелигенцију. Значај **емоционалне интелигенције** је тај што она чини 80% успеха, што значи да поред когнитивне интелигенције она чини предуслов за постизање и развој одређеног талента.

РЕНЗУЛИЈЕВА прстенаста теорија даровитости (1978) говори о томе да је даровито понашање резултат интеракције три основне групе људских особина: изнад просечне опште и/или специфичне способности, високе усмерености на задатак и високог степена креативности. **Високе способности и креативност без мотивације не могу довести до продуктивности као ни до изузетних постигнућа.**

СТЕРНБЕРГОВУ триархичну теорију интелигенције чине три врсте интелигенције: аналитичка (наглашава способност анализе, способност апстрактног мишљења), креативна (наглашава улогу синтезе, интеграције, способност формулисања нових идеја, комбиновање наизглед неповезаног материјала) и практична (способност адаптирања на променљиве услове околине, способност обликовања околине како би се што више ускладила са нашим потребама, успех у свакодневном живљењу, „улична интелигенција“). За нас као стручну школу је од изузетног значаја развијање **практичне интелигенције**, јер на тај начин подстичемо стицање стручних компетенција код ученика.

ЗАКОНСКИ ОКВИР

Закон о основама система образовања и васпитања („Сл. Гласник РС“ 88/2017-3, 27/2018-3 (др. закон), 27/2018-22 (др. закон), 10/2019-5, 6/2020-20) прописује доношење индивидуалног образовног плана, индивидуалног програма и индивидуалног начина рада. „Циљ индивидуалног образовног плана јесте постизање оптималног укључивања детета и ученика у редован образовно – васпитни рад и његово осамостаљивање у вршњачком колективу. За ученике са изузетним способностима установа доноси индивидуални образовни план. Индивидуални образовни план у установи доноси педагошки колегијум на предлог стручног тима за инклузивно образовање, односно тима за пружање додатне подршке ученицима.“

Правилником о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање (Службени гласник Републике Србије 74/2018-58) прописују се ближа упутства за утврђивање права на индивидуални образовни план (у даљем тексту: ИОП), његову примену и вредновање у предшколској установи, основној и средњој школи, с циљем постизања оптималног укључивања детета и ученика

у редован образовно-васпитни рад и његово напредовање и осамостављивање у вршњачком колективу, као и за ИОП за ученике са изузетним способностима.

Право на прилагођен и обогаћен начин образовања по ИОП-у има и ученик са изузетним способностима који стиче основно и средње образовање и васпитање.

НАЈВАЖНИЈИ КОРАЦИ У РАДУ СА НАДАРЕНИМ И ТАЛЕНТОВАНИМ УЧЕНИЦИМА:

✓ Откривање и идентификација надарених и талентованих ученика

Упознавање наставника са различитим карактеристикама и типовима даровитих ученика, специфичним образовним потребама и могућим проблемима у школовању (ученик се досађује, има негативан став према школи, ослабљена му је мотивација итд.)

Сигнализација наставника одељенском старешини, стручној служби, родитељу и стручном тиму за инклузивно образовање након препознавања надарених ученика

Примена тестова за откривање специфичних способности, тестова интелигенције, личности, креативности.

✓ Пружање подршке надареним и талентованим ученицима у развоју

Израда индивидуалног образовног плана (ИОП 3) – обогаћивање и проширивање наставних програма. Индивидуализована настава са талентованом децом подразумева наставу са много богатијим наставним садржајем (са тежим и сложенијим задацима), коришћење разних енциклопедија, речника, разноврсног дидактичког материјала, мултимедијална средства, коришћење рачунара и интернета, као и укључивање ученика и у другим областима школског живота. Сваки ученик има посебан програм у остваривању образовно-васпитних циљева. У току рада врши се стално праћење његових постигнућа (помоћу тестова утврђује се његово иницијално стање и крајњи резултат његовог постигнућа). Пожељна је повремена корекција индивидуалних програма на основу индикације и разних показатеља. Према интересовањима ученика пожељно је организовати семинаре и предавања у ваншколским институцијама.

✓ **Хомогено груписање надарених и талентованих ученика** по областима даровитости и интересовања – додатна настава, секције, разне слободне активности, семинари и тренинзи, онлајн учење, истраживачке станице, фестивал науке и сл.

✓ **Убрзано обучавање или акцелерација**, која омогућава надареним и талентованим ученицима брже напредовање кроз школски систем и убрзано завршавање одређеног образовног профила. На основу *Закона о средњем образовању и васпитању („Сл. Гласник РС“ 55/2013-15, 101/2017-19, 27/2018-3 (др. закон), 6/2020-24)* ученик који постиже изузетне резултате у учењу има право да заврши школовање у року краћем од предвиђеног. Ученик има право да полагањем испита заврши започети и наредни разред. Наставничко веће утврђује испуњеност услова за остваривање тог права.

Развијање кључне компетенције ученика:

Европска комисија описује компетенције као комплексну комбинацију знања, вештина, способности и ставова који су потребни да се обави одређена активност у датом контексту, у реалним околностима при чему особа треба да буде у стању да интерпретира ситуацију у одређеном контексту и да поседује репертоар могућих акција које може да предузме и да је оспособљена да изведе одређене акције из тог репертоара. Резултат компетентног деловања може да буде измерен на основу неких прихваћених стандарда и може да буде унапређена путем обуке и развоја.

Развијањем кључних компетенција између осталог развијамо практичну и емоционалну интелигенцију ученика, која је посебно важна у стручној школи, где ученици треба да од теоријског знања стижу до практичног знања и до конкретног продукта њиховог рада.

Кључне компетенције су следеће (Recommendation [2006/962/EC](#) of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning [Official Journal L394 of 30.12.2006]):

- ✓ **комуникација на матерњем језику** (способност изражавања и интерпретација мисли, осећања и чињеница у усменој и писаној форми и различитим контекстима),
- ✓ **комуникација на страном језику** (поред оних уграђених на матерњем језику, још и способности медијације и међукултурног разумевања),
- ✓ **математичка писменост и основне компетенције у науци и технологији** (употреба сабирања, одузимања, множења и дељења за решавање проблема у свакодневним ситуацијама, способност и спремност коришћења знања и методологије за тумачења света природе),
- ✓ **дигиталне компетенције** (овладавање употребом електронских медија у послу, комуникацији и слободном времену, логичко и критично мишљење, управљање информацијама и комуникацијске вештине),
- ✓ **учити да се учи** (способност организовања сопственог учења, ефективног управљања временом, решавања проблема, усвајање, обрада и евалуација новог знања и његова примена у различитим животним контекстима, доприносећи управљању каријером),
- ✓ **интерперсоналне и грађанске компетенције** (ефективна интеракција са појединцима и групама, решавање конфликта у јавним и приватним сферама живота),
- ✓ **предузетништво** (пасивна и активна компонента, способност и спремност прихватања туђих, односно креирања сопствених иновација, преузимање одговорности за поступке, развој стратешке визије, постављање и испуњавање циљева и мотивисаност за успех),
- ✓ **културна експресија** (вредновање важности креативног изражавања идеја, искустава и емоција у различитим медијима, укључујући музику, књижевност и примењену уметност).

ЗАДАЦИ РАЗВОЈА ДАРОВИТИХ ПО НАСТАВНИМ ПРЕДМЕТИМА И ОБЛАСТИМА СУ:

- Помоћи ученицима да савладају ефикасне технике учења које ће допринети лакшем усвајању знања
- Помоћи ученицима да адекватно примењују знања у природним наукама, друштвеним наукама, уметности, стручним областима
- Помоћи им да рационално и креативно користе та знања
- Упознати их са искуствима која ће их учинити хуманијим и успешнијим људским бићима.
- Мотивисати ученике путем спољашне мотиваторе (кроз оцену или други облик награде) за резултате на такмичењима, иновације или изузетне резултате у неком другом облику активности, јавно похваљивање кроз књигу обавештења, сајт школе и друге медије, укључивање ученика у презентацију школе, поставити их у улогу предавача (вршњачка едукација).

Хемијско-технолошка школа из Суботице ставља посебан нагласак на активну примену стеченог знања тј. на самосталну продукцију, на видљиве резултате рада, на процену рада и успостављање критеријума успешности (Правилник о награђивању и похваљивању ученика, 2015.), на унутрашње задовољство, на осећај постигнућа и поноса због раста сазнања, развоја способности и овладавања одређеним областима.

20.6 САРАДЊА СА СОЦИЈАЛНИМ ПАРТНЕРИМА

Практичну наставу и професионалну праксу школа може да остварује у сарадњи са привредним друштвом, установом, другом организацијом или другим правним лицем у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о реализацији практичне наставе и професионалне праксе.

Хемијско-технолошка школа у циљу унапређивања образовно-васпитног рада и задовољавања потреба послодавца имплементирала дуално образовање у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Законом о дуалном образовању. Хемијско-технолошка школа је 2019. године када је започела примена Закона о дуалном образовању прва у Републици Србији потписала Уговоре о дуалном образовању и Уговоре о учењу кроз рад за образовне профиле Пекар и Посластичар. Закон о дуалном образовању дефинише да је дуално образовање модел реализације у систему средњег стручног образовања и васпитања у коме се кроз теоријску наставу и вежбе у школи и учење кроз рад код послодавца, стичу, усавршавају и изграђују знања, вештине, способности и ставови у складу са стандардом квалификације и планом и програмом наставе и учења, послодавац је правно лице или предузетник, државни орган, установа или друга организација чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе који испуњава прописане услове за учење кроз рад ученика у дуалном образовању и чија делатност омогућава достизање знања вештина и ставова прописаних одговарајућим планом и програмом наставе и учења у дуалном образовању у делу који се остварује учењем кроз рад. Учење кроз рад је организован процес током кога ученици, под непосредним вођством и надзором инструктора и уз праћење координатора учења кроз рад, у реалном радном окружењу код послодавца, а изузетно и у школи и тренинг центру, стичу компетенције прописане стандардом квалификације; а инструктор је лице у радном односу код послодавца, које самостално обавља делатност, односно друго лице које

ангажује послодавац, у складу са законом, које непосредно обезбеђује да се током учења кроз рад реализују садржаји прописани планом и програмом наставе и учења и одговорно је да ученици стекну компетенције прописане стандардом квалификације, координатор учења кроз рад је наставник са одговарајућим образовањем за предмет из којег се реализује учење кроз рад, који у сарадњи са инструктором планира, прати, реализује и вреднује остваривање учења кроз рад код послодавца.

Циљеви дуалног образовања су обезбеђивање услова за стицање, усавршавање и развој компетенција у складу с потребама тржишта рада; допринос јачању конкурентности привреде Републике Србије; обезбеђивање услова за запошљавање по завршеном образовању; обезбеђивање услова за даље образовање и целоживотно учење; развијање предузимљивости, иновативности и креативности сваког појединца ради његовог професионалног и каријерног развоја; обезбеђивање услова за лични, економски и општи друштвени развој; развијање способности за тимски рад и осећај личне одговорности у раду; развијање свести о важности здравља и безбедности, укључујући безбедност и здравље на раду; развијање способности самовредновања и изражавања сопственог мишљења као и самосталног доношења одлука; поштовање међусобних права и обавеза ученика и послодавца.

Учење кроз рад реализује се у складу са школским календаром током школске године, најдуже шест сати дневно, односно највише 24 сата недељно, а изузетно може и до 30 сати недељно ако се реализује у блоку. Учење кроз рад не може да се реализује у времену од 22,00 часа до 6,00 часова наредног дана. Учење кроз рад реализује се у целисти код једног, односно више послодавца у складу са планом и програмом наставе и учења.

Програм учења кроз рад заједнички доносе школа и послодавац и он садржи: активности које ће ученик реализовати на учењу кроз рад као и исходе учења из стандарда квалификације и делове програма наставе и учења који се тим активностима остварују; обим учења кроз рад који ће се реализовати код послодавца; радна места или послове на којима ће се реализовати учење кроз рад, динамику остваривања и вредновања учења кроз рад; итд.

Уговор о дуалном образовању се закључује између школе и послодавца, у писменој форми, најмање на период од три, односно четири године, у складу са планом и програмом наставе и учења. Програм учења кроз рад је саставни део уговора о дуалном образовању.

Уговор о учењу кроз рад закључују послодавац и ученик, односно родитељ или други законски заступник ученика, у писменој форми. Саставни део уговора је план реализације учења кроз рад.

Школа својим дугогодишњим радом и улагањем у модернизацију и осавремењивање образовно-васпитног рада едукује високо квалитетан и стручан кадар за потребе суботичке привреде и локалне заједнице. Праћењем тржишта рада и захтева локалне привреда школа успоставља сарадњу са разним привредним субјектима на локалном и регионалном нивоу. У школи постоји дуга традиција доброг домаћина која се огледа у успостављању и неговању сарадње са социјалним партнерима усмереним ка континуираним подизањем исте на виши ниво, како у међуљудским односима, тако и пружању подршке школи у било којој форми. Захваљујући отворености и спремности привредних субјеката ученицима и запосленима школе је омогућено да посете производне погоне, реализују практичну наставу, наставу у блоку, професионалну праксу и учење кроз рад. Привредни субјекти пратећи рад наставника и ученика у току школовања се опредељују да запосле ученике који су код њих похађали практичну наставу, наставу у блоку, професионалну праксу или учење кроз рад. Са привредним друштвима школа је

закључила уговоре о реализацији практичне наставе, наставе у блоку и професионалне праксе, а у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о реализацији практичне наставе и професионалне праксе. Ученици који наставу похађају по дуалном моделу образовања и њихови родитељи Уговоре о учењу кроз рад потписују са послодавцима на циклус образовања, а такође и школа потписује Уговоре о дуалном образовању са послодавцима за сваку генерацију и доноси заједно са послодавцем Програм учења кроз рад односно врши корекције по потреби.

Методe учења практичних облика наставе који се реализују у школи су учење посматрањем, опонашањем/имитирањем и вежбањем, учење кроз повратну информацију наставника, учење кроз решавање реалних проблема, учење кроз непосредни рад са материјалом и клијентима, увежбавање коришћења алата, уређаја и опреме, учење кроз израду нацрта, скица, прототипова и финалних производа, учење у виртуелном окружењу, учење кроз симулације и играње улога и слично.

За образовне профиле који наставу похађају по класичном моделу, практични облици наставе који се изводе код послодавца, методе учења су обилазак радне средине, упознавање са радним местима и средствима за рад, посматрање процеса рада, демонстрацију процеса рада од стране запослених, ментора или наставника, индивидуална вежба ученика и извршавање предвиђених радних задатака уз надзор ментора или наставника.

Практична настава и настава у блоку за образовни профил Пекар се реализује у школској пекарској радионици, а једним делом и код следећих социјалних партнера:

- „ДОН ДОН“ д.о.о. огранак Фиделинка пекара, Суботица
- „Мини Пани“ д.о.о., Суботица
- СЗР СЗТ Пекара „Еуропа“, Суботица
- Пекара „Звезда“, Суботица, итд.

Учење кроз рад и настава у блоку за подручје рада Пољопривреда, производња и прерада хране, образовни профил Пекар - дуал, се реализује код следећих социјалних партнера су:

- „Дон Дон“ д.о.о. огранак Фиделинка пекара, Суботица
- СЗТР Пекара „Пролеће“, Суботица
- СЗР СЗТ Пекара „Еуропа“, Суботица
- Угоститељско трговинска радња „БОСС“, Суботица
- Јожер Фаркаш ПР Колачи Фаркаш, Суботица
- „Мини Пани“ д.о.о. – образовни профили Пекар.

Учење кроз рад, настава у блоку и професионална пракса за подручје рада Трговина, угоститељство и туризма, образовни профил Посластичар - дуал, се реализује код следећих социјалних партнера су:

- СЗТР Пекара „Пролеће“, Суботица
- СЗР СЗТ Пекара „Еуропа“, Суботица
- Угоститељско трговинска радња „БОСС“, Суботица
- Јожер Фаркаш ПР Колачи Фаркаш

- „CEOS GROUP“ д.о.о., Суботица
- Дадине послastiце, Суботица.

Практична настава, настава у блоку и професионална пракса се за образовни профил Посластичар реализује у школској посластичарској радионици, а једним делом код послодаваца:

- „Пионир“ д.о.о., Суботица
- „Мини Пани“ д.о.о., Суботица
- Јожер Фаркаш ПР Колачи Фаркаш, Суботица.
- СЗР СЗТ Пекара „Еуропа“, Суботица
- Угоститељско трговинска радња „БОСС“, Суботица
- „CEOS GROUP“ д.о.о., Суботица
- „Дарабош нова“, Суботица
- Музеј посластичарства, Сента
- Ресторан „Двор“, Суботица
- Кафе ресторан „Ренесанса“, Суботица
- Посластичарница „Блаха Лујза“, Суботица, итд.

Учење кроз рад и настава у блоку за подручје рада Пољопривреда, производња и прерада хране образовни профил Прехрамбени техничар – дуал и Прехрамбено-биотехнолошки техничар - дуал, се реализује код следећег социјалног партнера:

- „Мини Пани“ д.о.о., Суботица

Учење кроз рад, настава у блоку и професионална пракса за подручје рада Пољопривреда, производња и прерада хране образовни профил Виноградар-винар - дуал, се реализује код следећих социјалних партнера су:

- Винарија „Звонко Богдан“, Суботица
- Поред ове винарије, социјални партнери су и:
- „DiBonis Winery“ д.о.о., Суботица
- Винарија „Бриндза“, Бачка Топола
- „МР Виногради“ д.о.о., Суботица
- Винарија „Драгић“, Суботица
- Винарија „Маурер“, Суботица, итд.

У склопу наставе у блоку, стручних посета и екскурзија ученици се упознају са радом и функционисањем разних привредних субјеката у граду и окружењу.

За подручје рада Пољопривреда, производња и прерада хране, образовни профили Прехрамбени техничар и Прехрамбено-биотехнолошки техничар, настава у блоку се реализује у школским кабинетима и лабораторијама, а делом и код социјалних партнера:

- „Геби“ д.о.о., Чантавир
- СЗР СЗТ Пекара „Еуропа“, Суботица

- „Сунцокрет“ д.о.о., Хајдуково
- Винарија „Звонко Богдан“ д.о.о., Суботица
- „Пионир“ д.о.о., Суботица
- Ветеринарски завод „Суботица“ а.д., Суботица
- Доо Борзал, Суботица
- „ДОН ДОН“ д.о.о. огранак Фиделинка пекара
- „Мини Пани“ д.о.о., Суботица
- ЈКП „Водовод и канализација“, Суботица, итд.
- Вински двор, Хајдуково
- Пекара „Нова липа“, Суботица
- СЗТР Пекара „Пролеће“, Суботица
- А.Д. „Алева“, Нови Кнежевац
- д.о.о. „FARM COMMERC“, Чантавир
- Подрум Палић 1986 доо, Палић
- Прехрамбена индустрија „Витамин“, Хоргош
- „Млекара Суботица“, Суботица
- „DiBonis Winery“ д.о.о., Суботица
- Винарија „Бриндза“, Бачка Топола
- „МР Виногради“ д.о.о., Суботица
- Винарија „Драгић“, Суботица
- „Патент Цо“ д.о.о., Мишићево
- „SEOS GROUP“ д.о.о., Суботица
- „Дарабош нова“, Суботица, итд.

За подручје рада Пољопривреда, производња и прерада хране, образовни профили Ветеринарски техничар, практична настава и професионална праксе се реализује у школским кабинетима, лабораторијама, вежбаоници и мини економији, а делом и код социјалних партнера:

- Золошки врт Палић, Палић
- Приватна ветеринарска станица „ПАН ВЕТ“ доо, Суботица
- Ветеринарска станица „ВЕТЕРИНАР“ доо, Суботица
- Ветеринарска станица „СУБОТИЦА“ доо, Суботица
- Ергела Келебија доо, Келебија
- Ветеринарски специјалистички институт „Суботица“, Суботица
- ПВС „Сударевић вет“, Суботица
- ВетСервис, Бајмок
- Еко свет, Суботица

- Нару Vet, Суботица
- ВИВА вет, Суботица
- Централноевропски ветеринарски центар
- T&T амбуланта, Палић
- Кор-вет тим доо
- Фарма Синеш, Биково,
- Фарма Раднић, Стари Жедник
- Фарма Мачковић, Љутово,
- Фарма Покорнић, Таванкут,
- Фарма Пеић Тукуљац, Мала Босна
- Фарма Тиквицки, Биково
- Фарма Тешић, Стари Жедник
- Ергела Пећерић Николетт, Келебија
- Фарма Брајков, Мали Палић
- Фарма Кеченовић, Чантавир
- Патент цо, Мишићево
- Одгајивачница паса VOM TANNENFELD, Мала Восна, итд.

За подручје рада Хемија, неметали и графичарство, образовни профили Техничар за хемијску и фармацеутску технологију и Техничар за оперативну форензику, настава у блоку се реализује у школским лабораторијама, а делом и код социјалних партнера:

- Министарство унутрашњих послова, Република Србија
- Фото „ЗООМ“, Суботица
- „Керамика Кањижа“, Кањижа
- Винер Бергер, Кањижа
- „Хемотехна доо“, Суботица
- Удружење енергетичара Суботица
- Висока техничка школа струковних студија, Суботица
- ЦИФ, Нови Сад,
- „СHEMONA LAB“ д.о.о., Суботица
- „Геби“ д.о.о., Чантавир
- Прехрамбена индустрија „Витамин“, Хоргош
- Ветеринарски специјалистички институт „Суботица“, Суботица
- Ветеринарски завод „Суботица“ а.д., Суботица
- ЈКП „Водовод и канализација“, Суботица
- „Chemos“ а.д., Суботица

- „FM Pharm“ д.о.о., Суботица
- ЈП Палић, Лудаш
- Еко-салашу Хорват Лехел, Суботица
- Републичком хидрометеоролошком завод, Београд
- „ХемоТехна“ д.о.о., Чантавир
- Хидрометеоролошка станица, Палић
- „Патент Цо“ д.о.о., Мишићево
- Винарија Звонко Богдан, Палић
- V&B, Суботица
- Мастер Пласт, Суботица, итд.

Учење кроз рад и настава у блоку за подручје рада Текстилно и кожарство, образовни профил Техничар моделар одеће - дуал, се реализује код следећих социјалних партнера су:

- Jasmirex“д.о.о., Суботица
- ЗТР „Mis exclusive“, Суботица
- Легенд доо, Суботица

За подручје рада Текстилно и кожарство, образовни профил Техничар моделар одеће практична настава и настава у блоку се реализује у специјализованим кабинетима и школским кројачким радионицама, и делом код социјалних партнера:

- „Jasmirex“д.о.о., Суботица
- „Гордон“ д.о.о., Суботица
- ЗТР „Mis exclusive“, Суботица
- „8. март“ а.д., Суботица,
- Легенд д.о.о., Суботица, итд.

Део наставе у блоку на сва четири подручја рада се реализује у школским радионицама, специјализованим кабинетима и лабораторијама. Школа да би одговорила захтевима привреде непрекидно улаже у набавку нових средстава за рад и улаже у одржавање истих.

Време реализације	Активности	Начин реализације	Носиоци активности	Очекивани исходи
Август/ септембар	Планирање учења кроз рад кроз заједничко учешће у изради програма и плана реализације учења кроз рад координатора	Договор, дискусија, анализа, израда	Координатор учења кроз рад, послодавци, наставници стручних предмета	Израђен програм и план реализације учења кроз рад у сарадњи са послодавцима Израђени упуту за ученике на практичну

	УКР и инструктора Планирање сарадње са послодавцима за реализацију практичних облика наставе	програма и плана		наставу и распоред ученика по послодавцима
Септембар	Обука из заштите и безбедности на раду за ученике	Обука, тестирање из заштите и безбедности на раду	Предметни наставници у школи, лице задужено за заштиту и безбедност код послодавца	Реализована обука за ученике
Током школске године	Реализација практичне наставе/учења кроз рад ученика код послодавца	Учење кроз рад/практична настава код послодавца	Инструктор, координатор учења кроз рад, наставник стручних предмета	Стицање практичних знања и вештина
Континуирано	Заједничко праћење и вредновање постигнућа ученика	Договор, дискусија, попуњавање чек листа, евалуационих листова, формативне оцене	Координатор учења кроз рад/ наставник стручних предмета, инструктор/ментор	Обезбеђивање квалитета учења кроз рад
Крај школске године	Анализа реализације и предлози за унапређење	Дискусија, извештај са одељењских већа, извештај о завршном испиту, анкете за ученике, родитеље, наставнике и инструкторе	Координатори учења кроз рад, инструктори, одељењске старешине, сручно веће, Тим за КВиС, организатор практичне наставе	Предлог мера за унапређивање
Током године	Професионална оријентација кроз представљање послодавца ученицима,	Предавања, посете, ИНФО дани	Наставници стручних предмета, Тим за КВиС, организатор	Упознавање ученика са радним окружењем и занимањем

	посете компанијама		практичне наставе	
Завршни разреди	Запошљавање ученика кроз информисање о могућностима запослења након школовања	Прослеђива ње информациј а, организовањ е интервјуа са послодавци ма	Послодавци, директор, Тим за КВиС, одељењске старешине	Запослени ученици
<p>Реализација сарадње са социјалним партнерима пратиће се у оквиру анализе реализације ГПР школе, на полугодишту и на крају наставне године.</p> <p>Носиоци праћења су директор школе, помоћник директора, психолог и педагог у сарадњи са тимом за КВиС (под тим за дуално образовање), тимом обезбеђивање квалитета и развој уставнове, стручним активом за развој школског програма.</p>				

20.7 САРАДЊА СА ФОНДАЦИЈОМ ТЕМПУС И УЧЕШЋЕ У ПРОГРАМИМА ЕРАЗМУС+

1. Учешће на семинарима за запослене на тему каријерног вођења и саветовања које реализује национални EUROGUIDANCE центар:

- Каријерно вођење и саветовање у средњој школи – Каталoшки број 78, Приоритетна област 1, Компетенције К3, К14, К17, К23;
- Каријерно информисање ученика и европски Europass алати за представљање вештина и знања – Каталoшки број 79, Приоритетна област 1, Компетенције К2, К3, К14, К17, К23;
- Припрема ученика за тржиште рада – самопроцена вештина и представљање послодавцима – Каталoшки број 138, Приоритетна област 1, Компетенције К2, К3, К14, К17, К23;
- Унапређење квалитета активности каријерног вођења кроз ефикасно планирање рада школског тима за каријерно вођење и саветовање/професионалну оријентацију – Каталoшки број 195, Приоритетна област 1, Компетенције К3, К14, К18, К23;
- Унапређење компетенција наставника и стручних сарадника за спровођење активности каријерног вођења и саветовања – Каталoшки број 196, Приоритетна област 1, Компетенције К3, К14, К17, К23;
- Развијање активности каријерног вођења и саветовања (КВиС) у програмима образовања одраслих – Каталoшки број 155, Приоритетна област 1, Компетенције К3, К17, К23;

2. Учешће на семинарима за запослене на тем европска мрежа за сарадњу школа, *eTwinning*:

- *eTwinning* за почетнике – први кораци– Каталожки број 528, Приоритетна област 1, Компетенције за поучавање и учење;
- Ка квалитетним *eTwinning* пројектима у циљу унапређења коришћења ИКТ-а у настави– Каталожки број 561, Приоритетна област 1, Компетенције за поучавање и учење;
- Употреба ИКТ алата у циљу унапређења наставе– Каталожки број 758, Приоритетна област 1, Компетенције за поучавање и учење.
- Основе *eTwinning*-а као алата за реализацију пројектно-оријентисане наставе, Каталожки број 653, Приоритетна област 1, Компетенције за поучавање и учење.

3. Учешће на семинарима за запослене који омогућавају успостављање међународних контаката:

- *eTwinning* контакт семинар
- Контакт семинар у области стручног образовања и обука – VET контакт семинар,
- Прекогранични семинар Euroguidance мреже у области каријерног вођења – Cross-border контакт семинар.

3. Учешће запослених и ученика на вебинарима који се односе на делове програма Еразмус+ као што су *eTwinning*, EPALЕ, стипендије, Europass, Eurodesk, активности Euroguidance центра и друге теме.

4. Учешће запослених на конференцијама које окупљају различите стручњаке из домаћих и страних институција и организација које се баве образовањем и младима са циљем повезивања, успостављања будуће сарадње, размене добрих пракси и даљег унапређења система образовања и омладинског сектора.

5. Учешће у радионицама, ИНФО данима које организује Фондација Темпус са циљем припреме школе у области стручног образовања и обука за пројекте Еразмус+ пројеката.

6. Аплицирање и реализација пројеката Еразмус+ које финансира Европска Унија:

- у оквиру Кључне активности 1 (КА1), пројекти мобилности зарад учења и стицања нових вештина путем похађања обука, посматрања на радном месту, држања наставе, стицање искуства, нових вештина и професионалног усавршавања како за запослене, тако и за ученике из следећих области: Пројекти мобилности за опште образовање, Пројекти мобилности у области стручног образовања и Пројекти мобилности у области образовања одраслих.
- у оквиру Кључне активности 2 (КА2), учешће на пројектима институционалне сарадње у области образовања и обука са циљем сарадње, размене искустава и добрих пракси, као и иновација и изврности. Ту спадају модернизација наставних

планова и програма, иновирање методологије извођења наставе, унапређење наставног материјала, обука за одрасле, сарадња са предузећима преко којих се остварују студентске и ученичке праксе. Пројекти се односе на Партнерства у области општег образовања, Жан Моне пројекти у другим областима образовања и обука (опште и стручно образовање), Партнерства у области стручног образовања, Центри за извршност у стручном образовању, Савези за секторску сарадњу у вештинама и Партнерства у области образовања одраслих.

Европски развојни план Хемијско-технолошке школе у оквиру међународне сарадње и укључивања у Еразмус+ пројекте (и друге пројекте међународног карактера) дефинише општи циљ који се односи на развој свести о важности европске димензије образовања, као и међународног повезивања Хемијско-технолошке школе кроз размене, обуке и стручну праксу ученика, размене идеја и примера добре праксе, метода и алата, сенки на послу и професионално усавршавање наставника. Специфични циљеви су активно укључивање ученика и наставника у пројекте мобилности кроз размене, обуке и стручне праксе у оквиру Еразмус програма, развој свести о важности интеркултуралности и толеранције на различитости ученика усмерених ка лакшој интеграцији у окружење које се темељи на европском систему вредности, развој капацитета ученика за лакшу транзицију ка наставку школовања и запошљавања или самозапошљавања у земљи или иностранству, активно укључивање наставника у пројекте мобилности у оквиру Еразмус+ програма, размена идеја и примера добре праксе у наставним и ваннаставним активностима (радионице, обуке, учење кроз рад, сенке на послу) у циљу унапређивања компетенција, дигиталних, језичких и предузетничких, наставника и ученика, упознавање са новативним методама, алатима и праксама у наставним и ваннаставним активностима, јачање сарадње и умрежавање школа са којима је већ остварена сарадња, а такође стицање нових партнерстава, повећање капацитета за међународну сарадњу кроз размену и упоређивање идеја, пракси и метода, развој предузетничког начина размишљања и вештина, креативности и тимске наставе код наставника и унапређивање програма каријерног вођења и саветовања.

20.8 САРАДЊА СА ШКОЛАМА У ОКВИРУ ПРОГРАМА: „КОМУНИКАЦИЈА ИЗМЕЂУ КУЛТУРА У КАРПАТСКОМ РЕГИОНУ“

Кратак преглед програма:

Пројекат Комуникација између култура у Карпатском региону је међународни програм који је заживео у школској 2001/2002. години. Учесници програма су следеће школе:

1. Гимназија Бетлен Габор на мађарском језику наставе из Берегова (Украјина)
2. Гимназија и средња школа Иљеш Ђула из Будаерша (Мађарска)
3. Гимназија Филаково из Филакова (Словачка)

4. Гимназија Кереша Чома Шандор и Средња стручна школа Чиха Ђезе из Хајдунанаша (Мађарска)
5. Двојезична средња школа из Лендаве (Словенија)
6. Језуитска гимназија Фењи Ђула из Мишколца (Мађарска)
7. Гимназија Секељ Мико из Сфанту Георга (Румунија)
8. Мађарски центар за образовање и културу из Осијека (Хрватска)
9. Хемијско-технолошка школа из Суботице (Србија)

Циљ оснивања једног таквог „одељења“ је следеће: у овом великом региону живи много народа и народности који се значајно разликују један од другог (језик, култура), али у многим областима и имају сличности и додирних тачака (музика, народни обичаји и ношње, књижевност, уметност, архитектура, историја, вероисповест).

У оквиру програма организују се размене ученика и конференције њихових професора и тако се они упознају са културом, са вредностима и са окружењем својих вршњака датог региона где се програм у том моменту реализује.

Током реализације програма, сваку школу представљају 4 ученика и 1 наставник. Сваке године се организује 2 сусрета. Током јесењег образовног сусрет ученици су смештени код породица ученика-домаћина, присуствују часовима које организује школа домаћин, упознају се са заменицима, историјом, државе-региона-града. Млади током сусрета праве фотографије, у форми састава забележе своја искуства и утиске, што ће касније да презентују у својим школама.

Горе наведени програм омогућава да се упознају разни образовни системи у овом региону и проблеми које сви имамо али код свих су различити.

Летњи камп је мало слободнијег карактера са више забаве, спорта, екскурзија. Тако се обезбедује богат програм.

Идеја о програму се родила у децембру 2000. године, а први сусрет је био организован 2001. године у Берегову. Од тада се организују летњи и јесењи сусрети сваке године, наставничке конференције, где се утврђују планови, циљеви и датуми сусрета.

До сада наша школа је била домаћин шест пута, 2003., 2010., 2018. године (јесењи сусрети) а 2007., 2015. и 2024. године (летњи сусрет).

20.9 ПРОШИРЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ ШКОЛЕ

Хемијско - технолошка школа има регистроване проширене делатности на три подручја рада у складу са Законом о основама система образовања и васпитања. За добијање сагласности о функционисању проширених делатности школа је добила решења о верификацији да може обављати и другу делатност којом се унапређује и доприноси квалитетнијем и рационалнијем обављању образовања и васпитања.

Ученици се ангажују у оквиру наставе, ваннаставних активности и образовно-васпитног процеса са циљем подстицања њиховог позитивног односа према раду, професионалне оријентације, развијања свести о одговорности за преузете обавезе, развоја предузимљивости и оријентације ка предузетништву, одговорном односу ка околини, као и развоју позитивног односа према тимском раду.

Проширене делатности које функционишу у оквиру школе су:

1. на подручју рада Пољопривреда, производња и прерада хране, Производња хлеба, свежег пецива и колача функционише у оквиру школске пекарске радионице. Објект школске пекарске радионице је у потпуности приведен намени и опремљен у складу са савременим технолошким решењима. Ученици образовног профила пекар, прехрамбени техничар и прехрамбено-биотехнолошки техничар су ангажовани у оквиру проширене делатности кроз наставни процес. Ови образовни профили у оквиру наставног плана и програма обрађују садржаје који подразумевају упознавање са сировинама за производњу, машинама и уређајима који се користе у индустрији, упознавање са самим процесом производње пекарских производа, са амбалажом и паковањем готових производа, као и са техником и поступцима испитивања сировина и готовог производа.
2. на подручју рада Хемија, неметали и графичарство, Производња детерџената, сапуна, средстава за чишћење и полирање. Производња течног сапуна и дестиловане воде се одвија у погонској лабораторији школе, у поступку производње и лабораторијског испитивања готовог производа учествују ученици и професори. Производња подразумева формулацију самог производа, узорковање, паковање производа у одговарајућу амбалажу, лепљење етикета. Ученици су ангажовани у оквиру проширене делатности кроз наставни процес, образовног профила техничар за хемијску и фармацеутску технологију. Овај образовни профил у оквиру наставног плана и програма обрађују садржаје који подразумевају упознавање са сировинама за производњу, машинама и уређајима који се користе у индустрији, упознавање са самим процесом производње козметичких и фармацеутских производа, са амбалажом и паковањем готових производа, као и са техником и поступцима испитивања сировина и готовог производа.
3. на подручју рада Текстилство и кожарство, Производња одевних предмета и кућних текстилија се одвија у оквиру школске кројачке радионице. Школска кројачка радионица је у потпуности приведена намени и опремљена у складу са савременим технолошким решењима. Ангажовани ученици у проширеној делатности су образовног профила техничар моделар одеће који кроз наставни процес у оквиру наставног плана и програма обрађују садржаје који подразумевају упознавање са текстилним материјалима за производњу, са конструкцијском припремом производње одеће и кућних текстилија, машинама и уређајима који се користе у индустријској изради одевних предмета и предмета за кућну употребу, упознају се са самим процесом производње текстилних производа, са амбалажом и паковањем готових производа, као и са техником и поступцима испитивања текстилних материјала и готовог производа.

Ученици кроз ангажовање у свим фазама производње, стичу нова знања и вештине у оквиру вежби, практичне наставе и наставе у блоку.

Образовно-васпитни рад наставника је на овај начин унапређен, методе рада које се на овај начин примењују су ефикасније и подстицајније, а усвајање практичних знања и вештина функционалније.

Готови производи се продају средњим и основим школама, јавним установама и другим заинтересованим странама. Финансијско пословање се одвија преко сопственог текућег рачуна школе. Средства из проширених делатности су намењена:

- побољшању услова образовања: побољшање школског простора, набавка опреме, наставних средстава, додатно финансирање материјалних трошкова школе,
- награђивање ученика који су остварили изузетне резултате на такмичењима: финансирање учешћа у образовним програмима који доприносе побољшању и унапређењу њихових знања, вештина и компетенција, робне награде,
- стимулација запослених ангажованих на пословима у проширеним делатностима.

Такође, Школа је верификована за образовање одраслих - извођење обуке за месаре и извођење обуке за израђиваче одеће.

20.10 ПРОГРАМ УЧЕНИЧКЕ ЗАДРУГЕ

Хемијско-технолошка школа је основала ученичку задругу с циљем да ученицима омогући: овладавање основним елементима процеса производње и пружања услуга; професионално усмеравање и развијање предузетничког духа; стварање и развијање позитивног односа према раду и стваралаштву; формирање радних навика; развијање свести о колективном духу, сарадњи и међусобном помагању и солидарности; као и остваривање доприноса уређивању и развоју школе, локалне самоуправе и животног окружења.

Чланови ученичке задруге су: запослени, ученици и родитељи/старатељи.

Средства за пословање ученичке задруге обезбеђују се из остварене добити ученичке задруге и из чланарине задругара. Средства стечена радом ученичке задруге користе се за проширење материјалне основе рада ученичке задруге, екскурзије, исхрану ученика, награде члановима ученичке задруге и унапређивање образовно-васпитног рада у школи.

Органи ученичке задруге су: скупштина, управни одбор, надзорни одбор и директор ученичке задруге. Скупштину ученичке задруге чине сви задругари. Управни одбор ученичке задруге има три члана из реда задругара. Надзорни одбор има три члана из реда задругара.

Чланство у задрузи (варира у зависности од заинтересованости ученика од године до године):

- Број ученика задругара: 40
- Број наставника задругара: 10
- Број родитеља задругара: 5
- Број осталих задругара: 2
- Радно време у задрузи: предвиђен месечни број часова за рад у задрузи: у зависности од потребе, око 10 часова
- Укупан број часова годишње: око 80 часова

Циљеви Ученичке задруге:

- Развијање предузетничког духа и радних навика код ученика
- Подстицање креативности и иновативности
- Унапређивање тимског рада и одговорности
- Повезивање наставних садржаја са праксом
- Развијање свести о самозапошљавању

Васпитно-образовне вредности:

- Професионална оријентација и практична примена стеченог знања
- Радна дисциплина, радне навике, одговорност и сарадња
- Подстицање иницијативе, самосталности и креативности
- Развијање екосвести и одговорног односа према ресурсима
- Стварање и развијање позитивног става према раду и стваралаштву
- Давање доприноса уређењу и развоју школе

Претежна делатност ученичке задруге:

- Производња хемијских средстава за домаћинство (детерџенти, сапуни, средства за чишћење и полирање)
- Пружање услуга изнајмљивања рекламног простора на билборду школе

Исходи учења:

- Стицање практичних знања и вештина у области стручних предмета, практичне наставе/вежби и предузетништва
- Оспособљавање за процесе производње и маркетинг производа
- Придржавање мера опреза при коришћењу алата и опреме
- Развијање вештина комуникације, сарадње и планирања
- Стицање искуства у пословању, продаји и организацији рада
- Унапређивање знања из економске и финансијске писмености
- Рад у тиму
- Презентовање свог рада и резултате
- Активна понуда потенцијалног производа купцу
- Активно учествовање у планирању расподеле добити
- Преузимање одговорност за свој рад
- Прихватање неопходности друштвено одговорног пословања
- Вредновање властитог и туђег рада

Место извођења активности:

- Просторије школе (лабораторије, радионице, кабинети и школски билборд)
- Сајмови, манифестације и други јавни догађаји на којима се представља задруга

Носиоци активности Ученичке задруге:

- Ученици задругари
- Наставници-ментори

- Стручни сарадници и родитељи

Начин реализације активности Ученичке задруге:

- Заснива се на активностима које су у складу са интересовањима и могућностима ученика, могућностима школе и потребама друштвене средине
- Задруга обавља производну, продајну и услужну делатност
- Редовне месечне радионице
- Теоријска и практична обука ученика
- Презентација и продаја производа у школи и на манифестацијама
- Сарадња са партнерским институцијама

Секције Ученичке задруге и ментори:

- Производна секција (производња детерџента и сапуна) – ментори: наставници стручних предмета са подручја рада хемија, неметали и графичарство
- Маркетинг и продаја – ментори: наставници предузетништва, информатике и матерњег језика
- Секција за рекламни билборд – ментори: наставници предузетништва, информатике, матерњег језика и наставници стручних предмета

Ваншколске институције/установе/удружења с којима се планира или остварује сарадња:

- Хемијске и прехранбене компаније на локалу
- Регионална привредна комора
- Удружења предузетника
- Еколошка удружења
- Локална самоуправа

Опис сарадње:

- Стручна подршка у организацији производње
- Саветодавне услуге у области безбедности и квалитета
- Помоћ у маркетингу и дистрибуцији производа
- Учествовање у сајмовима и манифестацијама
- Омогућавање обуке ученика у реалним условима
- Промоција активности
- Финансијска подршка

Начин вредновања и коришћења резултата вредновања:

- Учествовање ученика на смотрама, изложбама, радионицама и такмичењима
- Ученици се вреднују путем оцена, похвала и јавног признања
- Извештаји и презентације резултата на седницама Наставничког већа, Савета родитеља и Школског одбора
- Фотографије на сајту школе, Фејс и Инстаграм страници школе, изјаве/прилози за медије

Остале специфичности Ученичке задруге:

- Робне награде за ученике који постижу резултате
- Помоћ ученицима који су слабијег материјалног стања (екскурзије, уџбеници)
- Учешће у набавци наставних средстава за школу
- Укљученост задруге у хуманитарне акције и друштвено-корисне активности
- Могућност самофинансирања одређених школских пројеката
- Повезивање задруге са удружењима, установама и предузећима наше локалне заједнице као и појединцима

У Суботици, јуна 2025. године

Нађ Варјаш Арпад

председник Школског одбора